

Vodič dobre prakse o upotrebi videoveze u skladu s Konvencijom o dokazima

Objavila
Haška konferencija o međunarodnom privatnom pravu – HCCH
Stalni ured
Churchillplein 6b
2517 JW Haag
Nizozemska

 +31 70 363 3303

 +31 70 360 4867

secretariat@hcch.net

www.hcch.net

PREDGOVOR

U ime Stalnog ureda Haške konferencije o međunarodnom privatnom pravu (HCCH) zadovoljstvo mi je predstaviti vam ovaj *Vodič dobre prakse o upotrebi videoveze u skladu s Konvencijom od 18. ožujka 1970. o izvođenju dokaza u inozemstvu u građanskim ili trgovačkim stvarima (Konvencija o dokazima)*.

Sastavljači Konvencije bili su oprezni u pogledu budućeg razvoja tehnologije, pa su primijenili tehnološki potpuno neutralan pristup, koji se s vremenom pokazao dobrim, kao što to pokazuje i ovaj Vodič. Upotreba tehnologije u svrhu olakšavanja primjene Konvencije osigurava se da ona drži korak sa svijetom koji se brzo mijenja. Sada kada se bliži pedeseta obljetnica donošenja Konvencije o dokazima, ona i dalje privlači nove ugovorne stranke iz cijelog svijeta.

Od objavljivanja trećeg izdanja Praktičnog priručnika za primjenu Konvencije o dokazima (izdanje iz 2016.), a zbog sve češće upotrebe videoveze i tehnologije za održavanje videokonferencijskih sastanaka, potrebne su podrobnejše i preciznije smjernice u ovom području.

U Vodiču se u obzir uzimaju rasprave vođene u okviru Stručne skupine za upotrebu videoveze i drugih modernih tehnologija pri izvođenju dokaza u inozemstvu, kojom predsjednik sudice James Allsop, predsjednik Saveznog suda Australije. Stručna skupina u svojem radu obavlja zadaću koju joj je povjerilo Vijeće za opće poslove i politiku HCCH-a, na temelju preporuke Posebnog povjerenstva za praktičnu primjenu Konvencije o dokazima. Vodič sadržava i upućivanja na odgovore dobivene od tijela ugovornih stranaka odgovornih za provedbu i svakodnevnu primjenu Konvencije.

U Stalnom uredu sastavljanje Vodiča i pripremni rad na njemu obavljali su Mayela Celis (bivša glavna pravna službenica) i Brody Warren (pravni službenik). Htio bih zahvaliti i Keithu Lokenu, konzultantu za upućivanje na rad u Stalni ured i bivšem pomoćniku pravnog savjetnika za međunarodno privatno pravo u Ministarstvu vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, na njegovim doprinosima u sastavljanju nacrtta Vodiča. Zahvaljujem i članovima Stručne skupine na njihovim uvidima i primjedbama. Naposljetku, posebne zahvale zaslužuju i dr. Gérardine Goh Escolar (prva tajnica), Rym Laoufi (bivša pravna službenica) i Lydie De Loof (službenica za publikacije) zbog svojeg rada na dovršavanju Vodiča, kao i mnogi pripravnici u Stalnom uredu koji su bili uključeni u ovaj projekt. Iako je njihov broj prevelik da bi ih se ovdje sve poimence navodilo, izražavam im zahvalnost na njihovim doprinosima.

Ovaj Vodič ažuriran je u skladu sa stanjem iz studenoga 2019. Preporučujem čitateljima da redovito pregledavaju internetske stranice HCCH-a radi dopunskih praktičnih informacija i novosti o Konvenciji.

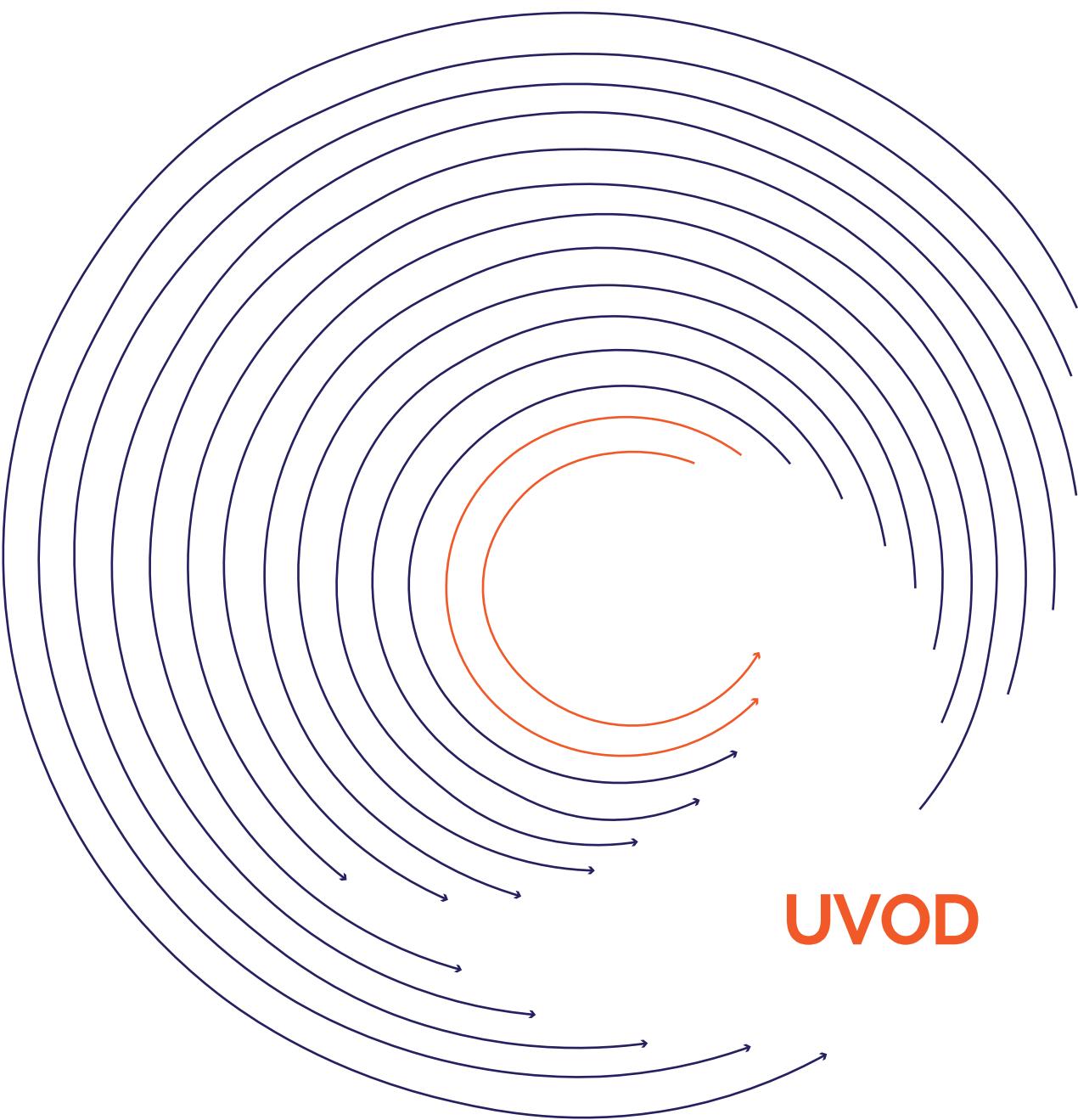
Jednako kao što se Priručnik o dokazima i dalje široko upotrebljava i citira, uvjeren sam i da će ova dopuna Priručniku poslužiti korisnicima Konvencije.

Christophe Bernasconi | **Glavni tajnik**

SADRŽAJ

UVOD.....	7
ŠTO JE VIDEOVEZA?	13
O OVOM VODIČU.....	17
POJMOVNIK.....	25
DIO A: ZAPOČINJANJE UPOTREBE VIDEOVEZE.....	35
A1 UVODNA RAZMATRANJA.....	37
A1.1 Pravne osnove.....	38
a. Upotreba videoveze na temelju unutarnjeg prava.....	39
b. Upotreba videoveze na temelju drugih instrumenata	42
c. Upotreba videoveze na temelju Konvencije o dokazima	43
A1.2 Izravno i neizravno izvođenje dokaza	467
A1.3 Pravna ograničenja za izvođenje dokaza.....	491
A2 UPOTREBA VIDEOVEZE U SKLADU S POGLAVLJEM I.	52
A2.1 Zamolnice	52
A2.2 Sadržaj, oblik i upućivanje Zamolnice.....	534
A2.3 Odgovaranje na Zamolnicu	556
A2.4 Obavješćivanje ili pozivanje svjedoka/vještaka i drugih sudionika	567
A2.5 Nazočnost izvršenju Zamolnice i sudjelovanje u njemu.....	578
a. Nazočnost stranaka i/ili njihovih zastupnika (članak 7.)	578
b. Nazočnost pravosudnog osoblja (članak 8.).....	589
A2.6 Mjere prisile i prinuda	601
A2.7 Prisega/potvrda.....	612
A2.8 Utvrđivanje identiteta svjedoka/vještaka i drugih sudionika	623
A2.9 Kaznene odredbe	634
A2.10 Povlastice i druge zaštitne mjere	646
A2.11 Troškovi	657
A3 UPOTREBA VIDEOVEZE U SKLADU S POGLAVLJEM II.....	679
A3.1 Konzuli i povjerenici.....	679
A3.2 Potreba za odobrenjem države izvršenja	71
A3.3 Obavješćivanje svjedoka	713
A3.4 Nazočnost i sudjelovanje stranaka, njihovih zastupnika i/ili pravosudnog osoblja	724
A3.5 Mjere prisile i prinuda	735
A3.6 Prisega/potvrda	745
A3.7 Utvrđivanje identiteta svjedoka/vještaka i drugih sudionika	757
A3.8 Kaznene odredbe	768
A3.9 Povlastice i druge zaštitne mjere	789
A3.10 Troškovi	81
DIO B: PRIPREMANJE I VOĐENJE SASLUŠANJA NA KOJIMA SE UPOTREBLJAVA VIDEOVEZA	813
B1 Razmatranje potencijalnih praktičnih prepreka	85
B2 Izrada rasporeda i testiranje	90
B3 Tehnička podrška i osposobljavanje	902
B4 Rezerviranje odgovarajućih prostora	924
B4.1 Upotreba dokumenata i dokaznih predmeta	935
B4.2 Privatna komunikacija	946
B4.3 Posebni slučajevi	957

B5	Upotreba tumačenja	968
B6	Snimanje, vođenje zapisnika i preispitivanje	100
B7	Okruženje, razmještaj i protokoli	1013
B7.1	Nadzor nad kamerama/zvukom	103
B7.2	Protokol za govorenje	1057
B7.3	Protokol u slučaju prekida u komunikaciji	1058
DIO C: TEHNIČKI I SIGURNOSNI ASPEKTI		1079
C1	Prikladnost opreme	1102
C1.1	Upotreba licenciranog softvera	1113
C1.2	Upotreba komercijalnih pružatelja usluga	1124
C2	Minimalni tehnički standardi	1146
C2.1	Kodek.....	1158
C2.2	Mreže	117
C2.3	Propusnost	11821
C2.4	Šifriranje	1202
C2.5	Zvuk (mikrofoni i zvučnici).....	1213
C2.6	Video (kamere i zasloni)	1224
PRILOZI.....		1257
PRILOG I. - Zbirka primjera dobre prakse.....		129
PRILOG II. - Grafički prikazi s objašnjnjima.....		13943
PRILOG III. - Praktični primjeri.....		1437
PRILOG IV. - Neobvezan obrazac za videovezu		155
PRILOG V. - Tekst Konvencije		163
PRILOG VI. - Relevantni zaključci i preporuke Posebnog povjerenstva.....		1715
Popis navedene sudske prakse		181
Bibliografija		185
Kratice i pokrate		21

UVOD

„U svijetu koji se stalno širi i u kojem se tehnologija brzo razvija određene inovacije mogu izmijeniti i olakšati neke od najstarijih svjetskih tradicija.“¹

1. U ovom vodiču obuhvaćaju se pitanja upotrebe tehnologije videoveze² u prekograničnom izvođenju dokaza u skladu s *Konvencijom od 18. ožujka 1970. o izvođenju dokaza u inozemstvu u građanskim ili trgovачkim stvarima* (Konvencija o dokazima).
2. Konvencija o dokazima sklopljena je u doba kada se današnja moderna tehnologija nije široko upotrebljavala, ali tehnološki neutralan jezik koji su upotrebljavali sastavljači Konvencije omogućuje njezinu primjenu i na takve tehnologije. Posebno povjerenstvo za praktičnu primjenu Konvencije o dokazima u nekoliko je navrata potvrdilo da Konvencija o dokazima, kao i druge konvencije o pravnoj suradnji, ni svojim duhom ni tekstom nisu prepreka upotrebi novih tehnologija te da one mogu biti korisne u primjeni Konvencije. Posebno povjerenstvo napomenulo je i da je upotreba videoveze i sličnih tehnologija kao pomoćnih sredstava u izvođenju dokaza u skladu s postojećim okvirom Konvencije³.
3. Mnoge ugovorne stranke Konvencije o dokazima (kojih je sada već više od 60) smatraju da ne postoje pravne prepreke upotrebi videoveze radi olakšavanja izvođenja dokaza u skladu s Konvencijom.⁴ Među tim ugovornim strankama neke su u potpunosti opremljene za upotrebu tehnologije videoveze, dok druge trenutačno nemaju potrebnu opremu za to. Primjerice, u kontekstu Europske unije, unatoč postojećoj razini integriranosti u regiji i čvrstoj potpori većoj upotrebi videoveze, upotreba videoveze i dalje je „neujednačena“ među državama članicama.⁵ Kako bi se iskoristile stvarne mogućnosti tehnologije i potaknula njezina upotreba u širem međunarodnom kontekstu Konvencije o dokazima, i dalje postoji potreba za dodatnim

¹ R. A. Williams, *Videoconferencing: Not a foreign language to international courts* (Održavanje videokonferencija: jezik koji nije stran međunarodnim sudovima), *Oklahoma Journal of Law and Technology*, sv. 7., br. 1., 2011., str. 1.

² U ovom se vodiču pojam „videoveza“ upotrebljava kao zajednički naziv za različite tehnologije koje se upotrebljavaju za omogućivanje održavanja videokonferencijskih prisutnosti na daljinu ili bilo kojeg drugog oblika prisutnosti putem videoveze. Više pojedinosti o tom pojmu vidjeti u nastavku u odjeljku pod naslovom „Što je videoveza?“.

³ ZiP br. 4 PP-a iz 2003., ZiP br. 55 PP-a iz 2009. i ZiP br. 20 PP-a iz 2014. Vidjeti i pojam „zaključci i preporuke (ili „ZiP“)“ u Pojmovniku.

⁴ Vidjeti *Synopsis of Responses to the Country Profile Questionnaire on the Taking of Evidence by Video-link under the Hague Convention of 18 March 1970 on the Taking of Evidence Abroad in Civil or Commercial Matters (Evidence Convention)* (Pregled odgovora na upitnik o profilu zemlje u pogledu izvođenju dokaza putem videoveze na temelju Haške konvencije od 18. ožujka 1970. o izvođenju dokaza u inozemstvu u građanskim ili trgovачkim stvarima (Konvencija o dokazima)), dostupan u odjeljku o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a, u rubrici „Taking of evidence by video-link“ (Izvođenje dokaza putem videoveze), dio V., p. (a); dio VI., p. (a); dio VII., p. (i) i (q) (dalje u tekstu: „Pregled odgovora“).

⁵ Evropska pravosudna mreža u građanskim i trgovачkim stvarima, *Using videoconferencing to obtain evidence in civil and commercial matters under Council Regulation (EC) No 1206/2001 of 28 May 2001: A practical guide* (Održavanje videokonferencija radi izvođenja dokaza u građanskim i trgovачkim stvarima na temelju Uredbe Vijeća (EZ) br. 1206/2001 od 28. svibnja 2001.: Praktični vodič), Bruxelles, Komisija Evropske unije, 2009., str. 6, dostupno na sljedećoj adresi: < https://e-justice.europa.eu/content_ejn_s_publications-287-hr.do?init=true > (posljednji put pregledano 4. ožujka 2020.). Vidjeti i najnovije aktivnosti provedene u kontekstu projekta „Handshake“ (2014. – 2017.) Vijeća Evropske unije, kako su prikazane u Pojmovniku i kako se na njih upućuje ovom Vodiču.

smjernicama kako bi se riješila otvorena pitanja koja postoje u tom relativno novom području.

4. U tom je kontekstu Posebno povjerenstvo na svojem sastanku u svibnju 2014. preporučilo, u odgovoru na prijedlog Australije, da Vijeće za opće poslove i politiku HCCH-a osnuje stručnu skupinu koja bi istražila pitanja koja se mogu pojaviti pri upotrebi videoveze i drugih modernih tehnologija u izvođenju dokaza u inozemstvu⁶.
5. Kada se Vijeće za opće poslove i politiku (CGAP) sljedeći put sastalo u ožujku 2015., odlučilo je u skladu s preporukom Posebnog povjerenstva osnovati stručnu skupinu, čija je prvenstvena zadaća bila istražiti potencijalne načine za rješavanje pitanja koja bi se mogla pojaviti u okviru upotrebe videoveze i drugih modernih tehnologija u izvođenju dokaza u skladu s Konvencijom o dokazima, neovisno o tome je li riječ o pravnim, praktičnim ili tehničkim pitanjima. Stručnoj skupini povjerenja je i zadaća da ocijeni poželjnost i izvedivost raznih raspoloživih opcija, vodeći računa o postojećoj praksi u državama i među njima te o postojećim regionalnim i međunarodnim instrumentima⁷.
6. Stručna skupina⁸ održala je potom sastanak u prosincu 2015. i utvrdila da bi se pitanja koja se pojavljuju, a koja su ponajprije praktične prirode, najbolje riješila s pomoću vodiča dobre prakse, koji bi se dopunjavao detaljnim i ujednačeno sastavljenim profilima zemalja za svaku pojedinu ugovornu stranku, a za koje bi se podaci prikupili proslijđivanjem upitnika. Stručna skupina smatrala je da bi se u tom vodiču mogli navesti detaljni komentari o upotrebi videoveze i drugih modernih tehnologija u primjeni Konvencije, koji bi se prvenstveno temeljili na relevantnim člancima i u kojima bi se primijenio praktičan pristup kojim bi se korisnicima pokazalo kako se te tehnologije mogu i trebaju upotrebljavati u skladu s poglavljem I. i poglavljem II. Konvencije⁹. Osim toga, Stručna skupina preporučila je osnivanje male podskupine za sastavljanje tog vodiča.
7. CGAP je u ožujku 2016. podržao osnivanje manje podskupine u okviru Stručne skupine, koja bi bila odgovorna za razradu i sastavljanje ovog Vodiča te detaljnih profila zemalja koji ga dopunjaju¹⁰.
8. Ubrzo nakon toga podskupina je započela s radom, u suradnji sa Stalnim uredom. Tijekom cijelog

⁶ ZiP br. 21 PP-a iz 2014.

⁷ ZiP br. 9 sa sastanka CGAP-a iz 2015.

⁸ U radu Stručne skupine, uključujući sastavljanje ovog Vodiča i Upitnika o profilu zemlje, sudjelovali su sljedeći stručnjaci (u svim fazama rada ili u njihovim dijelovima): **Andora:** Sara DIÉGUEZ; **Australija:** James ALLSOP (predsjednik); **(Narodna Republika) Kina:** Haibo GOU, Tailong WANG, Tanshuo XU, Yong ZHOU; **Kolumbija:** Maria José MONTAÑA CORREA, Lucia Teresa SOLANO RAMIREZ; **Češka:** Jana VEDRALOVÁ; **Europska unija:** Jacek GARSTKA (Europska komisija), Jaana POHJANMÄKI (Vijeće Europske unije), Xavier THOREAU (Vijeće Europske unije), Susana Fonte (Eurojust), Csaba Sandberg (Eurojust); **Finska:** Anna-Lena HALTTUNEN; **Francuska:** Camille BLANCO, Nicolas CASTELL, Marie VAUTRAVERS; **Njemačka:** Thomas KLIPPSTEIN, Stefanie PLÖTZGEN-KAMRADT, Nils SCHRÖDER, Dana TILLICH; **Indija:** Kajal BHAT; **Japan:** Masayoshi FURUYA; **(Republika) Koreja:** Ha-Kyung JUNG, Jongsun KANG; **Latvija:** Voldemārs KIZINO, Viktors MAKUCEVIČS, Madara RIEKSTA; **Litva:** Gintarė BUSTAEVIENĖ, Vaida PETRAVIČIENĖ; **Meksiko:** Alejandro León VARGAS; **Norveška:** Catherine WESTBYE-WIESE; **Nizozemska:** Willem T. WASLANDER; **Poljska:** Paweł KOSMULSKI, Anna SALWA; **Portugal:** Carlos GANDAREZ, Claudia Alexandra KONG, Nuno LÁZARO FONSECA; **Ruska Federacija:** Ivan MELNIKOV; **Slovenija:** Judita DOLŽAN; **Španjolska:** Alegría BORRÁS; **Švedska:** Freddy LARSSON, Mari-Ann ROOS; **Švicarska:** Silvia MADARASZ-GAROLLA; **Turska:** Kansu KARA; **Ujedinjena Kraljevina Velike Britanije i Sjeverne Irske:** David COOK, Nic TURNER; **Sjedinjene Američke Države:** Ada E. BOSQUE, Daniel KLIMOW, Katerina OSSENOVA.

⁹ Vidjeti *Report of the Experts' Group on the Use of Video-link and Other Modern Technologies in the Taking of Evidence Abroad* (Izvješće Stručne skupine za upotrebu videoveze i drugih modernih tehnologija u izvođenju dokaza u inozemstvu), prel. dok. br. 8. iz prosinca 2015., namijenjen CGAP-u, str. 3 (dostupno u odjeljku o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a).

¹⁰ ZiP br. 20 sa sastanka CGAP-a iz 2016.

tog postupka, u interesu odgovarajućeg vođenja računa o zemljopisnoj raznolikosti i različitim pravosudnim sustavima i u skladu s preporukama Stručne skupine, Stalni ured savjetovao se s vanjskim strankama, to jest s Vijećem odvjetničkih komora Europe (CCBE), Eurojustom, Iberoameričkom mrežom za međunarodnu pravnu suradnju (IberRed) i Međunarodnim udruženjem odvjetničkih komora (IBA). Ta dodatna savjetovanja osigurala su doprinose iz velikog broja različitih regija i pravnih tradicija, uključujući i neke koje nisu bile predstavljene u podskupini.

9. Upitnik o profilu zemlje proslijeđen je u veljači 2017. nacionalnim tijelima i tijelima za kontakt članica¹¹ te ugovornim strankama Konvencije o dokazima koje nisu članice, a nakon zaprimanja odgovora sadržaj pojedinačnih profila zemalja učitan je na internetske stranice HCCH-a.¹² Tijekom 2017. i početkom 2018. Stalni ured nastavio je s istraživanjem i sastavljanjem Vodiča te je nakon nekoliko krugova sastavljanja nacrta i savjetovanja s podskupinom tijekom 2018. Stručna skupina u punom sastavu odobrila nacrt Vodiča u studenome 2018. Nacrt je potom dostavljen Vijeću za opće poslove i politiku te je konačno odobren u lipnju 2019.¹³

¹¹ U skladu s člankom 7. stavkom 1. Statuta HCCH-a svaka država članica mora odrediti nacionalno tijelo, a svaka organizacija članica tijelo za kontakt. Ta tijela djeluju kao glavne točke za kontakt sa Stalnim uredom.

¹² Na prvotno proslijeđen Upitnik o profilu zemlje dobiveno je 35 odgovora od 33 ugovorne stranke, a to su bile: Australija, Bjelarus, Bosna i Hercegovina, Brazil, Bugarska, Cipar, Češka, Estonija, Finska, Francuska, Hrvatska, Grčka, Izrael, Južna Afrika, Kina (PUP Hong Kong i PUP Makao), (Republika) Koreja, Latvija, Litva, Mađarska, Malta, Meksiko, Norveška, Njemačka, Poljska, Portugal, Rumunjska, Singapur, Sjedinjene Američke Države, Slovenija, Švedska, Švicarska, Ujedinjena Kraljevina (Engleska, Wales i Sjeverna Irska) i Venezuela. U vrijeme sastavljanja ovog Vodiča te su države činile približno 53 % ugovornih stranaka Konvencije o dokazima. Zaprimljeni odgovori dostupni su u odjeljku o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a (vidjeti put naveden u bilješci 4.).

¹³ ZiP br. 38 sa sastanka CGAP-a iz 2019.

**ŠTO JE
VIDEOVEZA?**

10. Pojam „videoveza“ odnosi se na tehnologiju koja omogućuje istodobnu interakciju dviju ili više lokacija s pomoću dvosmjernog prijenosa videozapisa i zvuka, čime se olakšava komunikacija i osobna interakcija između tih lokacija. S obzirom na to da je ta praksa postupno uvođena u postupovne zakone i u prekogranične mehanizme za pravnu suradnju, nastale su i različite pravne definicije te prakse. Drugi pojmovi koji se često upotrebljavaju za opisivanje te prakse kada se ona upotrebljava za potrebe izvođenja dokaza uključuju pojmove „održavanje videokonferencijske veze“, „prisutnost na daljinu“ ili „prisutnost putem videoveze“.¹⁴
11. U kontekstu sudskega postupka, s obzirom na to da videoveza nije ograničena tradicionalnim granicama, njome se omogućuje strankama, njihovim zastupnicima i/ili svjedocima da se pojave i/ili svjedoče pred sudom s druge lokacije koja se nalazi unutar istog područja na kojem se nalazi sud, u drugoj teritorijalnoj jedinici iste države ili u inozemstvu.
12. Prevladavanjem problema udaljenosti između suda, stranaka, njihovih zastupnika i svjedoka videoveza omogućuje potencijalne uštede vremena i troškova te smanjenje nepraktičnosti utjecaja putovanja do suda na okoliš¹⁵ te se njome može riješiti problem nemogućnosti jedne ili više osoba da sudjeluju u postupku. To je osobito korisno u slučaju svjedočenja vještaka, čija nedostupnost često može dovesti do kašnjenja u rasporedu.¹⁶ Štoviše, u nekim slučajevima, zahvaljujući upotrebi videoveze, dostupnost svjedoka može imati znatno manju važnost kao čimbenik koji se uzima u obzir pri utvrđivanju je li sud nadležan u određenom predmetu¹⁷. Upotreba videoveze može omogućiti i veću fleksibilnost u izradi rasporeda postupaka te u prilagođavanju potrebama svjedoka s određenim tjelesnim ili mentalnim poteškoćama ili svjedoka koji bi bili ustrašeni kada bi se morali osobno pojavit na sudu, čime se poboljšava pristup pravosuđu. Svi ti čimbenici zajedno mogu pridonijeti donošenju utemeljenijih odluka i učinkovitijem vođenju sudskega postupaka.
13. Budući da upotreba videoveze ne mora biti prikladna u svim okolnostima u kojima se traži pojavljivanje i/ili svjedočenje neke osobe pred sudom, ona se i dalje smatra dopunom tradicionalnim metodama pribavljanja dokaza (tj. osobnoj nazočnosti u sudnicama), a ne zamjenom za njih. To je prvenstveno tako jer je razina osobne interakcije sa svjedokom u slučaju upotrebe

¹⁴ Ovisno o kontekstu i izvoru moguće su različite neznatne razlike u definicijama koje se odnose na te i analogne pojmove. Vidjeti, primjerice, analizu razlike između pojmova „održavanje videokonferencijske veze“ i „teleprisutnost“ u M. E. Gruen i C. R. Williams, *Handbook on Best Practices for Using Video Teleconferencing in Adjudicatory Hearings* (Priručnik s primjerima najbolje prakse za upotrebu videokonferencijske veze u upravnopravnim poslušanjima), Administrative Conference of the United States, 2015., str. 9–10, dostupno na sljedećoj adresi: <<https://www.acus.gov/report/handbook-best-practices-using-video-teleconferencing-adjudicatory-hearings>> (posljednji put pregledano 4. ožujka 2020.).

¹⁵ Vidjeti, primjerice, Vijeće Europske unije, „D1a: Judicial use cases with high benefits from cross-border videoconferencing“, *Multi-aspect initiative to improve cross-border videoconferencing* (Inicijativa s više aspekata za poboljšanje prekograničnog održavanja videokonferencijske veze) (projekt „Handshake“; više pojedinosti o tom projektu vidjeti u Pojmovniku), 2017., str. 2; M. Davies, *Bypassing the Hague Evidence Convention: Private International Law Implications of the Use of Video and Audio Conferencing Technology in Transnational Litigation* (Zaobilježenje Haške konvencije o dokazima: posljedice na međunarodno privatno pravo koje nastaju upotrebom tehnologije za održavanje videokonferencijske veze i audiokonferencijske veze u međunarodnom parničenju), American Journal of Comparative Law, sv. 55 (2), 2007., str. 206; Savezni sud Australije, *Guide to Videoconferencing* (Vodič za videokonferencijsku vezu), 2016., str. 2, dostupno na sljedećoj adresi: <<http://www.fedcourt.gov.au/services/videoconferencing-guide>> (posljednji put pregledano 4. ožujka 2020.).

¹⁶ Vijeće Europske unije, „Dostupnost vještaka navodi se kao jedan od glavnih uzroka kašnjenja“, *Upute za održavanje videokonferencijske veze u prekograničnim postupcima*, Luxembourg, Ured za publikacije Europske unije, 2013., str. 6 (dalje u tekstu: „Upute za održavanje videokonferencijske veze u prekograničnim postupcima“), dostupno na sljedećoj adresi: <<https://www.consilium.europa.eu/hr/documents-publications/publications/guide-videoconferencing-cross-border-proceedings>> (posljednji put pregledano 4. ožujka 2020.).

¹⁷ M. Davies (*op. cit.* bilješka 15.), str. 236.

videooveze neizbjježno manja od interakcije koja postoji kad je svjedok fizički prisutan u sudnici¹⁸. S obzirom na to, sposobnost sudionika da ocijene ponašanje i vjerodostojnost svjedoka može biti narušena¹⁹, osobito ako tehnologija i udaljenost pogoršavaju probleme povezane s razlikama u jeziku ili kulturi, dovodeći do smanjenog uočavanja nijansi u iskazima. Na primjer, u studiji provedenoj na različitim žalbenim sudovima jedne ugovorne stranke (Sjedinjene Američke Države) utvrđeno je da su neki suci smatrali da postavljaju manje pitanja kad ispituju svjedoka putem videoveze i da su manje skloni prekidanju rasprave.²⁰ U nekim slučajevima udaljenost svjedoka mogla bi i umanjiti sposobnost suda da kontrolira svjedoka. Još jedan razlog za zabrinutost odnosi se na moguće tehničke probleme, pa bi odgovorne osobe trebale osigurati dostupnost prikladnih prostora, opreme i podrške na svim uključenim lokacijama. Svaki od tih potencijalnih problema povezanih s upotrebom videoveze, osim što otežava ili ograničava pristup pravosuđu, mogao bi ugroziti temeljne aspekte postupka kao što su „pravo na pravično suđenje“ ili „načelo neposrednosti“²¹. Sudovi stoga ne smiju u obzir uzimati samo praktičnost pri utvrđivanju služi li upotreba videoveze, u okolnostima pojedinog slučaja i kada se sve uzme u obzir, pravičnom i učinkovitom vođenju sudskog postupka²².

14. U skladu s time u ovom se Vodiču prikazuju primjeri najbolje prakse pri upotrebi videoveze koji mogu pomoći u rješavanju nekih od tih problema. Tim se praksama nastoji omogućiti korisnicima Konvencije o dokazima da na najbolji mogući način iskoriste trenutačno dostupnu tehnologiju. S vremenom se očekuje da će se daljinjim tehnološkim napretkom taj postupak poboljšati, čime će se u konačnici u najvećoj mogućoj mjeri povećati koristi od upotrebe tehnologije videoveze u izvođenju dokaza u inozemstvu.

¹⁸ Projekt „Handshake“ (*op. cit.* bilješka 15.), str. 26.

¹⁹ R. A. Williams (*op. cit.* bilješka 1.), str. 21. Za analizu učinka tehnologije videoveze na ocjenjivanje vjerodostojnosti svjedoka vidjeti i bilješku 42.

²⁰ M. Dunn i R. Norwick, *Report of a Survey of Videoconferencing in the Courts of Appeals* (Izvješće o anketi o provedbi videokonferencijskih postupaka na žalbenim sudovima), Federal Judicial Center, 2006., str. 13, dostupno na sljedećoj adresi: <<https://www.fjc.gov/sites/default/files/2012/VidConCA.pdf>> (posljednji put pregledano 4. ožujka 2020.).

²¹ Projekt „Handshake“ (*op. cit.* bilješka 15.), str. 26 i 27. Pojam neposrednosti opće je načelo postupovnog prava u mnogim državama, osobito u Europi, a obuhvaća ideju da bi se dokazi trebali izvoditi u izvornom, a ne izvedenom obliku (tj. „neposredno“ i u vremenskom i u fizičkom smislu). Za detaljniju raspravu o načelu neposrednosti i njegovu odnosu s upotrebom videoveze vidjeti, primjerice, T. Ivanc, *Theoretical Background of Using Information Technology in Evidence Taking* (Teorijski okvir za upotrebu informacijske tehnologije u izvođenju dokaza), u: V. Rijavec et al. (ur.), *Dimensions of Evidence in European Civil Procedure* (Dimenzije dokaza u europskom građanskom postupku), Nizozemska, Kluwer Law International, 2016., str. 265–300; V. Harsági, *Evidence, Information Technology and Principles of Civil Procedure – The Hungarian Perspective* (Dokazi, informacijska tehnologija i načela građanskog postupka – mađarska perspektiva), u: C. H. van Rhee i A. Uzelac (ur.), *Evidence in Contemporary Civil Procedure* (Dokazi u suvremenom građanskom postupku), Cambridge, Intersentia, 2015., str. 137–154.

²² Savezni sud Australije (*op. cit.* bilješka 15.), str. 2.

O OVOM VODIČU

15. Ovaj Vodič prvenstveno je usmjeren na upotrebu tehnologije videoveze u skladu s Konvencijom o dokazima. Osim toga, u njemu se prikazuju iskustva stečena u okviru općih nacionalnih i međunarodnih promjena u tom području, uključujući, prema potrebi, upućivanja na unutarnje pravo i druge međunarodne sporazume.
 16. Područje primjene ovog Vodiča ponajprije je ograničeno na upotrebu videoveze u izvođenju dokaza u obliku svjedočenja jer to je vrsta dokaza za čije je izvođenje tehnologija videoveze najprikladnija te se njegovo izvođenje češće upotrebljava/traži među jurisdikcijama. Ovisno o primjenjivom pravu, videoveza se može upotrebljavati i za pribavljanje dokaza koji nisu u obliku svjedočenja, no čini se da se videoveza u tu svrhu upotrebljava u manjoj mjeri²³.
 17. Trebalo bi imati na umu i da su neke države ispitnice navele da imaju zakonske odredbe kojima se izvođenje dokaza putem videoveze ograničava na uzimanje iskaza svjedoka ili stranke²⁴. Druge države ispitnice izrazile su zabrinutost u pogledu poteškoća povezanih s pribavljanjem dokaza u obliku dokumentacije putem videoveze²⁵. Stoga je ovaj Vodič i dalje usmjeren na prekogranično uzimanje iskaza svjedoka ili vještaka²⁶.
 18. Nadalje, područje primjene Konvencije o dokazima obuhvaća samo „građanske i trgovačke stvari“ (više informacija o tom pojmu vidjeti u Pojmovniku), no određeni logistički aspekti i praktična razmatranja u ovom Vodiču mogu biti relevantni i za upotrebu tehnologije videoveze u općenitijem smislu. Osim toga, u europskom je kontekstu primijećeno da se „velika većina prekograničnih slučajeva korištenja [videoveze] odnosi na građanske i trgovačke predmete, na iskaze svjedoka i druge vrste izvođenja dokaza“²⁷. Stoga se ovaj Vodič ograničava na kontekst građanskih i trgovačkih stvari te njime nije detaljno obuhvaćeno prekogranično izvođenje dokaza u kaznenim postupcima.
 19. Vodič je strukturiran na sljedeći način:
- dio A** u kojem se razmatra započinjanje upotrebe videoveze, uključujući uvodna razmatranja, te se objašnjavaju načini na koje se videoveza može upotrebljavati u skladu s Konvencijom, usredotočujući se prvenstveno na pravne aspekte
- dio B** odnosi se na pripremanje i vođenje saslušanja na kojima se upotrebljava videoveza, uključujući pravne i praktične aspekte
- dio C** u kojem se objašnjavaju tehnički i sigurnosni aspekti.

²³ Neke države nemaju ograničenja u pogledu vrste dokaza koji se mogu pribavljati putem videoveze, pa stoga mogu upotrebljavati tu tehnologiju i za pribavljanje dokaza u obliku dokumentacije ili drugih vrsta dokaza. Vidjeti, primjerice, Pregled odgovora (*op. cit.* bilješka 4.), dio IV., p. (b) i (d).

²⁴ Vidjeti, primjerice, odgovor Francuske na dio IV., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

²⁵ Vidjeti, primjerice, odgovor Hrvatske na dio IV., p. (d) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

²⁶ Kako je navedeno u Pojmovniku, za potrebe ovog Vodiča pojam „svjedok“ uključuje obje stranke u postupku i treće strane od kojih treba uzeti iskaz. Međutim, treba imati na umu da su u nekim ugovornim strankama, primjerice u Sjedinjenim Američkim Državama, „[s]udovi pokazali veću nesklonost dopuštanju svjedočenja [putem videoveze] [...] kad je udaljeni svjedok ujedno i stranka u sporu“: M. Davies (*op. cit.* bilješka 15.), str. 211.

²⁷ Rezultati projekta „Handshake“, koji je provelo Europsko vijeće, pokazuju da ta većina može iznositi i 80 – 90 % slučajeva upotrebe videoveze: projekt „Handshake“ (*op. cit.* bilješka 15.), str. 15.

Prema potrebi, prije svakog odjeljka navode se predloženi primjeri **dobre prakse** relevantni za taj određeni odjeljak ili pododjeljak. Ti primjeri dobre prakse navode se u okvirima u boji i označeni su brojevima različito od brojeva točaka. Osim toga, objedinjeni su i u zbirci u **Prilogu I**. **Prilog II.** sadržava grafičke prikaze s objašnjenjima na kojima se pokazuje kako se videoveza može upotrebljavati u skladu s Konvencijom (i u slučajevima neizravnog i izravnog izvođenja dokaza), a u **Prilogu III.** nalazi se niz ilustrativnih kontekstualnih primjera.

Preostali **prilozi** uključuju druge važne informacije, kao što su novi neobvezni obrazac koji konkretno obuhvaća informacije o videovezi koje treba priložiti preporučenom predlošku obrasca za Zamolnice (**Prilog IV.**), cjelovit tekst Konvencije o dokazima (**Prilog V.**) te relevantni zaključci i preporuke Posebnog povjerenstva (**Prilog VI.**).

20. U cijelom se Vodiču upućuje na pojedinačne **profile zemalja** za svaku ugovornu stranku. Zbog razlika u zakonima, praksama i postupcima među ugovornim strankama koje se odnose na upotrebu videoveze u izvođenju dokaza²⁸ Stručna skupina utvrdila je da su takvi profili zemalja potrebni kako bi se dale smjernice koje je lakše ažurirati i koje su preciznije. Profili zemalja stoga sadržavaju dodatne informacije, specifične za svaku ugovornu stranku, o upotrebici videoveze u skladu s Konvencijom o dokazima, uključujući relevantno zakonodavstvo, pravila ili propise, korisne poveznice i podatke za kontakt. Tim profilima može se pristupiti putem odjeljka o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a.
21. Namjena je ovog Vodiča da bude dopuna trećem izdanju **Praktičnog priručnika za primjenu Konvencije o dokazima** (dalje u tekstu: „Priručnik o dokazima“),²⁹ koji sadržava prilog posebno namijenjen upotrebi videoveze (Prilog 6.). Priručnik o dokazima sveobuhvatan je vodič koji sadržava informacije o primjeni Konvencije u širem smislu, uključujući sudsku praksu i komentare koji se odnose na Konvenciju u cjelini, a ne samo na upotrebu tehnologije videoveze. Dodatne informacije o kupnji primjeraka Priručnika o dokazima dostupne su u odjeljku o dokazima i odjeljku o publikacijama na internetskim stranicama HCCH-a: <www.hcch.net>.

²⁸ *Ibid.*, str. 20.

²⁹ Stalni ured HCCH-a, *Praktični priručnik za primjenu Konvencije o dokazima*, 3. izdanje, Haag, 2016. Vidjeti i Pojmovnik.

KRATICE I POKRATE

ADSL	<i>Asymmetric Digital Subscriber Line</i> (asimetrična digitalna preplatnička linija)
AES	<i>Advanced Encryption Standard</i> (standard za napredno šifriranje)
AIR	<i>All India Reporter</i> (Indija)
ATR	<i>Australasian Tax Reports</i> (Australija)
Bankr. E.D.N.Y.	<i>U.S. Bankruptcy Court for the Eastern District of New York</i> (Stečajni sud SAD-a za Istočni okrug New Yorka) (Sjedinjene Američke Države)
BCSC Kolumbije) (Kanada)	<i>Supreme Court of British Columbia</i> (Vrhovni sud Britanske Kolumbije) (Kanada)
ZIP	Zaključci i preporuke (HCCH)
CCBE komora Europe)	<i>Council of Bars and Law Societies of Europe</i> (Vijeće odvjetničkih komora Europe)
CGAP politiku) (HCCH)	<i>Council on General Affairs and Policy</i> (Vijeće za opće poslove i politiku) (HCCH)
Kodek	Koder-dekoder
Comput. Netw.	<i>Computer Networks</i>
D. Conn.	<i>U.S. District Court for the District of Connecticut</i> (Okružni sud SAD-a za Okrug Connecticut) (Sjedinjene Američke Države)
D.D.C.	<i>U.S. District Court for the District of Columbia</i> (Okružni sud SAD-a za Okrug Kolumbija) (Sjedinjene Američke Države)
EK	Europska komisija
EU	Europska unija
EWHC (Ch)	<i>High Court of England and Wales (Chancery Division)</i> (Visoki sud Engleske i Walesa (Odjel Chancery)) (Ujedinjena Kraljevina)
EWHC (QB)	<i>High Court of England and Wales (Queen's Bench Division)</i> (Visoki sud Engleske i Walesa (Odjel Queen's Bench)) (Ujedinjena Kraljevina)
FCA	<i>Federal Court of Australia</i> (Savezni sud Australije)
FCR	<i>Federal Court Reports</i> (Australija)
Fed. R. Civ. P. postupku) (Sjedinjene Američke Države)	<i>Federal Rules on Civil Procedure</i> (Federalna pravila o građanskom postupku) (Sjedinjene Američke Države)
Fed. R. Evid. Serv.	<i>Federal Rules of Evidence Service</i> (Sjedinjene Američke Države)
HD	<i>High Definition</i> (visoka razlučivost)
HKEC	<i>Hong Kong Electronic Citation</i> (Narodna Republika Kina)
HKLRD	<i>Hong Kong Law Reports and Digest</i> (Narodna Republika Kina)
PUP Hong Kong	Posebno Upravno Područje Hong Kong (Narodna Republika Kina)
IberRed	Iberoamerička mreža za međunarodnu pravnu suradnju
IBA	Međunarodno udruženje odvjetničkih komora
ID	osobna isprava

IP	<i>Internet Protocol</i> (internetski protokol)
ISDN integriranim uslugama)	<i>Integrated Services Digital Network</i> (digitalna mreža s integriranim uslugama)
ITU-T telekomunikacijska unija)	<i>International Telecommunication Union</i> (Međunarodna telekomunikacijska unija)
LawAsia Aziju i Pacifik)	<i>Law Association for Asia and the Pacific</i> (Udruženje pravnika za Aziju i Pacifik)
PUP Makao	Posebno Upravno Područje Makao (Narodna Republika Kina)
MCU	<i>Multi-point Control Unit</i> (višespojna upravljačka jedinica)
ONSC	<i>Supreme Court of Ontario</i> (Vrhovni sud Ontarija) (Kanada)
ONCJ	<i>Ontario Court of Justice</i> (Sud Ontarija) (Kanada)
Res/D/N/DC	<i>Reservations/Declarations/Notifications/Depositary Communications</i> (rezerve, izjave, notifikacije ili obavijesti iz depozitorija)
PP	Posebno povjerenstvo (HCCH)
SIP	<i>Session Initiation Protocol</i> (protokol za započinjanje sesije)
SD	<i>Standard Definition</i> (standardna razlučivost)
S.D.N.Y.	<i>U.S. District Court for the Southern District of New York</i> (Okružni sud SAD-a za Južni okrug New Yorka) (Sjedinjene Američke Države)
SAD	Sjedinjene Američke Države
W.D. Tenn.	<i>U.S. District Court for the Western District of Tennessee</i> (Okružni sud SAD-a za Zapadni okrug Tennesseeja) (Sjedinjene Američke Države)
WXGA	<i>Wide Extended Graphics Array</i>

POJMOVNIK

Središnje tijelo

Tijelo koje je odredila ugovorna stranka u skladu s člankom 2. stavkom 1.

Poglavlje I.

Odredbe Konvencije kojima se uređuje sustav Zamolnica. Poglavlje I. obuhvaća članke od 1. do 14. Konvencije.

Poglavlje II.

Odredbe Konvencije kojima se uređuje izvođenje dokaza koje provode konzuli i povjerenici. Poglavlje II. obuhvaća članke od 15. do 22. Konvencije. U skladu s člankom 33. Konvencije ugovorna stranka može, u cijelosti ili djelomično, isključiti iz primjene odredbe iz poglavlja II. Konvencije. Za izjave ili rezerve koje je dala/stavila određena ugovorna stranka vidjeti **tablicu stanja** za Konvenciju o dokazima, u stupcu pod naslovom „Res/D/N/DC”.

Građanske ili trgovačke stvari

Pojam koji se upotrebljava za razgraničavanje materijalnog područja primjene Konvencije. Pojam „građanske ili trgovačke stvari” tumači se *slobodno* i na *autonoman* način te se primjenjuje dosljedno u Konvenciji o dokazima i u Konvenciji o dostavi.

Kodek

Kodek (kratica za „koder-dekoder”) uređaj je koji komprimira zvučne signale i videosignale na jednoj lokaciji u digitalni signal koji se prenosi na drugu lokaciju, nakon čega se ponovo pretvara u čitljiv zvučni format i videoformat³⁰.

Povjerenik

Za potrebe poglavlja II. to je osoba koja je dobila zadaču izvođenja dokaza (vidjeti posebno članak 17.).

Zaključci i preporuke (ili „ZIP”)

Zaključci i preporuke s različitim sastanaka HCCH-a. U Vodiču se većina upućivanja odnosi na zaključke i preporuke Posebnog povjerenstva za praktičnu primjenu Konvencije o dokazima, pri čemu se navodi godina odgovarajućeg sastanka (npr. „ZIP PP-a iz 2014.” odnosi se na zaključke i preporuke koji su doneseni na sastanku Posebnog povjerenstva iz 2014.). Svi relevantni zaključci i preporuke Posebnog povjerenstva ponovo se navode u **Prilogu VI.**, a dostupni su i u odjeljku o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a: <www.hcch.net>. Navode se upućivanja i na zaključke i preporuke s drugih sastanaka HCCH-a, kao što su godišnji sastanak Vijeća za opće poslove i politiku.

Konzul

Za potrebe poglavlja II. pod pojmom „konzul” podrazumijevaju se konzularni agenti i diplomatski

³⁰

M. Dunn i R. Norwick (*op. cit.* bilješka 20.), str. 2; M. E. Gruen i C. R. Williams (*op. cit.* bilješka 14.), str. 5.

službenici.

Konzularni agent

Za potrebe poglavlja II. osoba koja je dobila zadaću izvođenja dokaza (vidjeti posebno članke 15. i 16.). Radi praktičnosti u ovom se Vodiču upotrebljava pojam „konzul“ pod kojim se podrazumijevaju konzularni agenti i diplomatski službenici.

Profil zemlje

Odgovor na *Upitnik o profilu zemlje*, koji je Stalni ured 2017. proslijedio ugovornim strankama, a koji je osmišljen tako da dopunjuje informacije navedene u ovom Vodiču, koje su općenitije prirode. Svaki pojedinačni „profil zemlje“ i zbirka svih odgovora („Pregled odgovora“) dostupni su putem odjeljka o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a: <www.hcch.net>. Upućivanja na „p.“ u ovom Vodiču odnose se na pitanja iz Upitnika o profilu zemlje.

Izravno izvođenje dokaza

Postupak izvođenja dokaza u okviru kojeg tijelo u državi moliteljici u kojoj je postupak u tijeku izravno provodi ispitivanje svjedoka/vještaka. *Vidjeti i: pojam „neizravno izvođenje dokaza“; razlika između izravnog i neizravnog izvođenja dokaza razmatra se u odjeljku A1.2.; grafički prikazi s objašnjenjima nalaze se u Prilogu II.*

Uredba EU-a o dokazima

Uredba koja je na snazi u državama članicama Europske unije (EU) (uz iznimku Danske)³¹ o izvođenju dokaza u građanskim ili trgovačkim stvarima. Puni naslov Uredbe EU-a o dokazima glasi: *Uredba Vijeća (EZ) br. 1206/2001 od 28. svibnja 2001. o suradnji između sudova država članica u izvođenju dokaza u građanskim ili trgovačkim stvarima*³².

Konvencija o dokazima (ili Konvencija)

Međunarodni ugovor koji je sastavljen i donesen pod pokroviteljstvom HCCH-a, čiji puni naslov glasi *Konvencija od 18. ožujka 1970. o izvođenju dokaza u inozemstvu u građanskim ili trgovačkim stvarima*. Cjelovit tekst Konvencije nalazi se u **Prilogu V.**, a dostupan je i u odjeljku o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a: <www.hcch.net>.

Priručnik o dokazima

Publikacija HCCH-a, čiji puni naslov glasi *Praktični priručnik za primjenu Konvencije o dokazima*. U Priručniku o dokazima nalaze se detaljna objašnjenja različitih aspekata opće primjene Konvencije o dokazima te vjerodostojni komentari o glavnim pitanjima koja se pojavljuju u praksi. Stoga bi ovaj Vodič trebalo smatrati dopunom Priručniku o dokazima. Osim ako nije drukčije navedeno,

³¹ Ujedinjenu Kraljevinu i dalje obvezuje Uredba EU-a o dokazima do 31. prosinca 2020., u skladu sa Sporazumom o povlačenju koji je potpisani između Ujedinjene Kraljevine i Europske unije, a stupio je na snagu 1. veljače 2020.

³² Cjelovitom tekstu Uredbe može se pristupiti putem baze podataka EUR-Lex, a dostupan je na sljedećoj adresi: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/hr/ALL/?uri=CELEX:32001R1206>> (posljednji put pregledano 4. ožujka 2020.).

upućivanja na „Priručnik o dokazima” u ovom Vodiču odnose se na treće izdanje Priručnika objavljeno 2016. Informacije o kupnji Priručnika dostupne su u odjeljku o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a: <www.hcch.net>.

Odjeljak o dokazima

Odjeljak na internetskim stranicama HCCH-a posvećen Konvenciji o dokazima. Odjeljku o dokazima može se pristupiti putem poveznice na početnoj stranici internetskih stranica HCCH-a <www.hcch.net>.

Izvješće s obrazloženjem

Izvješće koje je sastavio Philip W. Amram u kojem se opisuje kontekst Konvencije o dokazima i pripremni rad na njoj te se komentira tekst Konvencije za svaki pojedini članak. Cjelovit tekst Izvješća s obrazloženjem nalazi se u Prilogu 3. **Priručniku o dokazima**, a dostupan je i u odjeljku o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a: <www.hcch.net>. Izvješće s obrazloženjem izvorno je objavljeno u dokumentu *Actes et documents de la Onzième session* (Akti s Jedanaestog zasjedanja) (1968.), tom IV., *Obtention des preuves à l'étranger* (str. 202–216).

Projekt „Handshake”

Projekt koji je od 2014. do 2017. provodila Stručna skupina za održavanje videokonferencija Radne skupine za e-Pravo (e-Pravosuđe) u okviru Vijeća Europske unije, a čije je puno ime bilo: *Multi-aspect initiative to improve cross-border videoconferencing* (Inicijativa s više aspekata za poboljšanje prekograničnog održavanja videokonferencija)³³. Navedeni cilj projekta bilo je „promicanje praktične primjene videokonferencija i razmjerenjivanje primjera najbolje prakse i stručnog znanja o organizacijskim, tehničkim i pravnim aspektima prekograničnog održavanja videokonferencija (VK) kako bi se pomoglo poboljšanju cjelokupnog funkcioniranja sustava e-Pravosuđa u državama članicama i na europskoj razini”³⁴.

Ishodi i preporuke iz tog projekta uzeti su u obzir u postupku sastavljanja ovog Vodiča, osobito s obzirom na praktične i tehničke aspekte. Razlog tomu uvelike su bila opsežna praktična testiranja videoveze provedena između različitih država članica Europske unije.

Saslušanje

Za potrebe ovog Vodiča pod pojmom „saslušanje” podrazumijeva se svaka vrsta ispitivanja svjedoka od kojeg treba uzeti iskaz, neovisno o tome odvija li se u okviru postupka na sudu ili se provodi izvan suda. *Vidjeti i pojmove „svjedok”, „konzul” i „povjerenik”*.

Neizravno izvođenje dokaza

Postupak izvođenja dokaza u okviru kojeg tijelo u zamoljenoj državi, na čijem se državnom području

³³ Dokumentacija i ishodi projekta (.zip datoteka) *Multi-aspect initiative to improve cross-border videoconferencing* (Inicijativa s više aspekata za poboljšanje prekograničnog održavanja videokonferencija) dostupni su na adresi: <https://beta.e-justice.europa.eu/69/EN/general_information> (posljednji put pregledano 4. ožujka 2020.).

³⁴ Projekt „Handshake” (*op. cit.* bilješka 15.), str. 2.

nalazi svjedok/vještak, provodi ispitivanje svjedoka/vještaka. *Vidjeti i: pojam „izravno izvođenje dokaza”; razlika između izravnog i neizravnog izvođenja dokaza razmatra se u odjeljku A1.2.; grafički prikazi s objašnjenjima nalaze se u Prilogu II.*

Integrated Services Digital Network (digitalna mreža s integriranim uslugama)

Međunarodna telekomunikacijska unija definira ISDN kao vrstu „[mreže koja pruža ili podržava niz različitih telekomunikacijskih usluga] i koja pruža digitalne veze između sučeljâ korisnik – mreža”³⁵.

Sektor za normizaciju u telekomunikacijama Međunarodne telekomunikacijske unije (ITU-T)

Sektor Međunarodne telekomunikacijske unije koji je odgovoran za „[okupljanje] stručnjaka iz cijelog svijeta radi razvoja međunarodnih normi poznatih pod nazivom „preporuke ITU-T-a”, koji djeluju kao ključni elementi u globalnoj infrastrukturi za informacijske i komunikacijske tehnologije”³⁶.

Mreža s internetskim protokolom (IP mreža) (engl. *Internet Protocol (IP) Network*)

Međunarodna telekomunikacijska unija definira IP mrežu kao vrstu „mreže u kojoj se IP upotrebljava kao protokol sloja”³⁷.

Pravosudno tijelo

Pojam „pravosudno tijelo“ upotrebljava se u Konvenciji za opisivanje: (a) tijela koje izdaje Zamolnice (članak 1. stavak 1.) i (b) tijela koje izvršava Zamolnice (članak 9. stavak 1.).

Zamolnica

Za potrebe poglavlja I. sredstvo koje se upotrebljava kako bi se zatražilo pribavljanje dokaza ili izvršenje neke druge postupovne radnje. U ovom Vodiču pojam „zamolnica“ (malim početnim slovom) odnosi se na sredstvo koje se primjenjuje na temelju drugih instrumenata (npr. Konvencija HCCH-a o građanskom postupku iz 1954.) ili unutarnjeg prava radi izvođenja dokaza ili izvršavanja neke druge postupovne radnje (ta sredstva najčešće se nazivaju „molbe za pravnu pomoć“, a rjeđe „sudske zamolnice“).

Predložak obrasca

Predložak obrasca Zamolnice koji je preporučilo Posebno povjerenstvo. Inačice predloška obrasca koje se ispunjavaju dostupne su na engleskom i francuskom jeziku u odjeljku o dokazima na

³⁵ Međunarodna telekomunikacijska unija, *I.112: Vocabulary of terms for ISDNs* (I.112: rječnik pojmljiva za mreže ISDN), 1993., str. 6, dostupno na adresi: < <https://www.itu.int/rec/T-REC-I.112-199303-I> > (posljednji put pregledano 4. ožujka 2020.). Vidjeti u nastavku i bilješku 36. za dodatne informacije o ITU-T-u.

³⁶ Za više informacija o ITU-T-u vidjeti: < <https://www.itu.int/en/ITU-T/about/Pages/default.aspx> > (posljednji put pregledano 4. ožujka 2020.).

³⁷ Međunarodna telekomunikacijska unija, *Y.1001: IP framework – A framework for convergence of telecommunications network and IP network technologies* (Y.1001: Okvir za IP – Okvir za konvergenciju između tehnologija za telekomunikacijske mreže i tehnologija za IP mreže), 2000., str. 3, dostupno na adresi: < <https://www.itu.int/rec/T-REC-Y.1001-200011-I> > (posljednji put pregledano 4. ožujka 2020.).

internetskim stranicama HCCH-a: <www.hcch.net>. Primjerak predloška obrasca s uputama za ispunjavanje nalazi se i u Prilogu 4. Priručniku o dokazima.

Tablica s praktičnim informacijama

Tablica za određenu ugovornu stranku, koja je dostupna u odjeljku o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a (<www.hcch.net>), u rubrici „Central and other Authorities” (Središnja i druga tijela), u kojoj se nalaze informacije o praktičnoj primjeni Konvencije za tu konkretnu ugovornu stranku.

Zamoljeno tijelo

Za potrebe poglavlja I. tijelo koje izvršava Zamolnicu. U Konvenciji se propisuje da je zamoljeno tijelo pravosudno tijelo zamoljene države koje je nadležno za izvršavanje Zamolnica na temelju svojeg unutarnjeg prava.

Zamoljena država

Za potrebe poglavlja I. ugovorna stranka kojoj je Zamolnica upućena ili će biti upućena.

Tijelo molitelj

Za potrebe poglavlja I. tijelo koje izdaje Zamolnicu. U Konvenciji se propisuje da je tijelo molitelj pravosudno tijelo države moliteljice koje je nadležno za izdavanje Zamolnica na temelju svojeg unutarnjeg prava.

Država moliteljica

Za potrebe poglavlja I. ugovorna stranka koja je izdala Zamolnicu ili će je izdati.

Država ispitanica

Ugovorna stranka Konvencije koja je dostavila odgovor na *Upitnik o profilu zemlje*, koji je Stalni ured prosljedio 2017. Svaki pojedinačni odgovor („profil zemlje”), kao i zbirka svih odgovora („Pregled odgovora”), dostupni su putem odjeljka o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a: <www.hcch.net>.

Država pošiljateljica

U ovom Vodiču ovaj se pojam upotrebljava isključivo u kontekstu njegova značenja na temelju *Bečke konvencije od 24. travnja 1963. o konzularnim odnosima* (dalje u tekstu: „Bečka konvencija o konzularnim odnosima”), a odnosi se na državu koja šalje diplomatskog ili konzularnog službenika da zastupa nezine interese u inozemstvu.

Posebno povjerenstvo (ili „PP”)

Posebna povjerenstva osniva HCCH, a njihove sastanke saziva glavni tajnik. Zadaća im je izrađivanje novih konvencija HCCH-a i pregovaranje o njima ili preispitivanje praktične primjene postojećih konvencija HCCH-a. U ovom Vodiču pojam „Posebno povjerenstvo” (ili „PP”) odnosi se na posebno povjerenstvo koje se periodično sastaje radi preispitivanja praktične primjene Konvencije o

dokazima.

Država izvršenja

Za potrebe poglavlja II. ugovorna stranka na čijem se državnom području dokazi izvode ili će se izvoditi.

Država podrjetla

Za potrebe poglavlja II. ugovorna stranka na čijem je državnom području započeo postupak za čije se potrebe dokazi izvode ili će se izvoditi. U slučajevima u kojima dokaze izvodi konzul država podrjetla jest država koju konzul predstavlja. *Vidjeti i pojam „država pošiljateljica“.*

Tablica stanja

Ažurirani popis ugovornih stranaka koji vodi Stalni ured na temelju informacija dobivenih iz depozitorija. Tablica stanja dostupna je u odjeljku o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a (< www.hcch.net >), zajedno s objašnjenjima o tome kako je treba čitati i tumačiti.

Tablica stanja sadržava važne informacije koje se odnose na svaku ugovornu stranku, uključujući:

- a) datum stupanja na snagu Konvencije za određenu ugovornu stranku
- b) način na koji se ugovorna stranka priključila Konvenciji (npr. potpisivanjem/ratifikacijom, pristupanjem ili sukcesijom)
- c) za ugovorne stranke koje se priključuju pristupanjem, informacije o tome jesu li to pristupanje prihvatile druge ugovorne stranke
- d) sva proširenja primjene Konvencije
- e) tijela koja je ugovorna stranka odredila u skladu s Konvencijom (npr. središnja tijela) i
- f) sve rezerve, notifikacije ili druge izjave koje je ugovorna stranka stavila/dala u skladu s Konvencijom.

Za više informacija o prethodno navedenim aspektima vidjeti Priručnik o dokazima³⁸.

Tehnologija videoveze (poznata i kao tehnologija za održavanje videokonferencija)

Tehnologija koja omogućuje istodobnu interakciju dviju ili više lokacija s pomoću dvosmjernog prijenosa videozapisa i zvuka. Treba imati na umu da, za potrebe ovog Vodiča, izraz „videoveza“ obuhvaća različite tehnologije koje se upotrebljavaju za omogućivanje održavanja videokonferencija, prisutnosti na daljinu ili bilo kojeg drugog oblika prisutnosti putem videoveze.

³⁸

Op. cit. bilješka 29.

Za više informacija o pojmu „videoveza” vidjeti prethodni odjeljak pod naslovom „**Što je videoveza?**”.

Videokonferencijski most (poznat i kao višespojna upravljačka jedinica (MCU) ili „pristupnik”)

Kombinacija softvera i hardvera kojom se stvaraju virtualne sobe za sastanke te koja djeluje kao „most” tako što povezuje dvije lokacije i provodi pretvaranja prema potrebi (npr. pretvaranje mrežnog signala, protokola za kodeke ili razlučivosti videozapisa i zvuka).

Za više informacija o pojmu „videokonferencijski most” vidjeti i odjeljak **C2**.

Svjedok

Za potrebe ovog Vodiča pojam „svjedok” uključuje obje stranke u postupku i treće strane od kojih treba uzeti iskaz.

DIO A

**ZAPOČINJANJE
UPOTREBE
VIDEOVEZE**

- A1.** UVODNA RAZMATRANJA
- A2.** UPOTREBA VIDEOVEZE U SKLADU S POGLAVLJEM I.
- A3.** UPOTREBA VIDEOVEZE U SKLADU S POGLAVLJEM II.

A1. UVODNA RAZMATRANJA

22. Kako je opisano u uvodu, iako se u Konvenciji o dokazima ne navode konkretna upućivanja na moderne tehnologije kao što je videoveza, već je davno utvrđeno da je upotreba tehnologije za pomoć u primjeni Konvencije ne samo dopuštena, već se i potiče.³⁹ Upotreba videoveze dopustiva je i u slučaju izvršenja Zamolnice u skladu s poglavljem I. i u slučaju izvršenja zahtjeva u skladu s poglavljem II. Konvencije. Videoveza se ponajprije može upotrebljavati:

- za olakšavanje nazočnosti i/ili sudjelovanja stranaka u postupku, njihovih zastupnika i pravosudnog osoblja pri izvođenju dokaza ili
- za olakšavanje stvarnog izvođenja dokaza (izravnog i neizravnog).

Za detaljnije objašnjenje konkretnih načina kako upotrebljavati videovezu u skladu sa svakim od poglavlja Konvencije vidjeti odjeljak A2. (poglavlje I.) i odjeljak A3. (poglavlje II.) u nastavku.

23. Glavni cilj svake upotrebe videoveze trebao bi uvijek biti osiguravanje provođenja ispitivanja na način koji je što sličniji onom koji bi se odvijao da se ispitivanje provodi u fizičkoj sudnici.⁴⁰ Kako bi se to postiglo, upotreba videoveze u konkretnom slučaju može stoga podlijegati razmatranjima pravičnosti⁴¹, kako to utvrdi sud, te praktičnim i tehničkim razmatranjima.
24. Razmatranja pravičnosti mogu uključivati ocjenjivanje učinka videoveze na vjerodostojnost svjedoka⁴² zbog smanjene sposobnosti osobe koja utvrđuje činjenice da ocijeni ponašanje

³⁹ Vidjeti ZiP br. 4 PP-a iz 2003., ZiP br. 55 PP-a iz 2009. i ZiP br. 20 PP-a iz 2014.

⁴⁰ Upute za održavanje videokonferencijskih postupaka (op. cit. bilješka 16.), str. 15 i 17; Savezni sud Australije (op. cit. bilješka 15.), str. 9; N. Vilela Ferreira et al., *Council Regulation (EC) no 1206/2001: Article 17º and the video conferencing as a way of obtaining direct evidence in civil and commercial matters* (Uredba Vijeća (EZ) br. 1206/2001: članak 17. i videokonferencijski postupak za dobiti direktnu dоказnu snagu u građanskim i trgovackim stvarima), Lisabon, Centar za pravosudne studije (*Centro de Estudos Judiciários*), 2010., str. 14.

⁴¹ Interes pravičnosti vodeće je načelo za sudove pri utvrđivanju treba li dopustiti upotrebu videoveze u izvođenju dokaza. Na primjer, sudovi u Ujedinjenoj Kraljevini prihvatali su zamisao da videoveza može pomoći u ostvarivanju „glavnog cilja” u građanskom postupku za sudove, a to je poduzimanje mjera kako bi se postigla pravda. Vidjeti, primjerice, *High Court of Justice Queens Bench Division* (Visoki sud Engleske i Walesa, Odjel Queens Bench) u predmetu Rowland protiv Bock [2002] EWHC 692 (QB).

⁴² Razmjer u kojem ocjenjivanje vjerodostojnosti svjedoka može biti otežano u slučaju upotrebe videoveze nije ustaljen u sudskoj praksi. Stoga je to i dalje relevantno pitanje koje sudovi i oni koji se žele oslanjati na tehnologiju trebaju razmotriti. Sudovi u nizu država smatrali su da videoveza nema znatan učinak na ocjenu vjerodostojnosti. Vidjeti, primjerice, predmet *In re Rand International Leisure Products, LLC*, No. 10-71497-ast, 2010 WL 2507634, pod *4 (Bankr. E.D.N.Y. 16. lipnja 2010.) (*Bankruptcy Court Eastern District of New York, United States* (Stičajni sud SAD-a za Istočni okrug New Yorka, Sjedinjene Američke Države)), u kojem je utvrđeno da postoji samo ograničen uočljiv učinak tehnologije videoveze na sposobnost primjećivanja ponašanja svjedoka i unakrsnog ispitivanja; predmet *Skyrun Light Industry (Hong Kong) Co Ltd protiv Swift Resources Ltd* [2017.] HKEC 1239 (*Court of First Instance, Hong Kong SAR* (Prvostupanjski sud, PUP Hong Kong)), u kojem se napominje da, iako može doći do određenog smanjenja kvalitete ispitivanja, ne postoji ništa što bi samo po sebi bilo nepravedno pri upotrebi videoveze za ispitivanje svjedoka; predmet *State of Maharashtra protiv Dr Praful B Desai* AIR 2003 SC 2053 (*Supreme Court of India* (Vrhovni sud Indije)), u kojem se zauzima stajalište da se vjerodostojnost može ocijeniti na odgovarajući način ako tehnologija djelotvorno funkcioniра. Slično stajalište zauzeli su i sudovi u državama koje nisu stranke ugovornice Konvencije o dokazima, kao što je Kanada: vidjeti, primjerice, *Supreme Court of British*

svjedoka ili nepostojanja ozbiljnosti koja nastaje fizičkom nazočnošću u sudnici. Međutim, kako je prethodno navedeno, ti se problemi s vremenom mogu prevladati ili umanjiti napretkom tehnologije, povećanom upotrebom opreme i posljedičnom boljom upoznatošću s njezinom primjenom⁴³. Dokazna vrijednost samog iskaza isto se može smatrati umanjenom u slučaju upotrebe videoveze, ovisno o tome mogu li se odgovarajuće kaznene odredbe (npr. one koje se odnose na krivokletstvo ili nepoštovanje suda) izvršiti u mjestu iz kojeg svjedok daje iskaz⁴⁴. Praktična razmatranja mogu uključivati organiziranje pristupa opremi za videovezu ili troškove unajmljivanja i upotrebe opreme za videovezu. Tehnička razmatranja mogu se kretati u rasponu od konkretnih operativnih aspekata veze, kao što su osiguravanje dosta propusnosti i odgovarajućih postavki mreže, do stvarne kvalitete videozapisa i zvuka koji se prenose.

25. Međutim, nijedno od tih razmatranja ne može se promatrati izdvojeno. Za učinkovitu upotrebu videoveze potreban je sveobuhvatan pristup kojim se osigurava komplementarnost pravnih, praktičnih i tehničkih razmatranja.⁴⁵ Prepostavkom da se tradicionalne sudske prakse i postupci mogu nužno primijeniti na isti način u postupcima koji uključuju videovezu temeljito se podcjenjuju trenutačna ograničenja tehnologije⁴⁶. Bit će potrebne prilagodbe, velike ili male, „kako bi se uzela u obzir ograničenja uvedena tehnologijom koja se upotrebljava te promijenjeno okruženje nastalo zahvaljujući toj tehnologiji i zemljopisnom razdvajajujući sudionika“⁴⁷. Stoga se ti pravni, praktični i tehnički aspekti temeljito razmatraju u cijelom ovom Vodiču.

A1.1. Pravne osnove

26. Na samom početku važno je napomenuti da općenito postoje tri pravne osnove na temelju kojih se može zahtijevati/tražiti izvođenje dokaza putem videoveze:
- na temelju unutarnjeg prava, vidjeti točke 27. et seq.
 - na temelju drugih instrumenata, vidjeti točke 31. et seq.
 - na temelju Konvencije o dokazima, vidjeti točke 34. et seq.

⁴³ Colombia (Vrhovni sud Britanske Kolumbije) u predmetu *Slaughter protiv Sluys* 2010 BCSC 1576 i *Supreme Court of Ontario* (Vrhovni sud Ontarija) u predmetima *Chandra protiv Canadian Broadcasting Corporation* 2016 ONSC 5385; *Paiva protiv Corpening* [2012] ONCJ 88; *Davies protiv Clarington* 2011 ONSC 4540. Unatoč tomu, učinak tehnologije videoveze na ocjenjivanje vjerodostojnosti svjedoka i dalje je prijeporno pitanje te su sudovi u drugim državama bili suzdržaniji u svojim ocjenama te tehnologije. S obzirom na to, vidjeti bilješku 55.

⁴⁴ Neki komentatori ukazali su na to da bi se problem „smanjenih osobnih interakcija“ mogao znatno smanjiti kad se korisnici i sudionici „naviknu na taj način interakcije“: M. Dunn i R. Norwick (*op. cit.* bilješka 20.), str. 16–17, N. Vilela Ferreira *et al.* (*op. cit.* bilješka 40.), str. 17–18.

⁴⁵ M. Davies (*op. cit.* bilješka 15.), str. 225. Vidjeti i odjeljak A2.9. (poglavlje I.) i odjeljak A3.8. (poglavlje II.).

⁴⁶ E. Rowden *et al.*, *Gateways to Justice: Design and Operational Guidelines for Remote Participation in Court Proceedings* (Prolaz prema pravdi: smjernice za osmišljavanje i funkciranje sudjelovanja na daljinu u sudskim postupcima), University of Western Sydney, 2013., str. 6, 10 i 19. U tom izvještu detaljno se prikazuju nalazi i preporuke iz trogodišnjeg projekta povezivanja (engl. *linkage project*), koji je provelo Australasko vijeće za istraživanja (Australian Research Council) pod nazivom: *Gateways to Justice: improving video-mediated communication for justice participants* (Prolaz prema pravdi: poboljšavanje komunikacije posredstvom videoveze za sudionike u pravosuđu). Projekt je uključivao sveobuhvatan pregled literature i zakonodavstva, prave terenske posjete te polustrukturirane intervjuje u kontroliranom okruženju kako bi se ocijenili različiti čimbenici i utjecaji.

⁴⁷ Vidjeti Savezni sud Australije (*op. cit.* bilješka 15.), str. 8.

⁴⁷ *Ibid.*, str. 7, točka 3.15.

a. Upotreba videoveze na temelju unutarnjeg prava

1. U skladu s člankom 27. Konvencijom se ne sprečava primjena unutarnjeg prava radi izvođenja dokaza putem videoveze pod manje restriktivnim uvjetima.
2. Prvo, tijela bi trebala provjeriti je li izvođenje dokaza putem videoveze dopušteno na temelju unutarnjeg prava mesta u kojem je postupak u tijeku.
3. Drugo, tijela bi trebala provjeriti je li izvođenje dokaza putem videoveze u suprotnosti s unutarnjim pravom mesta na kojem se dokazi trebaju izvesti, što uključuje i bilo kakve „statute o blokiranju“⁴⁸ ili kaznene zakone.

Vidjeti profil zemlje odgovarajuće ugovorne stranke.

27. Među državama koje upotrebljavaju videovezu za prekogranično dobivanje iskaza svjedoka mogu se razlikovati pravne osnove za takvu upotrebu videoveze na temelju nacionalnog prava. Neke države izmjenile su svoje zakone kako bi omogućile izvođenje dokaza putem videoveze u domaćim i/ili međunarodnim predmetima.⁴⁹ Iako ostale države nemaju nikakve posebne

⁴⁸ Statutima o blokiranju kažnjava se traženje i/ili dostavljanje dokaza bez prethodnog odobrenja ugovorne stranke na čijem se području dokazi nalaze, čime se prikupljanje dokaza usmjerava na sredstva koja su u skladu s Konvencijom o dokazima ili drugim primjenjivim instrumentom. Sankcije za kršenje tih odredbi kreću se u rasponu od novčanih kazni do kazne zatvora. Za detaljniju analizu primjene statuta o blokiranju vidjeti Priručnik o dokazima (*op. cit. bilješka 29.*), točke 26. *et seq.*

⁴⁹ Vidjeti, primjerice, odgovore na dio II., p. (a) i (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit. bilješka 12.*): Australija (uključujući, primjerice, Zakon o dokazima (audioveze i audiovizualne veze) iz 1998. (*Evidence (Audio and Audio Visual Links) Act 1998*) (Novi Južni Wales), kojim se olakšava izvođenje dokaza i dostavljanje podnesaka putem audioveza i audiovizualnih veza za postupke pred sudovima u saveznoj državi Novi Južni Wales); Brazil (Rezolucijom Nacionalnog pravosudnog vijeća br. 105/2010 utvrđuju se pravila o načinu vođenja i dokumentiranja saslušanja putem videoveze; Zakon 11.419/2006 o elektroničkom sudskom postupku; u člancima 236., 385., 453., 461. i 937. novog Zakonika o građanskom postupku predviđa se upotreba videokonferencija); Kina (PUP Hong Kong) (u člancima 39. i 70. Poslovnika Visokog suda (poglavlje 4.A) (*Rules of the High Court (Cap. 4A)*) i dijelu VIII. Uredbe o dokazima (poglavlje 8.) (*Evidence Ordinance (Cap. 8)*) predviđa se uzimanje iskaza svjedoka uživo putem „televizijske veze“); Češka (uskoro se očekuje donošenje nove izmjene Zakonika o građanskom postupku, kojom će se uvesti nova posebna pravila o videovezi); Estonija (članak 350. stavak 2. Zakonika o građanskom postupku); Finska (u Zakoniku o sudskom postupku 4/1734 predviđa se izvođenje dokaza putem videoveze u domaćim predmetima); Njemačka (članak 128.a Zakonika o građanskom postupku o ispitivanju stranaka, svjedoka i vještaka upotrebom prijenosa videozapisa i zvuka); Mađarska (Zakon III. Zakonika o građanskom postupku i Dekret ministra pravosuđa br. 3/2016 (II.22) o upotrebi telekomunikacijske mreže zatvorenog kruga u građanskim postupcima za potrebe suđenja i saslušanja osoba); Izrael (u članku 13. Uredbe o dokazima iz 1971. (*Evidence Ordinance 1971*) dopušta se sudu da naloži da se provede ispitivanje svjedoka izvan Izraela za potrebe zadovoljenja pravde); (Republika) Koreja (čl. 327. st. 2., čl. 339. st. 3., čl. 340. i čl. 341. Zakona o građanskom postupku i članci 95-2. i 103-2. Provedbenog pravilnika za Zakon o građanskom postupku, u kojima se predviđa izvođenje dokaza putem videoveze ako sud to smatra prikladnim i Zakon o posebnim slučajevima koji se odnose na suđenja putem videoveze (*Act on Special Cases Concerning Video Trials*) (Zakon br. 5004 od 6. prosinca 1995.)); Latvija (u

odredbe u tom pogledu, izvođenje dokaza putem videoveze može se dopustiti u skladu s općim pravilima za izvođenje dokaza ili drugim domaćim propisima, iako uglavnom samo za domaće predmete⁵⁰.

28. Jedna ugovorna stranka donijela je zakonodavstvo kojim se dopušta izravno izvođenje dokaza putem videoveze u skladu s poglavljem I. Konvencije o dokazima jer, prema njezinu stajalištu, Konvencija ne predviđa tu mogućnost.⁵¹

Za više informacija o razlici između izravnog i neizravnog izvođenja dokaza vidjeti odjeljak A1.2. i Prilog II.

29. Unatoč sve češćoj upotrebi videoveze u sudskim postupcima u cijelom svijetu, ugovorna stranka na čijem se državnom području svjedok nalazi može svejedno biti zabrinuta u pogledu svojeg suvereniteta, s obzirom na to da se iskaz *de facto* daje na njezinu državnom području za potrebe inozemnog sudskog postupka⁵². Stoga se u nekim slučajevima može zahtijevati odobrenje predmetne ugovorne stranke kako bi se provelo ispitivanje putem videoveze, a taj se postupak može olakšati primjenom ugovorâ o pravosudnoj suradnji⁵³. Međutim, neke ugovorne stranke

članku 703. *Zakona o građanskom postupku* i internim pravilima koja je izdalо Ministarstvo pravosuđa br. 1-2/14 o rezerviranju opreme i postupcima za videokonferencije za primjenu u pravnim postupcima predviđa se izvođenje dokaza putem videoveze kao i pravila o tumačenju i utvrđivanju identiteta sudionika); Poljska (čl. 235. st. 2., čl. 1131. st. 6. i čl. 1135. st. od 2. do 4. Zakonika o građanskom postupku, Uredba ministra pravosuđa o uređajima i tehničkim sredstvima koji omogućuju izvođenje dokaza na daljinu u građanskim postupcima i Uredba ministra pravosuđa o detaljnim mjerama sudova u predmetima obuhvaćenima međunarodnim građanskim i kaznenim postupcima u međunarodnim odnosima); Portugal (člancima 456., 486., 502. i 520. *Zakonika o građanskom postupku* uređuje se uzimanje iskaza vještaka, svjedoka i stranaka putem videokonferencija); Singapur (članak 4. stavak 1. *Zakona o dokazima* (građanski postupci u drugim jurisdikcijama (*Evidence (Civil Proceedings in Other Jurisdictions) Act*), poglavljje 98. Revidiranih zakona Singapura (*Revised Laws of Singapore*), kojim se Visokom sudu dopušta da izdaje sve naloge za potrebe pribavljanja dokaza u Singapuru za koje procijeni da su prikladni, uključujući upotrebu videoveze); Slovenija (u članku 114.a *Zakona o parničnom postupku* predviđa se izvođenje dokaza putem videokonferencije ako su stranke suglasne s time); Sjedinjene Američke Države (u glavi 28. članku 1782. točki (a) *Zakonika SAD-a (28 U.S. Code § 1782(a))* predviđa se da okružni sud u SAD-u može naložiti svjedoku davanje iskaza kao pomoć za potrebe inozemnog postupka, iako nije vjerojatno da bi sud u SAD-u prisilio svjedoka na izravno davanje iskaza putem videoveze inozemnom sudu; tom se odredbom ne sprečava dobrovoljnog svjedoka koji se nalazi u Sjedinjenim Američkim Državama da izravno da iskaz putem videoveze inozemnom sudu (vidjeti glavu 28. članak 1782. točku (b) *Zakonika SAD-a (28 U.S. Code § 1782(b))*). Za više informacija vidjeti Pregled odgovora (*op. cit. bilješka 4.*), dio II., p. (a). Nadalje, sljedeće države donijele su sudske poslovnike kojima se uređuje upotreba videoveze i u domaćim i u međunarodnim predmetima: Argentina (*Acordada 20/13* od 2. srpnja 2013. (reg. br. 2267/13) Vrhovnog suda, čime se dopušta upotreba videoveze kada nije prikladno da svjedok ili vještak osobno nazoči saslušanju ili kada mu ne može nazočiti te čime se utvrđuju pravila o upotrebi videoveze); Urugvaj (*Acordada 7784* od 10. prosinca 2013. Vrhovnog suda, čime se potvrđuje važnost upotrebe videoveze te se utvrđuju posebna pravila za vođenje postupka izvođenja dokaza s pomoću takvih sredstava).

⁵⁰ Vidjeti, primjerice, odgovore Bugarske, Hrvatske, Kine (PUP Makao), Norveške i Venezuele na dio II., p. (a) i (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit. bilješka 12.*).

⁵¹ Francuska (Dekretom br. 2017-892 od 6. svibnja 2017. uvodi se mogućnost izravnog izvršavanja molbi za pravnu pomoć na temelju poglavja I. Konvencije o dokazima upotrebom videoveze pod uvjetom da su ispunjeni određeni uvjeti).

⁵² Vidjeti i točku 66. u nastavku.

⁵³ Važno je imati na umu da se, čak i u slučajevima u kojima se pri ispitivanju ne upotrebljava videoveza, i dalje može zahtijevati odobrenje predmetne države, kao što je to slučaj s predmetima na temelju poglavja II. Konvencije o dokazima (vidjeti odjeljak A3.2.).

ne protive se upotrebi videoveze za ispitivanje svjedoka na njihovu državnom području te smatraju da je ono dopušteno člankom 27. Konvencije⁵⁴.

30. Neovisno o tome zahtijeva li se odobrenje, mogu postojati dodatna ograničenja koja se posebno odnose na upotrebu videoveze. Stoga je važno voditi računa o mjerodavnom zakonodavstvu, sudskej praksi, propisima ili protokolima koji su na snazi u predmetnim ugovornim strankama.⁵⁵
-

⁵⁴ Vidjeti, primjerice, odgovore na dio II., p. (a) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.), odgovore Sjedinjenih Američkih Država (glava 28. članak 1782. točka (b) Zakona SAD-a (28 U.S. Code § 1782(b)), vidjeti prethodno navedenu bilješku 49.) i Ujedinjene Kraljevine (članci 1. i 2. Zakona o dokazima (postupci u drugim jurisdikcijama) iz 1975. (*Evidence (Proceedings in Other Jurisdictions) Act 1975*), koji se odnose na zahtjev za pomoć, uključujući ispitivanje svjedoka, a koji se čitaju zajedno s člankom 32. stavkom 3. Pravila o građanskem postupku (*Civil Procedure Rule 32.3*), kojima se dopušta upotreba videoveze).

⁵⁵ Unatoč velikom napretku u tehnologiji, različiti pristupi koji se primjenjuju s obzirom na upotrebu videoveze uvelike se razlikuju od jedne do druge ugovorne stranke (a ponekad čak i među jurisdikcijama unutar iste ugovorne stranke). Na primjer, u Kini je (PUP Hong Kong) Žalbeni sud u predmetu *Raj Kumar Mahajan protiv HCL Technologies (Hong Kong) Ltd* 5 HKLRD 119 izjavio da je dokaz koji se izvodi putem videoveze „iznimka, a ne pravilo“. U Sjedinjenim Američkim Državama, u skladu s pravilom 43. točkom (a) Federalnih pravila o građanskem postupku (*Fed. R. Civ. P. 43(a)*), u domaćim se parnicama dopušta zaprimanje iskaza uživo putem videoveze na javnom sudsakom saslušanju pod uvjetom da se to čini s „dobrim razlogom“ i da to „okolnosti zahtijevaju“. Sudovi u SAD-u utvrdili su da je taj standard bio ispunjen u nizu različitih slučajeva. Vidjeti, primjerice, *District Court of Tennessee* (Okružni sud Tennesseeja) u predmetu *DynaSteel Corp. protiv Durr Systems, Inc.*, No. 2:08-cv-02091-V, 2009 WL 10664458, at *1 (W.D. Tenn. 26. lipnja 2009.) (utvrđeno je da postoji „dobar razlog“ u slučaju u kojem sud svjedoku koji nije stranka nije mogao uputiti sudske poziv pod prijetnjom kazne (engl. *sub poena*) u suđenju bez porote); *District Court of the District of Colombia* (Okružni sud Okruga Kolumbija) u predmetu *U.S. protiv Philip Morris USA, Inc.*, No. CIV.A. 99-2496 (GK), 2004 WL 3253681, at *1 (D.D.C. 30. kolovoza 2004.) (dopuštena je upotreba videoveze zbog logističkih poteškoća u dovodenju svjedoka i njihovih odvjetnika iz Australije u Sjedinjene Američke Države); *District Court of Connecticut* (Okružni sud Connecticuta) u predmetu *Sawant protiv Ramsey*, No. 3:07-cv-980 (VLB), 2012 WL 1605450, at *3 (D. Conn. 8. svibnja 2012.) (utvrđeno je da nesposobnost svjedoka da putuje zbog zdravstvenih razloga čini „dobar razlog“ i da to „okolnosti zahtijevaju“). Osim toga, davanje iskaza putem videoveze na suđenju može se dopustiti jedino ako postoji odgovarajuće zaštitne mjere. To uključuje, primjerice, dopuštanje suda i odvjetnicima objiju stranaka da ispituju svjedoka putem videoveze i nazočnost prikladnog dužnosnika radi zaprisezanja svjedoka. Vidjeti, primjerice, predmet *DynaSteel Corporation protiv Durr Systems, Inc.* i predmet *Sawant protiv Ramsey* (prethodno navedeni); predmet *In re Rand International Leisure Products, LLC*, (*op. cit.* bilješka 42.) (izvođenje dokaza putem videoveze uvjetovano je nekolicinom praktičnih i tehničkih zahtjeva). To se razlikuje od iskaza dobrovoljnog svjedoka putem videoveze za potrebe inozemne parnice, s obzirom na to da je takav iskaz izvansudska svjedočenje. Takvi su iskazi regularni i njima se ne krši pravo Sjedinjenih Američkih Država pa se stoga mogu privatno dogovoriti između inozemnih tijela i dobrovoljnog svjedoka u Sjedinjenim Državama (vidjeti *Office of International Judicial Assistance* (Ured za međunarodnu sudska pomoć – OIJA) Ministarstva pravosuđa SAD-a, *OIJA Evidence and Service Guidance* (Smjernice OIJA-e o dokazima i dostavi) (11. lipnja 2018.), dostupno na sljedećoj adresi: < <https://www.justice.gov/civil/evidence-requests> > (posljednji put pregledano 4. ožujka 2020.). Sudovi u Australiji prihvatali su dva oprečna pristupa razmatranju toga treba li dati odobrenje za upotrebu videoveze radi dobivanja iskaza svjedoka i toga što će u konačnici „najbolje služiti djelovanju pravosuđa...[uz istodobno]...čuvanje pravednosti između stranaka“: *Kirby protiv Centro Properties* [2012] FCA 60. Prvi pristup razvio se jer su mnogi suci prihvatali tehnologiju videoveze zbog njezine praktičnosti, na način da se videoveza dopušta osim ako ne postoje uvjernjivi razlozi koji opravdavaju njezino odbijanje. U predmetu *Tetra Pak Marketing Pty Ltd protiv Musashi Pty Ltd* [2000] FCA 1261 stručnom svjedoku koji je davao potencijalno sporan znanstveni iskaz odobreno je pojavljivanje pred sudom putem videoveze jer je sud smatrao da bi se upotreba videoveze trebala dopustiti „ako ne postoji neka značajna prepreka koja dovodi u pitanje njezinu upotrebu u određenom predmetu“. Za razliku od toga, u drugim je predmetima primijenjen oprezniji pristup, u okviru kojeg je teret dokazivanja stavljen na podnositelja zahtjeva, koji je morao aktivno dokazati postojanje dobrog razloga za upotrebu videoveze. U predmetu *Campaign Master (UK) protiv Forty Two International Pty Ltd* (No. 3) (2009) 181 FCR 152 sud je odbio dopustiti upotrebu videoveze jer svjedok nije dao nikakav razlog za nepojavljivanje pred sudom, a iskaz se odnosio na ključno pitanje. Dopuštenje je uskraćeno i u predmetu *Stuke protiv ROST Capital Group Pty Ltd* [2012] FCA 1097 jer je iskaz svjedoka bio vrlo sporan te je bilo potrebno tumačenje. Pravna ograničenja upotrebe videoveze mogu ići tako daleko da se zabrani upotreba videoveze ako dostupni tehnički uvjeti ne ispunjavaju tražene tehničke specifikacije: vidjeti, primjerice, Australija, članak 42.G Zakona o dokazima (ostale odredbe) iz 1958. (*Evidence (Miscellaneous Provisions) Act 1958*) (Viktorija),

Primjerice, za upotrebu videoveze u izvođenju dokaza može se zahtijevati sudski nalog⁵⁶. Kod nekih ugovornih stranaka mogućnost upotrebe videoveze podliježe uzajamnoj suglasnosti stranaka u postupku⁵⁷.

b. Upotreba videoveze na temelju drugih instrumenata

4. S obzirom na to da Konvencija ne odstupa od drugih instrumenata (članak 32.), tijela bi trebala provjeriti postoje li neki drugi bilateralni ili multilateralni instrumenti koji bi mogli imati prednost u određenom predmetu.

 Vidjeti profil zemlje i/ili tablicu s praktičnim informacijama odgovarajuće ugovorne stranke.

31. U mnogim instrumentima na bilateralnoj, regionalnoj i multilateralnoj razini izričito se predviđa upotreba videoveze u izvođenju dokaza u predmetima pravosudne suradnje (tj. u predmetima u kojima tijela iz mjesta na kojem se postupak odvija traže od tijela u mjestu u kojem se svjedok nalazi pomoći u prijavljivanju dokaza).
32. Istaknuti primjeri takvih instrumenata uključuju:
 - *Uredbu Vijeća (EZ) br. 1206/2001 od 28. svibnja 2001. o suradnji između sudova država članica u izvođenju dokaza u građanskim ili trgovачkim stvarima (Uredba EU-a o dokazima)*⁵⁸
 - *Iberoameričku konvenciju iz 2010. o upotretbi videokonferencija u međunarodnoj suradnji između pravosudnih sustava i njezin Dodatni protokol iz 2010. o troškovima, upotrebi jezika i upućivanju zahtjeva*⁵⁹
 - *Sporazum iz 2008. između Vlade Australije i Vlade Novog Zelanda o transtasmanskim*

u kojem se propisuju minimalni tehnički standardi koji moraju biti ispunjeni prije nego što sud može narediti da svjedok da iskaz putem videoveze. Za više informacija o tehničkim i sigurnosnim aspektima vidjeti **dio C**.

⁵⁶ Vidjeti Pregled odgovora (*op. cit.* bilješka 4.), dio II., p. (a) i (b).

⁵⁷ *Ibid.*, dio IV., p. (e): samo je mali broj država ispitnica naveo da se u njima zahtijeva suglasnost stranaka za upotrebu videoveze za izvođenje dokaza.

⁵⁸ Članak 10. stavak 4. i članak 17. stavak 4. Uredba EU-a o dokazima primjenjuje se među svim državama članicama EU-a (uz iznimku Danske). Kao još jedan europski primjer upućivanja na upotrebu videoveze u izvođenju dokaza, iako u kontekstu ograničenijeg materijalnog područja primjene, vidjeti primjerice: *Uredbu (EZ) br. 861/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o uvođenju europskog postupka za sporove male vrijednosti*, članak 9. stavak 1.

⁵⁹ Članak 3. stavak 1. (dalje u tekstu: „Iberoamerička konvencija iz 2010. o upotretbi videokonferencija“). U vrijeme sastavljanja ovog Vodiča ta su se Konvencija i njezin Dodatni protokol primjenjivali između Dominikanske Republike, Ekvadora, Kostarike, Meksika, Paname, Paragvaja i Španjolske.

sudskim postupcima i provedbi propisa.⁶⁰

33. U takvim instrumentima upotreba videoveze obično se ili jednostavno dopušta kao moguće sredstvo za izvođenje dokaza⁶¹ ili se formulira na način koji je više obvezujući⁶². Kako je prethodno navedeno, važno je imati na umu da Konvencija o dokazima, u skladu s člankom 32., ne odstupa od drugih konvencija koje se primjenjuju između ugovornih stranaka⁶³.

c. Upotreba videoveze na temelju Konvencije o dokazima

5. Konvencija ni svojim duhom ni svojim tekstrom nije prepreka upotrebi novih tehnologija te one mogu biti korisne u primjeni Konvencije⁶⁴.
6. Ugovorne stranke podijeljene su oko pitanja je li Konvencija obvezujuće prirode (tj. treba li se Konvencija primjenjivati uvijek kada se izvode dokazi u inozemstvu, uz osobnu nazočnost ili putem videoveze). Unatoč toj razlici u stajalištima Posebno povjerenstvo preporučilo je da ugovorne stranke daju prednost Konvenciji kada se traže dokazi u inozemstvu (načelo prve instance)⁶⁵.
7. Pribjegavanje primjeni Konvencije ili drugih primjenjivih ugovora općenito je u skladu s odredbama statuta o blokiranju⁶⁶.

⁶⁰ Članak 11. (dalje u tekstu: „Transtasmanski sporazum iz 2008.”). Cjelovit tekst Sporazuma dostupan je na sljedećoj adresi: <<http://www.austlii.edu.au/other/dfat/treaties/ATS/2013/32.html>> (posljednji put pregledano 4. ožujka 2020.). Obje su države donijele vlastito provedbeno zakonodavstvo: *Trans-Tasman Proceedings Act 2010* (Cth) (Zakon o transtasmanskim postupcima iz 2010.) (Commonwealth) (Australija), odnosno *Trans-Tasman Proceedings Act 2010* (Zakon o transtasmanskim postupcima iz 2010.) (Novi Zeland).

⁶¹ Vidjeti, primjerice, članak 3. stavak 1. Iberoameričke konvencije o upotrebi videokonferencijske komunikacije na temelju analizu tog načela i njegove povijesti vidjeti Priručnik o dokazima (*op. cit.* bilješka 29.), točka 435.

⁶² Članak 17. stavak 4. Uredbe EU-a o dokazima.

⁶³ S obzirom na Uredbu EU-a o dokazima i kako se napominje u Priručniku o dokazima (*op. cit.* bilješka 29.), točka 435, „[s]toga govoreći, Uredba nije obuhvaćena pravilom o „davanju prednosti“ iz članka 32. Konvencije o dokazima. Međutim, u skladu s pravom EU-a, Uredba ima prednost u odnosu na Konvenciju o dokazima u odnosima između država članica EU-a koje su stranke Konvencije [imajući pritom na umu i to da nisu sve države članice EU-a stranke Konvencije], ali samo u predmetima na koje se Uredba primjenjuje (članak 21. stavak 1. Uredbe)“.

⁶⁴ Vidjeti ZiP br. 4 PP-a iz 2003. Vidjeti i, primjerice, ZiP br. 55 PP-a iz 2009. i ZiP br. 20 PP-a iz 2014.

⁶⁵ Za temeljitu analizu tog načela i njegove povijesti vidjeti Priručnik o dokazima (*op. cit.* bilješka 29.), točke od 19. do 25.

⁶⁶ Vidjeti i prethodno navedenu bilješku 48. Neke ugovorne stranke donijele su statute o blokiranju kako bi spriječile izvođenje dokaza na svojem području za potrebe postupaka u inozemstvu osim ako se izvođenje dokaza provodi na temelju Konvencije o dokazima (ili nekog drugog primjenjivog ugovora). Kao noviji primjer mogla bi se navesti Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka), vidjeti posebno članak 48., u kojem se navodi da „[s]ve presude suda ili sve odluke upravnog tijela treće zemlje kojima se od voditelja obrade ili izvršitelja obrade zahtijeva prijenos ili otkrivanje osobnih podataka mogu biti priznate ili izvršive na bilo koji način samo ako se temelje na nekom međunarodnom

34. Posebno povjerenstvo raspravljalo je o izvođenju dokaza u inozemstvu uz upotrebu videoveze na svojim sastancima 2009. i 2014. Posebno povjerenstvo zaključilo je da bi se videoveza mogla upotrebljavati kao pomoć u izvođenju dokaza na temelju Konvencije kako je navedeno u nastavku.

	Situacija	Članci Konvencije
<p>Nazočnost izvršenju Zamolnice i sudjelovanje u njemu</p> <p>Ako se stranke u postupku, njihovi zastupnici i/ili pravosudno osoblje tijela molitelja nalaze u državi moliteljici i žele biti nazočni putem videoveze tijekom uzimanja iskaza i/ili sudjelovati u ispitivanju svjedoka.</p> <p>Videoveza uspostavljena između:</p> <ul style="list-style-type: none"> • lokacije u državi moliteljici (npr. prostori tijela molitelja) i • lokacije na kojoj se izvršava Zamolnica (npr. sudnica u zamoljenoj državi). <p>Nadležno tijelo u zamoljenoj državi (tj. zamoljeno tijelo) provodi ispitivanje pridržavajući se načina i postupka u skladu s pravom zamoljene države, pri čemu tijelo molitelj može zatražiti da se primjeni neki poseban način ili postupak⁶⁷.</p> <p>Za više informacija o izvršenju Zamolnice koje uključuje upotrebu videoveze vidjeti odjeljak A2.1. Za više informacija o nazočnosti (i potencijalnom sudjelovanju) stranaka, njihovih zastupnika i/ili pravosudnog osoblja putem videoveze u skladu s poglavljem I. vidjeti odjeljak A2.5.</p>	<p>Poglavlje I. (članci 7., 8. i 9.)</p>	

⁶⁷ sporazumu, poput ugovora o uzajamnoj pravnoj pomoći, koji je na snazi između treće zemlje koja je podnijela zahtjev i Unije ili države članice [...].”

Na sastanku iz 2014. Posebnog povjerenstva za praktičnu primjenu konvencija HCCH-a o dostavi, dokazima i pristupu pravosuđu nije se posebno raspravljalo o izravnom izvođenju dokaza u skladu s poglavljem I. Konvencije o dokazima, tj. u slučajevima kada tijelo molitelj zatraži da ispitivanje provede sudac države moliteljice primjenom posebnog postupka. To je različita situacija od one u kojoj sudac provodi ispitivanje kao imenovani povjerenik u skladu s poglavljem II.

	Situacija	Članci Konvencije
Poglavlje II.	<p>Iskaz koji uzima konzul ili povjerenik⁶⁸</p> <p>Ako konzul koji zastupa državu podrijetla i obnaša svoje dužnosti u državi izvršenja ili propisno imenovani povjerenik upotrebljava videovezu za uzimanje iskaza od osobe koja se nalazi u državi izvršenja.</p> <p>Videoveza uspostavljena između:</p> <ul style="list-style-type: none"> • lokacije na kojoj je konzul smješten (npr. veleposlanstvo ili konzulat u državi izvršenja) ili na kojoj povjerenik radi (npr. sudnica u državi podrijetla) i • lokacije svjedoka u državi izvršenja (npr. ured ili sudnica). <p>Konzul ili povjerenik provodi ispitivanje u skladu sa svojim pravom i postupkom osim ako je to zabranjeno pravom države izvršenja.</p> <p>Član pravosudnog osoblja suda podrijetla (ili druga propisno imenovana osoba) koji djeluje kao povjerenik u skladu s člankom 17., a koji se nalazi na području jedne ugovorne stranke, može putem videoveze ispitati osobu koja se nalazi na području druge ugovorne stranke.</p> <p><i>Za više informacija o izvršenju zahtjeva iz poglavlja II. koji uključuje videovezu vidjeti odjeljke A3.1. et seq. Za više informacija o nazočnosti (i potencijalnom sudjelovanju) stranaka, njihovih zastupnika i/ili pravosudnog osoblja putem videoveze u skladu s poglavljem II. vidjeti odjeljak A3.4.</i></p>	Poglavlje II. (članci 15., 16., 17. i 21.)
Drugi ugovori ili unutarnje pravo ili praksa	<p>Drugi načini izvođenja dokaza (vidjeti odjeljak A1.1.)</p> <p>Ugovorna stranka može dopustiti, na temelju svojeg unutarnjeg prava ili prakse, i druge načine izvođenja dokaza, osim onih predviđenih Konvencijom o dokazima.</p> <p>Konvencija o dokazima ne odstupa od drugih konvencija koje sadržavaju odredbe o izvođenju dokaza u inozemstvu.</p>	čl. 27. st. (c) i čl. 32.

⁶⁸

U skladu s člankom 33. Konvencije ugovorna stranka može, u cijelosti ili djelomično, isključiti iz primjene odredbe iz poglavlja II. Konvencije. Za izjave ili rezerve koje je dala/stavila određena ugovorna stranka vidjeti tablicu stanja za Konvenciju o dokazima, u stupcu pod naslovom „Res/D/N/DC“.

35. Kako je prethodno navedeno, cilj je Konvencije da ona djeluje uskladeno s drugim instrumentima i unutarnjim pravom u kojima se predviđaju povoljnija i manje restriktivna pravila za međunarodnu pravosudnu suradnju u izvođenju dokaza, uključujući upotrebu videoveze za ispitivanje svjedokâ u inozemstvu. Slijedom toga, Konvencija ne odstupa od primjene bilateralnih, regionalnih ili multilateralnih instrumenata (članak 32.), kao što su Uredba EU-a o dokazima, Iberoamerička konvencija iz 2010. o upotrebi videokonferencijskih i njegovih Dodatnih protokola ili Transtasmanski sporazum iz 2008., niti se njome ugovorne stranke sprečavaju u tome da na temelju svojeg unutarnjeg prava ili prakse dopuste izvođenje dokaza na svojem državnom području putem videoveze (čl. 27. točka (c)).

A1.2. Izravno i neizravno izvođenje dokaza

8. Ugovorne stranke podijeljene su oko pitanja je li izravno izvođenje dokaza dopušteno na temelju poglavlja I. Konvencije. Tijela bi trebala provjeriti je li izravno izvođenje dokaza dopušteno u mjestu u kojem se dokaz nalazi prije podnošenja Zamolnice u tu svrhu.

Vidjeti profil zemlje odgovarajuće ugovorne stranke.

9. U skladu s poglavljem II. Konvencije povjerenik može izvoditi dokaze u državi podrijetla ili državi izvršenja, što podliježe svim uvjetima navedenima u izdanom odobrenju. Tijela bi trebala provjeriti je li država izvršenja stavila rezervu u skladu s člankom 18. Konvencije.

Za pregledavanje izjava ili rezervi koje je određena ugovorna stranka dala/stavila vidjeti tablicu stanja za Konvenciju o dokazima, u stupcu pod naslovom „Res/D/N/DC“.

10. U skladu s poglavljem II. Konvencije konzul može izvoditi dokaze tako da putem videoveze ispituje svjedoke/vještace koji se nalaze na udaljenoj lokaciji u državi izvršenja, što podliježe svim uvjetima navedenima u izdanom odobrenju. Tijela bi trebala provjeriti je li to moguće u odgovarajućoj ugovornoj stranci.

11. Neovisno o tome izvode li se dokazi izravno ili neizravno, stranke i zastupnici mogu biti nazočni putem videoveze.

36. S porastom upotrebe videoveze i lakoće kojom se dokazi mogu izvoditi preko granica nastale su dvije različite prakse u pogledu izvođenja dokaza u inozemstvu. Dokazi se mogu izvoditi „izravno“ ili „neizravno“, ovisno o tijelu koje izvodi dokaze⁶⁹. To nije samo semantička razlika, već razlika koja ima vrlo važne posljedice u praksi.
37. Općenito se u postojećim instrumentima upotreba videoveze za ispitivanje svjedoka u inozemstvu predviđa na dva načina – „izravan“ i „neizravan“:
- a. tijelo pred kojim je postupak u tijeku (ili član pravosudnog osoblja tijela ili zastupnik) provodi ispitivanje svjedoka putem videoveze uz odobrenje i pomoć tijela države na čijem se državnom području svjedok nalazi – u tom smislu dokazi se izvode „izravno“ putem videoveze⁷⁰ i
 - b. tijelo države na čijem se državnom području svjedok nalazi provodi ispitivanje svjedoka i odobrava sudu molitelju (kao i strankama i/ili njihovim zastupnicima) da „nazoči“ ispitivanju putem videoveze i/ili da sudjeluje u njemu (ali ga pritom ne vodi) – u tom smislu dokazi se izvode „neizravno“ putem videoveze.⁷¹
38. Kako je prethodno navedeno, razumljivo je da se u Konvenciji o dokazima uopće ne spominje videoveza ili mogućnost izravnog izvođenja dokaza na temelju poglavlja I., s obzirom na to da je ona sastavljena u vrijeme kada su računalna tehnologija i globalni zračni prijevoz bili u ranijim fazama razvoja, pa je neizravno izvođenje dokaza bilo pravilo. Osim toga, njezini sastavljači nisu mogli predvidjeti da će s vremenom izvođenje dokaza na temelju poglavlja II. početi provoditi povjerenici koji se fizički nalaze u državi podrijetla upotrebom videoveze.
39. S obzirom na to, pojavljuje se pitanje dopušta li Konvencija o dokazima izravno izvođenje dokaza na temelju poglavlja I. Dok je izravno izvođenje dokaza dopušteno na temelju poglavlja II., sporno je bi li ono bilo dopušteno i na temelju poglavlja I. Konvencije. Strogim tumačenjem članka 1. Konvencije o dokazima čini se da poglavlje I. ne dopušta izravno izvođenje dokaza jer se u njemu konkretno upućuje na zahtjev za pribavljanje dokaza koji pravosudno tijelo jedne ugovorne stranke upućuje nadležnom tijelu druge ugovorne stranke. Slijedom toga, iako neke ugovorne stranke dopuštaju izravno izvođenje dokaza na temelju poglavlja I., druge mogu smatrati da su odredbe tog poglavlja pravna prepreka i da stoga izravno izvođenje dokaza prelazi područje primjene poglavlja I. Konvencije.
40. Iz profila zemalja vidi se da su države ispitnice gotovo ravnomjerno podijeljene po pitanju mogu li se dokazi izvoditi izravno putem videoveze na temelju poglavlja I. Konvencije. Ne postoji nikakav jasan trend u tom pogledu. Međutim, valja napomenuti da mnoge europske države, kao i Južna Afrika i Izrael, dijele stajalište da bi izravno izvođenje dokaza putem videoveze moglo biti moguće na temelju poglavlja I., dok većina latinskoameričkih i azijskih država, kao i Sjedinjene Američke Države, imaju suprotno stajalište⁷².

⁶⁹ Za dodatna razmatranja o razlici između izravnog i neizravnog izvođenja dokaza na temelju drugih instrumenata vidjeti Upute za održavanje videokonferencijskih prekograničnih postupcima (*op. cit.* bilješka 16.), str. 6, 9–10.

⁷⁰ Taj je pristup primjenjen u Iberoameričkoj konvenciji o upotrebi videokonferencijskih postupcima (posebno članak 5.) i u članku 17. stavku 4. Uredbe EU-a o dokazima.

⁷¹ Uredba EU-a o dokazima, članci od 10. do 12.

⁷² Vidjeti odgovore na dio V., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.). Države ispitnice koje smatraju da je izravno izvođenje dokaza putem videoveze moguće na temelju poglavlja I. Konvencije: Cipar, Estonija, Finska, Francuska, Grčka, Izrael, Južna Afrika, Kina (PUP Hong Kong), Malta, Poljska, Portugal, Rumunjska, Singapur, Slovenija, Švedska, Ujedinjena Kraljevina (Engleska i Wales).

41. Kako je prethodno navedeno u odjeljku A1.1. pododjeljku (b), s obzirom na upotrebu videoveze na temelju unutarnjeg prava, jedna ugovorna stranka donijela je zakonodavstvo kojim se dopušta izravno izvođenje dokaza putem videoveze u skladu s poglavljem I. Konvencije o dokazima jer, prema njezinu stajalištu, Konvencija ne predviđa tu mogućnost⁷³.
42. Na temelju poglavlja II. povjerenik kojeg obično imenuje država podrijetla provodi ispitivanje svjedoka/vještaka. U takvim slučajevima smatra se da se dokazi izvode „izravno“. Kako je prethodno navedeno, Posebno povjerenstvo složilo se da povjerenik može izvoditi dokaze putem videoveze ili iz države podrijetla ili iz države izvršenja.
43. Osim toga, u odnosu na diplomatske ili konzularne misije, mogu postojati slučajevi (npr. u slučaju zemljopisno velikih područja) u kojima bi konzul mogao upotrebljavati videovezu za ispitivanje svjedoka koji se nalazi na (udaljenoj) lokaciji koja se ipak nalazi u državi izvršenja.
44. Radi ilustracije, u tablici u nastavku navode se mogućnosti s obzirom na izvođenje dokaza na temelju Konvencije o dokazima:

	Praksa	Članci Konvencije
Poglavlje I.	Neizravno izvođenje dokaza (Izravno izvođenje dokaza na temelju članka 9. stavka 2., dostupno samo u nekim ugovornim strankama)	Poglavlje I. (čl. 9. st. 1. i 2.)
Poglavlje II.	Izravno izvođenje dokaza Povjerenici mogu izvoditi dokaze putem videoveze ili iz države podrijetla ili iz države izvršenja. Konzuli , po prirodi svoje funkcije, vjerojatno će se nalaziti u državi izvršenja, odakle će izvoditi dokaze putem videoveze.	Poglavlje II. (članci 15., 16. i 17.)
Unutarnje pravo ili praksa	Izravno i neizravno izvođenje dokaza	čl. 27. st. (b) i (c) i čl. 32.

Države ispitnice koje smatraju da izravno izvođenje dokaza putem videoveze nije moguće na temelju poglavlja I. Konvencije: Bjelarus, Brazil, Češka, Hrvatska, Kina (PUP Makao), (Republika) Koreja, Latvija, Litva, Mađarska, Meksiko, Njemačka, Sjedinjene Američke Države, Švicarska, Venezuela.

⁷³ Francuska (Dekret br. 2017-892 od 6. svibnja 2017.) (op. cit. bilješka 51.).

45. Kako je prethodno navedeno, iako se čini da poglavlje I. ne dopušta izravno izvođenje dokaza, trenutačni je trend u postojećim instrumentima o videovezi taj da se takvo izvođenje dokaza dopušta na temelju odredbi sličnih onima iz poglavlja I. (vjerojatno zbog razloga povećane učinkovitosti) pod uvjetom da se zadovolje određene *pravne zaštitne mjere*. Te pravne zaštitne mjere uključuju, među ostalim⁷⁴:
- zahtjev se podnosi u pisanim oblicima, sadržava sve potrebne informacije i prihvata ga nadležno tijelo
 - zahtjev je obuhvaćen područjem primjene relevantnog ugovora
 - zahtjev je tehnički izvediv
 - zahtjev nije u suprotnosti s nacionalnim pravom ili temeljnim pravnim načelima uključenih ugovornih stranaka
 - izvođenje dokaza provodi se dobrovoljno, bez potrebe za primjenom mjera prisile.
46. Osim toga, Europska unija ponovno je naglasila da je tehnologija za održavanje videokonferencija „najučinkovitiji“⁷⁵ način za izravno izvođenje dokaza, barem među njezinim državama članicama. Nadalje, u svojem profilu zemlje jedna država ispitanica izvjestila je da je u praksi izravno izvođenje dokaza putem videoveze vrlo česta pojava, pa čak i pravilo, i u domaćim i u međunarodnim predmetima⁷⁶. Međutim, nije poznato koliko se često izravno izvođenje dokaza zapravo primjenjuje u praksi u drugim ugovornim strankama, na temelju prvog ili drugog poglavlja Konvencije o dokazima⁷⁷.

A1.3. Pravna ograničenja za izvođenje dokaza

12. Izvođenje dokaza putem videoveze obično je ograničeno na ispitivanje svjedoka/vještaka.

13. Na ispitivanje svjedoka koje se provodi putem videoveze obično se primjenjuju ista pravna ograničenja kao da se dokazi pribavljaju uz osobnu nazočnost svjedoka. Tijela bi trebala proučiti unutarnje pravo odgovarajuće ugovorne stranke kako bi provjerila postoje li ikakva dodatna ograničenja.

14. Tijela se potiču na to da daju informacije o ograničenjima koja postoje u njihovim domaćim zakonodavstvima, a odnose se na upotrebu videoveze za izvođenje dokaza (npr. navođenjem takvih odredbi u svojem profilu zemlje).

⁷⁴ Članak 3. Iberoameričke konvencije o upotretbi videokonferencija i članak 17. stavci 2. i 5. Uredbe EU-a o dokazima.

⁷⁵ Europska pravosudna mreža u građanskim i trgovackim stvarima (*op. cit.* bilješka 5.), str. 6.

⁷⁶ Vidjeti odgovor Portugala na dio II., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

⁷⁷ Vidjeti Pregled odgovora (*op. cit.* bilješka 4.), dio V., p. (b); dio VI., p. (e).

Vidjeti profil zemlje odgovarajuće ugovorne stranke.

47. Postoji nekoliko pravnih ograničenja koja se mogu primjenjivati na izvođenje dokaza na temelju Konvencije o dokazima:
 - Na temelju poglavlja I. zahtjev za primjenu posebnog načina ili postupka (kao što je upotreba videoveze) mora se odobriti osim ako nije u skladu s unutarnjim pravom zamoljene države ili ako ga nije moguće izvršiti. Osim toga, može se zahtijevati prethodno odobrenje za odobravanje nazočnosti pravosudnog osoblja države moliteljice, bilo da to uključuje fizičku nazočnost bilo nazočnost putem videoveze.
 - Na temelju poglavlja II. može se zahtijevati odobrenje za pribavljanje dokaza od strane konzula ili povjerenika, neovisno o tome hoće li se izvođenje dokaza provoditi putem videoveze.
48. Nadalje, iako se u Konvenciji daju jasne smjernice o primjeni mjera prisile i prinude (to pitanje razmatra se u odjeljku **A2.** za poglavlje I. i u odjeljku **A3.** za poglavlje II.), kod nekih ugovornih stranaka te se mjere prisile mogu odnositi samo na prisiljavanje svjedoka na davanje iskaza, a ne na prisiljavanje svjedoka na davanje iskaza konkretno putem videoveze.
49. Ako je prijavljeno postojanje tih vrsta ograničenja, ona se mogu pronaći u profilu zemlje odgovarajuće ugovorne stranke. Neki od konkretnih primjera uključuju druge instrumente ili sporazume koji odstupaju od Konvencije o dokazima u pogledu upotrebe videoveze (vidjeti članke 28. i 32.), bilo kojih rokova ili zahtjeva o obavješćivanju koji se primjenjuju na upotrebu videoveze te bilo kojih ograničenja pri izvođenju dokaza u slučaju upotrebe videoveze⁷⁸.
50. Države ispitnice na izvođenje dokaza putem videoveze obično primjenjuju ista ograničenja kao i na dokaze koji se pribavljaju uz osobnu nazočnost svjedoka. Osobe koje se mogu ispitivati putem videoveze obično su ograničene na svjedoke (pod pojmom „svjedok” podrazumijevaju se svjedoci u najširem smislu, vidjeti Pojmovnik). Ostala ograničenja uključuju: dob (osoba nije navršila 18 godina), osobe s invaliditetom, srodnike do trećeg koljena, bračne/izvanbračne drugove ili partnera, sposobnost svjedoka da govori u ime organizacije ili agencije itd.⁷⁹
51. S obzirom na lokaciju na kojoj se dokazi mogu izvoditi putem videoveze, treba napomenuti da je u većini država ispitnica ta lokacija ograničena na sudnicu ili prostore veleposlanstva ili konzulata, ovisno o poglavlju Konvencije na koje se poziva⁸⁰. Osim toga, kako je navedeno u odjeljcima **B1.** i **B4.**, u profilima zemalja mnoge su države ispitnice navele da bi ta lokacija trebala biti prostorija za saslušanja unutar zgrade pravosudnog tijela⁸¹, a u nekim slučajevima to

⁷⁸ Takva ograničenja mogu se odnositi na vrste dokaza koji se mogu pribavljati putem videoveze, osobe koje se mogu ispitivati putem videoveze, lokacije na kojima se dokazi mogu izvoditi uz upotrebu videoveze ili način postupanja s dokazima koji se izvode putem videoveze. Vidjeti, primjerice, Pregled odgovora (*ibid.*), dio IV., p. (b) i (d).

⁷⁹ Vidjeti Pregled odgovora (*ibid.*), dio IV., p. (d).

⁸⁰ Vidjeti Pregled odgovora (*ibid.*), dio IV., p. (f).

⁸¹ Vidjeti odgovore Australije (većina saveznih država), Bjelarusa, Bugarske, Cipra, Finske, Francuske, Grčke, Južne Afrike i Singapura (prostorija za saslušanja mora biti u sudnici Vrhovnog suda (samo) ako je u izvođenju dokaza potrebna pomoć singapurskog pravosudnog službenika) na dio III., p. (e) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

može biti čak i posebno određena prostorija unutar zgrade suda⁸².

Za više informacija o ovim pitanjima vidjeti odjeljak **A2.** (poglavlje I.) i odjeljak **A3.** (poglavlje II.) te odjeljak **B4.** u nastavku.

⁸² Vidjeti, primjerice, odgovore Kine (PUP Hong Kong – *Technology Court* (sudnica opremljena naprednom tehnologijom, koja se nalazi na Visokom sudu)) i Malte (međutim, saslušanje putem videoveze može se održati i u većini sudnica upotrebotm prijenosne opreme za videovezu) na dio III., p. (e) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

A2. UPOTREBA VIDEOVEZE U SKLADU S POGLAVLJEM I.

A2.1. Zamolnice

- 15. Zamolnice se mogu izvršavati putem videoveze u skladu s člankom 9. stavkom 1. ili člankom 9. stavkom 2. Konvencije.
16. U članku 9. stavku 1. utvrđuje se zadani način ili postupak za pribavljanje dokaza, primjerice ispitivanjem svjedoka/vještaka na (udaljenoj) lokaciji unutar vlastitog područja zamoljenog tijela.
17. Odabir izvođenja dokaza putem videoveze kao posebnog načina ili postupka u skladu s člankom 9. stavkom 2. može imati posljedice na troškove, uključujući mogućnost traženja povrata troškova.

Za više informacija o troškovima vidjeti odjeljak A2.11. (poglavlje I.) i odjeljak A3.10. (poglavlje II.).

52. U skladu s poglavljem I. pravosudno tijelo države moliteljice izdaje Zamolnicu u kojoj traži od središnjeg tijela zamoljene države da pribavi dokaze preko odgovarajućeg pravosudnog tijela, tj. traži „neizravno“ izvođenje dokaza.
53. Nadležno pravosudno tijelo u zamoljenoj državi (tj. zamoljeno tijelo) potom provodi ispitivanje pridržavajući se načina i postupka u skladu s pravom zamoljene države (što može uključivati upotrebu videoveze), u skladu s člankom 9. stavkom 1. Konvencije. Druga je mogućnost da tijelo molitelj zatraži uspostavljanje videoveze kao posebnog načina ili postupka (članak 9. stavak 2.). Zamoljeno tijelo stoga mora udovoljiti tom zahtjevu, osim ako je uspostavljanje videoveze protivno unutarnjem pravu zamoljene države ili ako ga je nemoguće provesti zbog njezine unutarnje prakse i postupka ili zbog poteškoća praktične naravi⁸³.
54. Stoga bi došlo do upućivanja uobičajenog zahtjeva za videovezu u skladu s poglavljem I. ako stranke u postupku, njihovi zastupnici i/ili pravosudno osoblje tijela molitelja koji se nalaze u

⁸³ S obzirom na troškove vidjeti članak 14. stavke 1. i 2. Konvencije o dokazima:

„1. Izvršenje zamolnice neće biti razlog za povrat uplaćenih pristojbi ili troškova bilo koje naravi.
2. Unatoč tome, država izvršenja ima pravo od države podrijetla zatražiti da izvrši povrat naknada isplaćenih vještacima i tumačima te troškova koji su nastali zbog primjene posebnog postupka kojeg je država podrijetla zatražila na temelju članka 9. stavka 2. [...]“

S obzirom na teškoće praktične naravi, napominje se da se člankom 10. stavkom 4. Uredbe EU-a o dokazima omogućuje predmetnim sudovima da se dogovore o osiguravanju potrebne tehničke opreme ako zamoljeni sud sam to ne može učiniti. Vidjeti: M. Torres, *Cross-Border Litigation: Video-taking of evidence within EU Member States* (Prekogranične parnice: izvođenje dokaza putem videoveze u državama članicama EU-a), *Dispute Resolution International*, sv. 12(1), 2018., str. 76.

državi moliteljici žele biti nazočni putem videoveze tijekom uzimanja iskaza. Potom bi se uspostavila videoveza između lokacije u državi moliteljici (npr. u prostorima tijela molitelja) i lokacije na kojoj se Zamolnica izvršava (npr. u sudnici u zamoljenoj državi) ili bi se, kao druga mogućnost, obje lokacije povezale putem virtualne sobe za konferencije. Uspostavljanje videoveze ovisi o odobrenju zamoljenog tijela i o dostupnosti opreme i tehničke podrške.

55. Iako je manje uobičajeno, moguće je i to da se (npr. u slučaju zemljopisno velikih područja) svjedok/vještak nalazi unutar zamoljene države, ali na drugoj (udaljenoj) lokaciji u odnosu na pravosudno tijelo koje je zaduženo za izvođenje dokaza. Nadležno tijelo u zamoljenoj državi moglo bi htjeti provesti ispitivanje svjedoka/vještaka putem videoveze u skladu sa svojim unutarnjim pravom. Alternativno, ako se to ne planira, tijelo molitelj može zatražiti uspostavljanje videoveze kao posebnog načina ili postupka kako bi se olakšalo izvođenje dokaza i da bi se na najmanju moguću mjeru sveli troškovi za zamoljenu državu nastali izvršavanjem Zamolnice. Ako bi i stranke u postupku, njihovi zastupnici i/ili pravosudno osoblje tijela molitelja htjeli biti nazočni, za to bi moglo biti potrebno uključiti i treću lokaciju u višespojnu videovezu, što bi podlijegalo prethodno navedenim zahtjevima.
56. Mogućnost izvođenja dokaza izravno putem videoveze na temelju poglavlja I. (npr. primjenom članka 9. stavka 2. Konvencije kao mehanizma za to) sporno je pitanje, pa tako neke ugovorne stranke dopuštaju taj oblik izvođenja dokaza, a druge ga odbijaju. U svakom slučaju, u trenutku sastavljanja ovog Vodiča praktički nije postojala takva praksa među ugovornim strankama Konvencije.

*Za više informacija o razlici između izravnog i neizravnog izvođenja dokaza
vidjeti odjeljak A1.2. i Prilog II.*

*Za više informacija o različitim situacijama koje se mogu pojaviti u praksi
vidjeti praktične primjere u Prilogu III.*

57. S obzirom na prethodno navedeno, čini se da se na temelju poglavlja I. tehnologija videoveze uglavnom upotrebljava kako bi se strankama u postupku, njihovim zastupnicima i/ili pravosudnom osoblju omogućilo da nazoče izvršenju Zamolnice i sudjeluju u njemu. Iako je to manje uobičajeno, može se upotrebljavati i za neizravno izvođenje dokaza u slučajevima kada se svjedok ili vještak nalazi na udaljenom mjestu u zamoljenoj državi.

A2.2. Sadržaj, oblik i upućivanje Zamolnice

-
18. Odobrenje za upotrebu videoveze može se zatražiti ili u Zamolnici ili naknadno neslužbenim sredstvima komunikacije. Međutim, preporučuje se da se to navede u Zamolnici. Preporučuje se i da se prije službenog podnošenja Zamolnice stupi u kontakt sa središnjim tijelom zamoljene države kako bi se potvrdilo je li upotreba videoveze moguća.

19. Tijela se potiču na upotrebu predloška obrasca za Zamolnice te da, ako je moguće i primjерeno, upotrebljavaju elektronička sredstva komunikacije radi bržeg upućivanja Zamolnica i/ili upita⁸⁴.

58. Važno je imati na umu da je videoveza i dalje samo sredstvo kojim se može izvršiti Zamolnica. Stoga se formalni zahtjevi koji se odnose na Zamolnicu moraju ispuniti prije nego što se može postupiti na temelju bilo kojeg aspekta zahtjeva za upotrebu videoveze.
59. Tijelo molitelj potiče se na upotrebu predloška obrasca za Zamolnice, koji je dostupan u odjeljku o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a. Osim standardnih pojedinosti o predmetnom slučaju i dokazima koji se traže, u Zamolnici bi se trebali navesti zahtjevi za videovezu, npr. jesu li dostupne i/ili potrebne dodatna pomoć, oprema ili prostorije (npr. kamera za dokumente radi olakšavanja prijenosa slike dokumenata između dviju lokacija u stvarnom vremenu), zajedno s relevantnim tehničkim pojedinostima, prema potrebi.
60. Zamolnica može sadržavati zahtjev za primjenu posebnog načina ili postupka (članak 9. stavak 2. Konvencije). Ako se upotreba videoveze zatraži kao poseban način ili postupak, informacije o tome trebale bi se navesti u rubrici 13. predloška obrasca.
61. Osim toga, rubrike 14. i 15. predloška obrasca trebalo bi ispuniti odgovarajućim informacijama ako stranke u postupku, njihovi zastupnici i/ili pravosudno osoblje tijela molitelja koji se nalaze u državi moliteljici žele biti nazočni (osobno ili putem videoveze) tijekom uzimanja iskaza. To je još važnije ako namjeravaju biti nazočni putem videoveze; vidjeti odjeljak **A2.5**.
62. Neovisno o tome traži li se poseban način ili postupak, tijelima moliteljima preporučuje se da uz predložak obrasca prilože i neobvezni, posebni obrazac za videovezu kako bi se ubrzalo rješavanje zahtjeva za videovezu i izbjegli tehnički problemi. Taj neobvezni obrazac nalazi se u **Prilogu IV.** ovog Vodiča i sadržava sljedeće informacije:
- tehničke parametre uređaja za videovezu: marku, vrstu krajnje točke ili višespojne upravljačke jedinice, vrstu mreže, adresu i/ili naziv glavnog računala, vrstu šifriranja koja se upotrebljava (vidjeti i **dio C**)
 - potpune kontaktne podatke osoba za kontakt koje su zadužene za tehnička pitanja (vidjeti **odjeljak B3.**).

*Za dodatne informacije o aspektima koje treba uzeti u obzir pri pripremanju i vođenju saslušanja putem videoveze vidjeti **dio B**.*

63. Zamolnica mora biti ili na jeziku tijela zamoljenog za njezino izvršenje (ili joj se mora priložiti prijevod na taj jezik) ili na engleskom ili francuskom jeziku (osim ako je zamoljena država stavila rezervu u skladu s člankom 33. Konvencije).

⁸⁴ Za više informacija o obliku Zamolnice, uključujući predložak obrasca, vidjeti Priručnik o dokazima (*op. cit.* bilješka29.), točke 142. *et seq.*

64. Na sastanku iz 2014. Posebno povjerenstvo potaknulo je tijela na upućivanje i zaprimanje zahtjeva elektroničkim sredstvima da bi se olakšalo izvršavanje zahtjeva bez odgode, kako se zahtijeva u članku 9. stavku 3. Konvencije⁸⁵.

A2.3. Odgovaranje na Zamolnicu

20. Središnja tijela trebala bi u najkraćem roku potvrditi primitak Zamolnica i odgovoriti na upite (uključujući upite o upotrebni videoveze) tijela molitelja i/ili zainteresiranih strana.

65. Iako ne postoji predložak obrasca za potvrđivanje primitka Zamolnice, Posebno povjerenstvo izrazilo je zadovoljstvo praksama u kojima središnja tijela odmah potvrđuju primitak Zamolnica i u najkraćem roku odgovaraju na upite o stanju izvršenja, povrh održavanja dobre komunikacije, među ostalim i putem e-pošte⁸⁶.
66. Naravno, potvrđivanje primitka i odgovaranje na upite o stanju bez odgode samo su dva primjera onoga što se smatra dobrim komunikacijskim praksama. Trebala bi se poticati i učinkovita i, ako je moguće, izravna komunikacija između tijela molitelja i mjerodavnog tijela u zamoljenoj državi (obično je to središnje tijelo) jer se njome može olakšati, a u mnogim slučajevima i ubrzati, postupak izvršenja u slučaju da su potrebna pojašnjenja zbog razlika u pravnoj terminologiji i njezinoj upotrebi među jurisdikcijama.⁸⁷
67. Neovisno o ishodu, tijela zamoljene države potiču se da odluke o prispjelim Zamolnicama donose što brže.⁸⁸
68. Pri odgovaranju na Zamolnicu koja se odnosi na upotrebu videoveze zamoljeno tijelo je ono koje određuje vrijeme i mjesto, uz navođenje relevantnih uvjeta za videovezu. Ako je moguće, oni bi se trebali određivati u savjetovanju s tijelom moliteljem i o njima bi se, nakon donošenja odluke, trebalo pravodobno obavijestiti tijelo molitelja.

Za dodatne informacije o aspektima koje treba uzeti u obzir pri pripremanju i vođenju saslušanja putem videoveze vidjeti dio B.

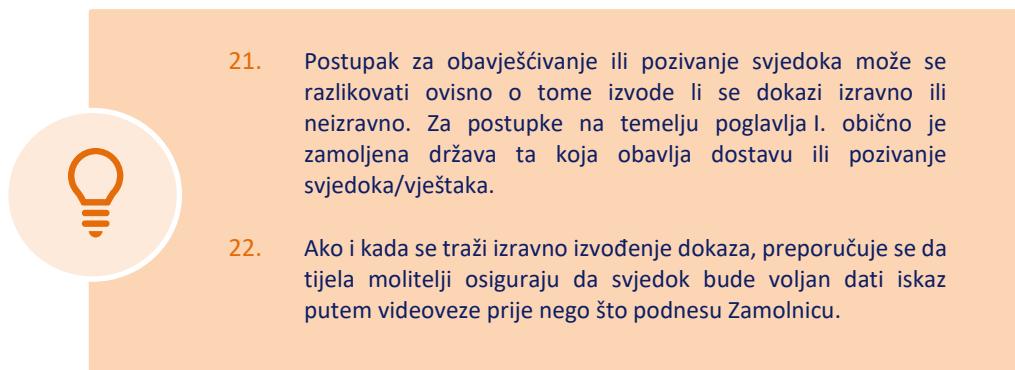
⁸⁵ ZiP br. 39 PP-a iz 2014.

⁸⁶ *Ibid.*, ZiP br. 9 i 10.

⁸⁷ ZiP br. 44 PP-a iz 2009. i ZiP br. 9 s PP-a iz 2014. Vidjeti i, u europskom kontekstu, projekt „Handshake”, D1b *Recommended step-by-step protocol for cross-border videoconferencing in judicial use-cases* (D1.b Preporučeni protokol po koracima za prekogranično održavanje videokonferencijskih slučajevima primjene u pravosuđu), str. 16–17.

⁸⁸ Iako se Konvencijom o dokazima ne propisuje rok, Europska unija u kontekstu Uredbe EU-a o dokazima preporučuje idealan rok za donošenje odluke od jednog do dva tjedna (a najviše 30 dana). Vidjeti projekt „Handshake” (*ibid.*), str. 14, 16.

A2.4. Obavješćivanje ili pozivanje svjedoka/vještaka i drugih sudionika

69. Za postupke na temelju poglavlja I. koji uključuju upotrebu videoveze zamoljeno tijelo, na temelju članka 9., odgovorno je za pozivanje svjedoka/vještaka u skladu sa svojim pravom i postupcima.
70. Prema profilima zemalja čini se da u većini država ispitanica ne postoje posebna pravila koja se trebaju primjenjivati u slučajevima u kojima se svjedok/vještak obavješće o davanju iskaza putem videoveze ili poziva na takvo davanje iskaza, za razliku od slučajeva u kojima se iskaz daje osobno⁸⁹. To je obično slučaj u predmetima u kojima se dokazi izvode neizravno, tj. u kojima zamoljena država izvodi dokaze.
71. Međutim, jedna ugovorna stranka zahtijeva suglasnost svjedoka na davanje iskaza putem videoveze, što je zahtjev koji se nalazi u sudskom nalogu koji se dostavlja svjedoku⁹⁰. U drugoj ugovornoj stranci svjedok ili vještak pozivaju se običnim dopisom, osim ako zamoljeni sud odredi da se mora upotrebljavati posebna vrsta dostave⁹¹.
72. Valja napomenuti da se u ugovornim strankama u kojima je dopušteno *izravno* izvođenje dokaza na temelju poglavlja I. mogu primjenjivati različita pravila. U takvima bi slučajevima država moliteljica (a ne zamoljena država) bila zadužena za izvršenje dostave ili za dostavu poziva⁹². Nadalje, druge države ispitanice napomenule su da njihovi sudovi ne mogu prisiliti svjedoka na davanje iskaza izravno inozemnom суду putem videoveze (vidjeti i odjeljak **A2.6.** u nastavku o mjerama prisile i prinudi)⁹³.

⁸⁹ Vidjeti, primjerice, odgovore Bjelarusa, Bugarske, Cipra, Češke, Estonije, Finske, Hrvatske, Izraela, Južne Afrike, Latvije, Litve, Mađarske, Malte, Norveške, Poljske, Rumunjske, Singapura, Slovenije i Švedske na dio IV., p. (h) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit. bilješka 12.*).

⁹⁰ Vidjeti odgovor Ujedinjene Kraljevine (Engleska i Wales) na dio IV., p. (h) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

⁹¹ Vidjeti odgovor Njemačke na dio IV., p. (h) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

⁹² Vidjeti, primjerice, odgovor Francuske na dio IV., p. (h) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

⁹³ Vidjeti, primjerice, odgovore Australije (jedna savezna država), Švicarske i Sjedinjenih Američkih Država na dio IV., p. (h) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

A2.5. Nazočnost izvršenju Zamolnice i sudjelovanje u njemu

a. Nazočnost stranaka i/ili njihovih zastupnika (članak 7.)

23. Nazočnost stranaka i zastupnika *putem videoveze* podliježe odobrenju ili posebnom načinu ili postupku u skladu s člankom 9. stavkom 2. Konvencije.

24. Tijela molitelji trebala bi u Zamolnici (u rubrikama 13. i 14. predloška obrasca) navesti traži li se da stranke i zastupnici budu nazočni putem videoveze i hoće li se tražiti unakrsno ispitivanje.

25. Aktivno sudjelovanje stranaka i njihovih zastupnika u saslušanju putem videoveze (tj. ne samo obična nazočnost) utvrđuje se unutarnjim pravom zamoljene države. Unutarnjim pravom može se dopustiti zamoljenom суду da o tome odlučuje u svakom pojedinom slučaju na temelju svojeg diskretijskog prava.

- 73.** U Konvenciji se predviđa da stranke u postupku u državi moliteljici i njihovi zastupnici budu nazočni izvršenju Zamolnice.
- 74.** Ako stranke i/ili njihovi zastupnici žele putem videoveze nazočiti izvršenju Zamolnice, tijelo molitelj trebalo bi to navesti u rubrikama 13. i 14. predloška obrasca za Zamolnice. Iako je nazočnost stranaka i/ili njihovih zastupnika izvršenju zahtjeva njihovo pravo na temelju članka 7. Konvencije, to pravo ne proširuje se nužno na to da se od zamoljenog tijela može zahtijevati da uspostavi videovezu kako bi se omogućila ta nazočnost. U skladu s time, uspostavljanje videoveze radi omogućivanja te nazočnosti podliježe odobrenju mjerodavnog tijela ili zahtjevu o primjeni posebnog načina ili postupka na temelju članka 9. stavka 2. U potonjem slučaju zamoljeno tijelo mora udovoljiti tom zahtjevu osim ako on nije u skladu s unutarnjim pravom zamoljene države ili ako njegovo izvršenje jednostavno nije moguće zbog nedostatka opreme ili prostora.

Za više informacija o pitanjima koja se odnose na opremu, prostore i tehničku podršku vidjeti **odjeljke B3. i B4. te dio C.**

- 75.** U profilima zemalja većina je država ispitanica navela da primjenjuju ista pravila o nazočnosti stranaka i njihovih zastupnika neovisno o tome jesu li oni fizički nazočni na jednoj lokaciji ili su

nazočni putem videoveze⁹⁴. Aktivno sudjelovanje stranaka i njihovih zastupnika u saslušanju putem videoveze (tj. ne samo obična nazočnost) u ovom se slučaju utvrđuje unutarnjim pravom zamoljene države. U nekim državama ispitnicama odobrenje za aktivno sudjelovanje i dalje ovisi o diskrecijskoj odluci i napucima predsjedavajućeg dužnosnika zaduženog za izvršenje, u skladu s unutarnjim pravom⁹⁵. Stoga u takvim okolnostima, o tome u kojoj mjeri stranke i njihovi predstavnici mogu sudjelovati u saslušanju putem videoveze odlučuje predsjedavajući dužnosnik za svaki pojedini slučaj.

76. Nadalje, treba napomenuti da većina država ispitnica dopušta zastupnicima koji se nalaze u državi moliteljici da unakrsno ispituju svjedoka/vještaka putem videoveze⁹⁶. Međutim, neke države zahtijevaju da se unakrsno ispitivanje putem videoveze konkretno navede u Zamolnici⁹⁷ i da se pitanja postavljaju neizravno preko pravosudnog tijela⁹⁸. Iako neke jurisdikcije ne dopuštaju unakrsno ispitivanje od strane zastupnika države moliteljice, jedna jurisdikcija iz jedne države ispitnice navela je da se unakrsno ispitivanje može dopustiti ako je odvjetnik iz države moliteljice ovlašten obavljati odvjetničku djelatnost i na njezinu području (tj. na području zamoljene države)⁹⁹.

b. Nazočnost pravosudnog osoblja (članak 8.)

26. Provjeriti je li zamoljena država dala izjavu u skladu s člankom 8. Konvencije.

*Za pregledavanje izjava ili rezervi koje je određena ugovorna stranka dala/stavila vidjeti **tablicu stanja** za Konvenciju o dokazima, u stupcu pod naslovom „Res/D/N/DC“.*

⁹⁴ Vidjeti odgovore Bjelarusa, Brazila, Cipra, Češke, Estonije, Finske, Francuske, Grčke, Izraela, Južne Afrike, Kine (PUP Hong Kong), Kine (PUP Makao), Latvije, Litve, Malte, Meksika, Njemačke, Poljske, Portugala, Rumunjske, Singapura, Slovenije, Švedske, Ujedinjene Kraljevine (Engleska i Wales) i Venezuela na dio V., p. (e) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

⁹⁵ Vidjeti, primjerice, odgovore Australije (dvije savezne države), Brazila, Francuske i Izraela na dio V., p. (e) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

⁹⁶ Vidjeti odgovore Brazila, Cipra, Estonije, Finske, Francuske, Grčke, Izraela, Južne Afrike, Kine (PUP Hong Kong), (Republike) Koreje, Latvije, Litve, Mađarske, Malte, Portugala, Rumunjske, Singapura, Slovenije, Ujedinjene Kraljevine (Engleska i Wales) i Venezuela na dio V., p. (f) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

⁹⁷ Vidjeti, primjerice, odgovor Francuske na dio V., p. (f) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

⁹⁸ Vidjeti, primjerice, odgovor Brazila na dio V., p. (f) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

⁹⁹ Odgovor Australije (Queensland) na dio V., p. (f) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

- 27. Ako nije dana takva izjava, pravosudno osoblje ipak može biti nazočno ako je to u skladu s unutarnjim pravom ili praksom zamoljene države.
28. Pri traženju odobrenja od zamoljene države tijela molitelji trebaju jasno navesti da će pravosudno osoblje biti nazočno putem videoveze i navesti odgovarajuće tehničke specifikacije svoje opreme za videovezu.
29. Aktivno sudjelovanje pravosudnog osoblja u saslušanju putem videoveze (tj. ne samo obična nazočnost) utvrđuje se unutarnjim pravom zamoljene države. Unutarnjim pravom može se dopustiti zamoljenom суду da o tome odlučuje u svakom pojedinom slučaju na temelju svojeg diskrecijskog prava.

77. Mogućnost da pravosudno osoblje države moliteljice nazoči izvršenju Zamolnice, među ostalim putem videoveze, ovisi o tome je li zamoljena država dala izjavu u skladu s člankom 8. Konvencije kojom se dopušta takvo sudjelovanje. Ako je zamoljena država dala takvu izjavu, može se zahtijevati prethodno odobrenje koje daje nadležno tijelo koje je odredila ta država.

*Za pregledavanje izjava ili rezervi koje je određena ugovorna stranka dala/stavila vidjeti **tablicu stanja** za Konvenciju o dokazima, u stupcu pod naslovom „Res/D/N/DC“.*

78. Važno je napomenuti da, u slučaju da zamoljena država nije dala izjavu u skladu s člankom 8., pravosudno osoblje ipak može biti nazočno ako je to u skladu s unutarnjim pravom ili praksom zamoljene države. Osim toga, dvije ili više ugovornih stranaka mogu se sporazumjeti o slobodnijem sustavu za nazočnost pravosudnog osoblja pri izvršenju Zamolnice (članak 28. točka (c) – iako se ta odredba rijetko primjenjuje u praksi, ako se uopće i primjenjuje).
79. Čak i ako pravosudno osoblje može biti nazočno, drugo je pitanje može li stvarno aktivno sudjelovati u ispitivanju. Kako je navedeno u članku 8., može se zahtijevati prethodno odobrenje nadležnog tijela, a u nekim slučajevima sudjelovanje pravosudnog osoblja države moliteljice može podlijegati primjenjivim pravilima suda i kontroli predsjedavajućeg dužnosnika¹⁰⁰.

¹⁰⁰ Vidjeti, primjerice, odgovore Australije (dvije savezne države), Brazila i Francuske na dio V., p. (g) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

A2.6. Mjere prisile i prinuda

30. Za razliku od redovnih zahtjeva za sudsku pomoć, svjedoka se općenito ne može prisiliti na upotrebu videoveze radi davanja iskaza.

80. U kontekstu mjera prisile i prinude važno je napomenuti da bi možda trebalo razlikovati prisiljavanje svjedoka/vještaka na davanje iskaza pred sudom od prisiljavanja svjedoka/vještaka na davanje iskaza upotrebom određenog medija (tj. putem videoveze). Stoga, ovisno o opsegu mjera prisile koje zamoljeno tijelo ima na raspolaganju u skladu sa svojim unutarnjim pravom, sasvim je moguće da bi se svjedoka/vještaka moglo prisiliti na davanje iskaza pred sudom, ali ne i na upotrebu videoveze radi davanja tog iskaza.
81. U skladu s poglavljem I. Konvencije o dokazima zamoljeno tijelo mora primjenjivati iste mjere prisile u skladu sa svojim unutarnjim pravom koje bi primjenjivalo i u lokalnim postupcima (članak 10.). Međutim, svjedok se može pozvati na pravo da odbije dati iskaz u skladu s pravom zamoljene države (članak 11. stavak 1. točka (a)) ili države moliteljice (članak 11. stavak 1. točka (b)) ili, ako je to navedeno u izjavi zamoljene države, pravom treće države (članak 11. stavak 2.).
82. Prema podacima iz profila zemalja, polovina država ispitanica uputila je na svoje unutarnje zakone kojima se dopušta prisiljavanje svjedoka/vještaka na pojavljivanje pred sudom, i to uglavnom u kontekstu poglavlja I.¹⁰¹ Međutim, nije jasno može li se svjedoka, kad se on pojavi pred sudom, prisiliti na davanje iskaza putem videoveze.
83. Za razliku od toga, druga polovina država ispitanica navela je da se svjedoka ili vještaka ne može prisiliti na upotrebu videoveze radi davanja iskaza¹⁰². Konkretno, dvije države ispitanice izvjestile su da se u njihovu unutarnjem pravu ne predviđa primjena prisile radi prisiljavanja svjedoka na davanje iskaza putem videoveze¹⁰³. Jedna druga država ispitanica navela je da izvođenje dokaza putem videoveze podliježe uvjetu da se svjedoka ne može prisiliti na davanje iskaza putem videoveze¹⁰⁴.
84. Jedna država ispitanica dodatno je pojasnila da bi svjedok, *ako* se dokazi izvode izravno na temelju poglavlja I. (kako je prethodno razmotreno u odjeljku A1.2.), trebao dati iskaz dobrovoljno jer prisila nije primjenjiva u takvim slučajevima te se svjedoka ne može prisiliti čak ni na to da nazoči saslušanju¹⁰⁵.

¹⁰¹ Odgovori Australije (tri savezne države), Cipra, Češke, Izraela, Kine (PUP Hong Kong), Kine (PUP Makao), (Republike) Koreje, Litve, Mađarske, Meksika, Norveške, Poljske, Rumunske i Singapura na dio IV., p. (g) iz Upitnika o profilu zemlje. Neke od tih država ispitanica navele su i informacije o prisili u svojim odgovorima na dio IV., p. (h) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁰² Odgovori Australije (dvije savezne države), Bjelarusa, Estonije, Francuske, Grčke, Hrvatske, Južne Afrike, Malte, Njemačke, Portugala, Sjedinjenih Američkih Država, Slovenije, Ujedinjene Kraljevine (Engleska i Wales) i Venezuele na dio IV., p. (g) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁰³ Odgovori Hrvatske i Slovenije na dio IV., p. (g) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁰⁴ Odgovor Ujedinjene Kraljevine (Engleska i Wales) na dio IV., p. (e) i (g) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁰⁵ Odgovor Francuske na dio IV., p. (g) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*), u kojem se upućuje na članak 747-1 francuskog Zakonika o građanskom postupku.

A2.7. Prisega/potvrda

31. Postupak zaprisezanja svjedoka ili prihvaćanja njihovih potvrda (engl. *affirmation*) može se razlikovati ovisno o tome izvode li se dokazi izravno ili neizravno. U skladu s člankom 9. stavkom 2. Konvencije može se zahtijevati poseban oblik prisegе ili potvrde.
32. Tijela bi trebala provjeriti relevantne zahtjeve unutarnjeg prava zamoljene države, države moliteljice ili obiju država kako bi se osigurala dopustivost svakog iskaza.

85. Kako je prethodno prikazano, u izvršenju zahtjeva za izvođenje dokaza neizravno na temelju poglavlja I. Konvencije o dokazima pri kojem se upotrebljava videoveza primjenjuje se pravo zamoljene države (članak 9. stavak 1.), među ostalim i na zaprisezanje svjedoka ili prihvaćanje njihovih potvrda. Međutim, tijelo molitelj može tražiti primjenu posebnog oblika prisege ili potvrde (članak 3. točka (h)) kao posebnog načina ili postupka (članak 9. stavak 2.). Zamoljeno tijelo moglo bi i htjeti objasniti svjedoku postupak zaprisezanja ili prihvaćanja potvrde.
86. Za razliku od toga, ako se dokazi izvode izravno na temelju poglavlja I. (kako je prethodno razmotreno u odjeljku A1.2. i ako je to dopušteno u zamoljenoj državi), obično je država moliteljica ta koja provodi zaprisezanje svjedoka ili prihvaćanje njegove potvrde¹⁰⁶. Međutim, korisnici bi trebali imati na umu da se davanje inozemnih prisega i potvrda može smatrati povredom suvereniteta zamoljene države¹⁰⁷. Trebalo bi se obratiti mjerodavnom nadležnom tijelu radi dobivanja pojašnjenja o tom pitanju.

Za više informacija o prisegama i potvrdomama vidjeti **profil zemlje odgovarajuće ugovorne stranke**.

¹⁰⁶ Odgovor Portugala na dio II., p. (a) i (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁰⁷ Na primjer, prema švicarskom Saveznom uredu za pravosuđe, „[r]adnja inozemnog suca ili osobe koju je on imenovao ili, kako je dopušteno na temelju sustava *common law*, zastupnika stranaka koji dolaze u Švicarsku provoditi pravne postupke uvijek je službena radnja koja se može izvršiti samo u skladu s pravilima koja se odnose na sudsku pomoć. Nepoštovanje tih pravila smatra se povredom švicarskog suvereniteta, neovisno o tome jesu li osobe na koje ti pravni postupci utječu voljne surađivati“: *Guidelines on International Judicial Assistance in Civil Matters* (Smjernice za međunarodnu sudsku pomoć u građanskim stvarima), 3. izdanje, Bern, siječanj 2013., str. 20, dostupno na sljedećoj adresi: <<http://www.rhf.admin.ch>> (posljednji put pregledano 4. ožujka 2020.). Vidjeti i M. Davies (*op. cit.* bilješka 15.), str. 217–218.

A2.8. Utvrđivanje identiteta svjedoka/vještaka i drugih sudionika

- 33. Utvrđivanje identiteta svjedoka/vještaka može se razlikovati ovisno o jurisdikciji.
- 34. Mogli bi biti potrebni stroži postupci ako je država moliteljica ta koja treba utvrditi identitet svjedoka/vještaka, uzimajući u obzir upotrebu tehnologije videoveze u postupku te udaljenost između tijela molitelja i svjedoka.

- 87. Slično kao i u sudskom postupku u kojem se dokazi izvode uz osobnu nazočnost, od svjedoka/vještaka obično bi se tražilo da pokaže valjanu osobnu ispravu (ID) za potrebe utvrđivanja identiteta u postupcima u kojima se upotrebljava videoveza¹⁰⁸. U nekim jurisdikcijama za to će biti dosta dana prisega ili potvrda.¹⁰⁹ U skladu s člankom 9. stavkom 1. Konvencije ti se postupci trebaju odrediti unutarnjim pravom zamoljene države, osim ako nije drukčije zatraženo u obliku posebnog načina ili postupka u skladu s člankom 9. stavkom 2.
- 88. Utvrđivanje identiteta svjedoka u slučaju neizravnog izvođenja dokaza provodila bi zamoljena država. Nasuprot tomu, utvrđivanje identiteta svjedoka u slučaju izravnog izvođenja dokaza putem videoveze može provoditi zamoljena država i/ili država moliteljica. Međutim, u potonjem slučaju mogli bi se zahtijevati stroži postupci za provjeru identiteta svjedoka/vještaka. U praksi se identitet na praktičan način utvrđuje tako da se od svjedoka/vještaka zatraži da putem videokamere pokaže svoju osobnu iskaznicu pravosudnom službeniku tijela molitelja. U tu se svrhu može upotrebljavati i kamera za dokumente¹¹⁰.
- 89. Vjerojatno će se na odgovarajući način morati utvrditi i identitet svih ostalih sudionika u postupku koji su nazočni, fizički ili putem videoveze. Još jednom, to podliježe zahtjevima iz prava zamoljene države, osim ako nije zatraženo kao poseban način ili postupak. Stoga su sami sudionici odgovorni za osiguravanje svoje sposobnosti poštovanja svih mjerodavnih zakona ili postupaka koji postoje u zamoljenoj državi s obzirom na utvrđivanje identiteta.¹¹¹

¹⁰⁸ Vidjeti, primjerice, odgovore Bjelarusa, Cipra, Češke, Francuske, Izraela, Južne Afrike, Kine (PUP Hong Kong), (Republike) Koreje, Litve, Mađarske, Malte, Meksika, Norveške, Njemačke, Poljske, Portugala, Singapura, Slovenije i Venezuele na dio VII., p. (j) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit. bilješka 12.*).

¹⁰⁹ Vidjeti, primjerice, odgovore Australije (dvije savezne države), Hrvatske, Rumunjske i Ujedinjene Kraljevine (Engleska i Wales) na dio VII., p. (j) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*). U Indiji je Visoki sud države Karnatake u predmetu *Twentieth Century Fox Film Corporation protiv NRI Film Production Associates Ltd AIR 2003 SC KANT 148* zahtijevao dodatnu dokumentaciju za utvrđivanje identiteta svjedoka u obliku „identifikacijske izjave pod prisegom“ (engl. *identification affidavit*).

¹¹⁰ Odgovor Mađarske na dio VII., p. (h) i (j) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹¹¹ Vidjeti projekt „Handshake“ (*op. cit. bilješka 87*), str. 18.

A2.9. Kaznene odredbe

- 35. Davanje iskaza putem videoveze obično je dobrovoljno po prirodi, no može se kažnjavati krivokletstvo i nepoštovanje suda (engl. *contempt*).
- 36. U nekim slučajevima zbog primjene kaznenih odredbi obiju (ili više) uključenih jurisdikcija može doći do preklapanja ili praznina u nadležnosti.

90. Sastavljači Konvencije svjesno su odlučili isključiti sva upućivanja na kaznene stvari povezane s izvođenjem dokaza, a posebno *nepoštovanje suda* (tj. odbijanje davanja iskaza ili ometanje postupka) i *krivokletstvo* (tj. davanje lažnog iskaza). Istodobno su sastavljači imali na umu da te stvari mogu uključivati preklapanje nadležnosti između države moliteljice i zamoljene države, čime bi osoba koja daje iskaz podlijegala kaznenim odredbama u objema državama.¹¹²
91. Na primjer, obično bi svjedok dao prisegu ili svečanu izjavu u skladu sa zakonima zamoljene države. U skladu s time, svjedok bi podlijegao građanskopravnim sankcijama ili kaznenom progonom u toj državi. Ako se određeni oblik prisege ili potvrde primjenjuje kao poseban način ili postupak, a svjedok počini kazneno djelo krivokletstva ili nepoštovanja suda, potrebno je utvrditi može li se svjedoka sankcionirati ili kazneno goniti u skladu sa zakonima države moliteljice. Isto tako, moguće je da ne bi bile primjenjive ni kaznene odredbe zamoljene države ni kaznene odredbe države moliteljice ili da nijedna od njih ne bi bila nadležna za kazneni progon predmetnog svjedoka, čime bi nastala praznina u nadležnosti.
92. U Konvenciji o dokazima ne predviđa se rješenje za probleme potencijalnog preklapanja primjene različitih kaznenih odredbi ili praznina u nadležnosti. Umjesto toga to se prepusta dogovorima među državama (npr. u skladu sa sporazumima o uzajamnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima)¹¹³, unutarnjem pravu¹¹⁴ ili općim načelima međunarodnog javnog prava. Stoga se savjetuje da se svjedoka ili vještaka prije saslušanja propisno informira o posljedicama davanja lažnog ili zavaravajućeg iskaza¹¹⁵.

¹¹² Vidjeti Izvješće s obrazloženjem, točke 256. i 257.

¹¹³ Vidjeti, primjerice, *Konvenciju od 29. svibnja 2000. o uzajamnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima među državama članicama Europske unije*, SL C 197/1, članak 10. stavak 8. Vidjeti i članak 61. Zakona o transtasmanskim postupcima iz 2010. (Commonwealth) (*Trans-Tasman Proceedings Act 2010* (Cth)), koji je mjerodavan australski zakonodavni propis za provedbu Transtasmanskog sporazuma iz 2008. (*op. cit.* bilješka 60.). Tom se odredbom dodjeljuje nadležnost za kazneno djelo nepoštovanja suda koje počine osobe u Australiji koje se pojavljuju na daljinu u postupku pred novozelandskim sudom.

¹¹⁴ Na primjer, neke australske savezne države imaju zakone kojima se posebno rješavaju pitanja preklapanja nadležnosti koja proizlaze iz upotrebe tehnologije videoveze pri izvođenju dokaza. Vidjeti, primjerice, članak 42.W Zakona o dokazima (ostale odredbe) iz 1958. (*Evidence (Miscellaneous Provisions) Act 1958*) (Viktorija) i članak 5.C Zakona o dokazima (audioveze i audiovizualne veze) iz 1998. (*Evidence (Audio and Audio Visual Links) Act 1998*) (Novi Južni Wales).

¹¹⁵ Projekt „Handshake” (*loc. cit.* bilješka 111.). Vidjeti i odgovore Australije (jedna savezna država), Češke i Venezuele na dio V., p. (d) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.). U praksi su neki sudovi pragmatično odlučili jednostavno zanemariti iskaz ili mu odbiti povjerovati ako nisu mogli sankcionirati svjedoka koji je počinio krivokletstvo pri davanju iskaza putem videoveze. Vidjeti, primjerice, presudu Vrhovnog suda Indije u predmetu *State of Maharashtra protiv Dr Praful B Desai* AIR 2003 SC KANT 148.

A2.10. Povlastice i druge zaštitne mjere

- 37. Svjedok/vještak može se pozvati na svoje povlastice u skladu s člankom 11. Konvencije.
- 38. Međutim, s obzirom na to da je izvođenje dokaza upotrebo videoveze u mnogim slučajevima i dalje dobrovoljno, svjedok/vještak nije obvezan izričito upotrebljavati videovezu za davanje iskaza i može to odbiti bez potrebe za pozivanjem na određenu povlasticu ili dužnost.

93. U slučajevima u kojima je svjedok prisiljen dati iskaz putem videoveze ili ako postoji činjenica ili komunikacija koju svjedok/vještak koji dobrovoljno daje iskaz ne može otkriti, može se pozvati na povlasticu ili dužnost na temelju članka 11. Konvencije, pod uvjetom da je to predviđeno:
1. pravom zamoljene države (članak 11. stavak 1. točka (a))
 2. pravom države moliteljice, ako je ta povlastica ili dužnost naznačena u Zamolnici odnosno ako ju je tijelo molitelj na drugi način potvrdilo zamoljenom tijelu (članak 11. stavak 1. točka (b)) ili
 3. pravom treće države, pod određenim uvjetima (članak 11. stavak 2.).
94. Iako se na povlastice općenito može pozivati na jednak način kao i u slučaju tradicionalnih zahtjeva iz Konvencije za izvođenje dokaza, zbog upotrebe videoveze moguće su situacije u kojima se primjenjuju složenije zaštitne mјere. Te bi mјere, među ostalim, mogle biti zaštitne mјere za osiguravanje sigurnosti svjedoka/vještaka na drugoj lokaciji¹¹⁶, pravo na pravno zastupanje i mogućnost povjerljivog savjetovanja s tim pravnim zastupnikom¹¹⁷, pravo na povrat putnih troškova / troškova smještaja i nadoknadu izgubljenih prihoda¹¹⁸ te osiguravanje tumačenja. Mnoga od tih pitanja mogu se riješiti pri dogovaranju upotrebe videoveze.

Za dodatne informacije o aspektima koje treba uzeti u obzir pri pripremanju i vođenju saslušanja putem videoveze vidjeti dio B.

¹¹⁶ Uključujući, primjerice, osiguravanje da svjedok/vještak „ne prima upute od drugih sudionika“: projekt “Handshake” (*ibid.*).

¹¹⁷ U nekim pravnim sustavima ne zahtijeva se da svjedoku pomaže odvjetnik tijekom izvođenja dokaza. Vidjeti odgovore Malte i Meksika na dio V., p. (d) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

¹¹⁸ Vidjeti članak 26. Konvencije o dokazima. Vidjeti i odgovore Rumunjske i Slovenije na dio V., p. (d) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

A2.11. Troškovi

- 39. Upotreba videoveze pri izvršenju Zamolnice može dovesti do troškova u skladu s člankom 14. stavkom 2.
- 40. Prije podnošenja zahtjeva za upotrebu videoveze pri izvršenju Zamolnice potrebno je provjeriti mogu li nastati ikakvi troškovi i u državi moliteljici i u zamoljenoj državi te tko bi bio odgovoran za snošenje tih troškova.

Vidjeti profil zemlje odgovarajuće ugovorne stranke.

- 95. S obzirom na to da troškovi povezani s postojećim tehnologijama videoveze mogu biti visoki¹¹⁹, pitanje troškova vjerojatno je osjetljivije u kontekstu upotrebe videoveze nego što je to inače slučaj u okviru Konvencije.
- 96. Općenito, zamoljeno tijelo izvršit će Zamolnicu bez ikakvog povrata pristojbi ili troškova bilo kakve prirode (članak 14. stavak 1.). Stranke, njihovi zastupnici i/ili članovi pravosudnog osoblja tijela molitelja sami snose vlastite troškove za nazočnost pri izvršenju.
- 97. Ako je videoveza zatražena kao poseban način ili postupak na temelju članka 9. stavka 2., zamoljeno tijelo može zahtijevati povrat troškova nastalih upotrebom videoveze, uključujući naknade za prijenos i naknade za najam opreme i tehničku podršku (članak 14. stavak 2.).
- 98. Podnositelji zahtjeva trebali bi imati na umu da, čak i ako upotreba videoveze nije izričito zatražena kao poseban način ili postupak iz članka 9., moguće je da će tijelo u zamoljenoj državi to ipak smatrati takvim zahtjevom i da stoga može tražiti povrat barem nekih troškova.
- 99. Ostali troškovi povezani s izvođenjem dokaza putem videoveze na temelju poglavlja I. mogu uključivati: naknade za rezervacije i naknade po satu za upotrebu opreme za videovezu, komunikacijske naknade (npr. za upotrebu interneta ili telefonske veze), naknade za tehničare i vanjske pružatelje usluge videoveze, naknade za tumačenje, sudske troškove (uključujući naknade za najam sudnice s opremom za videovezu i upotrebu usluga sudskog izvršitelja za dostavu sudske poziva pod prijetnjom kazne) te naknade za osoblje (npr. plaćanje prekovremenih sati kad se saslušanje putem videoveze održava izvan redovnog radnog vremena)¹²⁰. Neke države ispitnice navele su da naplaćuju fiksnu naknadu za upotrebu videoveze¹²¹, dok druge naplaćuju troškove na pojedinačnoj osnovi, ovisno o okolnostima i resursima koji su povezani s konkretnom upotrebom¹²².

¹¹⁹ R. A. Williams (*op. cit.* bilješka 1.), str. 21.

¹²⁰ Vidjeti Pregled odgovora (*op. cit.* bilješka 4.), dio VII., p. (m).

¹²¹ Vidjeti, primjerice, odgovore Australije (jedna savezna država), Mađarske (za videovezu izvan Budimpešte) i Malte na dio VII., p. (m) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

¹²² Vidjeti, primjerice, odgovor Brazila na dio VII., p. (m) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

100. Naposljetku, iako je Konvencija poprilično jasna kad je riječ o troškovima općenito, u njoj se ne navodi točan način na koji bi se trebao izvršiti povrat tih troškova. Iz prakse se vidi da je tijelo molitelj obično ono koje je odgovorno za snošenje troškova nastalih upotrebom videoveze na temelju poglavlja I. (uključujući tumačenje) te da je poželjan način plaćanja elektronički prijenos¹²³.

¹²³ Vidjeti Pregled odgovora (*op. cit.* bilješka 4.), dio VII., p. (n), (o) i (p).

A3. UPOTREBA VIDEOVEZE U SKLADU S POGLAVLJEM II.

A3.1. Konzuli i povjerenici

41. Važno je napomenuti da ugovorne stranke, na temelju izjave iz članka 33., mogu isključiti iz primjene poglavje II., u cijelosti ili djelomično. Tijela bi trebala provjeriti je li odgovarajuća ugovorna stranka dala takvu izjavu.¹²⁴

Za pregledavanje izjava ili rezervi koje je određena ugovorna stranka dala/stavila vidjeti tablicu stanja za Konvenciju o dokazima, u stupcu pod naslovom „Res/D/N/DC“.

42. Najčešća situacija na temelju poglavja II. jest ona u kojoj povjerenik koji se nalazi u državi podrijetla izvodi dokaze putem videoveze u državi izvršenja.
43. Ako je to izvedivo, stranke, njihovi zastupnici i/ili pravosudno osoblje u državi podrijetla mogu biti nazočni putem videoveze tijekom izvođenja dokaza od strane povjerenika ili konzula i/ili sudjelovati u ispitivanju svjedoka. Takva nazočnost i sudjelovanje dopustit će se, osim ako nisu u skladu s pravom države izvršenja, i svejedno podliježu svim uvjetima navedenima u izdanom odobrenju.

101. U skladu s poglavljem II. konzul ili osoba propisno imenovana povjerenikom u tu svrhu može, pod uvjetom dobivanja suglasnosti države izvršenja, izvoditi dokaze u državi izvršenja, tj. može „izravno“ izvoditi dokaze.
102. Prva (i najčešća) situacija jest ona u kojoj se videoveza uspostavlja između mjesta u državi podrijetla na kojem se nalazi povjerenik i mjesa u državi izvršenja na kojem se daje iskaz. Posebno povjerenstvo izričito je potvrdilo tu mogućnost, napominjući da se člankom 17. ne zabranjuje članu pravosudnog osoblja suda podrijetla (ili drugoj propisno imenovanoj osobi), koji se nalazi u jednoj ugovornoj stranci, da ispituje osobu koja se nalazi u drugoj ugovornoj stranci putem videoveze¹²⁵.
103. Druge alternativne situacije mogu uključivati, primjerice, slučajevе (npr. u slučaju zemljopisno

¹²⁴ U skladu s člankom 33. stavkom 3. Konvencije, „bilo koja druga država na koju se rezerva odnosi“ (npr. država izvršenja u odnosu na državu podrijetla) može primijeniti pravilo recipročnosti. Stoga se preporučuje da se provjeri jesu li i država podrijetla i država izvršenja obje stavile prigovor na odgovarajuću odredbu iz poglavљa II.

¹²⁵ ZiP br. 20 PP-a iz 2014.

velikih područja) u kojima bi konzul ili povjerenik mogao upotrebljavati videovezu za ispitivanje svjedoka koji se nalazi na (udaljenoj) lokaciji koja se ipak nalazi u državi izvršenja. U nekim rijetkim slučajevima mogla bi se zamisliti još jedna (iako malo vjerojatna) situacija u kojoj se konzul ili povjerenik ne nalazi ni u državi podrijetla ni u državi izvršenja, već u trećoj državi, a zadužen je za dobivanje iskaza svjedoka/vještaka koji se fizički nalazi u državi izvršenja (npr. ako se diplomatska misija države podrijetla akreditirana u državi izvršenja nalazi u trećoj državi, vidjeti točku 104.). Vjerojatno bi u većini takvih slučajeva konzul ili povjerenik oputovao u državu izvršenja radi izvođenja dokaza, no moguće je da bi se u nekim slučajevima dokazi mogli izvesti putem videoveze.

104. U slučaju konzula ta bi situacija mogla teoretski biti moguća jer u skladu s člankom 15. konzul može izvoditi dokaze „na državnom području druge države ugovornice i na području na kojem on obnaša svoje dužnosti“. Stoga, ako se čita zajedno s člankom 7. *Bečke konvencije o konzularnim odnosima*, kojim se dopušta izvršavanje konzularnih funkcija iz ureda u drugoj državi, čini se da se time dopušta mogućnost da konzul izvodi dokaze putem videoveze iz konzularnog ureda svoje države pošiljateljice koji se ne nalazi u državi izvršenja, već u drugoj ugovornoj stranci Konvencije o dokazima¹²⁶.
105. Videoveza se može upotrebljavati i kako bi se strankama ili zastupnicima i pravosudnom osoblju koji se nalaze u državi podrijetla omogućilo da nazoče izvođenju dokaza od strane konzula ili povjerenika u državi izvršenja i sudjeluju u njemu. Ako ne postoji izjava države izvršenja o tome da se ne zahtijeva odobrenje, takva nazočnost ili sudjelovanje podlijegat će svim uvjetima navedenima u izdanom odobrenju.

Za više informacija o nazočnosti i sudjelovanju vidjeti odjeljak A3.4.

Za više informacija o različitim situacijama koje se mogu pojaviti u praksi vidjeti praktične primjere u Prilogu III.

106. U skladu s Konvencijom mora se ispuniti niz uvjeta kako bi konzul ili povjerenik ispitao svjedoka/vještaka putem videoveze. Država izvršenja ne smije isključiti (u skladu s člankom 33.) primjenu odgovarajućih članaka iz poglavlja II. Osim toga, ta osoba mora biti konzul akreditiran u državi izvršenja (članak 15. stavak 1. i članak 16. stavak 1.) ili mora biti propisno imenovana povjerenikom (članak 17. stavak 1.). U slučajevima u kojima se zahtijeva prethodno odobrenje konzul ili povjerenik moraju ispuniti sve uvjete koje je nadležno tijelo navelo pri izdavanju odobrenja.
107. Povjerenika obično imenuje sud podrijetla, no može ga imenovati i tijelo države izvršenja, ovisno o mjerodavnim pravnim odredbama. Međutim, u Konvenciji se ne predviđa da država izvršenja može postavljati uvjete državi podrijetla u pogledu imenovanja povjerenika. Postoje i posebni zahtjevi koji se odnose na odobrenje koje daje država izvršenja, a pojedinosti o njima navode se u odjeljku A3.2. Naposljetku, upotreba videoveze mora, izričito ili prešutno, biti predviđena pravom države podrijetla te ne smije biti zabranjena pravom države izvršenja (članak 21. točka (d)).

¹²⁶

U članku 7. *Bečke konvencije od 24. travnja 1963. o konzularnim odnosima* navodi se sljedeće: „Država pošiljateljica može, nakon notifikacije predmetnim državama i ako se ni jedna od njih tome izričito ne protivi, ovlastiti konzularni ured otvoren u jednoj državi, da preuzme obavljanje konzularnih funkcija u nekoj drugoj državi“.

108. Ispitivanje svjedoka/vještaka na temelju poglavlja II. provodi se u skladu s pravom i postupkom države podrijetla osim ako je to zabranjeno u državi izvršenja. Budući da izvođenje dokaza na temelju poglavlja II. ne uključuje (nužno) sudjelovanje tijela države izvršenja (osim za potrebe izdavanja potrebnih odobrenja ili pružanja pomoći u pribavljanju dokaza primjenom prisile), povjerenik bi u takvim slučajevima mogao biti odgovoran za dogovaranje upotrebe videoveze na objema lokacijama. Međutim, neke su ugovorne stranke izjavom uvjetovale izvođenje dokaza od strane konzula ili povjerenika, tako da zahtijevaju da tijela države izvršenja imaju veću kontrolu nad izvođenjem dokaza.¹²⁷

Za dodatne informacije o aspektima koje treba uzeti u obzir pri pripremanju i vođenju saslušanja putem videoveze vidjeti dio B.

A3.2. Potreba za odobrenjem države izvršenja

44. U skladu s člankom 15. Konvencije odobrenje se *ne zahtijeva*, osim ako je ugovorna stranka dala izjavu o tome. Tijela bi trebala provjeriti je li država izvršenja dala izjavu na temelju tog članka¹²⁸.

45. U skladu s člancima 16. i 17. Konvencije odobrenje se *zahtijeva*, osim ako je ugovorna stranka dala izjavu o tome da se dokazi mogu izvoditi bez njezina prethodnog odobrenja. Tijela bi trebala provjeriti je li država izvršenja dala izjavu na temelju tih članaka¹²⁹.

Za pregledavanje izjava ili rezervi koje je određena ugovorna stranka dala/stavila vidjeti tablicu stanja za Konvenciju o dokazima, u stupcu pod naslovom „Res/D/N/DC”.

46. U zahtjevu za odobrenje potrebno je navesti da će se dokazi izvoditi putem videoveze te traži li se određena pomoć od države izvršenja. U tu se svrhu može upotrebljavati predložak obrasca.
47. Konzuli i povjerenici moraju ispuniti uvjete koje je država izvršenja navela pri izdavanju odobrenja.

¹²⁷ Vidjeti, primjerice, izjave Francuske i Njemačke, koje su dostupne u odjeljku o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a, u rubrici „Updated list of Contracting Parties“ (Ažurirani popis ugovornih stranaka).

¹²⁸ Vidjeti i prethodno navedenu bilješku 124. o recipročnosti.

¹²⁹ *Ibid.*

109. U skladu s člankom 15. konzul može, bez primjene prisile, ispitati svjedoka/vještaka koji je državljanin države koju konzul predstavlja (država pošiljateljica) u slučajevima u kojima konzul djeluje na području na kojem obnaša svoje dužnosti. Kako bi to učinio, u članku 15. stavku 2. zahtijeva se da konzul zatraži odobrenje države izvršenja, ali samo ako je ta ugovorna stranka dala izjavu s tim učinkom. Ako konzul treba uzeti iskaz državljanina bilo koje druge države, primjenjuje se članak 16.
110. Konzul (u skladu s člankom 16.) ili osoba koja je propisno imenovana povjerenikom (u skladu s člankom 17.) može, bez primjene prisile, izvoditi dokaze samo ako je nadležno tijelo koje je odredila država izvršenja dalo svoje odobrenje, bilo općenito bilo za određeni predmet (članak 16. stavak 1. točka (a) i članak 17. stavak 1. točka (a)). Odobrenje nije potrebno ako je predmetna država izvršenja dala izjavu o tome da se dokazi mogu izvoditi bez njezina prethodnog odobrenja (članak 16. stavak 2. i članak 17. stavak 2.). Konzul ili povjerenik moraju ispuniti i sve uvjete koje je nadležno tijelo navelo u svojem odobrenju (članak 16. stavak 1. točka (b) i članak 17. stavak 1. točka (b)).
111. Kako je navedeno u Priručniku o dokazima, u Konvenciji se ne navodi tko podnosi zahtjev za odobrenje. U praksi, zahtjev za odobrenje često podnosi sud podrijetla ili veleposlanstvo ili konzulat države podrijetla¹³⁰. Iako ne postoji predložak obrasca za zahtjev za odobrenje na temelju poglavljia II. (jer je za to odgovorna država izvršenja), neki stručnjaci smatraju da bi predložak obrasca za Zamolnice na temelju poglavljia I. mogao biti koristan pri podnošenju zahtjeva za odobrenje za izvođenje dokaza na temelju poglavljia II. U takvim bi slučajevima predložak obrasca trebalo na odgovarajući način prilagoditi toj svrzi¹³¹. Važno je naglasiti da je u zahtjevu za odobrenje potrebno navesti da će se dokazi izvoditi putem videoveze te traži li se određena pomoć od države izvršenja.

Za više informacija o vrstama moguće pomoći, uključujući testiranje opreme prije saslušanja i rezerviranje odgovarajućih prostora, vidjeti dio B, zajedno s profilom zemlje odgovarajuće ugovorne stranke.

112. Kako je prethodno navedeno, u slučajevima u kojima se zahtijeva prethodno odobrenje konzul ili povjerenik moraju ispuniti sve uvjete koje je nadležno tijelo navelo pri izdavanju odobrenja, a to uključuje zahtjeve o sadržaju i obliku. Na primjer, država izvršenja može zahtijevati da se videoveza pripremi na određeni način kao uvjet za izdavanje odobrenja (npr. da je dogovori određena osoba, da se upotrebljava određena lokacija, da se upotrebljava određena oprema ili tehnička podrška ili da upotrebi videoveze nazoči određeni član osoblja, primjerice, dužnosnik države izvršenja).

¹³⁰ Priručnik o dokazima (*op. cit.* bilješka 29.), točka 380.

¹³¹ *Ibid.*, Prilog 4., *Guidelines for completing the Model Form* (Smjernice za ispunjavanje predloška obrasca).

A3.3. Obavješćivanje svjedoka

48. Osim zahtjeva navedenih u članku 21. točkama (b) i (c) Konvencije, važno je da konzul ili povjerenik obavijesti svjedoka da će se dokazi izvoditi putem videoveze.

113. Nakon što dobiju potrebna odobrenja, konzul ili povjerenik obavijestit će svjedoka u pisanom obliku i pritom zatražiti da svjedok svoj iskaz da u određeno vrijeme i na određenom mjestu.
114. Osim obavješćivanja svjedoka da će se dokazi izvoditi putem videoveze i o tome hoće li stranke, zastupnici ili pravosudno osoblje nazočiti saslušanju putem videoveze, taj zahtjev mora zadovoljiti sljedeće uvjete:
 - (1) ako primatelj nije državljanin države podrijetla, zahtjev mora biti sastavljen na jeziku države izvršenja ili mu se mora priložiti prijevod na taj jezik (članak 21. točka (b)) i
 - (2) u zahtjevu se primatelja mora obavijestiti da može biti pravno zastupan, a ako država izvršenja nije dala izjavu u skladu s člankom 18., primatelja se mora obavijestiti da nije obvezan pristupiti ni dati iskaz (članak 21. točka (c)).
115. Kako je navedeno u Priručniku o dokazima, u praksi je česta pojava da osoba koja traži izvođenje dokaza stupa u kontakt sa svjedokom prije angažiranja ili imenovanja konzula ili povjerenika kako bi se utvrdilo je li svjedok voljan dati iskaz¹³². U takvim je slučajevima iznimno važno da svjedok bude svjestan da će se izvođenje dokaza provoditi putem videoveze.

¹³² *Ibid.*, točka 388.

A3.4. Nazočnost i sudjelovanje stranaka, njihovih zastupnika i/ili pravosudnog osoblja

49. Ako to nije protivno pravu države izvršenja, nazočnost i aktivno sudjelovanje stranaka, njihovih zastupnika i pravosudnog osoblja putem videoveze trebali bi biti u skladu s istim pravilima kao i da se dokazi izvode uz osobnu nazočnost u državi podrijetla.
50. Člana pravosudnog osoblja suda podrijetla može se imenovati povjerenikom koji će putem videoveze ispitati osobu koja se nalazi u državi izvršenja i koji može voditi saslušanje u skladu s domaćim pravom države podrijetla.

116. Konzul ili povjerenik treba voditi ispitivanje svjedoka putem videoveze u skladu s pravom države podrijetla i člankom 21. Konvencije. U slučajevima u kojima se zahtijeva prethodno odobrenje moraju se ispuniti svi uvjeti koje je država izvršenja postavila pri izdavanju tog odobrenja, uključujući one koji se odnose na nazočnost, primjerice, predstavnika nadležnog tijela države izvršenja. Osim toga, unutarnjim pravom ili postupkom može biti propisano da svjedok ima pravo na odvjetnika ili pravno zastupanje.
117. Za razliku od poglavljia I., aktivno sudjelovanje stranaka, njihovih zastupnika i/ili pravosudnog osoblja podliježe pravu države podrijetla, pod uvjetom da nije nespojivo s pravom države izvršenja, te podliježe svim uvjetima koje je odredila država izvršenja pri izdavanju odobrenja. Konkretno, u slučajevima u kojima je predsjedavajući dužnosnik suda podrijetla (ili druga propisno imenovana osoba) imenovan povjerenikom koji treba putem videoveze ispitati osobu koja se nalazi u državi izvršenja, stranke i njihovi zastupnici trebali bi moći sudjelovati u tome kao da se ispitivanje odvija uz osobnu nazočnost u državi podrijetla (osim ako bi ta mogućnost bila ograničena ili isključena zbog bilo kakvih uvjeta koje je odredila država izvršenja).
118. Ugovorne članice imaju različite prakse u pogledu načina na koji diplomatski i konzularni službenici izvode dokaze, osobito s obzirom na to mogu li stranke, njihovi pravni zastupnici i pravosudno osoblje sudjelovati u izvođenju dokaza. Nazočnost i aktivno sudjelovanje pravnih zastupnika u izvođenju dokaza od strane konzula važni su kod barem jedne ugovorne stranke jer je pravni zastupnik taj koji uzima iskaz u nazočnosti konzula, a u nekim slučajevima pravni zastupnik može čak i zatražiti da konzul ne nazoči davanju iskaza.¹³³ U takvim je slučajevima glavna uloga konzula da provjeri identitet svjedoka i zaprisegne ga i/ili da pomogne u davanju iskaza dogovaranjem usluga tumača i stenografa ako su one potrebne.

¹³³ B. Ristau, *International Judicial Assistance (Civil and Commercial)* (Međunarodna sudska pomoć (u građanskim i trgovачkim stvarima)), Washington, D.C., International Law Institute, Georgetown University Law Center, sv. I., dio V., revidirano izdanje iz 2000., str. 326.

A3.5. Mjere prisile i prinuda

51. Svjedok/vještak nije obvezan dati iskaz osim ako je država izvršenja dala izjavu u skladu s člankom 18., a nadležno tijelo odobrilo zahtjev za pružanje pomoći radi pribavljanja dokaza primjenom prisile. Tijela bi trebala provjeriti je li država izvršenja dala takvu izjavu.

*Za pregledavanje izjava ili rezervi koje je određena ugovorna stranka dala/stavila vidjeti **tablicu stanja** za Konvenciju o dokazima, u stupcu pod naslovom „Res/D/N/DC“.*

52. Čak i ako tijelo ugovorne stranke prisili svjedoka na davanje iskaza, neće ga nužno moći prisiliti na *upotrebu videoveze* za davanje tog iskaza.

119. Na temelju poglavlja II. Konvencija ne dopušta konzulima ili povjerenicima da prisile svjedoka na davanje iskaza. Umjesto toga, člankom 18. omogućuje se da ugovorna stranka da izjavu o tome da konzul ili povjerenik koji su ovlašteni izvoditi dokaze mogu podnijeti zahtjev nadležnom tijelu (koje je odredila ta ugovorna stranka) za pružanje odgovarajuće pomoći pri pribavljanju dokaza primjenom prisile, što podliježe onim uvjetima koji se mogu nalaziti u toj izjavi. Stoga, na temelju poglavlja II. svjedok/vještak nije obvezan dati iskaz osim ako je država izvršenja dala takvu izjavu i ako odobri zahtjev za pružanje pomoći pri pribavljanju dokaza primjenom prisile (članak 21. točka (c)). Podaci iz profila zemalja pokazuju da približno 25 % država ispitanica dopušta primjenu tog mehanizma.
120. Kako je prethodno navedeno u kontekstu poglavlja I. (vidjeti odjeljak **A2.6.**), u nekim slučajevima možda bi trebalo razlikovati prisiljavanje svjedoka/vještaka na davanje iskaza od prisiljavanja svjedoka/vještaka na davanje tog iskaza konkretno putem videoveze. Osim toga, podaci iz profila zemalja pokazuju da je nekoliko država ispitanica koje primjenjuju članak 18. navelo da se izvođenje dokaza putem videoveze na temelju poglavlja II. mora provesti dobrovoljno¹³⁴.
121. Treba napomenuti i da, u skladu s člankom 22., neuspjeh u pribavljanju dokaza primjenom postupka predviđenog u poglavlju II., ne isključuje niti bi trebao imati ikakav utjecaj na naknadno podnošenje zahtjeva za izvođenje dokaza u skladu s poglavljem I.

¹³⁴ Odgovori Ujedinjene Kraljevine (Engleska i Wales) i Sjedinjenih Američkih Država na dio IV., p. (g) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit. bilješka 12.*). Sjedinjene Američke Države dodale su i da u kontekstu zahtjeva iz glave 28. članka 1782. točke (a) Zakonika SAD-a (*28 U.S. Code § 1782(a)*), kojim se od okružnog suda u SAD-u traži da izda nalog za prisiljavanje svjedoka na davanje iskaza kao pomoći za potrebe inozemnog postupka, „[n]ije vjerojatno da bi sud u SAD-u prisilio svjedoka na izravno davanje iskaza putem videoveze inozemnom sudu“.

A3.6. Prisega/potvrda

53. Konzul ili povjerenik ovlašten je zaprisegnuti svjedoka ili prihvatiti njegovu potvrdu u skladu s pravom države podrijetla u mjeri u kojoj to nije nespojivo s pravom države izvršenja ili protivno bilo kojem odobrenju koje je dala država izvršenja (članak 21. točke (a) i (d)).
54. Ovisno o nacionalnim ili međunarodnim instrumentima, zaprisezanja svjedoka ili prihvatanje njihovih potvrda koje provode konzuli ili povjerenici mogu imati eksteritorijalne učinke u državi izvršenja.

122. Važnost zaprisezanja svjedoka ili prihvatanja njihovih potvrda ne bi trebalo podcenjivati¹³⁵. Međutim, dokazi u skladu s poglavljem II. općenito se izvode bez primjene prisile, a treba napomenuti i to da se u nekim jurisdikcijama svjedoka ne može prisiliti na davanje prisege ili svečane izjave da će govoriti istinu u svojem iskazu¹³⁶. Međutim, nedavanje prisege ili potvrde može negativno utjecati na dokaznu vrijednost bilo kojeg izvedenog dokaza.
123. U postupcima u skladu s poglavljem II. konzul ili povjerenik ovlašten je zaprisegnuti svjedoka ili prihvatiti njegovu potvrdu u mjeri u kojoj to nije nespojivo s pravom države izvršenja ili protivno bilo kojem odobrenju koje je dala država izvršenja (članak 21. točke (a) i (d)). Može se pojavit nekoliko potencijalnih pitanja, primjerice: mora li zaprisezanje svjedoka / prihvatanje njegove potvrde izvršiti konzul ili povjerenik¹³⁷; mora li se zaprisezanje svjedoka / prihvatanje njegove potvrde izvršiti na lokaciji na kojoj se nalazi svjedok; mora li zaprisezanje svjedoka / prihvatanje njegove svečane izjave (iako je to malo vjerojatno) izvršiti nadležna osoba iz države izvršenja¹³⁸ i zahtijeva li se pravom da se zaprisezanje svjedoka / prihvatanje njegove svečane izjave izvrši u skladu s pravom države podrijetla ili pravom države izvršenja¹³⁹.
124. U slučaju da konzul putem videoveze izvodi dokaze na temelju poglavlja II., konzul može zaprisegnuti svjedoka ili prihvatiti njegovu potvrdu u skladu s domaćim pravom države pošiljateljice (tj. države koju konzul predstavlja) i to, u nekim slučajevima, samo unutar prostora veleposlanstva koje konzul predstavlja¹⁴⁰. Na primjer, konzul može zaprisegnuti svjedoka dok su stranke, njihovi zastupnici i pravosudno osoblje nazočni putem videoveze, ako se to predviđa

¹³⁵ Vidjeti, primjerice, razmatranja Vrhovnog suda Indije o slanju konzula radi zaprisezanja svjedoka u predmetu *State of Maharashtra protiv Dr Praful B Desai AIR 2003 SC KANT 148*. Sud je smatrao da je nazočnost službenika pri davanju iskaza svjedoka bila zaštitna mjera kojom se osigurava da se svjedoka ne uvježbava ili podučava kako dati iskaz ili navodi pri davanju iskaza.

¹³⁶ Odgovor Švicarske na dio VI., p. (d) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit. bilješka 12.*).

¹³⁷ Većina država ispitaničica (u kojima se primjenjuje poglavlje II.) navela je da tu opciju smatra poželjnijom, pod uvjetom da je ona u skladu s pravilima države podrijetla i člankom 21. točkama (a) i (d) Konvencije. Vidjeti, primjerice, odgovore Australije, Francuske, Litve, Njemačke, Ujedinjene Kraljevine (Engleska i Wales) i Venezuela na dio VI., p. (d) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹³⁸ Vidjeti, primjerice, odgovor Švicarske na dio VI., p. (d) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹³⁹ R. A. Williams (*op. cit. bilješka 1.*), str. 20. Vidjeti i Pregled odgovora (*op. cit. bilješka 4.*), dio VI., p. (i).

¹⁴⁰ Vidjeti, primjerice, glavu 22. članak 4221. Zakonika SAD-a (22 U.S. Code § 4221).

pravom države pošiljateljice. Treba napomenuti da će se, u slučajevima u kojima dokaze izvodi konzul, to vjerojatno odvijati u državi izvršenja jer je to mjesto na kojem bi konzul obnašao svoje dužnosti.

125. U slučaju povjerenika zaprisezanje svjedoka ili prihvatanje njegove potvrde može se izvršiti putem videoveze iz države podrijetla (pri čemu svjedok stoga daje prisegu / potvrdu u državi izvršenja),¹⁴¹ pod uvjetom da je povjerenik ovlašten za to na temelju prava države podrijetla.

A3.7. Utvrđivanje identiteta svjedoka/vještaka i drugih sudionika

55. Konzul ili povjerenik odgovoran je za utvrđivanje identiteta svjedoka/vještaka u skladu s pravom države podrijetla, osim ako to nije spojivo s pravom države izvršenja ili nije u skladu s uvjetima određenima u odobrenju te države.

126. Za razliku od poglavlja I. Konvencije o dokazima, pravo koje se primjenjuje na postupke utvrđivanja identiteta svjedoka/vještaka na temelju poglavlja II. pravo je države podrijetla¹⁴². Ti se postupci primjenjuju pod uvjetom da nisu zabranjeni pravom države izvršenja (članak 21. točka (d) Konvencije) i pod uvjetom da su ispunjeni svi uvjeti koje je odredila država izvršenja u trenutku izdavanja odobrenja (članak 16. stavak 1. točka (b) i članak 17. stavak 1. točka (b)).
127. S obzirom na to da ispitivanje provodi konzul ili povjerenik, iz toga logički slijedi da je konzul ili povjerenik taj koji formalno utvrđuje identitet svjedoka. Podaci iz profila zemalja pokazuju da je najčešći postupak u državama ispitnicama koje primjenjuju poglavlje II. provjera osobnih isprava svjedoka/vještaka (za razliku od postupka u kojem svjedok/vještak daje prisegu / potvrdu o svojem identitetu)¹⁴³. Iako to nije posebno navedeno u profilima zemalja, u nekim se

¹⁴¹ Iako nije u okviru odredbi Konvencije o dokazima, analogan prekogranični primjer pojavljuje se u okviru Transtasmanskog sporazuma iz 2008. (*op. cit.* bilješka 60.), u skladu s kojim se u australskom provedbenom zakonodavstvu propisuje, za potrebe prisutnosti na daljinu iz Australije u odnosu na postupke u Novom Zelandu, da se mjesto u Australiji na kojem se odvija prisutnost na daljinu „smatra dijelom suda iz [Novog Zelanda]“. Nadalje, zakonodavstvom se izričito dopušta sudu iz Novog Zelanda (na temelju australskog prava) da zaprisegne osobu (ili prihvati njezinu potvrdu) koja daje iskaz na daljinu (iz Australije). Vidjeti članke 59. i 62. Zakona o transtasmanskim postupcima iz 2010. (*Trans-Tasman Proceedings Act 2010* (Cth)). Za razliku od toga, u nekim se slučajevima zaprisezanje mora izvršiti u državi izvršenja, a ne tamo gdje se nalazi povjerenik. Vidjeti, primjerice, D. Epstein, J. Snyder i C. S. Baldwin IV, *International Litigation: A Guide to Jurisdiction, Practice, and Strategy* (Međunarodne parnice: vodič kroz nadležnost, praksu i strategiju), 4. izdanje, Leiden / Boston, Martinus Nijhoff Publishers, 2010., točka 10.24., u kojem se razmatraju iskazi koji se daju s pomoću sredstava komunikacije na daljinu i u kojem se napominje da se pravilo 30. točku (b) podtočku 4. Federalnih pravila o građanskom postupku (*Fed. R. Civ. P. 30(b)(4)*) Sjedinjenih Američkih Država barem u jednom navratu tumačilo na način da se njome zahtijeva izvršenje zaprisezanja na lokaciju svjedoka. Vidjeti i *Fed. R. Civ. P. 30(b)(4) Depositions by Oral Examination, by Remote Means* (Iskazi dani usmenim ispitivanjem, sredstvima komunikacije na daljinu): „Stranke mogu odrediti – ili sud može na prijedlog naložiti – da se iskaz da putem telefona ili drugim sredstvima komunikacije na daljinu. Za potrebe ovog pravila te pravila 28. točke (a), pravila 37. točke (a) podtočke 2. i pravila 37. točke (b) podtočke 1. davanje iskaza odvija se na mjestu na kojem davatelj iskaza odgovara na pitanja.“

¹⁴² Odgovori Njemačke i Venezuele na dio VII., p. (r) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

¹⁴³ Vidjeti, primjerice, odgovore Bugarske, Estonije, Južne Afrike i Ujedinjene Kraljevine (Engleska i Wales) na dio VII., p. (r) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

slučajevima zbog upotrebe tehnologije videoveze u postupku mogu zahtijevati stroži postupci nego u slučaju redovnih postupaka koji se odvijaju uz osobnu nazočnost sudionika.

128. Vjerojatno je da će se na odgovarajući način morati utvrditi i identitet svih ostalih sudionika u postupku koji su nazočni, fizički ili putem videoveze. Ponavljamo da to podliježe zahtjevima iz prava države podrijetla, osim ako to nije spojivo s pravom države izvršenja ili nije u skladu s uvjetima iz odobrenja te države.

A3.8. Kaznene odredbe

56. Problem potencijalnog preklapanja primjene različitih kaznenih odredbi ili praznina u nadležnosti koje iz te primjene proizlaze rješava se domaćim i/ili međunarodnim instrumentima te bilo kakvim primjenjivim dogovorima.

129. Kako je prethodno navedeno u odjeliku **A2.9.** (u kontekstu poglavlja I.), sastavljači Konvencije svjesno su odlučili isključiti sva upućivanja na kaznene stvari (kao što su nepoštovanje suda ili krivokletstvo) povezane s izvođenjem dokaza te su istodobno imali na umu mogućnost pojave preklapanja u nadležnosti u odnosu na te stvari.
130. U skladu s poglavljem II. Konvencije, s obzirom na to da se dokazi izvode izravno, konzul ili povjerenik obično će provoditi postupak na temelju svojeg prava (tj. prava države pošiljateljice konzula ili prava države podrijetla) u onoj mjeri u kojoj to nije protivno pravu države izvršenja, kako je predviđeno člankom 21. točkom (d) ili u skladu s uvjetima navedenima u izdanom odobrenju (članak 21. točka (a)). Konkretno, kao što je to slučaj u manjem broju država ispitanica, u odobrenju koje je izdala država izvršenja može se zahtijevati da na sudskom pozivu bude jasno navedeno da nepojavljivanje svjedoka ne može dovesti do kaznenog progona u državi podrijetla¹⁴⁴.
131. Na primjer, kada povjerenik koji se nalazi u državi podrijetla uzima putem videoveze iskaz svjedoka/vještaka koji se nalazi u državi izvršenja, moguće je da se na ispitivanje svjedoka/vještaka putem videoveze primjenjuju odredbe o krivokletstvu i nepoštovanju suda i iz prava države podrijetla i iz prava države izvršenja. Time bi se svjedok/vještak mogao izložiti višestrukom kaznenom progonu. S druge strane, jednako je moguće da se ne može primjeniti ni pravo države podrijetla ni pravo države izvršenja ili da nijedna od tih država nema nadležnost za progon svjedoka/vještaka optuženoga za krivokletstvo ili nepoštovanje suda¹⁴⁵.
132. Do tog bi preklapanja u nadležnosti na sličan način moglo doći u slučaju kada konzul izvodi dokaze na temelju poglavlja II. U takvim slučajevima konzul izvršava zaprisezanje svjedoka u

¹⁴⁴ Vidjeti, primjerice, izjave koje su dali Francuska i Luksemburg, koje su dostupne u odjeljku o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a (vidjeti put naveden u bilješci 127.).

¹⁴⁵ To je očito iz profila zemalja (vidjeti Pregled odgovora (*op. cit.* bilješka 4.), dio VI., p. (j)). Države ispitanice bile su podjednako podijeljene po pitanju bi li krivokletstvo bilo uređeno pravom države podrijetla ili pravom države izvršenja u slučaju izvođenja dokaza putem videoveze na temelju poglavlja II.

skladu s pravom države podrijetla, koje može imati posebnu „eksteritorijalnu” primjenu¹⁴⁶ na način da se smatra da ta prisega / potvrda u svakom pogledu ima isti učinak kao da je zaprisezanje/prihvatanje izvršeno na državnom području države podrijetla¹⁴⁷. To može dovesti do pitanja o kaznenom progonu i izvršenju sankcija jer bi naknadno izrečena sankcija za krivokletstvo imala učinak samo u državi podrijetla¹⁴⁸.

- 133. Prema stajalištu nekih komentatora, taj nedostatak regulatorne jasnoće mogao bi imati značajne posljedice, uključujući moguće umanjenje dokazne vrijednosti cijelog iskaza, čime se dovodi u pitanje djelotvornost bilo koje priče/potvrde¹⁴⁹. U slučaju krivokletstva postavljaju se dva pitanja: prvo, u državi podrijetla, može li iskaz dan u inozemstvu odgovarati krivokletstvu; i drugo, u državi izvršenja, može li iskaz dan inozemnom sudu, konzulu ili povjereniku odgovarati krivokletstvu¹⁵⁰. U slučaju nepoštovanja suda neki komentatori ukazali su na to da bi se s time postupalo u skladu s načelom *lex fori* s obzirom na „virtualnu nazočnost” svjedoka/vještaka u sudnici¹⁵¹.
- 134. Kako bi korisnost iskaza danog putem videoveze mogla biti podjednaka korisnosti iskaza danog uz fizičku nazočnost, od najveće je važnosti da se takve nesigurnosti otklone. Međutim, u Konvenciji o dokazima ne predviđa se rješenje za probleme potencijalnog preklapanja primjene različitih kaznenih odredbi ili praznina u nadležnosti. Umjesto toga to se prepusta unutarnjem pravu, dogovorima među državama (npr. u skladu sa sporazumima o uzajamnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima) ili općim načelima međunarodnog javnog prava.

Za više informacija o pitanjima povezanim s krivokletstvom i nepoštovanjem suda na temelju poglavila I. vidjeti i odjeljak A2.9.

¹⁴⁶ Tu mogućnost potvrđuje i Njemačka s obzirom na pravo o dokazima i kazneno pravo, vidjeti odgovor Njemačke na dio VI., p. (d) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

¹⁴⁷ Vidjeti, primjerice, glavu 22. članak 4221. Zakonika SAD-a (22 U.S. Code § 4221): „[...] Svaka takva prisega, potvrda, afidavit, iskaz pod prisegom i autentični dokument čije je zaprisezanje, prihvatanje, uzimanje ili sastavljanje izvršio takav službenik ili je to izvršeno pred njim, i ako je potvrđeno njegovom rukom ili službenim pečatom, u jednakoj je mjeri valjana te ima istu snagu i učinak unutar Sjedinjenih Država, u svakom pogledu, kao i da je to zaprisezanje, prihvatanje, uzimanje ili sastavljanje izvršila bilo koja druga osoba unutar Sjedinjenih Država, ili je to izvršeno pred njom, koja je propisno ovlaštena i nadležna za to [...].”

¹⁴⁸ *Ibid.*, članak 4221.: „[...] Ako bilo koja osoba samovoljno i na pokvaren način počini krivokletstvo ili na bilo koji način navede bilo koju drugu osobu na počinjenje krivokletstva u bilo kojoj takvoj prisuzi, potvrdi, afidavitu ili iskazu pod prisegom, u okviru namjere i značenja bilo kojeg akta koji je Kongres donio ili će od sada nadalje donijeti, protiv takvog počinitelja može se podići optužnica, pokrenuti postupak, provesti suđenje i izreći osuđujuća presudu te s njim na odgovarajući način postupati u bilo kojem okrugu Sjedinjenih Država, na isti način, u svakom pogledu, kao da je to kažnjivo djelo počinjeno u Sjedinjenim Državama, pred bilo kojim službenikom koji je propisno ovlašten u njima za uzimanje takve prisuge ili za prihvatanje takve potvrde ili za uzimanje takvog afidavita ili iskaza pod prisegom, te počinitelj za to djelo podliježe istim sankcijama i pravnoj nesposobnosti kako su one propisane ili će biti propisane bilo kojim takvim aktom za takvo kažnjivo djelo [...].”

¹⁴⁹ Vidjeti, primjerice, M. Davies (*op. cit.* bilješka 15.), str. 206 i 229 (vidjeti, općenito, str. 221–227 o krivokletstvu i str. 228–232 o nepoštovanju suda).

¹⁵⁰ *Ibid.*, str. 221 i 222.

¹⁵¹ *Ibid.*, str. 228; R. A. Williams (*op. cit.* bilješka 1.), str. 19. Moguće je da se pojmom *contempt* (nepoštovanje suda) kako je poznat u zemljama sustava *common law* ne može u potpunosti provesti u pravnim sustavima nekih ugovornih stranaka. Vidjeti odgovor Njemačke na dio VI., p. (d) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

A3.9. Povlastice i druge zaštitne mjere

57. U članku 21. Konvencije predviđa se nekoliko zaštitnih mjera za svjedoka, uključujući: način na koji se dokazi trebaju izvoditi, jezik na kojem se svjedoku treba uputiti zahtjev za davanje iskaza i informacije koje taj zahtjev treba sadržavati.

135. Osim što se njime proširuju povlastice sadržane u članku 11. Konvencije, člankom 21. Konvencije predviđa se nekoliko zaštitnih mjera za osobe od kojih se traži davanje iskaza putem videoveze na temelju poglavlja II. Prvo, „vrste dokaza“ koje se mogu izvoditi ograničene su na vrste dokaza „koji su u skladu s pravom države u kojoj se dokazi izvode ili koji nisu protivni bilo kojem [izdanom] odobrenju“ (članak 21. točka (a)). Kako je navedeno u odjeljku **A3.6.**, istim je člankom, na isti način, ograničeno i zaprisezanje / prihvaćanje potvrde. Nadalje, u skladu s člankom 21. točkom (d) „način“ na koji se dokazi trebaju izvoditi jest onaj koji je predviđen pravom države podrijetla, ali on na sličan način mora biti u skladu s pravom države izvršenja.
136. Drugo, u članku 21. točki (b) uvodi se zaštitna mjera koja se odnosi na jezik, a kojom se zahtijeva da zahtjev (tj. sudski poziv) upućen potencijalnom svjedoku bude sastavljen na jeziku države izvršenja ili popraćen prijevodom na taj jezik. Jedina iznimka od tog zahtjeva jest slučaj kada je potencijalni svjedok državljanin države podrijetla (pri čemu se prepostavlja da razumije jezik države podrijetla).
137. Treće, u članku 21. točki (c) zahtijeva se da se u zahtjevu obavijesti potencijalnog svjedoka o njegovu pravu da bude pravno zastupan (kako je utvrđeno u članku 20. Konvencije), a u bilo kojoj ugovornoj stranci koja nije dala izjavu iz članka 18. o prisili (vidjeti odjeljak **A3.5.**) svjedoka je potrebno obavijestiti o tome da „nije obvezan pristupiti ni dati iskaz“.
138. Konačno, u članku 21. točki (e) daje se još jedna dopuna prethodno navedenim zaštitnim mjerama tako što se propisuje da se potencijalni svjedok može i pozvati na iste povlastice i dužnosti da odbije dati iskaz koje su predviđene u članku 11. za poglavlje I.

Za više informacija o povlasticama i dužnostima na koje je moguće pozvati se na temelju poglavlja I. vidjeti odjeljak **A2.10.**

A3.10. Troškovi

58. Zbog upotrebe videoveze mogu nastati dodatni troškovi. Pravom države podrijetla određuje se trebaju li te troškove snositi stranke.

Vidjeti profil zemlje odgovarajuće ugovorne stranke.

139. Iako se Konvencijom izričito ne uređuje pitanje troškova za zahtjeve na temelju poglavlja II., postoji niz mogućih situacija, a u svakoj postoji mogućnost da bi mogli nastati dodatni troškovi zbog upotrebe videoveze u izvođenju dokaza.
140. Kako je prikazano u Priručniku o dokazima, postoji čitav niz troškova koji bi mogli nastati, uključujući naknade za usluge konzula ili povjerenika, naknade za tumače ili stenografe kao i povezane putne troškove i troškove smještaja¹⁵². Zbog upotrebe videoveze mogu nastati i dodatni troškovi koji proizlaze iz najma lokacije na kojoj se odvija saslušanje putem videoveze, troškova osoblja ili usluge tehničke podrške¹⁵³. Na pravu je države podrijetla da odredi moraju li takve troškove snositi stranke. Općenito, te troškove snosi stranka koja traži izvođenje dokaza¹⁵⁴.
141. U slučaju konzulâ pravom države pošiljateljice (tj. države podrijetla) može se zahtijevati naplaćivanje naknada za sudjelovanje u izvođenju dokaza¹⁵⁵, dok se za povjerenike troškovi često određuju unutarnjim pravom ili su navedeni u uvjetima imenovanja¹⁵⁶. U slučajevima u kojima se zahtijeva prethodno odobrenje država izvršenja može, kao uvjet za izdavanje odobrenja, zahtijevati povrat određenih troškova nastalih sudjelovanjem i/ili pružanjem pomoći države izvršenja (npr. troškovi povezani s upotrebom prostora u slučajevima u kojima se mora upotrebljavati posebna lokacija, kao što je sudnica, ili drugi administrativni troškovi)¹⁵⁷. Osim toga, država izvršenja može zahtijevati povrat troškova u slučajevima u kojima ona pruža pomoći konzulu ili povjereniku u pridobivanju dokaza primjenom prisile¹⁵⁸.

Za više informacija o prisili na temelju poglavlja II. vidjeti odjeljak A3.5.

¹⁵² Priručnik o dokazima (*op. cit.* bilješka 29.), točke 403. et seq.

¹⁵³ Odgovori Bugarske i Litve na dio VII., p. (w) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

¹⁵⁴ Priručnik o dokazima (*op. cit.* bilješka 29.), točka 405.

¹⁵⁵ U Sjedinjenim Američkim Državama Popis naknada za konzularne usluge utvrđen je u glavi 22. dijelu 22. odjeljku 1. Zakonika federalnih propisa SAD-a (22 CFR § 22.1) (u tom se Popisu objavljaju naknade za usluge sudske pomoći i u kontekstu Konvencije i izvan njega). U Australiji su naknade za konzularne usluge, uključujući „[z]aprisezanje ili prihvatanje izjave ili potvrde”, utvrđene u Pravilniku o konzularnim naknadama iz 2018. (*Consular Fees Regulations 2018*).

¹⁵⁶ U Ujedinjenoj Kraljevini (Engleska) naknade za povjerenike (koji se nazivaju „*examiners of the court*“) utvrđene su u Naputku o postupanju br. 34B (*Practice Direction 34B*).

¹⁵⁷ Odgovor Švicarske na dio VII., p. (w) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

¹⁵⁸ Ta situacija predviđena je u Izvješću s obrazloženjem, točka 163.

142. U praksi od povjerenika se očekuje da organizira sve što je potrebno za izvođenje dokaza. Ako se upotrebljava videoveza, to može uključivati pronalaženje lokacije za ispitivanje svjedoka, rezerviranje opreme za videovezu i pronalaženje potrebne tehničke podrške¹⁵⁹. Ako okolnosti zahtijevaju pomoć države izvršenja (npr. kako bi se ispunili uvjeti povezani s bilo kojim izdanim odobrenjem), tijela se potiču na pružanje pomoći u organiziraju izvođenja dokaza putem videoveze, ako je to moguće i prikladno.

¹⁵⁹ Priručnik o dokazima (*op. cit.* bilješka 29.), Prilog 6. *Guide on the use of video-links* (Vodič za upotrebu videoveza), točke 26. *et seq.*

DIO B

**PRIPREMANJE I
VOĐENJE
SASLUŠANJA
NA KOJIMA SE
UPOTREBLJAVA
VIDOVEZA**

- B1. RAZMATRANJE POTENCIJALNIH PRAKTIČNIH PREPREKA
- B2. IZRADA RASPOREDA I TESTIRANJE
- B3. TEHNIČKA PODRŠKA I OSPOSOBLJAVANJE
- B4. REZERVIRANJE ODGOVARAJUĆIH PROSTORA
- B5. UPOTREBA TUMAČENJA
- B6. SNIMANJE, VOĐENJE ZAPISNIKA I PREISPITIVANJE
- B7. OKRUŽENJE, RAZMJEŠTAJ I PROTOKOLI

59. U mjeri u kojoj je to moguće tijela se potiču da javnosti stave na raspolaganje (po mogućnosti na internetu) opće praktične informacije i/ili smjernice kako bi se pomoglo osobama koje se pripremaju podnijeti ili izvršiti zahtjev za upotrebu videoveze. Ako je to moguće, tijela se pozivaju da razmjenjuju takve informacije sa Stalnim uredom radi objave na internetskim stranicama HCCH-a. Konkretnije i osjetljivije informacije mogu se dostaviti uključenim strankama na zahtjev.

60. Svi sudionici u pripremanju i izvršenju videoveze odgovorni su za to da osiguraju održavanje učinkovite komunikacije.

143. Kako je prethodno prikazano, upotreba tehnologije videoveze u izvođenju dokaza u inozemstvu ne može se razmatrati samo iz potpuno pravne perspektive, već je potreban sveobuhvatan, interdisciplinarni pristup (vidjeti odjeljak **A1**.).
144. U nedavnoj sveobuhvatnoj studiji provedenoj u jednoj ugovornoj stranci utvrđeno je da su ishodi i učinkovitost upotrebe videoveze u olakšavanju izvršenja pravde nerazdvojivo povezani s pružanjem usluge i praktičnom provedbom, što još jednom pokazuje važnost načina na koji su sustavi za videovezu napravljeni, kako funkcioniraju i kako se upotrebljavaju¹⁶⁰. Nadalje, sami zakoni mogu određivati razne praktične i tehničke aspekte ili utjecati na njih, kako se objašnjava u **dijelovima B i C**.
145. Kako bi se osobama koje žele upotrebljavati videovezu pomoglo u sastavljanju zahtjeva, središnja tijela potiču se na objavljivanje općih informacija o organizacijskim zahtjevima, sustavima za rezervacije, opremi i tehničkim sposobnostima i/ili informacija za kontakt osoba ili odjela koji su odgovorni za izvršenje zahtjeva za izvođenje dokaza koje uključuje videovezu te da razmjenjuju te informacije s odgovarajućim tijelima. Osim toga, središnja i druga tijela potiču se na izradu preciznih smjernica i protokola, ako ih već nemaju, u kojima se prikazuju postupci i jasno dodjeljuju odgovornosti povezane s: izradom rasporeda i rezerviranjem odgovarajućih prostora; provođenjem testova i održavanjem; uspostavljanjem, nadziranjem i završavanjem videoveze te prikupljanjem povratnih informacija nakon toga.¹⁶¹ Kako bi se na najmanju moguću mjeru sveo rizik od hakerskog napada na sigurnu IT infrastrukturu ili ugrožavanja te infrastrukture na druge načine, neka tijela mogu odlučiti da će konkretnie i osjetljive informacije razmjenjivati samo na zahtjev, ako relevantno državno tijelo smatra da je to potrebno ili primjerno.
146. Ostale korisne informacije čije bi objavljivanje trebalo razmotriti mogu uključivati, primjerice, glavne jezike na kojima komunicira uključeno osoblje, postoje li posebne osobe za kontakt za davanje tehničkih savjeta i rješavanje problema ili, općenitije, jesu li tijela u državi podrijetla u mogućnosti osigurati pomoći pri organizaciji ili pronalaženju mjesta održavanja u slučaju kad se zahtjev podnosi na temelju poglavila II. Velik dio tih informacija za ugovorne stranke objavljen je u pojedinačnim profilima zemalja.
147. Neovisno o praktičnim i postupovnim informacijama koje su već dostupne, komunikacija je i dalje

¹⁶⁰ Za cijelovitu analizu te studije, koja je provedena u Australiji, vidjeti E. Rowden *et al.* (*op. cit.* bilješka 45.), str. 10.

¹⁶¹ Upute za održavanje videokonferencija u prekograničnim postupcima (*op. cit.* bilješka 16.), str. 14.

ključan aspekt u svim fazama postupka: prije, tijekom i nakon saslušanja putem videoveze. Posebno je bitno da se jasno utvrde uloga i pravni položaj svakog sudionika, osobito u interesu svjedoka¹⁶².

¹⁶² Projekt „Handshake“ (*op. cit.* bilješka 15.), str. 36.

B1. Razmatranje potencijalnih praktičnih prepreka

61. Osobe koje se pripremaju na podnošenje zahtjeva za videovezu trebale bi se rasipati kod mjerodavnog tijela kako bi potvrdile da ne postoje nikakve praktične prepreke ili ograničenja za izvršenje zahtjeva za upotrebu videoveze u izvođenju dokaza (osobito na temelju poglavlja II.).

Vidjeti **profil zemlje** odgovarajuće ugovorne stranke.

148. Prema podacima iz profila zemalja čini se da najbitnije praktične poteškoće nastaju na temelju poglavlja II. Konvencije.
149. Praktične prepreke na temelju poglavlja I. ponajprije uključuju nedostupnost opreme za videokonferencije i resursa za podršku¹⁶³, kvalitetu prijenosa i kompatibilnost sustava¹⁶⁴, kao i vremensku razliku između države moliteljice i zamoljene države¹⁶⁵. Međutim, većina država ispitanica navela je da nisu iskusile nikakve praktične prepreke¹⁶⁶.
150. Praktične prepreke na temelju poglavlja II. raznovrsnije su i složenije. Za razliku od poglavlja I. Konvencije (na temelju kojeg se dokazi obično izvode na sudovima), lokacije izvođenja dokaza na temelju poglavlja II. mogu biti različite, ovisno o članku na koji se poziva, s obzirom na to da se ta zadaća može povjeriti diplomatskoj ili konzularnoj misiji (članci 15. i 16.) ili povjereniku (članak 17.). Naime, zbog toga što su diplomatske i konzularne misije mnogobrojne i mogu imati različite resurse (npr. internetski pristup i brzina interneta) i tehničke mogućnosti (npr. oprema za videokonferencije), može biti teže odrediti njihovu dostupnost za izvođenje dokaza na temelju poglavlja II.
151. Treba uzeti u obzir činjenicu da lokacija na kojoj će se izvoditi dokazi putem videoveze na temelju poglavlja II. treba biti pristupačna, dobro opremljena, imati dostatan broj informatičara ili pristup informatičkoj pomoći koja se pruža na daljinu te, prema potrebi, ispunjavati uvjete navedene u odobrenju koje je izdalo nadležno tijelo države izvršenja i voditi računa o bilo kakvim zabrinutostima države podrijetla koji su povezani sa sigurnošću.
152. S obzirom na izvođenje dokaza od strane diplomatskih službenika ili konzularnih agenata, treba napomenuti da ne dopuštaju sve države ispitanice upotrebu videoveze u svojim diplomatskim ili konzularnim misijama radi pomaganja u izvođenju dokaza na temelju poglavlja II. Konvencije.
153. Države ispitanice koje se *nisu* protivile relevantnom članku iz poglavlja II., ali *ne dopuštaju*

¹⁶³ Odgovori Australije, Bugarske, Grčke, Hrvatske (s obzirom na neka tijela), Mađarske, Švicarske i Venezuele na dio VII., p. (i) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

¹⁶⁴ Odgovori Njemačke i Poljske na dio VII. p. (i) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁶⁵ Odgovori Australije, Francuske i Njemačke na dio VII., p. (i) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁶⁶ Odgovori Brazila, Cipra, Češke, Estonije, Finske, Hrvatske, Izraela, Južne Afrike, Kine (PUP Hong Kong), (Republike) Koreje, Latvije, Litve, Malte, Norveške, Portugala, Rumunjske, Singapura, Slovenije, Švedske, Ujedinjene Kraljevine (Engleske i Walesa) na dio VII., p. (i) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

upotrebu videoveze u svojim diplomatskim ili konzularnim misijama radi pomaganja u izvođenju dokaza na temelju poglavlja II. (ili to dopuštaju samo u iznimnim okolnostima), navele su sljedeće razloge: nemogućnost tijela ili diplomatskih i konzularnih misija da pružaju pomoć u izvođenju dokaza putem videoveze ili nedostatak kapaciteta za to¹⁶⁷, nedostatak tehničke opreme u diplomatskim i konzularnim misijama¹⁶⁸, nedostatak iskustva, regulative ili uključenosti njihovih diplomatskih i konzularnih misija u tom području¹⁶⁹, nemogućnost konzularnih službi da obrađuju odlazne zahtjeve¹⁷⁰ i sigurnosna pitanja¹⁷¹.

- 154. Dvije države ispitanice navele su da je uobičajen postupak da se podnositelja zahtjeva ili stranke uputi na komercijalne pružatelje usluga kao što su konferencijski centri¹⁷², pri čemu je jedna od njih napomenula da se takvi aranžmani moraju dogоворити privatno i ne uključuju središnje tijelo¹⁷³.
- 155. Države ispitanice koje se *nisu* protivile relevantnom članku iz poglavlja II. i koje *dopuštaju* upotrebu videoveze u svojim diplomatskim ili konzularnim misijama radi pomaganja u izvođenju dokaza na temelju poglavlja II. navele su neke od sljedećih praktičnih poteškoća: ograničenu dostupnost opreme za videokonferencije¹⁷⁴ ili prikladne prostorije u diplomatskoj ili konzularnoj misiji¹⁷⁵ i potrebu za sigurnosnim provjerama koje provodi diplomatska misija radi procjene toga predstavlja li osoba koju treba saslušati fizičku ili sigurnosnu prijetnju¹⁷⁶. Neke države ispitanice navele su postojanje praktičnih prepreka upotrebi videoveze na temelju poglavlja II., no nisu točno navele koje su to prepreke¹⁷⁷.
- 156. Nadalje, jedna država ispitanica navela je da se u većini njezinih diplomatskih i konzularnih misija oprema za videokonferencije nalazi u zaštićenim prostorima kojima smiju pristupiti samo službenici. Međutim, ta država ispitanica napomenula je i da bi jedna od opcija mogao biti Skype te je dodatno pojasnila da bi u budućnosti oprema za videokonferencije mogla biti dostupna i u javnim prostorima u diplomatskim i konzularnim misijama¹⁷⁸.
- 157. S obzirom na izvođenje dokaza od strane povjerenika, ne bi trebalo biti mnogo poteškoća s lokacijom jer povjerenik može odabrati odgovarajuću lokaciju, pa tako može odabrat konferencijski centar ili hotel s odgovarajućim tehničkim mogućnostima i osobljem. Međutim, ako je to primjenjivo, lokacija mora ispunjavati uvjete navedene u одобренju nadležnog tijela države izvršenja.
- 158. S obzirom na to, treba napomenuti da neke države ispitanice izvođenje dokaza na temelju određenih članaka poglavlja II. uvjetuju odabirom lokacije/prostorije koja je otvorena za

¹⁶⁷ Odgovor Australije na dio VII., p. (q) i odgovor Švicarske na dio VII., p. (q) i (t) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁶⁸ Odgovori Slovenije i Grčke na dio VII., p. (q) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁶⁹ Odgovori Izraela i Finske na dio VII., p. (q) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁷⁰ Odgovor Poljske na dio VII., p. (q) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁷¹ Odgovor Sjedinjenih Američkih Država na dio VII., p. (u) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁷² Odgovori Ujedinjene Kraljevine (Engleska i Wales) (pa se stoga izvođenje dokaza upotrebom videoveze u diplomatskim misijama upotrebljava samo u iznimnim okolnostima) i Sjedinjenih Američkih Država na dio VII., p. (t) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁷³ Odgovor Sjedinjenih Američkih Država na dio I., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁷⁴ Odgovor Francuske na dio VII., p. (q) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁷⁵ Odgovor Bugarske na dio VII., p. (u) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁷⁶ Odgovor Ujedinjene Kraljevine (Engleska i Wales) na dio IV., p. (d) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁷⁷ Odgovori Češke i Južne Afrike na dio VII., p. (q) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁷⁸ Odgovor Estonije na dio VII., p. (q) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

javnost¹⁷⁹, a to je uvjet koji se ne može ispuniti ako se kao lokacija upotrebljavaju prostori diplomatskih i konzularnih misija s ograničenim pristupom (ili privatna hotelska soba u slučaju povjerenika).

Za više informacija o lokaciji s koje se trebaju izvoditi dokazi vidjeti odjeljak B4.

¹⁷⁹ Vidjeti izjave Francuske, dostupne u odjeljku o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a (vidjeti put naveden u bilješci 127.).

B2. Izrada rasporeda i testiranje

- 62. Pri izradi rasporeda saslušanja na kojem će se upotrebljavati videoveza tijela se potiču da uzmu u obzir razlike u vremenskim zonama i posljedice rada izvan redovnog radnog vremena, kao što su mogući povećani troškovi i ograničena dostupnost osoblja za podršku.
- 63. Tijela se potiču i na provođenje testiranja veze prije saslušanja i na redovito održavanje opreme.

- 159. Tijela molitelji i zamoljena tijela trebala bi se međusobno savjetovati s obzirom na vremenski raspored i prethodno testiranje¹⁸⁰. Organizatori videoveze trebaju uzeti u obzir aspekte kao što su dostupnost sudionika, prostora i opreme koja će se upotrebljavati te prisutnost osoblja ili treće strane radi pružanja tehničke podrške. Preporučuje se da tijela vode središnji registar prostora, opreme i relevantnog osoblja za podršku kako bi se pri izradi rasporeda olakšao postupak utvrđivanja slobodnih prostora¹⁸¹.
- 160. Pri određivanju točnog termina u danu za postupak u kojem se upotrebljava videoveza treba u obzir uzeti moguće razlike u vremenskim zonama između lokacija svih uključenih stranaka i to navesti pri potvrđivanju dogovora.¹⁸² Nadalje, pri zakazivanju termina prethodnog testiranja i saslušanja radi izvođenja dokaza na kojima se upotrebljava videoveza treba imati na umu da rad izvan uobičajenog radnog vremena može dovesti do povećanih troškova.
- 161. Racionalizacija postupaka može biti od velike koristi i za rezervacije i njihove izmjene, traženje potrebnih odobrenja određenog tijela i pribavljanje suglasnosti stranaka ili drugih sudionika. Tijela se potiču na upotrebu sigurnih internetskih alata kako bi se taj postupak olakšao.¹⁸³
- 162. Opremu i radne parametre na svim lokacijama trebalo bi redovito testirati, osobito prije saslušanja putem videoveze, kako bi se provjerila interoperabilnost i ispravno funkcioniranje opreme¹⁸⁴. To treba napraviti dovoljno unaprijed kako bi tehničari imali dovoljno vremena za izvođenje potrebnih prilagodbi¹⁸⁵. Bez obzira na to jesu li tijekom testiranja napravljene

¹⁸⁰ Upute za održavanje videokonferencija u prekograničnim postupcima (*op. cit. bilješka 16.*), str. 10.

¹⁸¹ E. Rowden *et al.* (*op. cit. bilješka 45.*), str. 52.

¹⁸² Navođenje odgovarajućih termina prema lokalnom vremenu i prema usklađenom svjetskom vremenu (UTC) može pomoći u tome, pri čemu treba voditi računa o mogućim prilagodbama za ljetno računanje vremena. Upute za održavanje videokonferencija u prekograničnim postupcima (*op. cit. bilješka 16.*), str. 17. Savezni sud Australije (*op. cit. bilješka 15.*), str. 3.

¹⁸³ E. Rowden *et al.* (*op. cit. bilješka 45.*), str. 52 i 53.

¹⁸⁴ Vidjeti, primjerice, predmet *London Borough of Islington protiv M, R (represented by his guardian)* [2017] EWHC 364 (Fam), u kojem je Visoki sud Engleske i Walesa (Obiteljski odjel) (Ujedinjena Kraljevina) naglasio važnost testiranja opreme za videovezu prije saslušanja. Vidjeti i Savezni sud Australije (*op. cit. bilješka 15.*), str. 7. Za primjer „plana testiranja“ vidjeti projekt „Handshake“, *D2.2 Test plan* (D2.2. Plan testiranja), str. 8 i 9.

¹⁸⁵ E. Rowden *et al.* (*op. cit. bilješka 45.*), str. 55. Vidjeti i Savezni sud Australije (*op. cit. bilješka 15.*), str. 7, gdje se preporučuje uspostavljanje testne veze „u prikladno vrijeme prije saslušanja“ i dodatno testiranje nekoliko sati prije saslušanja ako je to potrebno.

prilagodbe, u konačnici je na predsjedavajućem dužnosniku da odredi može li se nastaviti sa saslušanjem ili su potrebne dodatne prilagodbe ili podrška.¹⁸⁶

163. U praksi, većina država ispitanica navela je u profilima zemalja da postoje postupci za provođenje testiranja videoveze¹⁸⁷, osobito prije saslušanja, što obično provodi tehničko osoblje ili pružatelj usluge. Osim toga, među državama ispitanicama koje su navele da nemaju formalno utvrđen postupak većina je navela da se testiranja ipak provode ili da se osigurava tehnička podrška prije saslušanja, ali se o tome odlučuje u svakom pojedinom slučaju¹⁸⁸.

¹⁸⁶ E. Rowden *et al.* (*op. cit.* bilješka 45.), str. 55.

¹⁸⁷ Vidjeti odgovore Australije (većina saveznih država), Bjelarusa, Bosne i Hercegovine, Brazila, Bugarske, Cipra, Češke, Estonije, Finske, Francuske, Izraela, Južne Afrike, Kine (PUP Hong Kong), (Republike) Koreje, Latvije, Litve, Mađarske, Malte, Njemačke, Portugala, Rumunjske, Singapura, Slovenije, Ujedinjene Kraljevine (Engleska i Wales) i Venezuele na dio III., p. (d) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

¹⁸⁸ Odgovori Meksika, Norveške i Poljske na dio III., p. (d) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

B3. Tehnička podrška i osposobljavanje

64. Tijela se potiču da, prema potrebi, daju potrebne podatke za kontakt kako bi se osiguralo da svaki sudionik u saslušanju putem videoveze ima pristup odgovarajućoj tehničkoj podršci.

Vidjeti profil zemlje odgovarajuće ugovorne stranke ili upotrebljavati neobvezni prilog predlošku obrasca za izvođenje dokaza putem videoveze iz Priloga IV.

65. Preporučuje se da svaki član osoblja koji bi mogao biti uključen u nadziranje rada opreme za videovezu ili rukovanje njome dobije barem osnovnu razinu osposobljavanja.

164. Budući da je učinkovita tehnička podrška ključna za funkcioniranje videoveze, od najveće je važnosti da se osoblje za tehničku podršku što prije uključi pri organiziranju saslušanja tijekom kojeg će se upotrebljavati videoveza.
165. Za postupke na temelju poglavlja I. tijelo molitelj općenito treba osigurati pružanje dostatne tehničke podrške na svojoj lokaciji, dok zamoljeno tijelo ima istu odgovornost s obzirom na udaljenu lokaciju. Za postupke na temelju poglavlja II. za dogovaranje takvih aranžmana na objema lokacijama općenito je odgovoran konzul ili povjerenik. Te se odgovornosti mogu raspodjeliti malo drukčije ovisno o tome koja se od četiriju glavnih vrsta veze upotrebljava, primjerice, ako uslugu videokonferencijskog mosta pruža treća strana.

Za više informacija o tim vrstama veze, uključujući upotrebu videokonferencijskog mosta, vidjeti odjeljak C2.

166. Odgovarajući rukovatelji opremom i osoblje za podršku trebali bi se tijekom saslušanja nalaziti na obje lokacije (ili barem biti dostupni preko treće strane ako se upotrebljava usluga premošćivanja) kako bi rukovali opremom i reagirali na bilo kakve tehničke poteškoće koje se mogu pojaviti. Osposobljavanje u području rješavanja problema i primjenjivih postupaka za održavanje opreme preporučuje se i za ostale sudionike, kao što su pravno osoblje i tumači, koji će možda morati rukovati tom tehnologijom (barem ponekad)¹⁸⁹.

¹⁸⁹

Upute za održavanje videokonferencija u prekograničnim postupcima (*loc. cit. bilješka 16.*).

Za više informacija o tehničkim i sigurnosnim pitanjima vidjeti **dio C.**

167. S obzirom na goleme razlike u strukturi pravosudnih sustava i poteškoće koje iz toga proizlaze, moglo bi biti korisno objaviti podatke (npr. u profilu zemlje ili na nacionalnim internetskim stranicama) za kontaktne točke za tehnička pitanja unutar središnjeg tijela (poglavlje I.) ili druge kontakte za tehnička pitanja koji mogu pomoći konzulu ili povjereniku (poglavlje II.).¹⁹⁰ Te kontaktne točke potiču se i na redovito međusobno komuniciranje, čak i izvan konteksta određenog slučaja ili saslušanja, kako bi mogle razmjenjivati primjere najbolje prakse. S vremenom će to pomoći u poboljšanju učinkovitosti, smanjenju troškova i dodatnom olakšavanju upotrebe tehnologije u okviru Konvencije.

¹⁹⁰ Vidjeti pitanja (b) i (c) u dijelu I. i pitanja (d) i (e) u dijelu II. Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.). Vidjeti i projekt „Handshake”, D3 *Recommendations on the practical application of technical standards for cross-border videoconferencing* (D.3. Preporuke o praktičnoj primjeni tehničkih standarda za prekogranično održavanje videokonferencijskih radionica), str. 23.

B4. Rezerviranje odgovarajućih prostora

66. Tijela trebaju potvrditi sve zahtjeve ili ograničenja povezane s prostorima koje treba rezervirati, kao što su vrsta prostorije za saslušanja (npr. sudnica, prostorija za sastanke) ili lokacija te prostorije (npr. u zgradi suda, u diplomatskoj ili konzularnoj misiji, u hotelu).

Vidjeti odjeljak B1. i odjeljak A1.3. te profil zemlje odgovarajuće ugovorne stranke.

67. Tijela trebaju potvrditi je li prostor potrebno rezervirati unaprijed te se potiču na upotrebu internetskih alata za olakšavanje postupka rezervacije.

168. Prostore treba rezervirati i na lokalnoj i na udaljenoj lokaciji. Kako je prethodno navedeno, za postupke na temelju poglavlja I. i tijelo molitelj i zamoljeno tijelo odgovorni su za pripremanje svojih lokacija za održavanje videoveze, dok je za postupke na temelju poglavlja II. konzul ili povjerenik onaj koji je odgovoran za dogovaranje aranžmana za pripreme na objema lokacijama.
169. Kao što se mogu razlikovati lokacije (npr. sudnica, prostorija za sastanke ili specijalizirani prostor za videokonferencije), tako se mogu razlikovati i praktični zahtjevi (npr. oprema za upotrebu dokumenata i/ili dokaznih predmeta, vidjeti odjeljak B4.1.) ili postupci namijenjeni osiguravanju povjerljivosti komunikacije između svjedoka/vještaka i njegova pravnog zastupnika (vidjeti odjeljak B4.2.). Mogu postojati i pravna i/ili praktična ograničenja u pogledu vrste lokacije ili mesta koje se može upotrebljavati za potrebe izvođenja dokaza putem videoveze (vidjeti i odjeljak A1.3.). Na primjer, s praktičnog stajališta, mnoge države ispitanice navele su u profilima zemalja da lokacija za izvođenje dokaza može biti bilo koja prostorija za saslušanja, sve dok se nalazi u zgradi suda¹⁹¹. Dvije države ispitanice navele su da postoji posebno određena prostorija unutar relevantne zgrade suda koja se treba upotrebljavati u tu svrhu¹⁹². Druga država ispitanica navela je da prostorija za saslušanja običnih svjedoka mora biti u zgradi suda, ali da se u slučaju da iskaz daje vještak može upotrebljavati i druga lokacija (izvan suda)¹⁹³. Još jedna država ispitanica navela je da lokacija može biti sud ili prostor drugog tijela, sve dok je riječ o zasebnoj prostoriji¹⁹⁴.

¹⁹¹ Vidjeti, primjerice, odgovore Australije (većina saveznih država), Bjelarusa, Bugarske, Cipra, Finske, Francuske, Grčke, Južne Afrike i Singapura (ako singapski pravosudni službenik treba pomoći u izvođenju dokaza, saslušanje se mora održati u sudnici Vrhovnog suda) na dio III., p. (e) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit. bilješka 12.*).

¹⁹² Vidjeti, primjerice, odgovore Kine (PUP Hong Kong) i Malte na dio III., p. (e) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁹³ Odgovor (Republike) Koreje na dio III., p. (e) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁹⁴ Odgovor Mađarske na dio III., p. (e) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

170. Druge države ispitanice općenitije su navele da zahtjevi proizlaze ili iz primjenjiva unutarnjeg prava ili iz međunarodnih sporazuma¹⁹⁵, dok su još neke navele da predsjedavajući dužnosnik može odrediti dodatne zahtjeve ako je to potrebno¹⁹⁶. Stoga bi oni koji podnose zahtjev trebali pažljivo proučiti opremu i prostore koji su dostupni kako bi se pobrinuli da su zadovoljene njihove posebne potrebe.¹⁹⁷
171. S obzirom na to, iako se svaka vrsta saslušanja neće moći voditi uz iste uvjete u sudnici, ipak postoje određeni opći aspekti koje bi trebalo uzeti u obzir kako bi se osiguralo rezerviranje odgovarajućih prostora. Na primjer, upotreba lokacije na kojoj se neovlašteni ulasci i ometanja mogu svesti na najmanju moguću mjeru, kao i potreba za sigurnom i zaštićenom čekaonicom za svjedoka/vještaka (prema potrebi s ulazom koji je odvojen od javnog ili glavnog ulaza)¹⁹⁸.
172. Stoga je komunikacija među relevantnim osobljem (osobito tehničkim osobljem) od ključne važnosti da bi se osigurala dostupnost prikladnih prostora i, prema potrebi, da bi se prostori rezervirali. Neka tijela možda imaju poseban sustav rezervacija za prostore, pa se preporučuje da se provjere informacije navedene u profilu zemlje odgovarajuće ugovorne stranke.

B4.1. Upotreba dokumenata i dokaznih predmeta

68. Ako se trebaju upotrebljavati dokumenti ili dokazni predmeti, prije i tijekom saslušanja treba dogоворити i припремити одговорајуће средство за њихову службену размјену и излагање.

Vidjeti odjeljak C2.6. i profil zemlje odgovarajuće ugovorne stranke.

173. Izlaganje dokumenata ili dokaznih predmeta uređeno je pravom zamoljene države (poglavlje I.) ili pravom države podrijetla (poglavlje II.). U skladu s primjenjivim pravom stranke se prije saslušanja trebaju pokušati dogоворити о tome koji ће dokumenti ili dokazni predmeti biti потребни te odrediti rok za provjeru autentičnosti dokaznih predmeta (npr. nekoliko dana prije saslušanja) kako bi se napravila zbirka relevantnih dokumenata koja ће biti dostupna na objema lokacijama prije saslušanja¹⁹⁹. Kao alternativno rješenje dokumenti se mogu staviti na raspolaganje u okviru zajedničkog elektroničkog spremišta dokumenata.²⁰⁰ U mjeri u kojoj je to moguće svi dokumenti i/ili dokazni predmeti na koje ће se pozivati tijekom postupka trebaju se

¹⁹⁵ Odgovori Švedske i Venezuele na dio III., p. (e) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁹⁶ Odgovor Slovenije na dio III., p. (e) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

¹⁹⁷ Savezni sud Australije (*op. cit.* bilješka 15.), str. 2.

¹⁹⁸ E. Rowden *et al.* (*op. cit.* bilješka 45.), str. 56, 62 i 63.

¹⁹⁹ Vidjeti, primjerice, predmet *Federal Commissioner of Taxation protiv Grbich* (1993) 25 ATR 516, u kojem je Savezni sud Australije naveo da se dostavljanjem zbirke dokumenata svjedoku prije ispitivanja uklanjuju „postupovne prepreke vođenju valjanog ispitivanja na sudu”.

²⁰⁰ Upute za održavanje videokonferencija u prekograničnim postupcima (*op. cit.* bilješka 16.), str. 21.

prije saslušanja dostaviti i tumačima.²⁰¹

174. Gdje je to dopušteno na temelju primjenjivog prava, moglo bi biti potrebno dogovoriti i mehanizme kojima se omogućuje uvođenje dodatnih dokumenata ili dokaznih predmeta tijekom saslušanja. Prema potrebi, izlaganje bilo kojih takvih dokumenata ili dokaznih predmeta trebali bi obavljati dužnosnik suda ili neka druga nepristrana osoba²⁰². To se može provoditi s pomoću kamere za dokumente,²⁰³ funkcije digitalnog dijeljenja zaslona ili s pomoću drugih sredstava, kao što je telefaks, koji bi mogli biti potrebni kako bi se omogućili privatni razgovori između svjedoka i njegova odvjetnika o tom dokumentu ili dokaznom predmetu.²⁰⁴ Dvije su države ispitanice u profilima zemalja navele da predsjedavajući dužnosnik, u mjeri u kojoj je to potrebno, može dopustiti ili čak zahtijevati upotrebu kamera za dokumente²⁰⁵.

B4.2. Privatna komunikacija

69. Može biti preporučljivo ili potrebno uspostaviti dodatne (povjerljive) linije za komunikaciju, primjerice ako stranka/svjedok i njezin/njegov pravni zastupnik sudjeluju u saslušanju s različitih lokacija.

175. Mogu se pojaviti situacije u kojima su potrebna povjerljiva savjetovanja, primjerice između svjedoka i njegova pravnog zastupnika ili između pravnog zastupnika i istražitelja ili pravosudnog osoblja²⁰⁶. Iako bi bilo poželjno da odvjetnik može sjediti sa svojim klijentom²⁰⁷, u situacijama kada ti sudionici ne nazoče saslušanju s iste lokacije trebala bi biti dostupna sredstva (npr. sigurne telefonske linije, mobilni telefoni ili zasebna oprema za videokonferencije) kako bi im se omogućilo da razgovaraju privatno i da ih drugi pritom ne mogu čuti. U slučaju takvog savjetovanja možda će biti potrebno i isključiti mikrofone, a u nekim slučajevima i kamere koje su povezane s glavnom videovezom.
176. Ta dopunska linija za komunikaciju možda će se trebati upotrebljavati i ako postoje problemi s kvalitetom veze ili drugi tehnički problemi, ili u slučaju pojave nekog drugog razloga za prekidanje

²⁰¹ Projekt „Handshake” (*op. cit.* bilješka 15.), str. 40.

²⁰² Projekt „Handshake” (*loc. cit.* bilješka 111.).

²⁰³ Vidjeti, primjerice, Ministarstvo pravosuđa Ujedinjene Kraljevine, Naputak o postupanju br. 32 – Dokazi (*Practice Direction 32 – Evidence*), prilog 3. „Smjernice za videokonferencije“ (*Video Conferencing Guidance*), točka 18.: ako se treba upotrebljavati kamera za dokumente, stranke moraju obavijestiti operatora o broju i veličini dokumenata ili predmeta (dostupno na sljedećoj adresi: <https://www.justice.gov/courts/procedure-rules/civil/rules/part32/pd_part32> (posljednji put pregledano 4. ožujka 2020.)).

²⁰⁴ Upute za održavanje videokonferencija u prekograničnim postupcima (*loc. cit.* bilješka 16.); projekt „Handshake” (*op. cit.* bilješka 190.), str. 20.

²⁰⁵ Vidjeti, primjerice, odgovore Mađarske i Slovenije na dio III., p. (e) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

²⁰⁶ Upute za održavanje videokonferencija u prekograničnim postupcima (*op. cit.* bilješka 16.), str. 15.

²⁰⁷ Projekt „Handshake” (*loc. cit.* bilješka 111.). Treba napomenuti i da neki pravni sustavi ne zahtijevaju da svjedoku pri izvođenju dokaza pomaže odvjetnik, vidjeti prethodno navedenu bilješku 117.

saslušanja (npr. bolest)²⁰⁸. Slično tomu, mogla bi se upotrebljavati i kako bi se omogućila povjerljiva komunikacija s udaljenim sudionikom prije i tijekom stvarnog ispitivanja (npr. kako bi se informiralo sudionika i kako bi mu se objasnili protokoli ili dale posljednje upute)²⁰⁹.

B4.3. Posebni slučajevi

70. U posebnim bi okolnostima mogli biti potrebni dodatni sudionici ili dodatne sigurnosne/zaštitne mjere, osobito u slučaju osjetljivih svjedoka.

177. Postoje određeni slučajevi koje treba dodatno razmotriti zbog prirode ispitivanja ili odnosa osobe koju treba ispitati s drugim sudionicima. Iako su takvi slučajevi češći u kaznenim postupcima²¹⁰, oni ipak mogu biti relevantni i za postupke u građanskim i trgovackim stvarima, primjerice u predmetima u kojima se dokazi trebaju pribaviti od osjetljivih osoba, kao što su djeca, starije osobe ili osobe s mentalnim ili tjelesnim teškoćama ili invaliditetom. U tim slučajevima tehnologija videoveze može biti od znatne koristi jer svjedok može dati iskaz bez izlaganja stresu, teškoćama, neugodnostima ili zastrašivanju, do čega bi moglo doći kad bi svjedok bio fizički nazočan u sudnici²¹¹.
178. Moglo bi biti potrebno razmotriti i dodatne aspekte i prema potrebi napraviti prilagodbe kako bi se olakšalo izvođenje dokaza u takvim osjetljivim okolnostima. Osim toga, moglo bi biti potrebno uvesti izmjene i u sam postupak u skladu s primjenjivim pravom, primjerice, tako da svjedok daje iskaz predsjedavajućem dužnosniku u odsutnosti stranaka ili pozivanjem psihologa ili sličnog stručnjaka kako bi promatrao svjedoka²¹².

²⁰⁸ E. Rowden *et al.* (*op. cit.* bilješka 45.), str. 63.

²⁰⁹ *Ibid.*, str. 56.

²¹⁰ Projekt „Handshake“ (*op. cit.* bilješka 15.), str. 21.

²¹¹ Upute za održavanje videokonferencija u prekograničnim postupcima (*loc. cit.* bilješka 16.). Treba napomenuti i to da je Visoki sud (Engleske i Walesa) u Ujedinjenoj Kraljevini presudio da ne smatra da se potencijalni nedostaci upotrebe videoveze (npr. ograničenja s obzirom na ocjenjivanje vjerodostojnosti) dodatno pogoršavaju isključivo na temelju upotrebe tehnologije u slučaju osjetljivih svjedoka ili onih kojima trebaju usluge tumača: predmet *Kimathi & Ors protiv Foreign and Commonwealth Office* [2015] EWHC 3684 (QB).

²¹² Projekt „Handshake“ (*op. cit.* bilješka 15.), str. 35.

B5. Upotreba tumačenja

71. S obzirom na poteškoće do kojih dolazi pri upotrebi videoveze, preporučuje se da se, ako je moguće, upotrebljavaju usluge isključivo onih tumača koji imaju odgovarajuće kvalifikacije i iskustvo.
72. Sudionici trebaju odlučiti, vodeći računa o zahtjevima iz unutarnjeg prava i eventualnim napucima suda, treba li upotrebljavati konsekutivno ili simultano tumačenje (u kontekstu upotrebe videoveze općenito se preporučuje upotreba konsekutivnog tumačenja) te gdje će se tumač nalaziti (poželjno je da bude na istom mjestu kao i svjedok).

179. Ako je za svjedoka ili vještaka potrebno tumačenje, organizatori saslušanja putem videoveze trebali bi voditi računa o kvalifikacijama, osposobljenosti i iskustvu tumača u posebnom kontekstu upotrebe tehnologije videoveze i vođenja saslušanja²¹³. Mnoge ugovorne stranke imaju sustav za registraciju kvalificiranih ili zaprsegnutih tumača i prevoditelja²¹⁴.
180. U kontekstu izvođenja dokaza obično se upotrebljava konsekutivno tumačenje te je ono poželjnije ako se tumač i svjedok ili vješetak nalaze na dvjema različitim lokacijama, ponajprije zbog lakoće pojašnjavanja ili interveniranja, osobito od strane predsjedavajućeg dužnosnika²¹⁵. Za simultano tumačenje, koje je zahtjevnije, potrebna je kabina za tumača i posebna oprema, a mogu čak biti potrebna dva tumača koji se međusobno izmjenjuju²¹⁶.
181. Treba i unaprijed voditi računa o lokaciji tumača čije će se usluge upotrebljavati za saslušanje, tj. hoće li tumač biti na udaljenoj lokaciji na kojoj se nalazi svjedok ili na glavnoj lokaciji²¹⁷. U skladu s poglavljem I., tumač koji će pomagati svjedoku obično bi se nalazio u zamoljenoj državi, s obzirom na to da se Zamolnica izvršava u skladu s načinima i postupcima te države (osim ako se zatraži poseban način ili postupak). Kada dokaze putem videoveze izvodi povjerenik, tumač se može nalaziti u državi podrijetla ili u državi izvršenja. Treba napomenuti i da se u nekim slučajevima, kako bi se osigurala visoka kvaliteta usluga tumačenja, može imenovati tumač koji se ne nalazi ni u državi podrijetla ni u državi izvršenja, već u trećoj državi.
182. Ako je tumač na udaljenoj lokaciji (tj. na istoj lokaciji kao i osoba koja daje iskaz), potrebno je provjeriti tehničke uvjete na toj lokaciji, uključujući akustiku i kvalitetu zvuka, kako bi se osiguralo da se tumačenje može razumjeti. Ako se tumač nalazi na glavnoj lokaciji, a ne na lokaciji svjedoka, održavanje visoke kvalitete prijenosa još je od veće važnosti. Iako je očito da kvaliteta zvuka treba biti na najvećoj mogućoj razini, zapravo je od najveće važnosti kvaliteta videozapisa, s obzirom

²¹³ Savezni sud Australije (*op. cit.* bilješka 15.), str. 3. Vidjeti i predmet *Stuke protiv ROST Capital Group Pty Ltd (op. cit. bilješka 55.)*, u kojem je Savezni sud Australije bio nesklon tome da dopusti upotrebu videoveze za pribavljanje iskaza svjedoka kojemu je trebalo tumačenje jer se taj iskaz odnosio na sporno ili ključno činjenično pitanje.

²¹⁴ Za više informacija vidjeti profil zemlje odgovarajuće ugovorne stranke.

²¹⁵ Upute za održavanje videokonferencija u prekograničnim postupcima (*op. cit.* bilješka 16.), str. 11.

²¹⁶ *Ibid.*

²¹⁷ Savezni sud Australije (*op. cit.* bilješka 15.), str. 3.

na sposobnost tumača da upotrebljava pokrete usana, izraze lica i druge oblike neverbalne komunikacije kako bi se izbjegla dvosmislenost i dalo točnije tumačenje²¹⁸. Neovisno o tome nalazi li se tumač u glavnoj sudnici, sa svjedokom na udaljenoj lokaciji ili na nekoj trećoj lokaciji, uvijek mu treba biti dostupan jasan frontalni prikaz svih udaljenih sudionika koji će govoriti²¹⁹.

²¹⁸ Upute za održavanje videokonferencija u prekograničnim postupcima (*op. cit.* bilješka 16.), str. 12.

²¹⁹ Projekt „Handshake“ (*op. cit.* bilješka 15.), str. 37.

B6. Snimanje, vođenje zapisnika i preispitivanje

73. Sudionici trebaju potvrditi kako će se postupak snimati/bilježiti, vodeći računa o tome da snimanje videozapisa može biti poželjnije od vođenja pisanog zapisnika, ako je moguće i dopušteno. Tijela trebaju osigurati da kasnije postupanje s bilo kojom snimkom ili zapisnikom i njihovo pohranjivanje budu sigurni.

Vidjeti **profil zemlje odgovarajuće ugovorne stranke**.

74. Treba dogovoriti potrebne aranžmane za opremu za snimanje i/ili nazočnost stenografa ili sudskog zapisničara na saslušanju.
75. Tijela trebaju osigurati da prijenos uživo putem videoveze bude siguran i po mogućnosti šifriran.

Za više informacija o šifriranju vidjeti **C2.4**.

76. Prema potrebi, sudionici se potiču da prijave sve probleme ili poteškoće praktične prirode predmetnim tijelima. Slično tomu, tijela se potiču da proaktivno traže takve povratne informacije radi daljnog poboljšanja pružanja usluga videoveze.

183. Kada se tehnologije videoveze upotrebljavaju u izvođenju dokaza, neka tijela i neki sudionici često su skloniji snimanju videozapisa postupka umjesto oslanjanja na tradicionalne tehnike prijepisa²²⁰. Stoga ne bi trebala iznenaditi potreba za snimanjem²²¹, pa bi to trebalo uzeti u obzir pri organiziranju videoveze. Međutim, neke države ispitanice i dalje se oslanjaju na prijepise, pa snimanje zvučnog zapisa ili videozapisa svjedočenja smatraju posebnim načinom ili postupkom (za zahtjeve na temelju poglavila I.) koji treba odobriti sudska dužnosnik zamoljene države u

²²⁰ Odgovori Češke, Kine (PUP Makao) (uz neke iznimke, npr. iskaz bi trebalo pismeno zabilježiti u slučaju da postoji priznanje davatelja iskaza), Litve i Norveške na dio VII., p. (f) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.). Vidjeti i R. A. Williams (*op. cit.* bilješka 1.), str. 22.

²²¹ E. Rowden *et al.* (*op. cit.* bilješka 45.), str. 118.

svakom pojedinom slučaju²²².

- 184. Za postupke na temelju poglavlja I. zamoljeno tijelo postupat će na temelju svojeg prava pri određivanju načina bilježenja/snimanja saslušanja. Pravosudno tijelo može i zatražiti da se saslušanje snima u skladu s posebnim načinom ili postupkom na temelju članka 9. stavka 2. Konvencije. Ako se takav zahtjev odobri, tijelo molitelj odgovorno je za osiguravanje opreme za snimanje, ako je potrebna.
- 185. Za postupke na temelju poglavlja II. snimanje se općenito može upotrebljavati u skladu s postupcima u državi podrijetla, osim ako je snimanje zabranjeno pravom države izvršenja ili na drugi način podliježe uvjetima koje je odredila država izvršenja. U nekim državama ispitnicama stranke su slobodne snimati zvučni zapis ili videozapis svjedočenja na temelju tog poglavlja, pod uvjetom da za to same osiguraju sredstva²²³. Ako se na glavnoj lokaciji upotrebljavaju usluge sudskog zapisničara radi prijepisa postupka, zapisničar treba biti smješten tako da može jasno vidjeti i čuti videovezu.
- 186. U izvršenju zahtjevâ na temelju poglavlja I. i na temelju poglavlja II. važno je voditi računa o relevantnim pravilima i postupcima koji se odnose na snimku ili zapisnik. Sigurnost konkretnog prijenosa uživo od presudne je važnosti (vidjeti **dio D** u nastavku), no vrlo je važno i kasnije sigurno postupanje sa snimkom ili zapisnikom te njihovo sigurno pohranjivanje²²⁴. Osim toga, tijela bi trebala razmisliti o tome kako uvrstiti ili priložiti bilo koju dokumentaciju ili druge dokazne predmete u konačnu snimku ili zapisnik²²⁵. Takve snimke ili zapisnici često podliježu istim pravilima i postupcima za snimanje ili vođenje zapisnika kao i saslušanja na kojima se ne upotrebljava videoveza²²⁶. U drugim slučajevima mogu postojati posebni zahtjevi za snimanje ili vođenje zapisnika ispitivanja putem videoveze, uključujući postupanje s tim snimkama i zapisnicima ili njihovo pohranjivanje²²⁷.
- 187. Prenošenje tehničke opreme preko granica može dovesti do troškova i problema s carinom u državi izvršenja ako nisu pribavljene sve potrebne dozvole²²⁸. Savjetujte se s relevantnom državom o tome može li takva oprema ući na njezino državno područje. Prema tome, može biti

²²² Odgovori Francuske, (Republike) Koreje, Malte i Njemačke na dio VII., p. (f) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

²²³ Odgovori Sjedinjenih Američkih Država i Ujedinjene Kraljevine (Engleska i Wales) na dio VII., p. (g) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²²⁴ Sud u Indiji izradio je smjernice za osiguravanje da se pri postupanju sa snimkama i njihovu pohranjivanju primjenjuju primjerene sigurnosne mjere. Vidjeti, primjerice, Visoki sud u Delhiju, *Delhi High Court Rules* (Poslovnik Visokog suda u Delhiju), 2018., *Annexure B Guidelines for the Conduct of Court Proceedings between Courts and Remote Sites* (Prilog B. Smjernice za vođenje sudskih postupaka između sudova i udaljenih lokacija), točka 6.9.: „Šifrirani glavni primjerak s vrijednošću raspršivanja zadržava se na Sudu kao dio evidencije. Još jedan primjerak pohranjuje se na nekoj drugoj sigurnoj lokaciji kao [sigurnosna kopija] za slučaj nepredviđenih okolnosti. Prijepis iskaza koje je zabilježio Sud daje se svim strankama u skladu s primjenjivim pravilima. Uvid u glavni primjerak [audiovizualnog] zapisu, koji je zadržan na Sudu, stranci se može dopustiti na zahtjev o kojem odlučuje Sud u skladu s promicanjem interesa pravde.“

²²⁵ Projekt „Handshake“ (*op. cit.* bilješka 87.), str. 19.

²²⁶ Upute za održavanje videokonferencijskih postupaka (*loc. cit.* bilješka 16.).

²²⁷ Neke države imaju uspostavljene postupke za postupanje sa snimkom svjedočenja i njezino pohranjivanje. Vidjeti odgovore Hrvatske, Litve, Slovenije, Švedske i Ujedinjene Kraljevine (Engleska i Wales) na dio VII., p. (f) i (g) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.). U jednoj državi sud automatski snima zvučni zapis svjedočenja u skladu sa svojim zakonom o građanskom postupku (vidjeti odgovor Portugala na dio VII., p. (g) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*)).

²²⁸ D. Epstein *et al.* (*op. cit.* bilješka 141.), točka 10.25.

preporučljivo da se tehničku opremu unajmi u državi izvršenja.

188. Općenito, veleposlanstva i konzulati nisu u mogućnosti pružati usluge stenografa/tumača ili nuditi opremu za snimanje videozapisa i zvuka. Stoga bi stranka moliteljica trebala unaprijed dogovoriti sve potrebne aranžmane²²⁹.

Za više posebnih informacija o troškovima vidjeti odjeljak **A2.11.** (poglavlje I.) i odjeljak **A3.10.** (poglavlje II.).

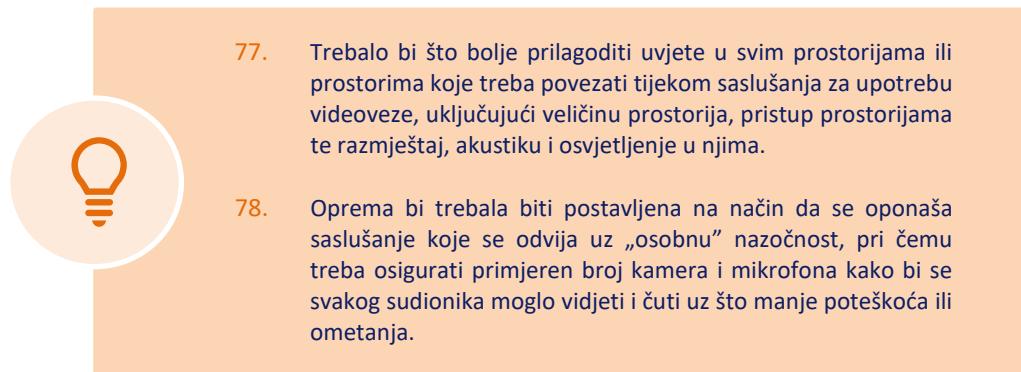
189. Nadalje, mehanizmi i postupci koji su uspostavljeni za snimanje i vođenje zapisnika ne bi trebali biti isključivo ograničeni na materijalni sadržaj izvedenih dokaza. Praktična pitanja, a posebno bilo kakve probleme ili poteškoće, isto bi trebalo prijaviti povrh općih podataka o upotrebi videoveze od strane tog konkretnog tijela ili u toj konkretnoj jurisdikciji. Na taj se način mogu izvršiti redovite prilagodbe u operativnim aspektima, na temelju stvarnih iskustava i preporuka²³⁰.
190. Stoga je za tijela vrlo korisno voditi točnu evidenciju o upotrebi i osigurati primjeren i pristupačan mehanizam za prikupljanje povratnih informacija od sudionika u saslušanju putem videoveze kako bi mogli preispitati različite aspekte tog postupka, uključujući samu tehnologiju, prostore koji se upotrebljavaju, protokole koji se primjenjuju prije i poslije saslušanja te cjelokupni dojam, čime se u konačnici pridonosi boljoj raspodjeli resursa i učinkovitijem izvršenju postupka koji uključuje upotrebu videoveze²³¹.

²²⁹ B. Ristau (*op. cit.* bilješka 133.), str. 328. Moglo bi biti korisno organizirati i sigurnosno snimanje, koje je učinkovita zaštitna mjeru u slučaju pogoršanja kvalitete zvuka ili videozapisa tijekom prijenosa. Vidjeti, primjerice, Ministarstvo pravosuđa Ujedinjene Kraljevine, Naputak o postupanju br. 32 – Dokazi (*Practice Direction 32 – Evidence*) (*op. cit.* bilješka 203.), točka 15.

²³⁰ M. E. Gruen i C. R. Williams (*op. cit.* bilješka 14.), str. 25.

²³¹ E. Rowden *et al.* (*op. cit.* bilješka 45.), str. 77.

B7. Okruženje, razmještaj i protokoli

191. Prostорије или простори који се употребљавају могу имати znatan utjecaj na način vođenja saslušanja, a u konačnici i na učinkovitost postupka. Za svjedoka se iskustvo davanja iskaza putem videoveze s udaljene lokacije može znatno razlikovati od davanja iskaza u sudnici, па може бити teško stvoriti потребно okruženje које би било jednakom onom u sudnici²³². Unatoč тому, док траје извођење доказа, простор на udaljenoj lokaciji требало би исто сматрати, у сваком погледу, проширенjem same суднице²³³.
192. Iz tog поимања udaljene lokacije као проширења суднице произашле су и препоруке изнесене у оквиру пројекта *Gateways to Justice*²³⁴ provedenog u Australiji, а које се однose на okruženje, razmještaj i protokole у контексту употребе videoveze. Препорука је била да се предсједавајући дужносник у сврху очувања потребног формалног ozračja треба побринuti за то да особа или особе на udaljenoj lokaciji буду обавијештene о очекivanjima у погледу примјереног понашања²³⁵.
193. S obzirom na ta razmatranja o ozračju i poнаšanju, просторије које се употребљавају често су подједнако важне као и технологија. Просторија на udaljenoj lokaciji требало би стoga исто бити уређена тако да се код свједока појача дојам да се налази у традиционалном okruženju суднице²³⁶. Стога је у оквиру пројекта *Gateways to Justice* надалje препоручено да би, ради постизања најбољих uvjeta тамо где то resursi i kapaciteti dopuštaju, судови i други пруžatelji простора требали примјенити приступ којим се технички аспекти usklađuju i s arhitekturom i s fizičkim okruženjem, to jest:
- просторија за saslušanja на obje lokacije требала би бити dovoljno velika да у њу stanu svi sudionici i, prema potrebi, prisutna javnost
 - треба водити računa i o dodatnim čimbenicima uređenja, kao što su prikladno osvjetljenje

²³² Primjerice, u predmetu *Campaign Master (UK) Ltd protiv Forty Two International Pty Ltd (No. 3)* (2009) 181 FCR 152, Savezni sud Australije izradio je zabrinutost u pogledu тога да се допуштањем upotrebe tehnologije videoveze umanjuje važnost nekih učinaka povezanih s davanjem iskaza u судници, naglašavajući да svjedok може бити manje svjestan „ozbiljnosti te prigode i svojih obveza”.

²³³ Vidjeti, primjerice, чланак 59. Zakona о transtasmanskim postupcima iz 2010. (Commonwealth) (*Trans-Tasman Proceedings Act 2010* (Cth)), kako је prethodno razmotren u bilješci 141.

²³⁴ Vidjeti prethodno navedena razmatranja u bilješci 45.

²³⁵ E. Rowden et al. (*op. cit.* bilješka 45.), str. 63 i 64.

²³⁶ Upute za održavanje videokonferencija u prekograničnim postupcima (*op. cit.* bilješka 16.), str. 18.

- i unutarnje uređenje, odgovarajuća akustika, kontrolirana temperatura u prostoriji te razmještaj sudionika i opreme i
- treba razmotriti mogućnost ponovnog uređenja, adaptacije ili „finog prilagođavanja“ prostora, neovisno o tome jesu li te prostorije projektirane s namjerom da se u njima upotrebljava videoveza²³⁷.
194. Iskustvo pokazuje da su zahtjevi u pogledu osvjetljenja prostora koji se trebaju upotrebljavati za videovezu među najsloženijima sa stajališta uređenja. To je ponajprije zbog toga što prostori na svakoj lokaciji koja je uključena u videovezu trebaju imati kombinaciju svjetlijeg osvjetljenja u određenim područjima, kako bi se u potpunosti vidjeli značajke i izrazi lica sudionika, i nešto tamnjeg osvjetljenja u ostatku prostora, kako se ne bi ometalo gledanje zaslona na kojima se prikazuju ostale spojene lokacije²³⁸. Organizatori stoga trebaju voditi računa o tome da lica svih sudionika na svim lokacijama budu izravno osvjetljena te se još pobrinuti za to da obično osvjetljenje u svakoj prostoriji ne dovodi do pojave odraza, sjena i bliještanja²³⁹.
195. Kad je riječ o akustici, osobe odgovorne za prostore u kojima se upotrebljava videoveza trebaju osigurati da taj prostor bude osmišljen tako da se prodiranje buke i ometanje svede na što manju mjeru, ali i da se zvuk zadrži unutar tog prostora, iz razloga povjerljivosti i privatnosti²⁴⁰. Nadalje, kako bi razumljivost onoga što se govori tijekom saslušanja bila što veća, potrebno je voditi računa i o čimbenicima kao što su vrijeme odjeka, apsorpcija zvuka i difuzija zvuka²⁴¹.
196. Sudionici bi trebali biti smješteni u prostoriji tako da licem budu okrenuti kameri kada govore, što je neophodno za dobru komunikaciju. To će pomoći u određivanju potrebnog broja kamera i njihova razmještaja u prostoriji²⁴². U slučajevima u kojima se ne upotrebljava prostor sudnice osoba koja vodi saslušanje možda će trebati odrediti raspored sjedenja sudionika. Ako je prisutan i tumač, potrebno ga je smjestiti tako da može jasno vidjeti pokrete lica i usana osoba koje govore.
197. Kako je navedeno u odjeljku **A1.** i kako se razmatra u nastavku u odjeljku **C1.** (*Prikladnost opreme*), glavni je cilj saslušanja putem videoveze taj da se okruženje učini što sličnijim okruženju koje postoji kod saslušanja koje se odvija uz osobnu nazočnost sudionika, a to je osobito važno pri razmatranju razmještaja opreme. U profilima zemalja jedna država ispitanica posebno je ukazala na činjenicu da sudionici trebaju moći „[...] jasno vidjeti, čuti i razumjeti ono što se događa [i] u sudnici i u prostoriji u kojoj se nalazi osoba koju se ispituje“ te je naglasila i da je potrebno da svi sudionici imaju opći pregled prostorije, ali i da vide konkretnije aspekte međusobne komunikacije, uključujući „verbalnu [komunikaciju], govor tijela, odgovarajuće izraze lica [i] geste“²⁴³. Stoga bi kamere trebale biti postavljene tako da omogućuju onima koji govore da se licem okrenu kameri uz zadržavanje izravnog kontakta očima²⁴⁴, što je važno za

²³⁷ E. Rowden et al. (*op. cit.* bilješka 45.), str. 53, 57 i vi.

²³⁸ J. R. Benya, *Lighting for Teleconferencing Spaces*(Osvjetljenje prostora za održavanje telekonferencija), Lutron Electronics, Inc., 1998., navedeno u: M. E. Gruen i C. R. Williams (*op. cit.* bilješka 14.), str. 16.

²³⁹ Projekt „Handshake“ (*op. cit.* bilješka 190.), str. 22. E. Rowden et al. (*op. cit.* bilješka 45.), str. 122 i 123.

²⁴⁰ M. E. Gruen i C. R. Williams (*op. cit.* bilješka 14.), str. 18.

²⁴¹ Projekt „Handshake“ (*op. cit.* bilješka 190.), str. 21 i 22.

²⁴² M. E. Gruen i C. R. Williams (*op. cit.* bilješka 14.), str. 12.

²⁴³ Odgovor Litve na dio III., p. (e) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

²⁴⁴ E. Rowden et al. (*op. cit.* bilješka 45.), str. 120.

ocjenjivanje ponašanja i vjerodostojnosti govornika²⁴⁵.

198. Podjednako je važno da postoji prikladan broj videomonitora dostaće veličine, razmještenih tako da svi sudionici na jednoj lokaciji mogu vidjeti govornika na drugoj lokaciji pod sličnim kutom gledanja i na sličnoj udaljenosti. Sudionici moraju moći vidjeti svjedoka ili vještaka, a ta osoba mora moći vidjeti osobu koja postavlja pitanja i bilo koju drugu osobu koja daje primjedbe na svjedočenje. Opažanja i točke gledišta od posebne su važnosti kako bi sudionici dobili odgovarajući doživljaj „nazočnosti”, uz istodobno osiguravanje objektivnosti tako da različiti sudionici budu prikazani na jednak način na ekranu²⁴⁶. Trebao bi postojati i prikladan broj mikrofona, razmještenih tako da se osigura da se govornici mogu jasno čuti i da se zvučne smetnje svedu na što manju mjeru²⁴⁷.
199. Iako su prostori koji se upotrebljavaju i njihovo okruženje od presudne važnosti, mogu biti potrebni i posebni protokoli ili napuci predsjedavajućeg dužnosnika, među ostalim u pogledu ulaženja i izlaženja, razmještaja opreme i nadzora nad opremom te redoslijeda govorenja i rasporeda sjedenja²⁴⁸.

B7.1. Nadzor nad kamerama/zvukom

79. Preporučuje se upotreba sučelja prilagođenog korisnicima kako bi se omogućilo jednostavno rukovanje opremom, a bilo bi poželjno da njome rukuje predsjedavajući dužnosnik.

200. Bilo bi idealno kad bi predsjedavajući dužnosnik na glavnoj lokaciji imao potpun nadzor nad opremom tijekom postupka²⁴⁹, uz pomoć osoblja za tehničku podršku ako je to potrebno, na primjer, radi prilagođavanja kamera ili jačine zvuka mikrofona po želji, čime se u konačnici osigurava da se svaku osobu koja govori na bilo kojoj lokaciji može jasno vidjeti i čuti. Preporučuje se, ako je moguće, upotreba jedne kamere za praćenje koja se može usmjeriti izravno na osobu koja govori te druge kamere za pregledni prikaz prostorije za saslušanje sa suprotne strane.
201. Kako bi se predsjedavajućem dužnosniku olakšao krajnji nadzor nad videosustavom/audiosustavom tijekom saslušanja, preporučuje se da rukovanje sustavom bude što jednostavnije i ograničeno na osnovne potrebne opcije²⁵⁰. U mjeri u kojoj su mogući različiti kutovi snimanja kamere ili različite postavke zvuka, poželjno je da se niz tih opcija postavi kao standardna konfiguracija sustava prije saslušanja²⁵¹.

²⁴⁵ Za analizu učinka tehnologije videoveze na ocjenjivanje vjerodostojnosti svjedoka vidjeti i prethodno navedenu bilješku 42.

²⁴⁶ Upute za održavanje videokonferencija u prekograničnim postupcima (*op. cit. bilješka 16.*), str. 19 i 21.

²⁴⁷ E. Rowden *et al.* (*op. cit. bilješka 45.*), str. 118.

²⁴⁸ Savezni sud Australije (*op. cit. bilješka 15.*), str. 8.

²⁴⁹ *Ibid.*

²⁵⁰ Upute za održavanje videokonferencija u prekograničnim postupcima (*loc. cit. bilješka 16.*).

²⁵¹ E. Rowden *et al.* (*op. cit. bilješka 45.*), str. 57.

Za više informacija o tehničkim zahtjevima za zvuk i videozapis vidjeti odjeljak **C2.5.** i odjeljak **C2.6.**

B7.2. Protokol za govorenje

80. Kako bi se na najmanju mjeru smanjila ometanja zbog kašnjenja u vezi, tijela bi mogla razmotriti uvođenje protokola za govorenje namijenjenog sudionicima tijekom saslušanja, osobito ako je potrebno upotrebljavati tumačenje.

- 202. S obzirom na dodatnu složenost videoveze u usporedbi s tradicionalnim saslušanjem uz osobnu nazočnost sudionika, mogu biti potrebni dodatni protokoli kako bi se osiguralo neometano odvijanje saslušanja. Ako ne postoji službeni protokol, predsjedavajući dužnosnik treba podsjetiti sudionike na dodatne aspekte koje treba uzeti u obzir zbog promijenjenih uvjeta videoveze.
- 203. Konkretno, pri upotrebi tehnologije videoveze obično postoji kratko kašnjenje između primanja slike i pratećeg zvuka, čak i ako se upotrebljava najbolja trenutačno dostupna tehnologija²⁵². To je zbog toga što se audiosignali i videosignali prenose zasebno, što uzrokuje pojavu petlja i smetnji²⁵³. Moglo bi biti korisno i upozoriti sudionike na to prije početka saslušanja kako bi se govorenje u isti glas svelo na najmanju moguću mjeru. Predsjedavajući dužnosnik može na početku saslušanja objasniti postupak za prekidanje druge stranke ili za davanje prigovora na pitanja tijekom saslušanja. Sudionike treba podsjetiti i na to da govore izravno u mikrofone²⁵⁴.
- 204. Ti su aspekti izuzetno važni u slučaju nazočnosti tumača jer može postojati dodatna potreba za prekidanjem radi postavljanja pitanja ili traženja pojašnjenja. U tom je slučaju posebno korisno da predsjedavajući dužnosnik koordinira redoslijed govorenja sudionika²⁵⁵. Kad se upotrebljava tumačenje, sudionici bi trebali biti svjesni i toga da moraju govoriti primjerenim tempom, potpuno izgovarajući riječi, govoreći jasno i glasno te upotrebljavajući jasan jezik uz minimalnu upotrebu žargona, kolokvijalnih ili drugih izraza koji bi se mogli izgubiti u prijevodu²⁵⁶.

B7.3. Protokol u slučaju prekida u komunikaciji

81. Sve bi sudionike trebalo informirati o postupku za upozoravanje predsjedavajućeg dužnosnika na tehničke poteškoće do kojih dolazi tijekom saslušanja i o podacima za stupanje u kontakt s osobljem za tehničku podršku, uključujući treće pružatelje usluga premošćivanja ako je primjenjivo.

²⁵² Upute za održavanje videokonferencija u prekograničnim postupcima (*loc. cit.* bilješka 16.).

²⁵³ M. Dunn i R. Norwick (*op. cit.* bilješka 20.), str. 2.

²⁵⁴ Savezni sud Australije (*op. cit.* bilješka 15.), str. 8.

²⁵⁵ Upute za održavanje videokonferencija u prekograničnim postupcima (*op. cit.* bilješka 16.), str. 11 i 12.

²⁵⁶ Projekt „Handshake“ (*loc. cit.* bilješka 15.).

205. Tijekom saslušanja tehničari bi trebali biti nazočni ili barem „dežurni“ te dostupni za rješavanje bilo kakvih tehničkih problema ako se pojave. Ovisno o vrsti veze, osoblje će se možda morati nalaziti i na glavnoj lokaciji i na udaljenoj lokaciji ili će, primjerice ako se upotrebljava usluga premošćivanja koju pruža treća strana, morati biti dostupni preko te usluge. I tehničari i sudionici trebali bi moći kontaktirati službu za podršku radi pružanja vanjske tehničke podrške u slučaju potrebe za dodatnom pomoći.
206. Iako je bitno unaprijed imati plan za izvanredne situacije, sudionike bi trebalo informirati o odgovarajućem protokolu za prijavljivanje tehničkih problema predsjedavajućem dužnosniku u bilo kojoj fazi tijekom saslušanja te bi trebali pozorno pratiti dolazi li do takvih problema.²⁵⁷
207. Ako dođe do prekida saslušanja zbog prekida u komunikaciji između lokacija koji se ne može odmah otkloniti, predsjedavajući dužnosnik trebao bi biti ovlašten, osim ako je drukčije propisano pravom u skladu s kojim se saslušanje vodi, odlučiti treba li prekinuti sesiju putem videoveze i odgoditi saslušanje za kasniji datum²⁵⁸.

²⁵⁷ Savezni sud Australije (*op. cit.* bilješka 15.), str. 8; E. Rowden *et al.* (*op. cit.* bilješka 45.), str. 71.

²⁵⁸ Primjerice, pri izdavanju odobrenja ili naloga kojim se dopušta upotreba videoveze u postupku, sud može utvrditi protokol za slučaj prekida u komunikaciji, kao što je navedeno u završnoj odredbi naloga koji je izdao Okružni sud Sjedinjenih Američkih Država za Okrug Connecticut u predmetu *Sawant protiv Ramsey* (*op. cit.* bilješka 55.).

DIO C

**TEHNIČKI I
SIGURNOSNI
ASPEKTI**

- C1.** PRIKLADNOST OPREME
- C2.** MINIMALNI TEHNIČKI STANDARDI

208. Tehnologija se razvija mnogo brže nego pravo, čime nastaju razlike koje pogoršavaju probleme neusklađenosti među sustavima u kontekstu suvremene pravosudne suradnje. U nekim dijelovima svijeta tehnološki razvoj već više od jednog desetljeća mijenja sudnice i sustave za upravljanje predmetima, a u okviru projekta „Handshake” pokazalo se da su određene europske države uspjele čak i „virtualizirati“ postupke potpuno na temelju svojih nacionalnih građanskih zakonika²⁵⁹.
209. U ovom dijelu Vodiča nastoji se obuhvatiti mnoge konvencionalne aspekte povezane s tehnologijom i sigurnošću u kontekstu prekogranične upotrebe videouveze. S obzirom na brzinu tehnološkog razvoja Vodič ne bi trebalo smatrati sveobuhvatnim iako je bio točan na datum objavlјivanja. Tijela i korisnici potiču se, u mjeri u kojoj je to moguće, da drže korak s tim kretanjima kako bi se osiguralo očuvanje infrastrukture visoke kvalitete. Ako treba uvoditi novu opremu ili nove tehnologije, Vijeće Europske unije preporučilo je da se prvo provede pilot-program, a ako on bude uspješan, treba nastaviti s njegovom provedbom u zasebnim etapama ili fazama²⁶⁰.

²⁵⁹ M. Davies (*op. cit.* bilješka 15.), str. 205. Projekt „Handshake” (*op. cit.* bilješka 15.), str. 22.

²⁶⁰ Upute za održavanje videokonferencija u prekograničnim postupcima (*op. cit.* bilješka 16.), str. 13.

C1. Prikladnost opreme

- 82. Tijela se potiču, u mjeri u kojoj je to moguće, na upotrebu opreme najbolje dostupne kvalitete kako bi se oponašalo saslušanje koje se odvija uz osobnu nazočnost sudionika.
- 83. Osoblje odgovorno za organizaciju trebalo bi poznavati tehnološke mogućnosti i prostore te bi, među ostalim, trebalo znati koje su lokacije opremljene potrebnom tehnologijom.

- 210. Upotreba tehnologije videoveze sasvim sigurno može iz temelja promijeniti način izvođenja dokaza, osobito u prekograničnim situacijama, mnogo više nego što su to telefoni i audiotehnologije ikada mogli učiniti. Razlog je tome to što videoveza omogućuje ne samo saslušavanje iskaza koji se daju s udaljene lokacije, već i ocjenjivanje ključnih aspekata neverbalne komunikacije, uključujući govor tijela i izraze lica²⁶¹.
- 211. Kako je prethodno navedeno (odjeljak A1.), glavni je cilj saslušanja putem videoveze, u mjeri u kojoj je to moguće, oponašanje saslušanja koje se odvija uz osobnu nazočnost sudionika. Iz toga slijedi da se velika korisnost videoveze umanjuje ako oprema koja se upotrebljava nije odgovarajuće kvalitete, čime se gube njezine glavne prednosti i pojačavaju njezina ograničenja²⁶².
- 212. Zapravo su neke države ispitnice u profilima zemalja navele da postoji zahtjev da kvaliteta videozapisa i zvuka bude dostatna kako bi predsjedavajući dužnosnik mogao jasno vidjeti i čuti osobu koja se pojavljuje pred sudom putem videoveze, osobito ako je ta osoba svjedok²⁶³.
- 213. Osim osiguravanja da oprema bude odgovarajuće *kvalitete*, odgovorne osobe trebaju osigurati i da osoblje u svakoj fazi postupka posjeduje prikladno *znanje* o postojećoj tehnološkoj infrastrukturi²⁶⁴. Primjerice, osobe koje razmatraju zahtjeve možda se trebaju obratiti drugim članovima osoblja kako bi utvrdili može li se zahtjev za videovezu provesti u praksi, uzimajući u obzir prostore i infrastrukturu dostupnu u tom konkretnom tijelu ili regiji. To znanje neće samo administrativnom i pravnom osoblju uvelike olakšati odabir i dodjeljivanje odgovarajućih prostora, već će se na temelju njega poboljšati i suradnja među tijelima, osobito u situacijama kada tehničko osoblje treba utvrditi interoperabilnost sustava.

²⁶¹ M. E. Gruen i C. R. Williams (*op. cit.* bilješka 14.), str. 4.

²⁶² Neispravna ili pokvarena tehnologija šteti i sudu i strankama u postupku. Vidjeti, primjerice, predmet *Stuke protiv ROST Capital Group Pty Ltd* (*op. cit.* bilješka 55.), u kojem je Savezni sud Australije razmatrao nemogućnost utvrđivanja „je li kašnjenje u davanju odgovora na ključno pitanje posljedica izbjegavanja davanja odgovora ili nesigurnosti svjedoka ili je to samo posljedica poteškoća s prijenosom“.

²⁶³ Vidjeti, primjerice, odgovore Australije, Finske, Izraela, Mađarske i Poljske na dio III., p. (e) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

²⁶⁴ Projekt „Handshake“ (*loc. cit.* bilješka 190.).

Za više informacija o tehničkoj podršci i osposobljavanju osoblja vidjeti odjeljak **B3**.

214. Općenito govoreći, oprema za videovezu integrirat će se na određenoj lokaciji (tj. fiksna oprema) ili će se moći prenositi na različite lokacije (tj. prijenosna oprema). Dok fiksna oprema obično nudi više funkcionalnosti, prijenosna oprema može biti troškovno učinkovitije rješenje, osobito za lokacije na kojima se videoveza ne upotrebljava često.

C1.1. Upotreba licenciranog softvera

84. Upotreba licenciranog softvera ima svoje prednosti, ponajprije zbog dostupnosti tehničke podrške, a praksa tijela potvrđuje da se prednost daje upotrebi takvog softvera.

215. Većina država ispitanica navela je u profilima zemalja da upotrebljava licencirani softver, u okviru kojeg je osigurana podrška za tehnička i sigurnosna pitanja pri izvođenju dokaza putem videoveze²⁶⁵. Licencirani softver koji upotrebljavaju države ispitanice uključuje: infrastrukturu Cisco (uključujući Cisco Jabber)²⁶⁶, Lifesize²⁶⁷, Polycom²⁶⁸, Skype for Business²⁶⁹, Sony IPELA Video Communication System²⁷⁰, Tandberg²⁷¹, Telkom²⁷² i Vidyo conference²⁷³. Jedna država ispitanica navela je da upotrebljava besplatni softver²⁷⁴.
216. Nadalje, može se upotrebljavati različit softver ovisno o prirodi zahtjeva, s obzirom na to da bi tijela i lokacije bili različiti ako je riječ o zahtjevu na temelju poglavlja I., odnosno zahtjevu na temelju poglavlja II. Primjerice, jedna država ispitanica napomenula je da, iako općenito ne upotrebljava licencirani softver za zahtjeve na temelju poglavlja I., ponekad je njegova upotreba

²⁶⁵ Tj. 23 države ispitanice. Vidjeti odgovore Bjelarusa, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Cipra, Češke, Finske, Francuske, Hrvatske, Izraela, Južne Afrike, Kine (PUP Hong Kong), (Republike) Koreje, Latvije, Litve, Mađarske, Malte, Norveške, Njemačke, Poljske, Portugala, Rumunjske, Singapura i Švedske na dio III., p. (a) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

²⁶⁶ Vidjeti, primjerice, odgovore Australije (jedna savezna država), Bosne i Hercegovine, Norveške, Njemačke (neke savezne pokrajine) i Švedske na dio III., p. (a) i (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²⁶⁷ Odgovori Bjelarusa i Njemačke (neke savezne pokrajine) na dio III., p. (a) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²⁶⁸ Odgovori Australije (jedna savezna država), Češke, Malte, Njemačke (neke savezne pokrajine) i Singapura na dio III., p. (a) i (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²⁶⁹ Odgovor Izraela na dio III., p. (a) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²⁷⁰ Odgovor Njemačke (neke savezne pokrajine) na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²⁷¹ *Ibid.*

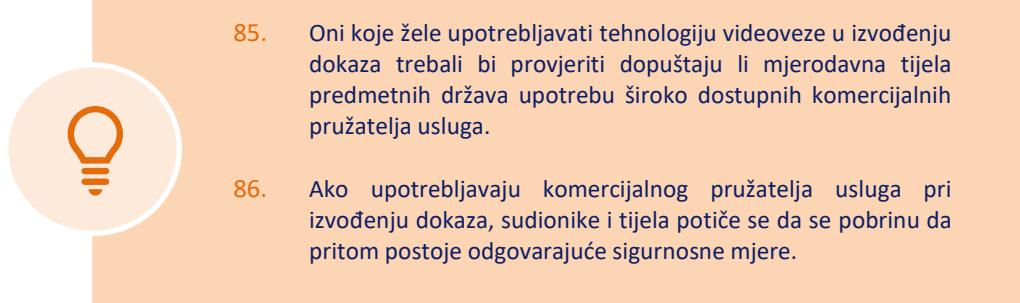
²⁷² Odgovor Južne Afrike na dio III., p. (a) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²⁷³ Odgovor (Republike) Koreje na dio III., p. (a) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²⁷⁴ Odgovor Venezuela na dio III., p. (a) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*) (u kojem se navodi da Venezuela upotrebljava softver Apache Openmeetings, verziju 3.0.6).

moguća za zahtjeve na temelju poglavlja II.²⁷⁵

C1.2. Upotreba komercijalnih pružatelja usluga

- 217. S povećanom upotrebom lako dostupnih softverskih aplikacija za razmjenu izravnih poruka koje omogućuju prijenos zvuka i videozapisa u stvarnom vremenu pojavilo se pitanje može li se komercijalni pružatelj usluga (kao što je *Skype*) upotrebljavati za izvođenje dokaza putem videoveze i osigurava li on dostatnu razinu sigurnosti pri prijenosu.
- 218. Dok su u profilima zemalja neke države ispitanice navele da za izvođenje dokaza putem videoveze upotrebljavaju komercijalne pružatelje usluga kao što su *Skype*²⁷⁶ i *Skype for Business*²⁷⁷ ili *Polycom RealPresence* (za mobilne uređaje i stolna računala)²⁷⁸, druge su navele da to dopuštaju samo iznimno i samo ako to zatraži sud podrijetla²⁷⁹. Mnoge države ispitanice ne dopuštaju to ni u kojim okolnostima²⁸⁰.
- 219. Jedna država ispitanica navela je da bi bilo moguće izvoditi dokaze preko komercijalnog pružatelja usluga nakon što sigurna mreža sudova bude mogla prihvati IP veze (jer su trenutačno dopušteni samo dolazni ISDN pozivi), no to bi ovisilo o diskrecijskoj odluci suca u svakom pojedinom predmetu²⁸¹.
- 220. Neke od zabrinutosti koje su izrazile države ispitanice u pogledu upotrebe komercijalnih pružatelja usluga uključuju sljedeće: poželjnija je sigurna veza koja se uspostavlja pojedinačno između tijela molitelja i zamoljenih tijela²⁸²; komercijalni pružatelj usluga može pohranjivati

²⁷⁵ Odgovor Ujedinjene Kraljevine (Engleska i Wales) na dio III., p. (a) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²⁷⁶ Odgovori Australije (jedna savezna država), Brazila, Izraela, Malte i Meksika na dio III., p. (c) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²⁷⁷ Odgovori Izraela i Portugala na dio III., p. (a) i (c) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*). U odgovoru Portugala navedeno je i da se u situacijama u kojima se dokazi mogu izvoditi preko komercijalnih pružatelja usluga preporučuje upotreba *Skypea* zbog njegove interoperabilnosti sa softverom *Skype for Business*.

²⁷⁸ Odgovor Singapura na dio III., p. (c) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²⁷⁹ Odgovori Finske i Poljske na dio III., p. (c) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²⁸⁰ Odgovori Australije (dvije savezne države), Bjelarusa, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Cipra, Češke, Estonije, Grčke, Hrvatske, Kine (PUP Hong Kong), Latvije, Mađarske, Norveške, Njemačke, Slovenije, Švedske i Švicarske na dio III., p. (c) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²⁸¹ Odgovor Ujedinjene Kraljevine (Engleska i Wales) na dio III., p. (c) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*). Za razmatranje IP-a i ISDN-a (vrste mreža) vidjeti odjeljak **C2.2**.

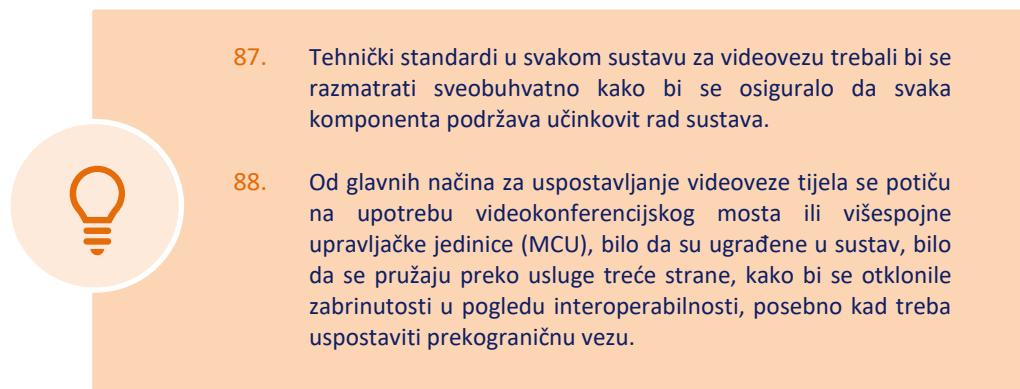
²⁸² Odgovor Poljske na dio III., p. (c) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

sadržaj koji se prenosi putem videoveze, a to je situacija koju treba izbjegavati²⁸³; Skype ili drugi komercijalni pružatelji usluga nisu integrirani u infrastrukturu za videokonferencije relevantnih tijela²⁸⁴.

²⁸³ Odgovor Kine (PUP Hong Kong) na dio III., p. (c) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²⁸⁴ Odgovor Latvije na dio III., p. (c) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

C2. Minimalni tehnički standardi

- 221. Iako je naravno važno da komponente budu u skladu s najvišim mogućim standardom, tehnologija koja omogućuje videovezu, kao i svaka vrsta tehnološke infrastrukture, može biti jaka samo onoliko koliko i njezina najslabija karika. Stoga je potreban sveobuhvatan pristup pri određivanju potrebne kvalitete i potrebnih standarda za svaku komponentu.
- 222. Postoje četiri glavna načina za uspostavljanje videoveze: „izravno“ između sustava, putem videokonferencijskog „mosta“, proširenjem glavne sudnice prema van do udaljene točke ili, obrnuto, dovođenjem udaljene točke u sustav glavne sudnice. Svaki način ima svoje prednosti, no upotreba ovisi ponajprije o vrstama sustava i mogućnostima na svakoj od uključenih lokacija.
- 223. Prvo, kako bi se uspostavila učinkovita, izravna videoveza, oprema na svakoj lokaciji mora biti interoperabilna (npr. vrsta mreže i protokoli za kodeke)²⁸⁵. Kako bi se to osiguralo, oprema koja se upotrebljava trebala bi, ako je primjenjivo, biti u skladu s priznatim industrijskim standardima, to jest s onima koje preporučuje Sektor za normizaciju u telekomunikacijama Međunarodne telekomunikacijske unije (ITU-T).²⁸⁶ Prednosti su tog izravnog načina pozivanja „od točke do točke“ (engl. *point-to point*) to što se njime zadržavaju funkcionalnost i pun raspon mogućnosti sustava, kao što je upotreba više kamera i/ili zaslona.
- 224. Drugo, ako oprema nije interoperabilna, ako su lokacije povezane upotrebom različitih mreža ili nekompatibilnih protokola ili ako je potrebno povezati više od dviju lokacija, moguće je da će biti potrebno upotrebljavati uslugu premošćivanja²⁸⁷. Kao što je navedeno u Pojmovniku, videokonferencijski most (koji se ponekad jednostavno naziva „most“, a poznat je i kao višespojna upravljačka jedinica (MCU) ili „pristupnik“) kombinacija je softvera i hardvera kojom se stvaraju virtualne sobe za sastanke te koja djeluje kao „most“ tako što povezuje dvije lokacije i provodi pretvaranja prema potrebi (npr. pretvaranje mrežnog signala, protokola za kodeke ili audio-video razlučivosti)²⁸⁸. „Most“ može biti ugrađen u infrastrukturu za videovezu na

²⁸⁵ Vidjeti, primjerice, odjeljak **C2.1.** i odjeljak **C2.2.**

²⁸⁶ Standardi ITU-T-a izdaju se kao „preporuke“, a može im se pristupiti preko popisa *Recommendations by series* (Preporuke po serijama), koji je dostupan na sljedećoj adresi: <<https://www.itu.int/ITU-T/recommendations/index.aspx?>> (posljednji put pregledano 4. ožujka 2020.).

²⁸⁷ Projekt „Handshake“, *D2.1 Overall Test Report* (D2.1. Cjelokupno izvješće o testiranju), str. 18 i 19.

²⁸⁸ Važno je napomenuti da će se osobe, ako most pruža učinkovitu mogućnost transkodiranja, spojiti preko videokonferencijskog mosta „pri najvećoj brzini i najboljoj mogućoj kvaliteti koje njihov sustav može podržavati“

određenoj lokaciji ili ga može pružati treća strana koja može nuditi i dodatne usluge, kao što su povezivanje s lokacijama ili praćenje veze i cjelokupne kvalitete. Stoga se neka tijela mogu odlučiti za to da imaju most ugrađen u svoju infrastrukturu, kako bi izbjegla potencijalne sigurnosne probleme koji bi se mogli pojaviti ako im uslugu premošćivanja pruža treća strana. Neovisno o načinu na koji se time upravlja, najvažnije je da MCU bude konfiguriran tako da na odgovarajući način postupa s dolaznim i odlaznim pozivima, ako to sigurnosne prakse ili protokoli dopuštaju. Primjerice, preporučuje se da se MCU konfigurira tako da dopušta izravno odlazno pozivanje inozemne krajnje točke i, slično tomu, da omogućuje dolazne pozive iz inozemnih krajnjih točaka²⁸⁹. Time će se izbjegić situacija u kojoj MCU-ovi obaju tijela dopuštaju samo dolazne pozive, čime nastaje bezizlazna situacija jer nijedan MCU ne može uspostaviti vezu²⁹⁰.

- 225. Posljednje dvije opcije funkcioniraju na sličan način, pri čemu je treća opcija ta da se sustav za videovezu sudnice „proširuje prema van“ do udaljene lokacije preko veze na daljinu, a instalirana aplikacija na udaljenoj lokaciji uspostavlja dolazni poziv prema ugrađenom kodeku glavne sudnice. Međutim, to zahtijeva ne samo da sudnica podržava IP mrežne veze, već i da bude spojena na internet, što kod nekih tijela može dovesti do zabrinutosti u pogledu sigurnosti.
- 226. Za razliku od toga, četvrta opcija za uspostavljanje videoveze sastoji se u uključivanju udaljene lokacije u sustav za videovezu glavne sudnice, ali jednostavno kao „dodatajni“ ulaz, koji udaljenoj lokaciji omogućuje da se poveže, ali držeći je istodobno ograničenom i odijeljenom od sustava za videovezu glavne sudnice.
- 227. Neovisno o tome koja se tehnološka rješenja primjenjuju, u nastavku su navedeni preporučeni „minimalni“ tehnički standardi kojima se osigurava veza dostatne kvalitete. Njome će se u konačnici olakšati pristup pravosuđu onima koji sudjeluju na daljinu u mjeri u kojoj je dostupan onima koji su osobno nazočni.

C2.1. Kodek

89. Kodeci trebaju biti u skladu s relevantnim industrijskim standardima i omogućivati, u najmanjoj mjeri, istodobni prijenos zvuka i videozapisa.

- 228. Kodek, čija je definicija navedena u Pojmovniku, ključna je komponenta sustava za videovezu i on treba biti kompatibilan s ostalim komponentama u sustavu. Sustavi za videovezu općenito sadržavaju i kodek za video i kodek za zvuk, kao i kodek za podatke ili kodek za tekst.

(kao posljedica toga, sudionici mogu imati različite razine kvalitete videozapisa i zvuka). Ako se ne pruža učinkovito transkodiranje, most će uspostaviti veze na najnižem zajedničkom nazivniku (tj. najsporiju vezu). Za dodatne informacije vidjeti Polycom, Bijela knjiga, *An Introduction to the Basics of Video Conferencing* (Uvod u osnove videokonferencijske komunikacije), 2013., dostupno na sljedećoj adresi: <<http://www.polycom.com/content/dam/polycom/common/documents/whitepapers/intro-video-conferencing-wp-engb.pdf>> (posljednji put pregledano 4. ožujka 2020.).

²⁸⁹ Projekt „Handshake“ (*op. cit.* bilješka 190.), str. 24.

²⁹⁰ Testiranja provedena u kontekstu projekta „Handshake“ pokazala su i da se, ako obje krajnje točke videovezе uspostavljaju odlazni poziv iz MCU-a, mogu pojaviti problemi kao što su stvaranje petlje ili prekid veze. Vidjeti projekt „Handshake“ (*ibid.*), str. 17 i 18.

229. Iz profila zemalja vidljivo je da postoji širok raspon dostupnih kodeka²⁹¹. Većina država ispitanica navela je da njihova tijela upotrebljavaju ili kodeke koje proizvodi Cisco (uključujući Cisco Tandberg) ili kodeke koje proizvodi Polycom²⁹². Ostale kodeke koji se upotrebljavaju, kako su ih navede države ispitanice, proizvode proizvođači kao što su Aethra²⁹³, Avaya²⁹⁴, AVer²⁹⁵, Google²⁹⁶, Huawei²⁹⁷, LifeSize²⁹⁸, Openmeetings²⁹⁹, Sony³⁰⁰ i Vidyo³⁰¹.
230. Neovisno o tome koji se proizvođač odabere, kodeci koji će se upotrebljavati trebaju biti u skladu sa standardima ITU-T-a ili jednakovrijednim standardima. Standardi ITU-T-a za kodeke za video utvrđeni su u preporukama H.261, H.263, H.264 i H.265³⁰². Standardi ITU-T-a za kodeke za zvuk prikazani su u preporukama G.711, G.719, G.722, G.722.1, G.723.1, G.728 i G.729³⁰³. Ostali kodeci za zvuk koji se upotrebljavaju u državama ispitanicama uključuju sljedeće kodeke: AAC-LD³⁰⁴, SPEEX³⁰⁵, HWA-LD³⁰⁶, Siren³⁰⁷ i ASAQ³⁰⁸. Standard za kodek za podatke (npr. za prijenos podnaslova ili teksta putem videoveze) obuhvaćen je preporukom T.120³⁰⁹.

²⁹¹ Vidjeti Pregled odgovora (*op. cit.* bilješka 4.), dio III., p. (b).

²⁹² Za kodeke koje proizvodi Cisco (i/ili Cisco Tandberg) vidjeti odgovore Australije (jedna savezna država), Bjelarusa (određeni sudovi), Bosne i Hercegovine, Bugarske, Francuske, Kine (PUP Hong Kong), Latvije, Norveške, Njemačke (neke lokacije) i Švedske u dijelu III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.). Za kodeke koje proizvodi Polycom vidjeti odgovore Australije (jedna savezna država), Češke, Estonije, Finske, Mađarske, Malte, Njemačke (neke lokacije), Singapura, Slovenije i Ujedinjene Kraljevine (Engleska i Wales) na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²⁹³ Odgovori Cipra i Rumunjske (vidjeti prilog II.) na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²⁹⁴ Odgovor Kine (PUP Hong Kong) na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²⁹⁵ Odgovor Bugarske na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²⁹⁶ Odgovor Venezuele na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²⁹⁷ Odgovor Litve na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²⁹⁸ Odgovori Bjelarusa (određeni sudovi) i Njemačke (neke lokacije) na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

²⁹⁹ Odgovor Venezuele na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

³⁰⁰ Odgovori Hrvatske i Njemačke (neke lokacije) na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

³⁰¹ Odgovor (Republike) Koreje na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

³⁰² Vidjeti popis „Preporuke po serijama“ (*op. cit.* bilješka 286.), serija H.

³⁰³ *Ibid.*, serija G.

³⁰⁴ Odgovori Bosne i Hercegovine, Litve, Rumunjske i Švedske na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

³⁰⁵ Odgovor (Republike) Koreje na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

³⁰⁶ Odgovor Litve na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

³⁰⁷ Odgovor Singapura na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

³⁰⁸ Odgovor Venezuele na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*) (taj konkretni kodek poznat je i pod nazivom „Nellymoser“).

³⁰⁹ Vidjeti popis „Preporuke po serijama“ (*op. cit.* bilješka 286.), serija T.

C2.2. Mreže

- 90. Preporučuje se upotreba IP mreže, dok je ISDN (ako je dostupan)³¹⁰ rezerviran za upotrebu kao pomoćna mreža ili za izvanredne situacije.
- 91. Ako je moguće, tijela se potiču da opreme mrežu višespojnim mogućnostima.

- 231. Najčešće upotrebljavane mreže za prijenos videoveze jesu digitalna mreža s integriranim uslugama (*Integrated Services Digital Network – ISDN*) i mreža s internetskim protokolom (*Internet Protocol – IP*)³¹¹. ISDN mreža, koja je u početku bila prihvaćen medij za videovezu, pruža usluge digitalne komunikacije preko telefonske linije. Za razliku od nje, IP mreža, koja za prijenos upotrebljava internet, postala je prevladavajuća mreža za videokonferencije jer obično ima veću propusnost, što omogućuje bolju kvalitetu videozapisa i zvuka³¹².
- 232. Većina država ispitanica navela je u profilima zemalja da za omogućivanje videoveze upotrebljava i IP i ISDN vezu³¹³. Neke države ispitanice navele su da upotrebljavaju isključivo IP mrežu³¹⁴.
- 233. Za ISDN ne postoji jedinstveni svjetski standard pa stoga postoje različiti oblici te tehnologije. Međutim, videokonferencijski sustavi koji upotrebljavaju ISDN automatski pretvaraju signale u zajednički standard, utvrđen u ITU-T-ovoj preporuci H.320, koja je glavna preporuka za prijenos videozapisa i zvuka preko ISDN-a³¹⁵. Za razliku od toga, pretvaranje signala nije potrebno za IP mrežu jer je standard za njih usklađen na svjetskoj razini putem internetskih komunikacija. ITU-T je u tom pogledu izdao preporuku H.323, koja je standard koji se primjenjuje u mnogim

³¹⁰ U narednim godinama ISDN će se postupno ukinuti u velikim dijelovima Europe. Neke države članice EU-a već su završile migraciju s ISDN mreže na mreže koje se temelje na IP-u te se očekuje da će ostale države članice završiti tu migraciju najkasnije do 2025. Vidjeti Odbor za elektroničke komunikacije (ECC) Europske konferencije poštanskih i telekomunikacijskih uprava (CEPT), *ECC Report 265: Migration from PSTN/ISDN to IP-based networks and regulatory aspects* (Izvješće ECC-a br. 265: Migracija s mreže PSTN/ISDN na mreže koje se temelje na IP-u i regulatorni aspekti), 2017., dostupno na sljedećoj adresi:

< <https://www.ecodocdb.dk/download/754b9fdf-e4c5/ECCRep265.pdf> > (posljednji put pregledano 4. ožujka 2020.).

³¹¹ M. E. Gruen i C. R. Williams (*op. cit.* bilješka 14.), str. 6 i 7. Vidjeti i Pojmovnik.

³¹² Projekt „Handshake“ (*op. cit.* bilješka 190.), str. 18.

³¹³ Odgovori Australije (neke savezne države navele su da imaju samo ISDN ili samo IP), Brazil, Cipra, Francuske (u postupku prijelaza s ISDN-a na IP, pri čemu je 75 % već dovršeno), Hrvatske, Kine (PUP Hong Kong), (Republike) Koreje (koja upotrebljava asimetričnu digitalnu pretplatničku liniju (*Asymmetric Digital Subscriber Line – ADSL*) za povezivanje s pružateljem usluga), Latvije, Litve, Norveške, Njemačke, Poljske, Portugala, Singapura, Slovenije, Švedske i Ujedinjene Kraljevine (Engleska i Wales) na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

³¹⁴ Odgovori Bjelarusa, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Češke (upotrebljava ISDN za testiranje), Estonije, Finske, Izraela, Mađarske, Malte i Venezuele na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

³¹⁵ Vidjeti popis „Preporuke po serijama“ (*op. cit.* bilješka 286.), serija H.

državama ispitanicama³¹⁶. Protokol za započinjanje sesije (engl. *Session Initiation Protocol – SIP*) alternativan je IP standard koji se upotrebljava i u mnogim državama ispitanicama³¹⁷.

234. U ishodima projekta „Handshake“ naglašava se nekoliko drugih važnih aspekata koji se odnose na parametre mreže. Prvo, bilo bi idealno kad bi se u videokonferencijski sustav ugradio softver *Gatekeeper*, koji služi za upravljanje mrežom (uključujući pozivanje predbrojeva (prefiksa) i brojeva) i međudjelovanje mreže i vatrozida³¹⁸. Drugo, ako oprema nije interoperabilna ili povezana s različitim mrežama (tj. ISDN mreža nije povezana s IP mrežom), možda će biti potrebno upotrebljavati uslugu premošćivanja za videokonferencije (kako je prethodno razmotreno u točki 224.)³¹⁹. Treće, takav most možda će biti potreban i za koordiniranje upotrebe videoveze u slučajevima koji uključuju tri ili više zasebnih krajnjih točaka ili za istodobno upravljanje višestrukim pozivima putem videoveze³²⁰. Većina država ispitanica navela je u profilima zemalja da su višespojne veze moguće u okviru sustava njihovih tijela³²¹.

C2.3. Propusnost

92. Tijela se potiču na to da svojoj mreži osiguraju najveću moguću propusnost.
93. Ovisno o mreži preporučena propusnost trenutačno je najmanje 1,5 – 2 megabita u sekundi za IP mreže (ili barem 384 kilobita u sekundi za ISDN mreže).

235. Osiguravanje dosta propusnosti jedan je od najvažnijih, a ujedno i jedan od najskupljih čimbenika pružanja usluge videoveze. Kodici mogu pružati odgovarajuću kvalitetu slike i zvuka samo ako postoji dosta propusnost. O tome treba voditi računa pri osmišljavanju sustava za videovezu, osiguravajući pritom najveću moguću propusnost, čak i ako ta propusnost kasnije u praksi može biti ograničena propusnošću mreže ili interneta³²². Slično tomu, čak i za sustave s najvećom propusnošću treba voditi računa o pouzdanosti i učinkovitosti mrežne veze jer i

³¹⁶ Odgovori Bosne i Hercegovine, Cipra, Češke, Finske, Francuske, Izraela, Kine (PUP Hong Kong), Mađarske, Malte, Njemačke (neke lokacije), Portugala, Singapura i Slovenije na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

³¹⁷ Odgovori Bosne i Hercegovine, Češke, Finske, Francuske, Izraela, Kine (PUP Hong Kong), Malte, Njemačke (neke lokacije), Portugala (u razvoju) i Švedske na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

³¹⁸ Projekt „Handshake“ (*op. cit.* bilješka 190.), str. 25.

³¹⁹ *Ibid.* Vidjeti o odgovor Ujedinjene Kraljevine (Engleska i Wales) (koja upotrebljava sigurnu mrežu s „vezom za premošćivanje“) na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

³²⁰ Projekt „Handshake“ (*op. cit.* bilješka 190.), str. 17. Vidjeti, primjerice, odgovore Latvije, Norveške, Portugala i Švedske na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*), u kojima se posebno upućuje na MCU.

³²¹ Odgovori Australije (dvije savezne države), Bjelarusa, Bosne i Hercegovine, Brazila (u većini slučajeva), Češke, Estonije, Finske, Francuske (preko usluge za premošćivanje Ministarstva pravosuđa), Izraela, Južne Afrike, Kine (PUP Hong Kong), (Republike) Koreje (do 100 sudionika), Latvije, Litve (do 46 sudionika), Mađarske, Malte, Njemačke (neke lokacije), Norveške, Poljske (ne na svim sudovima), Portugala, Rumunjske, Singapura, Slovenije (do 20 sudionika), Švedske (do 5 sudionika po jedinici ili više preko MCU-a) i Venezuele na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

³²² E. Rowden *et al.* (*op. cit.* bilješka 45.), str. 121. Savezni sud Australije (*op. cit.* bilješka 15.), str. 2.

najmanji prekid ili neusklađenost mogu umanjiti sposobnost sustava da pruža najbolju moguću uslugu. Primjerice, testiranja provedena u okviru projekta „Handshake“ potvrdila su da je propusnost ISDN veze mnogo niža (tj. pri manjoj brzini prijenosa propusnost iznosi obično oko 384 kilobita u sekundi) nego propusnost IP mrežne veze (koja najmanje obično iznosi 1,5 megabita u sekundi),³²³ zbog čega bi takvi sustavi trebali ostati sekundarno ili „rezervno“ rješenje.

236. Danas većina opreme za videokonferencije omogućuje prijenose uz visoku razlučivost (engl. *high definition* – HD) (obično s razlučivosti 720 – 1080 linija), a za takav prijenos za jedan poziv od točke do točke potrebna je propusnost od najmanje 1,2 – 1,5 megabita u sekundi³²⁴. Stoga je logično, kako primjećuju Gruen i Williams, da višespoljni pozivi zahtijevaju veću propusnost, koja u osnovi odgovara propusnosti pomnoženoj barem s brojem potrebnih točaka (npr. 5 megabita u sekundi za vezu s četirima točkama)³²⁵. U zaključcima iz projekta „Handshake“ preporučuje se i da bi propusnost bilo kojeg sustava za videovezu trebala biti dovoljno velika da može podržavati maksimalan broj potrebnih sesija koje se trebaju istodobno nuditi tijekom vršnih razdoblja.³²⁶ Treba napomenuti da se ti problemi mogu djelomično ublažiti upotrebom videokonferencijskog mosta (kako je prethodno razmotreno u točki 224.), no sam most mora imati dostatnu propusnost.
237. Prema podacima iz profila zemalja, države ispitnice imaju širok raspon potencijalne propusnosti i brzina prijenosa, čak i unutar dviju glavnih vrsta mrežne veze³²⁷. Mnoge države ispitnice navele su da imaju maksimalne kapacitete od 2 megabita u sekundi ili više³²⁸, pri čemu je najveća navedena propusnost iznosila 8 megabita u sekundi (za IP vezu)³²⁹. Kako je prethodno navedeno, glavna je odrednica vrsta mreže koja se upotrebljava jer IP mrežne veze obično omogućuju znatno veću propusnost.

³²³ Projekt „Handshake“ (*op. cit.* bilješka 190.), str. 19.

³²⁴ M. E. Gruen i C. R. Williams (*op. cit.* bilješka 14.), str. 8 i 9. Vidjeti i odgovore Bugarske, Estonije, Francuske, Kine (PUP Hong Kong), Latvije, Mađarske, Malte, Norveške, Njemačke, Poljske, Portugala i Slovenije na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.), koje su sve navele da imaju ili kapacitete s visokom razlučivošću (HD) ili *oboje* (i kapacitete s visokom i kapacitete sa standardnom razlučivošću (HD/SD)). Vidjeti i odgovore Bjelarusa i Hrvatske (u kojima je navedeno da te države imaju samo kapacitete sa standardnom razlučivošću (SD)) na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

³²⁵ M. E. Gruen i C. R. Williams (*op. cit.* bilješka 14.), str. 9.

³²⁶ Za IP veze u okviru projekta dodatno je preporučeno da bi trebala postojati dodatna pričuvna propusnost (engl. *buffer*) u okviru „zajamčene prioritetne propusnosti“ (tj. minimalna propusnost uvećana za 20 %). Vidjeti projekt „Handshake“ (*loc. cit.* bilješka 323.).

³²⁷ Vidjeti, općenito, Pregled odgovora (*op. cit.* bilješka 4.), dio III., p. (b).

³²⁸ Vidjeti, primjerice, odgovore Bjelarusa, Bosne i Hercegovine, Češke, Francuske, Kine (PUP Hong Kong), Litve, Mađarske, Malte, Poljske i Portugala na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

³²⁹ Odgovor Litve na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

C2.4. Šifriranje

- 94.** Preporučuje se da se signali šifriraju u skladu s industrijskim standardom, a praksa tijela potvrđuje da se šifriranje široko primjenjuje.
- 95.** Ako se primjenjuje šifriranje, ono bi trebalo biti postavljeno na opciju „automatsko“ (auto) ili „najbolje moguće“ (engl. *best effort*) kako bi se problemi povezani s kompatibilnošću s drugim vrstama šifriranja sveli na najmanju mjeru.

238. Iako se obično može činiti da je to bitnije u kaznenim predmetima, i prekogranični prijenosi videozapisa u građanskim i trgovačkim stvarima trebaju se podjednako zaštiti od nezakonitih tajnih prikupljanja od trećih strana, pri čemu primijenjena sredstva trebaju biti razmjerna osjetljivosti predmeta³³⁰. Upotrebom vatrozida i/ili ISDN mreže može se smanjiti rizik od nezakonitog pristupa prijenosu, iako se već neko vrijeme IP vezama daje prednost u odnosu na ISDN³³¹.
239. Neovisno o mreži koja se upotrebljava, u zaključku iz projekta „Handshake“ čvrsto je preporučeno da se upotrebljavaju dodatna sredstva za smanjenje rizika od neovlaštenog pristupa, kao što je šifriranje stvarnih signala koji se prenose³³². Većina država ispitanica navela je u profilima zemalja da primjenjuje neki oblik dodatne sigurnosti ili šifriranja³³³. Najčešće navođena vrsta šifriranja među državama ispitanicama bila je AES (*Advanced Encryption Standard*)³³⁴, koja se primjenjuje u približno polovini država ispitanica³³⁵. Druge metode šifriranja ovise o vrsti mreže i sustava koji se upotrebljavaju, ali su općenito u skladu sa standardom ITU-T-a iz preporuke H.235³³⁶.
240. Osim toga, kako bi se na najmanju moguću mjeru sveli problemi s kompatibilnošću do kojih dolazi

³³⁰ Projekt „Handshake“ (*op. cit.* bilješka 15.), str. 19.

³³¹ Vidjeti, primjerice, M. Reid, *Multimedia conferencing over ISDN and IP Networks using ITU-T H-series recommendations: architecture, control and coordination* (Multimedijijske konferencije preko ISDN i IP mreža uz primjenu preporuka ITU-T-a iz serije H: arhitektura, nadzor i koordinacija), *Computer Networks*, sv. 31, 1999., str. 234.

³³² Projekt „Handshake“ (*loc. cit.* bilješka 323.).

³³³ Tj. 22 države ispitanice. Vidjeti odgovore Bjelarusa, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Cipra, Češke, Estonije, Finske, Francuske, Hrvatske, Izraela, Kine (PUP Hong Kong), (Republike) Koreje, Latvije, Litve, Mađarske, Malte, Norveške, Njemačke (neke lokacije), Portugala, Rumunjske, Slovenije i Švedske na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

³³⁴ Vidjeti, primjerice, United States National Institute of Standards and Technology (NIST), *Announcing the Advanced Encryption Standard (AES)* (Najava naprednog standarda za šifriranje (AES)), *Federal Information Processing Standards Publication*, sv. 197., 2001.

³³⁵ Odgovori Bjelarusa, Bosne i Hercegovine, Češke, Estonije, Finske, Francuske, Kine (PUP Hong Kong), (Republike) Koreje, Litve, Norveške, Njemačke (neke lokacije), Portugala, Rumunjske, Slovenije i Švedske na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

³³⁶ Vidjeti popis „Preporuke po serijama“ (*op. cit.* bilješka 286.), serija H. Vidjeti, primjerice, odgovore Litve (H.235), Portugala (H.235) i Rumunjske (H.233, H.234, H.235) na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

zbog primjene različitih metoda šifriranja, preporučuje se i da se u postavkama šifriranja na uređaju odaberu opcije „auto“ ili „najbolje moguće“³³⁷. Ovisno o vrstama mreža koje upotrebljavaju tijelo molitelj i zamoljeno tijelo možda će se čak morati i dogovoriti o konkretnoj metodi šifriranja (npr. u slučaju upotrebe IP mreže).

C2.5. Zvuk (mikrofoni i zvučnici)

96. Tijela se potiču da ugrade dodatni audiosustav radi pojačanja kvalitete zvuka postojeće opreme za videoeve.
97. Preporučuje se da prostorija za saslušanja bude opremljena dostatnim brojem mikrofona i zvučnika za sve sudionike.

241. Prostorija za saslušanja općenito bi trebala imati audiosustav koji je spojen s opremom za videovezu, uključujući mogućnost prilagođavanja glasnoće i dostatan broj zvučnika za jasno širenje zvuka kroz cijelu prostoriju (tj. ne bi se trebalo oslanjati isključivo na zvučnike koji se obično nalaze na videozaslonu)³³⁸. U mjeru u kojoj je to moguće mikrofoni bi se trebali nalaziti na svim mjestima u prostoriji na kojima se nalaze sudionici koje trebaju govoriti, no moraju biti postavljeni tako da se odvraćanje pažnje ili ometanje svede na najmanju moguću mjeru³³⁹.
242. Konačno, kako je utvrđeno u okviru sveobuhvatne studije provedene u jednoj ugovornoj stranci, pri odabiru prikladnog audiosustava treba voditi računa o pet ključnih aspekata: razumljivosti, prirodnosti tona, pojačanju (bez povratnog signala), lokalizaciji izvora i akustičnoj ugodnosti³⁴⁰.

³³⁷ Projekt „Handshake“ (*loc. cit.* bilješka 204.).

³³⁸ M. E. Gruen i C. R. Williams (*op. cit.* bilješka 14.), str. 12.

³³⁹ E. Rowden *et al.* (*op. cit.* bilješka 45.), str. 118. Vidjeti i odgovor Mađarske na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.), koja je navela da su za svaki skup uređaja za videovezu dostupna dva mikrofona.

³⁴⁰ Za cjelovitu analizu te studije, koja je provedena u Australiji, vidjeti E. Rowden *et al.* (*op. cit.* bilješka 45.), str. 117.

C2.6. Video (kamere i zasloni)

- 98. U mjeri u kojoj je to moguće kamere bi trebale biti opremljene funkcijama za pomicanje (lijevo-desno), naginjanje (gore-dolje) i zumiranje.
- 99. Preporučuje se upotreba kamera i zaslona koji mogu emitirati/prikazivati videozapise visoke razlučivosti (720p) te podržavati razlučivost od barem 1280x720 piksela.
- 100. Sudionici i tijela potiču se da prije saslušanja provjere jesu li ispunjene njihove dodatne potrebe (primjerice, u pogledu pregleda nad cijelom prostorijom, mogućnosti podijeljenih zaslona ili kamera za dokumente).

- 243. Kad je riječ o mogućnostima kamera, kako je prethodno navedeno (odjeljak **B7.1.**), preporučuje se da one imaju mogućnost različitih prikaza, uključujući krupni kadar i širokokutni prikaz, koji su po mogućnosti unaprijed postavljeni³⁴¹. Iskustvo u Europskoj uniji pokazalo je da bi, ako je to moguće, kamere trebale imati nužne funkcije „pan“ (pomicanje lijevo-desno), „tilt“ (naginjanje gore-dolje) i „zoom“ (zumiranje), vodeći računa o potrebi za zadržavanjem proporcionalnog prikaza te o mogućnosti da će predsjedavajućem dužnosniku možda trebati više opcija ili načina prikaza nego drugim sudionicima³⁴².
- 244. S obzirom na to da se, kako su istaknuli neki komentatori, posebna važnost pridaje mogućnosti predsjedavajućih dužnosnika da procjenjuju ponašanje i nijanse u postupcima u kojima se upotrebljava videoveza³⁴³, i kamere i zasloni trebali bi biti opremljeni tako da podržavaju najveću moguću razlučivost slike. Nedavna testiranja unutar Europske unije pokazala su da preporučeni parametri za visoku razlučivost iznose najmanje 720p, uz razlučivost od 1280x720 piksela i brzinu slike 25 – 30 slika u sekundi³⁴⁴. Prema preporuci H.265 ITU-T-a, noviji standard utvrđen za videokodiranje visoke učinkovitosti podržava razlučivost i do 8192x4320 piksela (što obuhvaća i 4K i 8K)³⁴⁵, ali mogućnost videokonferencijskog sustava da upotrebljava tako visoku razlučivost uvelike ovisi o dostupnoj propusnosti (vidjeti i odjeljak **C2.3.**)³⁴⁶.
- 245. Optimalna veličina zaslona ovisit će o čimbenicima kao što su veličina prostorije za saslušanja te je li slika prikazana na podijeljenom zaslonu ili preko cijelog zaslona. Općenito je poželjno da slika bude što bliže prirodnoj veličini, čime se dobiva jasna slika osobe³⁴⁷. Minimalna razlučivost

³⁴¹ *Ibid.*, str. 58.

³⁴² Upute za održavanje videokonferencija u prekograničnim postupcima (*op. cit.* bilješka 16.), str. 18 i 19. Vidjeti i odgovor Njemačke na dio III., p. (e) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.); E. Rowden *et al.* (*op. cit.* bilješka 45.), str. 120 i 121.

³⁴³ Vidjeti, primjerice, R. A. Williams (*op. cit.* bilješka 1.), str. 21.

³⁴⁴ Projekt „Handshake“ (*loc. cit.* bilješka 323.).

³⁴⁵ Vidjeti popis „Preporuke po serijama“ (*op. cit.* bilješka 286.), serija H.

³⁴⁶ Projekt „Handshake“ (*op. cit.* bilješka 190.), str. 27.

³⁴⁷ M. E. Gruen i C. R. Williams (*op. cit.* bilješka 14.), str. 12.

zaslona trebala bi biti u skladu sa standardom *Wide Extended Graphics Array (WXGA)*³⁴⁸.

246. Ovisno o potrebama predsjedavajućeg dužnosnika, stranaka, osobe koju se ispituje ili drugih zainteresiranih osoba, za saslušanje može biti potrebna upotreba zaslona koji imaju mogućnost „podijeljenog zaslona”. Velika većina država ispitanica navela je u profilima zemalja da imaju mogućnost prikaza na „podijeljenom” zaslonu ili na više zaslona, što omogućuje više videokanala unutar jednog prijenosa videoveze³⁴⁹. Prikaz dviju (ili više) slika olakšan je zahvaljujući standardu koji je utvrdio ITU-T u preporuci H.239³⁵⁰.
247. Mnoge države ispitanice navele su u profilima zemalja da kamere koje se upotrebljavaju moraju imati sposobnost da svojim prikazom obuhvate cijelu prostoriju ili sve sudionike, a posebno predsjedavajućeg dužnosnika i osobe koje se pojavljuju putem videoveze³⁵¹. Jedna država ispitanica navela je i da se kameru ne smije premještati tijekom saslušanja te da vrijeme mora stalno biti prikazano na zaslonu³⁵².
248. Kako je navedeno u odjeljku **B4.1.**, u nekim slučajevima može biti poželjno ili potrebno da postoji kamera za dokumente ili neka druga mogućnost prikaza ili dijeljenja zaslona kako bi se omogućilo prikazivanje dokumenata ili dokaznih predmeta. U takvim bi slučajevima stranke koje tijekom postupka koji se vodi putem videoveze žele upotrebljavati te mogućnosti prikaza trebale unaprijed zatražiti odgovarajuće informacije od zamoljenog tijela.

³⁴⁸ Upute za održavanje videokonferencija u prekogničnim postupcima (*op. cit.* bilješka 16.), str. 19.

³⁴⁹ Vidjeti odgovore Australije (većina saveznih država), Bjelarusa, Bosne i Hercegovine, Brazila (u većini slučajeva), Bugarske, Cipra, Češke, Estonije, Finske, Francuske, Hrvatske, Izraela, Kine (PUP Hong Kong) (samo na jednoj lokaciji), (Republike) Koreje (mogućnost podjele zaslona na do osam zaslona), Latvije (mogućnost podjele zaslona na do 16 zaslona), Litve, Mađarske, Malte, Norveške (ovisno o opremi), Njemačke (neke lokacije), Portugala, Rumunjske, Singapura, Slovenije, Švedske i Venezuele na dio III., p. (b) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

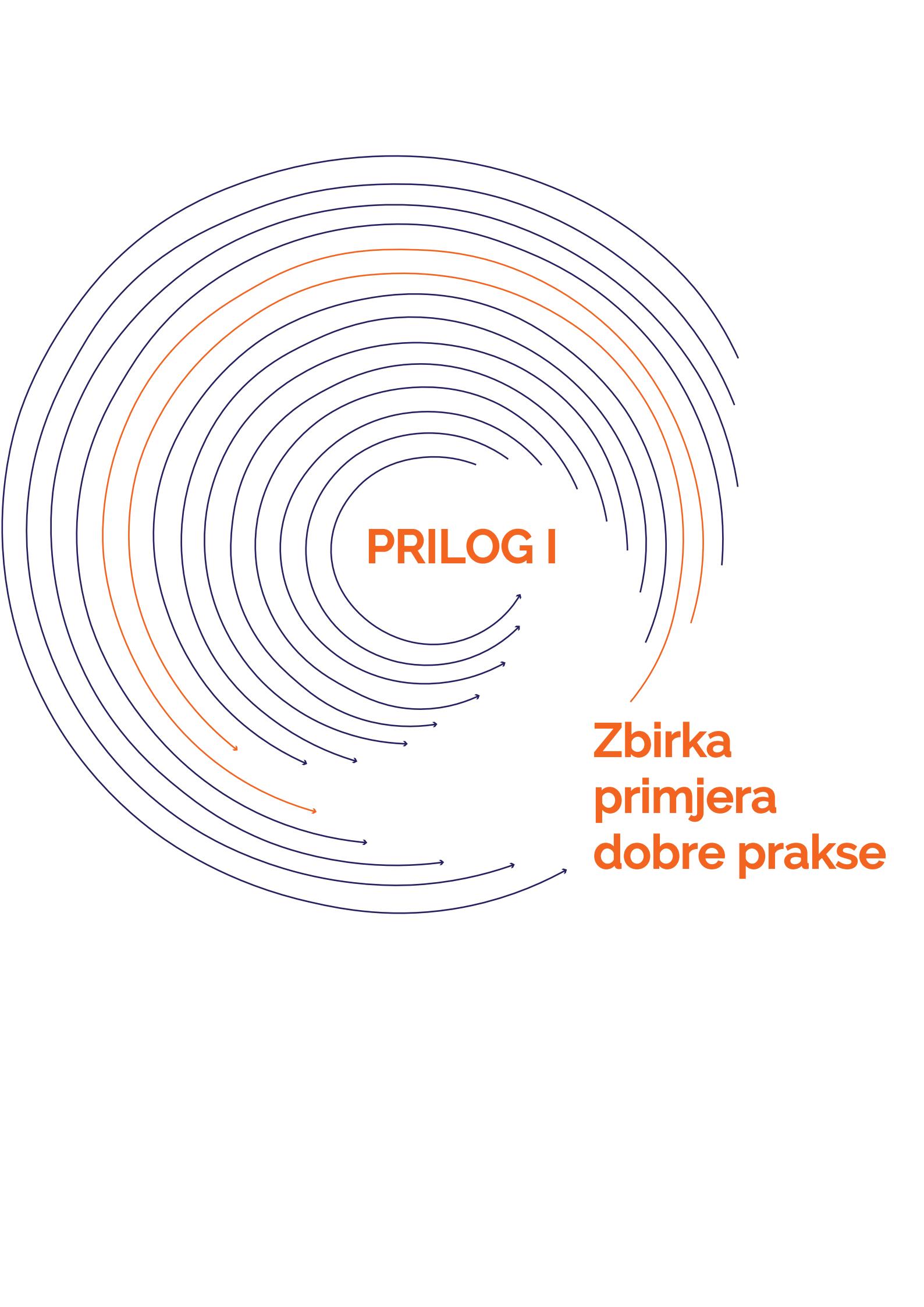
³⁵⁰ Vidjeti popis „Preporuke po serijama“ (*op. cit.* bilješka 286.), serija H.

³⁵¹ Vidjeti, primjerice, odgovore Australije, Finske, Mađarske, Njemačke, Portugala i Ujedinjene Kraljevine (Engleska i Wales) na dio III., p. (e) iz Upitnika o profilu zemlje (*op. cit.* bilješka 12.).

³⁵² Vidjeti odgovor Mađarske na dio III., p. (e) iz Upitnika o profilu zemlje (*ibid.*).

PRILOZI

PRILOG I

Zbirka
primjera
dobre prakse

DIO A. ZAPOČINJANJE UPOTREBE VIDEOVEZE

A1. UVODNA RAZMATRANJA

A1.1. Pravne osnove

a. Upotreba videoveze na temelju unutarnjeg prava

1. U skladu s člankom 27. Konvencijom se ne sprečava primjena unutarnjeg prava radi izvođenja dokaza putem videoveze pod manje restriktivnim uvjetima.
2. Prvo, tijela bi trebala provjeriti je li izvođenje dokaza putem videoveze dopušteno na temelju unutarnjeg prava mjestu u kojem je postupak u tijeku.
3. Drugo, tijela bi trebala provjeriti je li izvođenje dokaza putem videoveze u suprotnosti s unutarnjim pravom mesta na kojem se dokazi trebaju izvesti, što uključuje i bilo kakve „statute o blokiranju“ ili kaznene zakone.

b. Upotreba videoveze na temelju drugih instrumenata

4. S obzirom na to da Konvencija ne odstupa od drugih instrumenata (članak 32.), tijela bi trebala provjeriti postoje li neki drugi bilateralni ili multilateralni instrumenti koji bi mogli imati prednost u određenom predmetu.

c. Upotreba videoveze na temelju Konvencije o dokazima

5. Konvencija ni svojim duhom ni svojim tekstrom nije prepreka upotrebi novih tehnologija te one mogu biti korisne u primjeni Konvencije.
6. Ugovorne stranke podijeljene su oko pitanja je li Konvencija obvezujuće prirode (tj. treba li se Konvencija primjenjivati uvijek kada se izvode dokazi u inozemstvu, uz osobnu nazočnost, ili putem videoveze). Unatoč toj razlici u stajalištima Posebno povjerenstvo preporučilo je da ugovorne stranke daju prednost Konvenciji kada se traže dokazi u inozemstvu (načelo prve instance).
7. Pribjegavanje primjeni Konvencije ili drugih primjenjivih ugovora općenito je u skladu s odredbama statuta o blokiranju.

A1.2. Izravno i neizravno izvođenje dokaza

8. Ugovorne stranke podijeljene su oko pitanja je li izravno izvođenje dokaza dopušteno na temelju poglavlja I. Konvencije. Tijela bi trebala provjeriti je li izravno izvođenje dokaza dopušteno u mjestu u kojem se dokaz nalazi prije podnošenja Zamolnice u tu svrhu.
9. U skladu s poglavljem II. Konvencije povjerenik može izvoditi dokaze u državi podrijetla ili državi izvršenja, što podliježe svim uvjetima navedenima u izdanom odobrenju. Tijela bi trebala provjeriti je li država izvršenja stavila rezervu u skladu s člankom 18. Konvencije.
10. U skladu s poglavljem II. Konvencije konzul može izvoditi dokaze tako da putem videoveze ispituje svjedočke/vještace koji se nalaze na udaljenoj lokaciji u državi izvršenja, što podliježe svim uvjetima navedenima u izdanom odobrenju. Tijela bi trebala provjeriti je li to moguće u odgovarajućoj ugovornoj stranci.
11. Neovisno o tome izvode li se dokazi izravno ili neizravno, stranke i zastupnici mogu biti nazočni putem videoveze.

A1.3. Pravna ograničenja za izvođenje dokaza

12. Izvođenje dokaza putem videoveze obično je ograničeno na ispitivanje svjedoka/vještaka.
13. Na ispitivanje svjedoka koje se provodi putem videoveze obično se primjenjuju ista pravna ograničenja kao da se dokazi pribavljaju uz osobnu nazočnost svjedoka. Tijela bi trebala proučiti unutarnje pravo odgovarajuće ugovorne stranke kako bi provjerila postoje li ikakva dodatna ograničenja.
14. Tijela se potiču na to da daju informacije o ograničenjima koja postoje u njihovim domaćim zakonodavstvima, a odnose se na upotrebu videoveze za izvođenje dokaza (npr. navođenjem takvih odredbi u svojem profilu zemlje).

A2. UPOTREBA VIDEOVEZE U SKLADU S POGLAVLJEM I.

A2.1. Zamolnice

15. Zamolnice se mogu izvršavati putem videoveze u skladu s člankom 9. stavkom 1. ili člankom 9. stavkom 2. Konvencije.
16. U članku 9. stavku 1. utvrđuje se zadani način ili postupak za pribavljanje dokaza, primjerice ispitivanjem svjedoka/vještaka na (udaljenoj) lokaciji unutar vlastitog područja zamoljenog tijela.
17. Odabir izvođenja dokaza putem videoveze kao posebnog načina ili postupka u skladu s člankom 9. stavkom 2. može imati posljedice na troškove, uključujući mogućnost traženja povrata troškova.

A2.2. Sadržaj, oblik i upućivanje Zamolnice

18. Odobrenje za upotrebu videoveze može se zatražiti ili u Zamolnici ili naknadno neslužbenim sredstvima komunikacije. Međutim, preporučuje se da se to navede u Zamolnici. Preporučuje se i da se prije službenog podnošenja Zamolnice stupi u kontakt sa središnjim tijelom zamoljene države kako bi se potvrdilo je li upotreba videoveze moguća.
19. Tijela se potiču na upotrebu predloška obrasca za Zamolnice te da, ako je moguće i primjereno, upotrebljavaju elektronička sredstva komunikacije radi bržeg upućivanja Zamolnica i/ili upita.

A2.3. Odgovaranje na Zamolnicu

20. Središnja tijela trebala bi u najkraćem roku potvrditi primitak Zamolnica i odgovoriti na upite (uključujući upite o upotrebi videoveze) tijela molitelja i/ili zainteresiranih strana.

A2.4. Obavješćivanje ili pozivanje svjedoka/vještaka i drugih sudionika

21. Postupak za obavješćivanje ili pozivanje svjedoka može se razlikovati ovisno o tome izvode li se dokazi izravno ili neizravno. Za postupke na temelju poglavila I. obično je zamoljena država ta koja obavlja dostavu ili pozivanje svjedoka/vještaka.
22. Ako i kada se traži izravno izvođenje dokaza, preporučuje se da tijela molitelji osiguraju da svjedok bude voljan dati iskaz putem videoveze prije nego što podnesu Zamolnicu.

A2.5. Nazočnost izvršenju Zamolnice i sudjelovanje u njemu**a. Nazočnost stranaka i/ili njihovih zastupnika (članak 7.)**

23. Nazočnost stranaka i zastupnika *putem videoveze* podliježe odobrenju ili posebnom načinu ili postupku u skladu s člankom 9. stavkom 2. Konvencije.
24. Tijela molitelji trebala bi u Zamolnici (u rubrikama 13. i 14. predloška obrasca) navesti traži li se da stranke i zastupnici budu nazočni putem videoveze i hoće li se tražiti unakrsno ispitivanje.
25. Aktivno sudjelovanje stranaka i njihovih zastupnika u saslušanju putem videoveze (tj. ne samo obična nazočnost) utvrđuje se unutarnjim pravom zamoljene države. Unutarnjim pravom može se dopustiti zamoljenom суду da o tome odlučuje u svakom pojedinom slučaju na temelju svojeg diskrecijskog prava.

b. Nazočnost pravosudnog osoblja (članak 8.)

26. Provjeriti je li zamoljena država dala izjavu u skladu s člankom 8. Konvencije.
27. Ako nije dana takva izjava, pravosudno osoblje ipak može biti nazočno ako je to u skladu s unutarnjim pravom ili praksom zamoljene države.
28. Pri traženju odobrenja od zamoljene države tijela molitelji trebaju jasno navesti da će pravosudno osoblje biti nazočno putem videoveze i navesti odgovarajuće tehničke specifikacije svoje opreme za videovezu.
29. Aktivno sudjelovanje pravosudnog osoblja u saslušanju putem videoveze (tj. ne samo obična nazočnost) utvrđuje se unutarnjim pravom zamoljene države. Unutarnjim pravom može se dopustiti zamoljenom суду da o tome odlučuje u svakom pojedinom slučaju na temelju svojeg diskrecijskog prava.

A2.6. Mjere prisile i prinuda

30. Za razliku od redovnih zahtjeva za sudsku pomoć, svjedoka se općenito ne može prisiliti na upotrebu videoveze radi davanja iskaza.

A2.7. Prisega/potvrda

31. Postupak zaprisezanja svjedoka ili prihvatanja njihovih potvrda (engl. *affirmation*) može se razlikovati ovisno o tome izvode li se dokazi izravno ili neizravno. U skladu s člankom 9. stavkom 2. Konvencije može se zahtijevati poseban oblik prisege ili potvrde.
32. Tijela bi trebala provjeriti relevantne zahtjeve unutarnjeg prava zamoljene države, države moliteljice ili obiju država kako bi se osigurala dopustivost bilo kojeg danog iskaza.

A2.8. Utvrđivanje identiteta svjedoka/vještaka i drugih sudionika

33. Utvrđivanje identiteta svjedoka/vještaka može se razlikovati ovisno o jurisdikciji.
34. Mogli bi biti potrebni stroži postupci ako je država moliteljica ta koja treba utvrditi identitet svjedoka/vještaka, uzimajući u obzir upotrebu tehnologije videoveze u postupku te udaljenost između tijela molitelja i svjedoka.

A2.9. Kaznene odredbe

35. Davanje iskaza putem videoveze obično je dobrovoljno po prirodi, no može se kažnjavati krivokletstvo i nepoštovanje suda (engl. *contempt*).
36. U nekim slučajevima zbog primjene kaznenih odredbi obiju (ili više) uključenih jurisdikcija može doći do preklapanja ili praznina u nadležnosti.

A2.10. Povlastice i druge zaštitne mjere

37. Svjedok/vještak može se pozvati na svoje povlastice u skladu s člankom 11. Konvencije.
38. Međutim, s obzirom na to da je izvođenje dokaza upotrebom videoveze u mnogim slučajevima i dalje dobrovoljno, svjedok/vještak nije obvezan izričito upotrebljavati videovezu za davanje iskaza i može to odbiti bez potrebe za pozivanjem na određenu povlasticu ili dužnost.

A2.11. Troškovi

39. Upotreba videoveze pri izvršenju Zamolnice može dovesti do troškova u skladu s člankom 14. stavkom 2.
40. Prije podnošenja zahtjeva za upotrebu videoveze pri izvršenju Zamolnice potrebno je provjeriti mogu li nastati ikakvi troškovi i u državi moliteljici i u zamoljenoj državi te tko bi bio odgovoran za snošenje tih troškova.

A3. UPOTREBA VIDEOVEZE U SKLADU S POGLAVLJEM II.

A3.1. Konzuli i povjerenici

41. Važno je napomenuti da ugovorne stranke, na temelju izjave iz članka 33., mogu isključiti iz primjene poglavlje II., u cijelosti ili djelomično. Tijela bi trebala provjeriti je li odgovarajuća ugovorna stranka dala takvu izjavu.
42. Najčešća situacija na temelju poglavlja II. jest ona u kojoj povjerenik koji se nalazi u državi podrijetl izvodi dokaze putem videoveze u državi izvršenja.
43. Ako je to izvedivo, stranke, njihovi zastupnici i/ili pravosudno osoblje u državi podrijetla mogu biti nazočni putem videoveze tijekom izvođenja dokaza od strane povjerenika ili konzula i/ili sudjelovati u ispitivanju svjedoka. Takva nazočnost i sudjelovanje dopustit će se, osim ako nisu u skladu s pravom države izvršenja, i svejedno podliježu svim uvjetima navedenima u izdanom odobrenju.

A3.2. Potreba za odobrenjem države izvršenja

44. U skladu s člankom 15. Konvencije odobrenje se *ne zahtijeva*, osim ako je ugovorna stranka dala izjavu o tome. Tijela bi trebala provjeriti je li država izvršenja dala izjavu na temelju tog članka.
45. U skladu s člancima 16. i 17. Konvencije odobrenje se *zahtijeva*, osim ako je ugovorna stranka dala izjavu o tome da se dokazi mogu izvoditi bez njezina prethodnog odobrenja. Tijela bi trebala provjeriti je li država izvršenja dala izjavu na temelju tih članaka.

46. U zahtjevu za odobrenje potrebno je navesti da će se dokazi izvoditi putem videoveze te traži li se određena pomoć od države izvršenja. U tu se svrhu može upotrebljavati predložak obrasca.
47. Konzuli i povjerenici moraju ispuniti uvjete koje je država izvršenja navela pri izdavanju odobrenja.

A3.3. Obavješćivanje svjedoka

48. Osim zahtjeva navedenih u članku 21. točkama (b) i (c) Konvencije, važno je da konzul ili povjerenik obavijesti svjedoka da će se dokazi izvoditi putem videoveze.

A3.4. Nazočnost i sudjelovanje stranaka, njihovih zastupnika i/ili pravosudnog osoblja

49. Ako to nije protivno pravu države izvršenja, nazočnost i aktivno sudjelovanje stranaka, njihovih zastupnika i pravosudnog osoblja putem videoveze trebali bi biti u skladu s istim pravilima kao i da se dokazi izvode uz osobnu nazočnost u državi podrijetla.
50. Člana pravosudnog osoblja suda podrijetla može se imenovati povjerenikom koji će putem videoveze ispitati osobu koja se nalazi u državi izvršenja i koji može voditi saslušanje u skladu s domaćim pravom države podrijetla.

A3.5. Mjere prisile i prinuda

51. Svjedok/vještak nije obvezan dati iskaz osim ako je država izvršenja dala izjavu u skladu s člankom 18., a nadležno tijelo odobrilo zahtjev za pružanje pomoći radi pribavljanja dokaza primjenom prisile. Tijela bi trebala provjeriti je li država izvršenja dala takvu izjavu.
52. Čak i ako tijelo ugovorne stranke prisili svjedoka na davanje iskaza, neće ga nužno moći prisiliti na upotrebu videoveze za davanje tog iskaza.

A3.6. Prisega/potvrda

53. Konzul ili povjerenik ovlašten je zaprisegnuti svjedoka ili prihvati njegovu potvrdu u skladu s pravom države podrijetla u mjeri u kojoj to nije nespojivo s pravom države izvršenja ili protivno bilo kojem odobrenju koje je dala država izvršenja (članak 21. točke (a) i (d)).
54. Ovisno o nacionalnim ili međunarodnim instrumentima, zaprisezanja svjedoka ili prihvatanja njihovih potvrda koje provode konzuli ili povjerenici mogu imati eksteritorijalne učinke u državi izvršenja.

A3.7. Utvrđivanje identiteta svjedoka/vještaka i drugih sudionika

55. Konzul ili povjerenik odgovoran je za utvrđivanje identiteta svjedoka/vještaka u skladu s pravom države podrijetla, osim ako to nije spojivo s pravom države izvršenja ili nije u skladu s uvjetima određenima u odobrenju te države.

A3.8. Kaznene odredbe

56. Problem potencijalnog preklapanja primjene različitih kaznenih odredbi ili praznina u nadležnosti koje iz te primjene proizlaze rješava se domaćim i/ili međunarodnim instrumentima te bilo kakvim primjenjivim dogovorima.

A3.9. Povlastice i druge zaštitne mjere

57. U članku 21. Konvencije predviđa se nekoliko zaštitnih mjera za svjedoka, uključujući: način na koji se dokazi trebaju izvoditi, jezik na kojem se svjedoku treba uputiti zahtjev za davanje iskaza i informacije koje taj zahtjev treba sadržavati.

A3.10. Troškovi

58. Zbog upotrebe videoveze mogu nastati dodatni troškovi. Pravom države podrijetla određuje se trebaju li te troškove snositi stranke.

DIO B PRIPREMANJE I VOĐENJE SASLUŠANJA NA KOJIMA SE UPOTREBLJAVA VIDEOVEZA

59. U mjeri u kojoj je to moguće tijela se potiču da javnosti stave na raspolaganje (po mogućnosti na internetu) opće praktične informacije i/ili smjernice kako bi se pomoglo osobama koje se pripremaju podnijeti ili izvršiti zahtjev za upotrebu videoveze. Ako je to moguće, tijela se pozivaju da razmjenjuju takve informacije sa Stalnim uredom radi objave na internetskim stranicama HCCH-a. Konkretnije i osjetljivije informacije mogu se dostaviti uključenim strankama na zahtjev.
60. Svi sudionici u pripremanju i izvršenju videoveze odgovorni su za to da osiguraju održavanje učinkovite komunikacije.

B1. Razmatranje potencijalnih praktičnih prepreka

61. Osobe koje se pripremaju na podnošenje zahtjeva za videovezu trebale bi se raspitati kod mjerodavnog tijela kako bi potvrdile da ne postoje nikakve praktične prepreke ili ograničenja za izvršenje zahtjeva za upotrebu videoveze u izvođenju dokaza (osobito na temelju poglavљa II.).

B2. Izrada rasporeda i testiranje

62. Pri izradi rasporeda saslušanja na kojem će se upotrebljavati videoveza tijela se potiču da uzmu u obzir razlike u vremenskim zonama i posljedice rada izvan redovnog radnog vremena, kao što su mogući povećani troškovi i ograničena dostupnost osoblja za podršku.
63. Tijela se potiču i na provođenje testiranja veze prije saslušanja i na redovito održavanje opreme.

B3. Tehnička podrška i osposobljavanje

64. Tijela se potiču da, prema potrebi, daju potrebne podatke za kontakt kako bi se osiguralo da svaki sudionik u saslušanju putem videoeveze ima pristup odgovarajućoj tehničkoj podršci.
65. Preporučuje se da svaki član osoblja koji bi mogao biti uključen u nadziranje rada opreme za videoevezu ili rukovanje njome dobije barem osnovnu razinu osposobljavanja.

B4. Rezerviranje odgovarajućih prostora

66. Tijela trebaju potvrditi sve zahtjeve ili ograničenja povezane s prostorima koje treba rezervirati, kao što su vrsta prostorije za saslušanja (npr. sudnica, prostorija za sastanke) ili lokacija te prostorije (npr. u zgradama suda, u diplomatskoj ili konzularnoj misiji, u hotelu).
67. Tijela trebaju potvrditi je li prostor potrebno rezervirati unaprijed te se potiču na upotrebu internetskih alata za olakšavanje postupka rezervacije.

B4.1. Upotreba dokumenata i dokaznih predmeta

68. Ako se trebaju upotrebljavati dokumenti ili dokazni predmeti, prije i tijekom saslušanja treba dogоворити и припремити одgovarajuće sredstvo za njihovu službenu razmjenu i izlaganje.

B4.2. Privatna komunikacija

69. Može biti preporučljivo ili potrebno uspostaviti dodatne (povjerljive) linije za komunikaciju, primjerice ako stranka/svjedok i njezin/njegov pravni zastupnik sudjeluju u saslušanju s različitih lokacija.

B4.3. Posebni slučajevi

70. U posebnim bi okolnostima mogli biti potrebni dodatni sudionici ili dodatne sigurnosne/zaštitne mjere, osobito u slučaju osjetljivih svjedoka.

B5. Upotreba tumačenja

71. S obzirom na poteškoće do kojih dolazi pri upotrebi videoeveze, preporučuje se da se, ako je moguće, upotrebljavaju usluge isključivo onih tumača koji imaju odgovarajuće kvalifikacije i iskustvo.
72. Sudionici trebaju odlučiti, vodeći računa o zahtjevima iz unutarnjeg prava i eventualnim napucima suda, treba li upotrebljavati konsekutivno ili simultano tumačenje (u kontekstu upotrebe videoeveze općenito se preporučuje upotreba konsekutivnog tumačenja) te gdje će se tumač nalaziti (poželjno je da bude na istom mjestu kao i svjedok).

B6. Snimanje, vođenje zapisnika i preispitivanje

73. Sudionici trebaju potvrditi kako će se postupak snimati/bilježiti, vodeći računa o tome da snimanje videozapisa može biti poželjnije od vođenja pisanih zapisnika, ako je

moguće i dopušteno. Tijela trebaju osigurati da kasnije postupanje s bilo kojom snimkom ili zapisnikom i njihovo pohranjivanje budu sigurni.

- 74. Treba dogovoriti potrebne aranžmane za opremu za snimanje i/ili nazočnost stenografa ili sudskog zapisničara na saslušanju.
- 75. Tijela trebaju osigurati da prijenos uživo putem videoveze bude siguran i po mogućnosti šifriran.
- 76. Prema potrebi, sudionici se potiču da prijave sve probleme ili poteškoće praktične prirode predmetnim tijelima. Slično tomu, tijela se potiču da proaktivno traže takve povratne informacije radi daljnog poboljšanja pružanja usluga videoveze.

B7. Okruženje, razmještaj i protokoli

- 77. Trebalo bi što bolje prilagoditi uvjete u svim prostorijama ili prostorima koje treba povezati tijekom saslušanja za upotrebu videoveze, uključujući veličinu prostorija, pristup prostorijama te razmještaj, akustiku i osvjetljenje u njima.
- 78. Oprema bi trebala biti postavljena na način da se oponaša saslušanje koje se odvija uz „osobnu“ nazočnost, pri čemu treba osigurati primjereno broj kamera i mikrofona kako bi se svakog sudionika moglo vidjeti i čuti uz što manje poteškoća ili ometanja.

B7.1. Nadzor nad kamerama/zvukom

- 79. Preporučuje se upotreba sučelja prilagođenog korisnicima kako bi se omogućilo jednostavno rukovanje opremom, a bilo bi poželjno da njome rukuje predsjedavajući dužnosnik.

B7.2. Protokol za govorenje

- 80. Kako bi se na najmanju mjeru smanjila ometanja zbog kašnjenja u vezi, tijela bi mogla razmotriti uvođenje protokola za govorenje namijenjenog sudionicima tijekom saslušanja, osobito ako je potrebno upotrebljavati tumačenje.

B7.3. Protokol u slučaju prekida u komunikaciji

- 81. Sve bi sudionike trebalo informirati o postupku za upozoravanje predsjedavajućeg dužnosičnika na tehničke poteškoće do kojih dolazi tijekom saslušanja i o podacima za stupanje u kontakt s osobljem za tehničku podršku, uključujući treće pružatelje usluga premoščivanja ako je primjenjivo.

DIO C TEHNIČKI I SIGURNOSNI ASPEKTI

C1. Prikladnost opreme

- 82. Tijela se potiču, u mjeri u kojoj je to moguće, na upotrebu opreme najbolje dostupne kvalitete kako bi se oponašalo saslušanje koje se odvija uz osobnu nazočnost sudionika.
- 83. Osoblje odgovorno za organizaciju trebalo bi poznavati tehnološke mogućnosti i prostore te bi, među ostalim, trebalo znati koje su lokacije opremljene potrebnom tehnologijom.

C1.1. Upotreba licenciranog softvera

84. Upotreba licenciranog softvera ima svoje prednosti, ponajprije zbog dostupnosti tehničke podrške, a praksa tijela potvrđuje da se prednost daje upotrebi takvog softvera.

C1.2. Upotreba komercijalnih pružatelja usluga

85. Oni koje žele upotrebljavati tehnologiju videoeveze u izvođenju dokaza trebali bi provjeriti dopuštaju li mjerodavna tijela upotrebu široko dostupnih komercijalnih pružatelja usluga.
86. Ako upotrebljavaju komercijalnog pružatelja usluga pri izvođenju dokaza, sudionike i tijela potiče se da se pobrinu da pritom postoje odgovarajuće sigurnosne mjere.

C2. Minimalni tehnički standardi

87. Tehnički standardi u svakom sustavu za videoevezu trebali bi se razmatrati sveobuhvatno kako bi se osiguralo da svaka komponenta podržava učinkovit rad sustava.
88. Od glavnih načina za uspostavljanje videoeveze tijela se potiču na upotrebu videokonferencijskog mosta ili višespojne upravljačke jedinice (MCU), bilo da su ugrađene u sustav, bilo da se pružaju preko usluge treće strane, kako bi se otklonile zabrinutosti u pogledu interoperabilnosti, posebno kad treba uspostaviti prekograničnu vezu.

C2.1. Kodek

89. Kodeci trebaju biti u skladu s relevantnim industrijskim standardima i omogućivati, u najmanjoj mjeri, istodobni prijenos zvuka i videozapisa.

C2.2. Mreže

90. Preporučuje se upotreba IP mreže, dok je ISDN (ako je dostupan) rezerviran za upotrebu kao pomoćna mreža ili za izvanredne situacije.
91. Ako je moguće, tijela se potiču da opreme mrežu višespojnim mogućnostima.

C2.3. Propusnost

92. Tijela se potiču na to da svojoj mreži osiguraju najveću moguću propusnost.
93. Ovisno o mreži preporučena propusnost trenutačno je najmanje 1,5 – 2 megabita u sekundi za IP mreže (ili barem 384 kilobita u sekundi za ISDN mreže).

C2.4. Šifriranje

94. Preporučuje se da se signali šifriraju u skladu s industrijskim standardom, a praksa tijela potvrđuje da se šifriranje široko primjenjuje.
95. Ako se primjenjuje šifriranje, ono bi trebalo biti postavljeno na opciju „automatsko“ (auto) ili „najbolje moguće“ (engl. *best effort*) kako bi se problemi povezani s

kompatibilnošću s drugim vrstama šifriranja sveli na najmanju mjeru.

C2.5. Zvuk (mikrofoni i zvučnici)

- 96. Tijela se potiču da ugrade dodatni audiosustav radi pojačanja kvalitete zvuka postojeće opreme za videovezu.
- 97. Preporučuje se da prostorija za saslušanja bude opremljena dostašnim brojem mikrofona i zvučnika za sve sudionike.

C2.6. Video (kamere i zasloni)

- 98. U mjeri u kojoj je to moguće kamere bi trebale biti opremljene funkcijama za pomicanje (lijevo-desno), naginjanje (gore-dolje) i zumiranje.
- 99. Preporučuje se upotreba kamera i zaslona koji mogu emitirati/prikazivati videozapise visoke razlučivosti (720p) te podržavati razlučivost od barem 1280x720 piksela.
- 100. Sudionici i tijela potiču se da prije saslušanja provjere jesu li ispunjene njihove dodatne potrebe (primjerice, u pogledu pregleda nad cijelom prostorijom, mogućnosti podijeljenih zaslona ili kamera za dokumente).

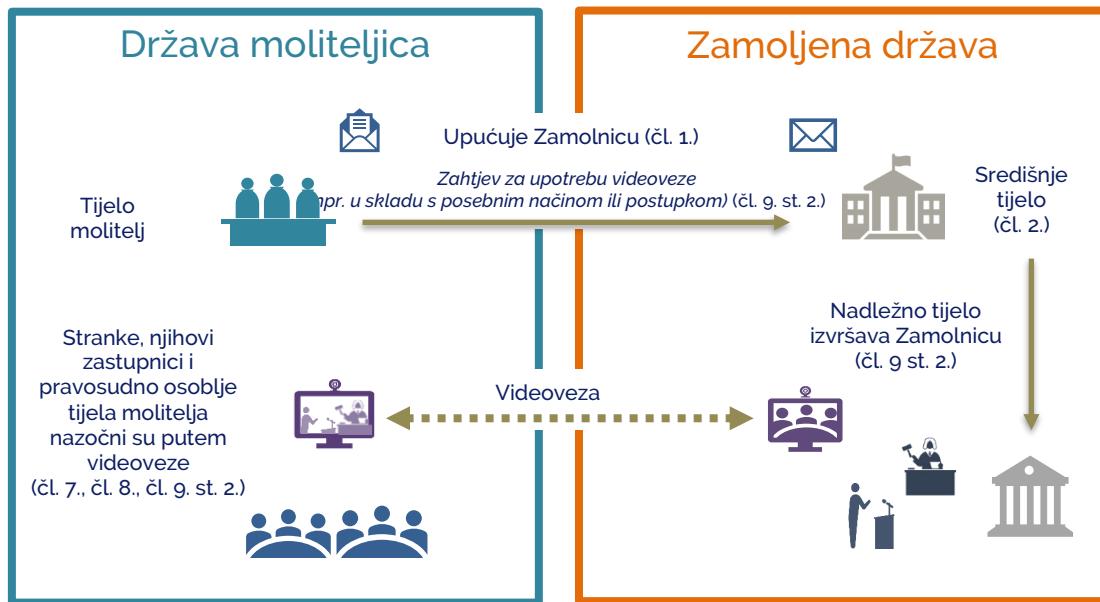

PRILOG II

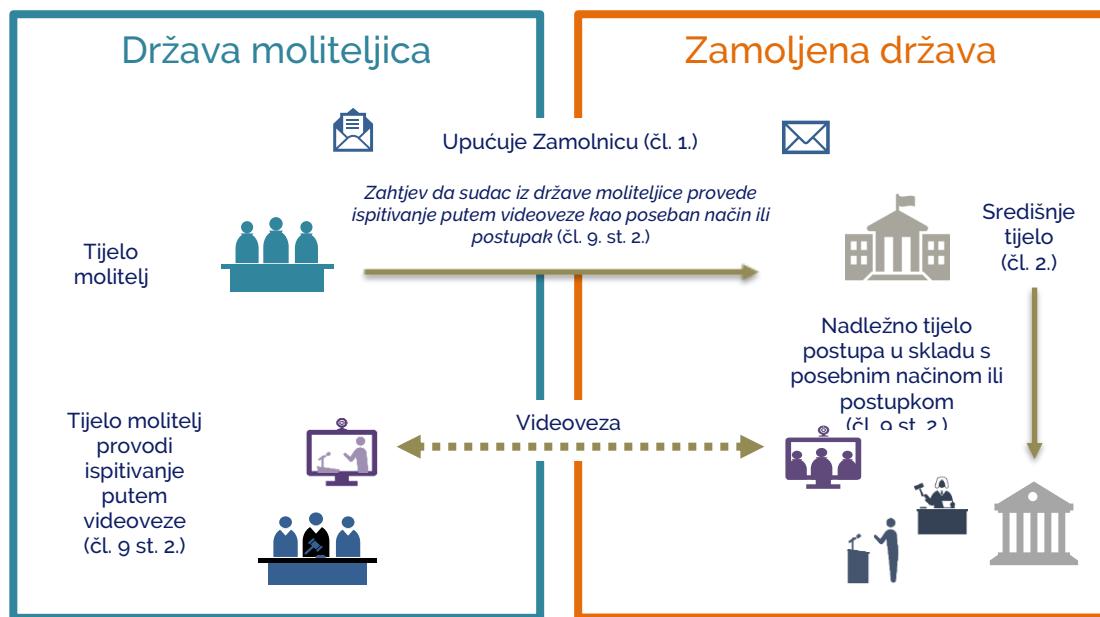
Grafički
prikazi s
objašnjenjima

Upotreba videoveze na temelju Konvencije o dokazima
Poglavlje I.

Neizravno izvođenje dokaza (moguća upotreba videoveze na temelju članaka 7., 8., 9.)

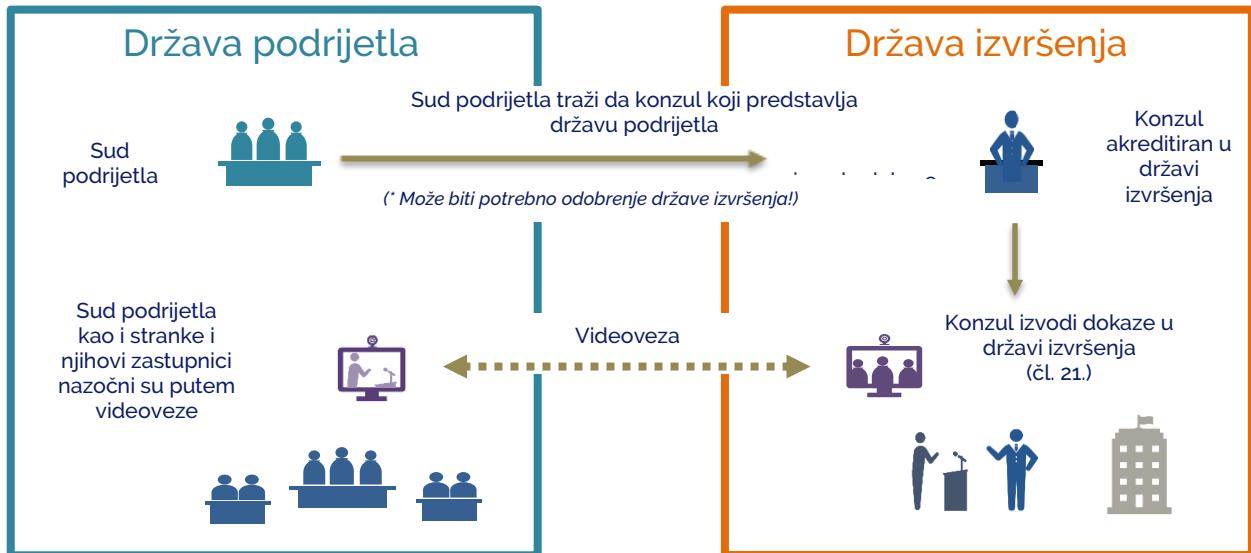

Izravno izvođenje dokaza (moguće u nekim državama na temelju članka 9. stavka 2.)

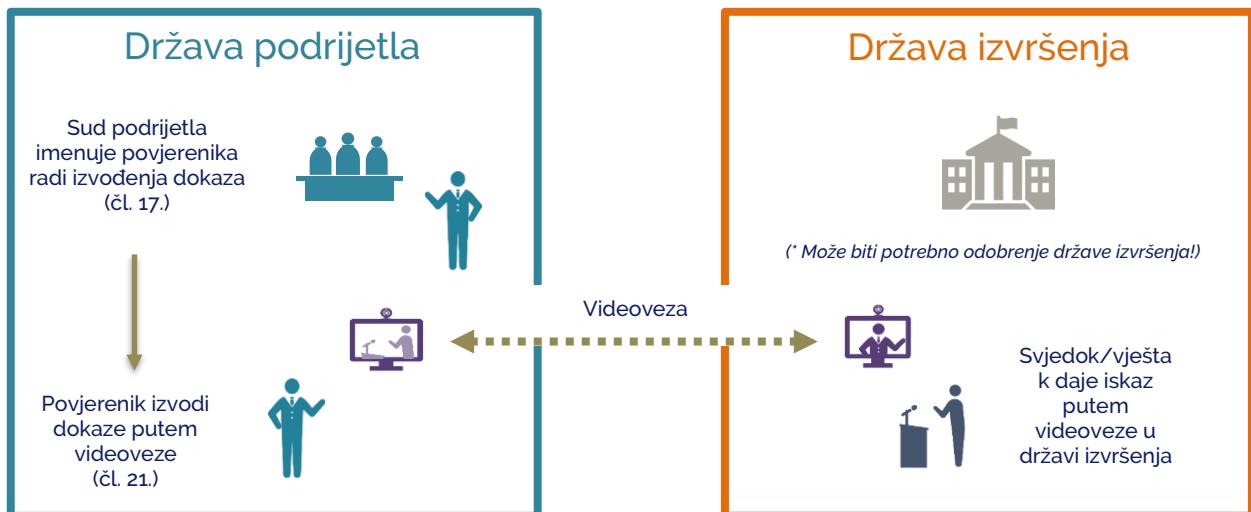

**Upotreba videoveze na temelju Konvencije o dokazima
Poglavlje II.¹**

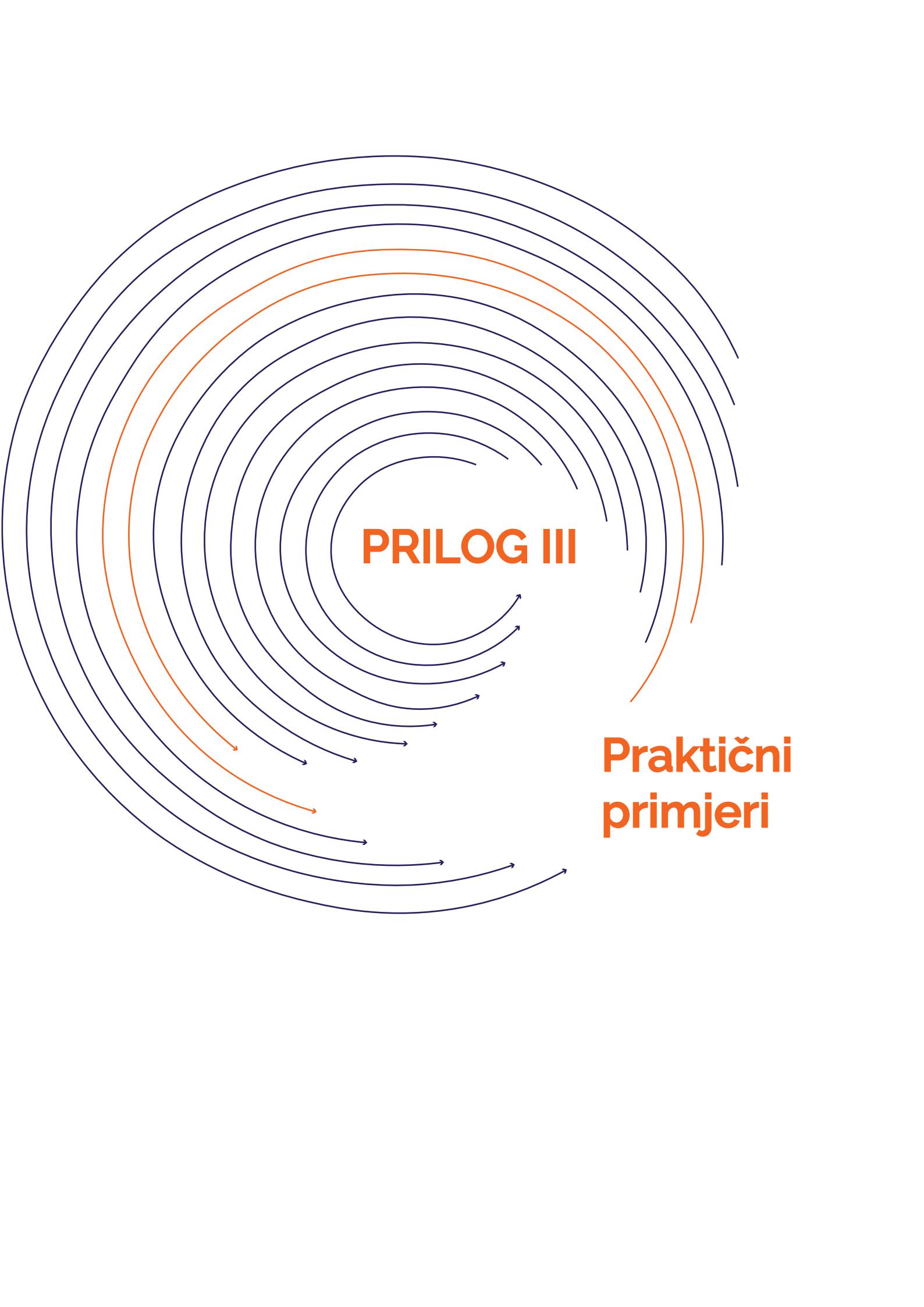
Izravno izvođenje dokaza koje izvodi konzul (članci 15., 16., 21.)

Izravno izvođenje dokaza koje izvodi povjerenik (članci 17., 21.)

¹

U skladu s člankom 33. Konvencije ugovorna stranka može, u cijelosti ili djelomično, isključiti iz primjene odredbe iz poglavlja II. Konvencije. Za izjave ili rezerve koje je dala/stavila određena ugovorna stranka vidjeti tablicu stanja za Konvenciju o dokazima, u stupcu pod naslovom „Res/D/N/DC“.

PRILOG III

Praktični
primjeri

I. Upotreba videoveze na temelju poglavlja I. Konvencije o dokazima

Primjer 1.

- (i) Pred sudom u državi X u tijeku je građanska parnica.
- (ii) Potreban je iskaz svjedoka koji ima boravište u državi Y.
- (iii) Predsjedavajući sudac u državi X (država moliteljica) izdaje Zamolnicu u kojoj traži od središnjeg tijela (određenog u skladu s Konvencijom o dokazima) države Y (zamoljena država) da pribavi iskaz svjedoka preko odgovarajućeg nadležnog tijela u državi Y.
- (iv) U Zamolnici je tijelo molitelj iz države X zatražilo da se primjeni poseban način ili postupak u skladu s člankom 9. Konvencije, tražeći da se zastupnicima stranaka odobri postavljanje dodatnih pitanja i da se sastavi vjeran prijepis iskaza. Zamoljeno tijelo u državi Y mora udovoljiti tom zahtjevu na temelju članka 9., osim ako je protivan unutarnjem pravu zamoljene države ili ako ga je nemoguće provesti zbog njezine unutarnje prakse i postupka ili zbog poteškoća praktične naravi.
- (v) Nakon što se Zamolnica uputi stranke u parnici postižu dogovor o upotrebi videoveze, čime im se dopušta da u državi X promatraju davanje iskaza nadležnom pravosudnom tijelu u državi Y. Tijelo molitelj iz države X stoga se obraća središnjem tijelu u državi Y, koje potvrđuje da pravosudna tijela u državi Y imaju potrebne tehničke uvjete i da je moguće ispitati svjedoka putem videoveze.
- (vi) Tijelo molitelj u državi X tada ispunjava neobvezni prilog predlošku obrasca za izvođenje dokaza putem videoveze i dostavlja ga središnjem tijelu države Y.
- (vii) Središnje tijelo države Y prihvata Zamolnicu i proslijedi je nadležnom pravosudnom tijelu uz napomenu da se Zamolnica treba izvršiti s pomoću videoveze.
- (viii) Nadležno pravosudno tijelo utvrđuje da je svjedok u državi Y voljan dati iskaz, pa se stoga zahtjev može izvršiti bez primjene mjera prisile.
- (ix) Nadležno pravosudno tijelo u državi Y izvršava Zamolnicu tako što provodi ispitivanje svjedoka u skladu sa svojim zakonima, načinima i postupcima (uključujući, primjerice, način zaprisezanja / prihvaćanja potvrde), ali poštujući pritom zahtjeve za poseban način ili postupak na temelju članka 9. koji je podnijelo tijelo molitelj iz države X.
- (x) Postupak se prenosi putem videoveze u sudnicu u državi X, u kojoj su nazočne stranke i njihovi pravni zastupnici, kako im je odobreno u skladu s člankom 7.
- (xi) Iako država Y nije dala izjavu na temelju članka 8., s obzirom na nazočnost članova pravosudnog osoblja tijela molitelja, domaća pravila zamoljene države ipak dopuštaju njihovu nazočnost. U skladu s time sudac u državi X isto nazoči saslušanju putem videoveze.
- (xii) Pravom države Y nije zabranjen nijedan od posebnih zahtjeva koje je podnijela država X, stoga će se oni izvršiti u mjeri u kojoj je njihovo izvršavanje moguće.
- (xiii) U ovom je slučaju potrebno tumačenje, pa je dogovoren da će tijelo molitelj u državi X angažirati kvalificiranog tumača iz svojeg nacionalnog registra koji će se nalaziti na istom mjestu kao i stranke, njihov zastupnici i članovi pravosudnog osoblja u državi X.
- (xiv) Iako pravo države Y ne dopušta strankama, njihovim pravnim zastupnicima i/ili članovima pravosudnog osoblja u državi X da aktivno sudjeluju tijekom cijelog postupka, u skladu s podnesenim zahtjevom za primjenu posebnog načina ili postupka na temelju članka 9. pravnim zastupnicima stranaka dopušteno je postavljati dodatna pitanja, pod uvjetom da ih postavljaju preko predsjedavajućeg suca u državi Y, upotrebljavajući pritom tumačenje u državi X.
- (xv) U skladu sa zahtjevom na temelju članka 9. tijelo koje je u najboljem položaju da to učini dogovorilo je da na saslušanju bude nazočan stenograf ili sudske zapisničar koji će sastaviti vjeran prijepis postupka. Vjeran prijepis postupka sastavlja se i potom šalje tijelu molitelju u državi X, zajedno s dokumentima u kojima se potvrđuje izvršenje Zamolnice u skladu s člankom 13.
- (xvi) Općenito, zamoljeno tijelo izvršit će Zamolnicu bez ikakvog povrata troškova, osim, u skladu s

člankom 14. stavkom 2., troškova za naknade isplaćene vještacima i/ili tumačima ili troškova koji su nastali zbog primjene posebnog načina ili postupka. U ovom slučaju nema potrebe za povratom troškova državi Y za naknade isplaćene tumaču jer je usluge tumača organiziralo tijelo u državi X. Zahtjevi koje je podnijelo pravosudno tijelo u državi X u kojima je kao poseban način ili postupak tražilo da stenograf ili sudske zapisničar sastavi vjeran prijepis postupka vjerojatno će dovesti do dodatnih troškova za koje će trebati izvršiti povrat. Budući da upotreba videoveze nije zatražena na temelju članka 9., pa je to jednostavno bila neslužbena molba središnjem tijelu države Y, troškove povezane s upotrebom prostora i opreme za videovezu možda neće biti potrebno vratiti, ovisno o unutarnjem pravu i postupku zamoljene države. Međutim, moguće je da će država Y smatrati da je neslužbena molba za upotrebu videoveze ipak obuhvaćena područjem primjene članka 9. stavka 2., pa bi stoga bilo potrebno izvršiti povrat tih troškova.

Primjer 2.

- (i) Pred sudom u državi X u tijeku je obiteljska parnica.
- (ii) Potreban je iskaz svjedoka koji ima boravište u državi Y.
- (iii) Stranke u parnici postižu dogovor o upotrebi videoveze, čime im se dopušta da u državi X promatraju davanje iskaza odgovarajućem nadležnom tijelu u državi Y.
- (iv) Predsjedavajući sudac u državi X (država moliteljica) izdaje Zamolnicu u kojoj traži od središnjeg tijela (u skladu s Konvencijom o dokazima) države Y (zamoljena država) da pribavi iskaz svjedoka preko odgovarajućeg nadležnog tijela u državi Y. Tijelo molitelj iz države X u Zamolnici traži da se uzme iskaz putem videoveze i da se uzimanje iskaza snimi kao poseban način ili postupak na temelju članka 9. Nadalje, tijelo molitelj iz države X uključilo je dodatni zahtjev na temelju članka 9., kojim traži unakrsno ispitivanje svjedoka. Zamoljeno tijelo u državi Y mora udovoljiti tim zahtjevima na temelju članka 9., osim ako su protivni unutarnjem pravu zamoljene države ili ako je te zahtjeve nemoguće provesti zbog unutarnje prakse i postupka ili zbog poteškoća praktične naravi.
- (v) Središnje tijelo države Y prihvata Zamolnicu i proslijeđuje je nadležnom pravosudnom tijelu uz napomenu da Zamolnica nije protivna unutarnjem pravu te da pravosudno tijelo ima potrebne tehničke uvjete da omogući pružanje (i snimanje) videoveze, pa se stoga Zamolnica mora izvršiti upotrebom videoveze. Osim toga, zahtjev za unakrsno ispitivanje nije protivan unutarnjem pravu te je ono moguće iako se ne primjenjuje često.
- (vi) Pravosudno tijelo u državi Y šalje sudske pozive svjedoku, no on se ne pojavi. Kao posljedica toga, a u skladu s člankom 10., pravosudno tijelo poziva se na odredbe iz svojeg domaćeg prava, koje mu omogućuju izdavanje obvezujućeg sudske pozive kojim se od svjedoka zahtijeva davanje iskaza pod prijetnjom kazne u slučaju da se ogluši na taj poziv. U skladu s tim pozivom pod prijetnjom kazne svjedok se pojavljuje pred sudom.
- (vii) Država Y dala je, na temelju članka 8., izjavu o tome da i članovi pravosudnog osoblja tijela molitelja mogu nazočiti postupku, što podliježe prethodnom odobrenju nadležnog tijela. U ovom slučaju nadležno tijelo (koje je ujedno i središnje tijelo) u državi Y dalo je svoje odobrenje za nazočnost članova pravosudnog osoblja države X putem videoveze.
- (viii) Nadležno pravosudno tijelo u državi Y provodi ispitivanje svjedoka u skladu s načinima i postupcima zamoljene države, među ostalim i u pogledu zaprisezanja ili prihvaćanja potvrde.
- (ix) U skladu sa zahtjevom na temelju članka 9. za primjenu posebnog načina ili postupka postupak se prenosi videovezom u sudnicu u državi X, u kojoj su nazočne stranke i njihovi pravni zastupnici. U skladu s drugim dijelom zahtjeva na temelju članka 9. zastupnik jedne od stranaka provodi unakrsno ispitivanje u državi X postavljajući pitanja izravno svjedoku. Tumač koji se nalazi u državi X prevodi i pitanja zastupnika i odgovore svjedoka.
- (x) U skladu sa zahtjevom podnesenim na temelju članka 9., provodi se i snimanje postupka. U savjetovanju s tijelom moliteljem iz države X nadležno pravosudno tijelo u državi Y organizira

šifriranje videosnimke i njezino digitalno slanje tijelu molitelju na siguran način koji je u skladu s unutarnjim pravom obiju država.

- (xi) Općenito, zamoljeno tijelo izvršiti će Zamolnicu bez ikakvog povrata troškova, osim, u skladu s člankom 14. stavkom 2., troškova za naknade isplaćene vještacima i/ili tumačima ili troškova koji su nastali zbog primjene posebnog načina ili postupka. U ovom slučaju, zbog toga što su upotreba videoveze i snimanje postupka zatraženi na temelju članka 9. kao poseban način ili postupak, vjerojatno je i da će se tražiti povrat troškova povezanih s upotrebom prostora i opreme za videovezu i kasnjim šifriranjem/slanjem snimke.

Primjer 3.

- (i) Na sudu u državi X pokrenuta je trgovacka parnica.
- (ii) Potrebno je uzeti iskaz svjedoka koji ima boravište u državi Y.
- (iii) Pravni zastupnici jedne od stranaka traže od suda da uputi Zamolnicu radi dobivanja dokaza od svjedoka u državi Y uzimanjem iskaza putem videoveze.
- (iv) Sud u državi X (kao tijelo molitelj) šalje Zamolnicu središnjem tijelu države Y (kao zamoljenom tijelu), uključujući zahtjev za primjenu posebnog načina ili postupka na temelju članka 9. u kojem se traži da država moliteljica izravno izvede dokaze putem videoveze.

Primjer 3.A

- (v) Na temelju unutarnjeg prava države Y izravno izvođenje dokaza nije dopušteno u skladu s poglavljem I. Konvencije. Stoga se poseban način ili postupak na temelju članka 9. ne može izvršiti jer je protivan pravu zamoljene države.
- (vi) Nakon obavešćivanja tijela molitelja u državi X, zamoljeno tijelo u državi Y nastavlja (u savjetovanju s tijelom moliteljem) neizravno izvršavati Zamolnicu primjenom vlastitih zakona i postupaka. Nadležno tijelo u državi Y stoga provodi ispitivanje postavljajući pitanja dobivena od tijela molitelja (a koja su vjerojatno dostavili pravni zastupnici stranaka) iz države X.

Primjer 3.B

- (v) Na temelju unutarnjeg prava države Y izravno izvođenje dokaza dopušteno je u skladu s poglavljem I. Konvencije. Stoga bi se zahtjev za primjenu posebnog načina ili postupka na temelju članka 9. trebao moći ispuniti.
- (vi) Zamoljeno tijelo u državi Y ocjenjuje zahtjev i izdaje odobrenje za izravno izvođenje dokaza, pod uvjetom: da svjedok pritom bude u sudnici u državi Y; da ispitivanje provodi sud molitelj i da pravosudni dužnosnik iz države Y nazoči postupku kako bi izvršio određene zadaće i nadzirao postupak.
- (vii) Pravni zastupnici u državi X, u savjetovanju s tijelom moliteljem iz države X, provode potrebne praktične pripreme u skladu s uvjetima koje je u odobrenju odredilo zamoljeno tijelo iz države Y. To uključuje obavešćivanje svjedoka i stupanje u kontakt s državom Y radi rezerviranja sudnice za odgovarajući datum i vrijeme te dogovaranja dolaska pravosudnog dužnosnika iz države Y.
- (viii) U državi X angažiran je i tumač radi pomaganja u izravnom izvođenju dokaza.
- (ix) Na početku saslušanja putem videoveze pravosudni dužnosnik koji predstavlja državu Y utvrđuje identitet svjedoka.
- (x) Potom pravosudni dužnosnik tijela molitelja iz države X i pravosudni dužnosnik koji je nazočan i predstavlja državu Y obavešćuju, svaki zasebno, svjedoka o povlasticama na koje se može pozivati tijekom saslušanja, u skladu sa zakonima i postupcima države X odnosno države Y.

- (xi) Dokazi se izvode u skladu sa zakonima i postupcima države X jer iskaz uzima izravno sud molitelj iz države X.
- (xii) U skladu s uvjetima koje je odredilo središnje tijelo u državi Y, pravosudni dužnosnik države Y odgovoran je za nadziranje postupka, ponajprije kako bi osigurao da svjedok ni u kojem trenutku ne bude pod prisilom ili da ga se na drugi način navodi pri davanju iskaza.
- (xiii) Sudski zapisničar u državi X sastavlja zapisnik o uzimanju iskaza.

II. Upotreba videoveze na temelju poglavlja II. Konvencije o dokazima

Napomena: u skladu s člankom 33. Konvencije o dokazima ugovorna stranka može, u cijelosti ili djelomično, isključiti iz primjene odredbe iz poglavlja II. Konvencije. U ovim se primjerima pretpostavlja da država izvršenja nije te odredbe isključila iz primjene te da država podrijetla nije stavila rezervu na koju država izvršenja koja nije stavila prigovor ipak primjenjuje pravilo recipročnosti u skladu s člankom 33. stavkom 3.

Primjer 4.

- (i) Pred sudom (sud podrijetla) u državi X u tijeku je obiteljska parnica.
- (ii) Potreban je iskaz svjedoka koji ima boravište u državi Y.
- (iii) Budući da je svjedok ujedno i državljanin države X, stranke i sud podrijetla postižu dogovor o tome da konzul države X (država podrijetla) koji obnaša svoje dužnosti u državi Y (država izvršenja) uzme iskaz od svjedoka.
- (iv) Stranke traže da se uspostavi videoveza kako bi se ispitivanje svjedoka koje provodi konzul prenosilo u sudnicu u državi X, u kojoj su nazočne stranke i njihovi pravni zastupnici.
- (v) Upotreba videoveze izričito je predviđena pravom države X, a ujedno nije zabranjena pravom države Y.
- (vi) Budući da je svjedok državljanin države X, u skladu s člankom 15. nije potrebno tražiti odobrenje određenog nadležnog tijela u državi Y.
- (vii) Svjedok je voljan dati iskaz i, s obzirom na to da je državljanin države X, tečno govori jezik suda podrijetla. Stoga u ovom slučaju ne postoji ni pitanje prisile ni pitanje tumačenja.
- (viii) Međutim, s obzirom na to da je država Y zemljopisno velika država, a svjedok se nalazi na lokaciji koja je na znatnoj udaljenosti od grada u kojem se nalazi konzul, konzul odlučuje (u savjetovanju sa sudom podrijetla) da bi bilo učinkovitije uspostaviti trosmjernu videovezu. Videovezom se stoga povezuju sud podrijetla u državi X, konzul koji predstavlja državu X, a koji se nalazi u veleposlanstvu u državi Y, i svjedok koji je isto u državi Y, ali na različitoj, udaljenoj lokaciji i u prisutnosti druge osobe koja je nadležna za utvrđivanje identiteta svjedoka i osiguravanje da se svjedoka ni u jednom trenutku ne navodi i/ili da nije pod prisilom pri davanju iskaza.
- (ix) Ispitivanje svjedoka provodi se u skladu s pravom i postupkom države podrijetla, u mjeri u kojoj to nije zabranjeno u državi izvršenja.
- (x) U skladu sa zahtjevom stranaka i pravom države X stranke, njihovi pravni zastupnici i/ili članovi pravosudnog osoblja države podrijetla nazočni su tijekom saslušanja putem videoveze jer to pravo države Y ne zabranjuje.
- (xi) Konzul, u skladu s ovlastima dobivenima od države podrijetla, zapriseže / prihvata potvrdu jer to nije protivno pravu države izvršenja.
- (xii) U ovom slučaju troškove snosi stranka koja traži izvođenje dokaza.

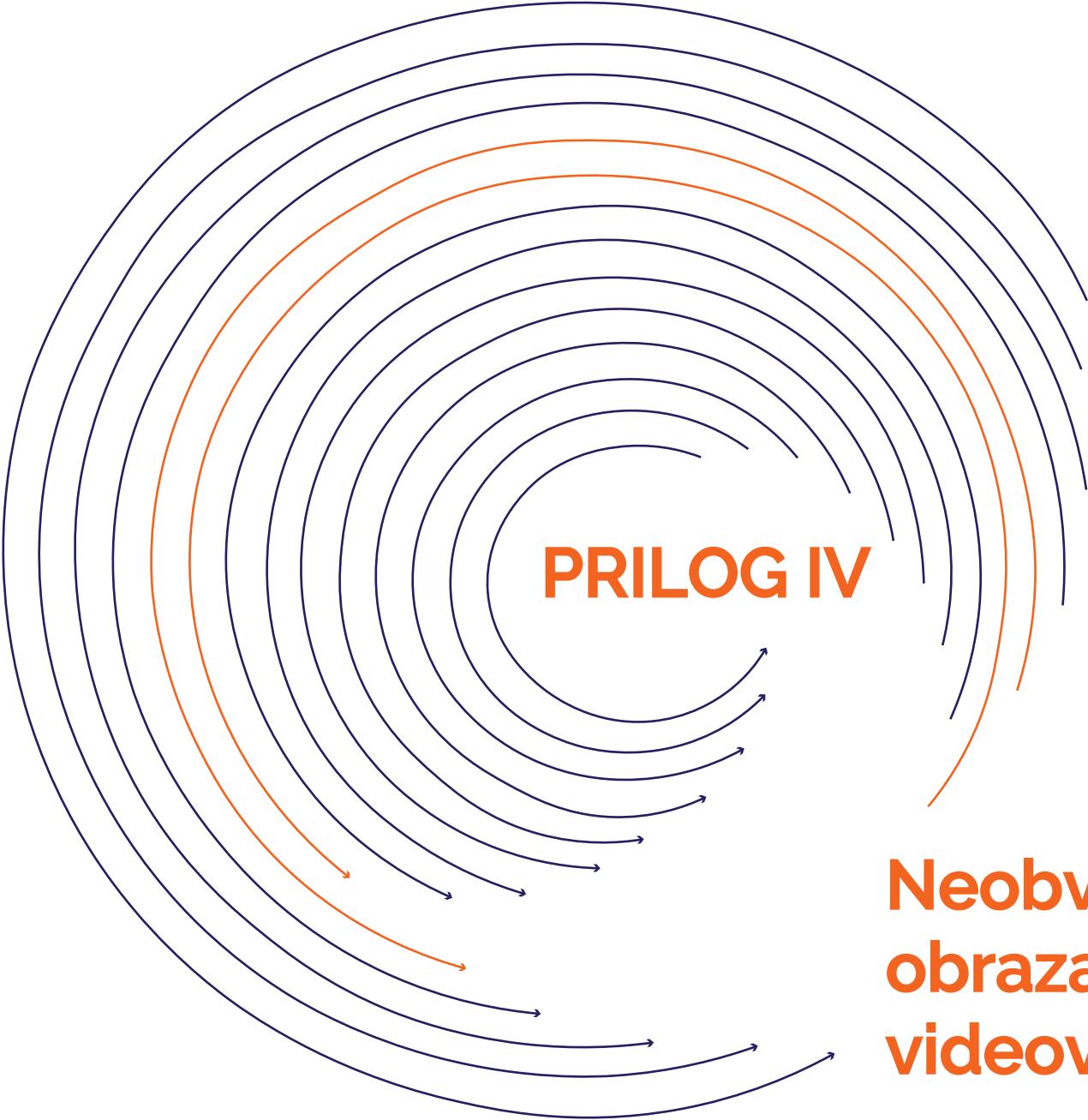
Primjer 5.

- (i) Pred sudom (sud podrijetla) u državi X u tijeku je građanska parnica.
- (ii) Potreban je iskaz svjedoka koji ima boravište u državi Y.
- (iii) Sud podrijetla u državi X (država podrijetla) imenuje povjerenika radi uzimanja iskaza od svjedoka koji se nalazi u državi Y (država izvršenja).
- (iv) Stranke u sporu složile su se da će povjerenik ostati u državi X i upotrebljavati videovezu za uzimanje iskaza od svjedoka u državi Y, budući da pravo države podrijetla predviđa upotrebu tehnologije.
- (v) Osim toga, upotreba videoveze ne smije biti zabranjena pravom države izvršenja. U ovom slučaju pravo države Y dopušta upotrebu videoveze radi olakšavanja izvođenja dokaza.
- (vi) Država Y dala je izjavu na temelju članka 17. u kojoj je ponovo naglasila da će se zahtijevati prethodno odobrenje njezina određenoga nadležnog tijela. Zastupnici stranaka traže odobrenje od nadležnog tijela države Y.
- (vii) Nadležno tijelo daje odobrenje pod uvjetom da dužnosnik nadležnog tijela utvrdi identitet svjedoka prije uzimanja iskaza.
- (viii) Povjerenik je odgovoran za provođenje potrebnih praktičnih priprema te za slanje zahtjeva svjedoku, u kojem ga obavješćuje o datumu, vremenu, lokaciji i svim ostalim relevantnim informacijama.
- (ix) S obzirom na to da je svjedok voljan i pristaje dati iskaz, nema potrebe za razmatranjem pitanja primjene prisile.
- (x) U ovom je slučaju potrebno tumačenje i za povjerenika i za svjedoka. Povjerenik angažira kvalificiranog tumača koji treba biti nazočan uz svjedoka u državi Y.
- (xi) Povjerenik provodi ispitivanje svjedoka u skladu s pravom i postupkom države podrijetla, osim ako je to protivno pravu države izvršenja. Ispitivanje se provodi putem videoveze s lokacije u državi X, na kojoj su nazočne i stranke i njihovi pravni zastupnici, na što imaju pravo na temelju prava države X.
- (xii) Povjerenik, u skladu s ovlastima dobivenima od države X kao države podrijetla, putem videoveze zapriseže / prihvata potvrdu jer to nije protivno pravu države Y kao države izvršenja.
- (xiii) Sudjelovanje stranaka i njihovih pravnih zastupnika (uključujući sva unakrsna ispitivanja ili dodatna pitanja) na sličan se način određuje upućivanjem na pravo države X, u mjeri u kojoj to nije protivno pravu države Y.
- (xiv) Kao što je to obično slučaj, troškove postupka (uključujući troškove tumačenja i najma lokacije) snosi stranka koja traži izvođenje dokaza.

Primjer 6.

- (i) Pred sudom (sud podrijetla) u državi X u tijeku je trgovacka parnica.
- (ii) Potreban je iskaz svjedoka koji ima boravište u državi Y.
- (iii) Sud podrijetla u državi X (država podrijetla) imenuje povjerenika radi uzimanja iskaza od svjedoka koji se nalazi u državi Y (država izvršenja).
- (iv) Povjerenik je odvjetnik koji se nalazi u državi Y i tečno govori i jezik države X i jezik države Y.
- (v) Budući da je upotreba tehnologije predviđena u pravu države podrijetla, stranke traže od suda podrijetla da odobri povjereniku upotrebu videoveze pri uzimanju iskaza od svjedoka u državi Y, pri čemu bi stranke i njihovi zastupnici promatrali taj postupak sa svoje lokacije u državi X.
- (vi) Osim toga, upotreba videoveze ne smije biti zabranjena pravom države izvršenja. U ovom slučaju pravo države Y ne zabranjuje upotrebu videoveze.

- (vii) Država Y nije dala nikakvu izjavu na temelju članka 17. Stoga će se u ovom konkretnom slučaju, zbog nepostojanja izjave kojom se općenito daje odobrenje, zahtijevati prethodno odobrenje njezina određenoga nadležnog tijela.
- (viii) Nadležno tijelo daje odobrenje, ali pod uvjetom da se dokazi izvedu u sudnici u državi Y u nazočnosti pravosudnog dužnosnika države Y.
- (ix) Povjerenik je odgovoran za provođenje potrebnih praktičnih priprema te za slanje zahtjeva svjedoku, u kojem ga obavješćuje o datumu, vremenu, lokaciji i svim relevantnim informacijama.
- (x) Nakon obavješćivanja svjedoka povjerenik shvaća da svjedok nije voljan dati iskaz. Budući da je država Y dala izjavu na temelju članka 18., povjerenik može dopuniti izvorni zahtjev dodatnim zahtjevom za pomoć nadležnog tijela u pribavljanju dokaza primjenom prisile.
- (xi) Nadležno tijelo odobrava zahtjev povjerenika i stoga primjenjuje odgovarajuće mjere prisile, kako su propisane njegovim pravom, radi osiguravanja nazočnosti svjedoka.
- (xii) Povjerenik tada provodi ispitivanje svjedoka u skladu s pravom i postupkom države podrijetla, osim ako je to protivno pravu države izvršenja. Ispitivanje se provodi u sudnici države Y, a nazočne su i stranke i njihovi pravni zastupnici putem videoveze iz države X, na što imaju pravo na temelju prava države X.
- (xiii) Povjerenik, u skladu s ovlastima dobivenima od države X kao države podrijetla, zapriseže / prihvata potvrdu jer to nije protivno pravu države Y kao države izvršenja.
- (xiv) Sudjelovanje stranaka i njihovih pravnih zastupnika (uključujući sva unakrsna ispitivanja ili dodatna pitanja) na sličan se način određuje upućivanjem na pravo države X, u mjeri u kojoj to nije protivno pravu države Y.
- (xv) U ovom slučaju, s obzirom na to da povjerenik tečno govori i jezik države X i jezik države Y, tumačenje ne mora biti potrebno, ali bi se moglo upotrebljavati radi osoba nazočnih putem videoveze u državi X.
- (xvi) Kao što je to obično slučaj, troškove postupka (primjerice, one troškove koji proizlaze iz upotrebe sudnice ili primjene prisile kako bi se osiguralo pojavljivanje svjedoka) snosi stranka koja traži izvođenje dokaza.

PRILOG IV

Neobvezan obrazac za videovezu

Ovaj je obrazac namijenjen za upotrebu kao prilog preporučenom predlošku obrasca za Zamolnice, koji je dostupan u odjeljku o dokazima na internetskim stranicama Haške konferencije: < www.hcch.net >.

**ZAMOLNICA –
NEOBVEZAN OBRAZAC ZA DOKAZE PUTEM VIDEOVEZE**

**COMMISSION ROGATOIRE –
FORMULAIRE FACULTATIF POUR DES PREUVES PAR LIAISON VIDEO**

**Haška konvencija od 18. ožujka 1970. o
izvođenju dokaza u inozemstvu u građanskim ili trgovackim stvarima**
*Convention de La Haye du 18 mars 1970 sur
l'obtention des preuves à l'étranger en matière civile ou commerciale*

Tehnički parametri uređaja za videovezu
Paramètres techniques des appareils de liaison vidéo

1.	Marka uređaja i model <i>Marque et modèle de l'appareil</i>	Unesite ime marke uređaja za videovezu koji treba upotrebljavati država moliteljica.
2.	Vrsta upravljačke jedinice <i>Type d'unité de commande</i>	Napomena: preporučuje se upotreba višespojne upravljačke jedinice. <i>Veuillez noter qu'une unité de commande multipoint est recommandée.</i> <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 10px;"> ☐ Krajnja točka <i>Point de terminaison</i> ☐ Višespojna </div>

3.	<p>Vrsta mreže <i>Type de réseau</i></p> <p>Primjeri redoslijeda parametara za IP i ISDN nalaze se na stranici 3.</p> <p><i>Des exemples de séquences de paramètres IP et RNIS sont donnés en page 3</i></p>	<p>Napomena: preporučuje se upotreba IP mreže. <i>Veuillez noter qu'un réseau IP est le réseau recommandé.</i></p> <table border="1" data-bbox="663 377 1346 968"> <thead> <tr> <th data-bbox="663 377 1013 422">IP (SIP ili/ou H.323)</th><th data-bbox="1013 377 1346 422">ISDN</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="663 422 1013 489"> IP adresa <i>Adresse IP</i> </td><td data-bbox="1013 422 1346 489"> ISDN broj <i>Numéro RNIS</i> </td></tr> <tr> <td data-bbox="663 489 1013 557"> <input data-bbox="679 500 870 534" type="text" value="Unesite IP adresu."/> </td><td data-bbox="1013 489 1346 557"> <input data-bbox="1029 500 1219 534" type="text" value="Unesite ISDN broj."/> </td></tr> <tr> <td data-bbox="663 557 1013 788"> Naziv glavnog računala <i>Nom de l'hôte</i> </td><td data-bbox="1013 557 1346 788"> Pozivni broj <i>Numéro de poste</i> </td></tr> <tr> <td data-bbox="663 788 1013 968"> <input data-bbox="679 658 965 781" type="text" value="Unesite naziv glavnog računala (uključujući potpuno kvalificiran naziv domene)."/> </td><td data-bbox="1013 788 1346 968"> <input data-bbox="1029 848 1235 905" type="text" value="Unesite pozivni broj (ako je primjenjivo)."/> </td></tr> <tr> <td colspan="2" data-bbox="663 968 1013 1237"> Dodatne primjedbe <i>Autres remarques</i> </td></tr> <tr> <td colspan="2" data-bbox="663 1237 1013 1260"> <input data-bbox="679 1096 1251 1129" type="text" value="Ovdje unesite sve relevantne primjedbe ili napomene."/> </td></tr> </tbody> </table>	IP (SIP ili/ou H.323)	ISDN	IP adresa <i>Adresse IP</i>	ISDN broj <i>Numéro RNIS</i>	<input data-bbox="679 500 870 534" type="text" value="Unesite IP adresu."/>	<input data-bbox="1029 500 1219 534" type="text" value="Unesite ISDN broj."/>	Naziv glavnog računala <i>Nom de l'hôte</i>	Pozivni broj <i>Numéro de poste</i>	<input data-bbox="679 658 965 781" type="text" value="Unesite naziv glavnog računala (uključujući potpuno kvalificiran naziv domene)."/>	<input data-bbox="1029 848 1235 905" type="text" value="Unesite pozivni broj (ako je primjenjivo)."/>	Dodatne primjedbe <i>Autres remarques</i>		<input data-bbox="679 1096 1251 1129" type="text" value="Ovdje unesite sve relevantne primjedbe ili napomene."/>	
IP (SIP ili/ou H.323)	ISDN															
IP adresa <i>Adresse IP</i>	ISDN broj <i>Numéro RNIS</i>															
<input data-bbox="679 500 870 534" type="text" value="Unesite IP adresu."/>	<input data-bbox="1029 500 1219 534" type="text" value="Unesite ISDN broj."/>															
Naziv glavnog računala <i>Nom de l'hôte</i>	Pozivni broj <i>Numéro de poste</i>															
<input data-bbox="679 658 965 781" type="text" value="Unesite naziv glavnog računala (uključujući potpuno kvalificiran naziv domene)."/>	<input data-bbox="1029 848 1235 905" type="text" value="Unesite pozivni broj (ako je primjenjivo)."/>															
Dodatne primjedbe <i>Autres remarques</i>																
<input data-bbox="679 1096 1251 1129" type="text" value="Ovdje unesite sve relevantne primjedbe ili napomene."/>																
4.	<p>Virtualna soba (preko višespojne upravljačke jedinice) <i>Salle virtuelle (via une unité de commande multipoint)</i></p>	<p>Ispunite samo ako će se upotrebljavati virtualna soba za sastanke. <i>Ne compléter que si une salle de réunion virtuelle sera utilisée.</i></p> <p>Adresa/naziv glavnog računala <i>Adresse / Nom de l'hôte</i></p> <p><input data-bbox="679 1466 1164 1522" type="text" value="Unesite adresu i/ili naziv glavnog računala (uključujući potpuno kvalificiran naziv domene)."/></p> <p>PIN <i>Code d'accès</i></p> <p><input data-bbox="679 1657 1060 1691" type="text" value="Unesite PIN za pristup virtualnoj sobi."/></p>														
5.	<p>Kodek <i>Kodek</i></p>	<input data-bbox="679 1754 1187 1787" type="text" value="Unesite pojedinosti o kodeku koji se upotrebljava."/>														

6.	Vrsta šifriranja <i>Type de chiffrement</i>	<p>Unesite pojedinosti o vrsti šifriranja koje se upotrebljava (npr. AES, 3DES) i broj bitova koji se upotrebljava (npr. 128 bitova, 192 bita).</p> <p>Hoće li se upotrebljavati postavka „automatsko” ili „najbolje moguće”?</p> <p><i>Le paramètre « automatique » ou « au mieux » sera-t-il utilisé?</i></p> <p style="text-align: center;"> ☐ Da <i>Oui</i> ☐ Ne <i>Non</i> </p>
----	---	---

Kontaktni podaci osoba zaduženih za tehnička pitanja

Coordonnées des interlocuteurs techniques

Ovo su osobe za kontakt, uz one navedene u Zamolnici, koje su posebno zadužene za tehnička pitanja (ako je primjenjivo).

Il y a des interlocuteurs techniques outre ceux qui sont mentionnés dans la Commission rogatoire, en particulier pour les questions techniques (le cas échéant)

7.a	Osoba za kontakt 1 <i>Interlocuteur 1</i> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="padding: 5px;">Ime i prezime <i>Nom</i></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Radno mjesto <i>Fonction</i></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">E-adresa</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Telefon <i>Téléphone</i></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Jezici <i>Langues</i></td> </tr> </table>	Ime i prezime <i>Nom</i>	Radno mjesto <i>Fonction</i>	E-adresa	Telefon <i>Téléphone</i>	Jezici <i>Langues</i>	7.b	Osoba za kontakt 2 <i>Interlocuteur 2</i> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="padding: 5px;">Ime i prezime <i>Nom</i></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Radno mjesto <i>Fonction</i></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">E-adresa</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Telefon <i>Téléphone</i></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Jezici <i>Langues</i></td> </tr> </table>	Ime i prezime <i>Nom</i>	Radno mjesto <i>Fonction</i>	E-adresa	Telefon <i>Téléphone</i>	Jezici <i>Langues</i>
Ime i prezime <i>Nom</i>													
Radno mjesto <i>Fonction</i>													
E-adresa													
Telefon <i>Téléphone</i>													
Jezici <i>Langues</i>													
Ime i prezime <i>Nom</i>													
Radno mjesto <i>Fonction</i>													
E-adresa													
Telefon <i>Téléphone</i>													
Jezici <i>Langues</i>													

Nakon završetka projekta *Multi-aspect initiative to improve cross-border videoconferencing* (Inicijativa s više aspekata za poboljšanje prekograničnog održavanja videokonferencijskih mrežnih veza¹), Vijeće Europske unije dalo je sljedeće primjere redoslijeda kako bi pomoglo korisnicima s različitim vrstama mrežnih veza¹:

À la suite de la conclusion du projet « Handshake » (Multi-aspect initiative to improve cross-border videoconferencing), le Conseil de l'Union européenne a donné les exemples de séquences suivants pour aider les utilisateurs en fonction des types de connexions réseau:

¹ Projekt „Handshake”, D4: *Form for requesting / confirming a cross-border videoconference* (D4: Obrazac za traženje/potvrđivanje prekogranične videokonferencije), str. 20.

Primjeri redoslijeda parametara i graničnika za pokretanje videokonferencije
Exemples de séquences de paramètres et de délimiteurs pour lancer une visioconférence

Ovisno o markama uključenih uređaja – možda će biti potrebno upotrebljavati različite redoslijede parametara.
Dépendant de la marque des appareils – il sera peut-être nécessaire d'utiliser différentes séquences de paramètres.

Upotreba IP-a

IP

Naziv glavnog računala / IP adresa, nakon čega slijedi pozivni broj s graničnikom ##:

111.22.33.4##5656

Naziv glavnog računala / IP adresa nakon čega slijedi pozivni broj s graničnikom #: **111.22.33.4#5656**

Nom de l'hôte/adresse IP suivi du numéro de poste avec le délimiteur ##:

111.22.33.4##5656

*Nom de l'hôte/adresse IP suivi du numéro de poste avec le délimiteur #: **111.22.33.4#5656***

Upotreba SIP-a

SIP

Pozivni broj nakon kojeg slijedi naziv glavnog računala / IP adresa s graničnikom @:

5656@videoconf.host.eu

5656@111.22.33.4

Numéro de poste suivi du nom de l'hôte/de l'adresse IP avec le délimiteur @:

5656@videoconf.host.eu

5656@111.22.33.4

Redoslijedi za ISDN

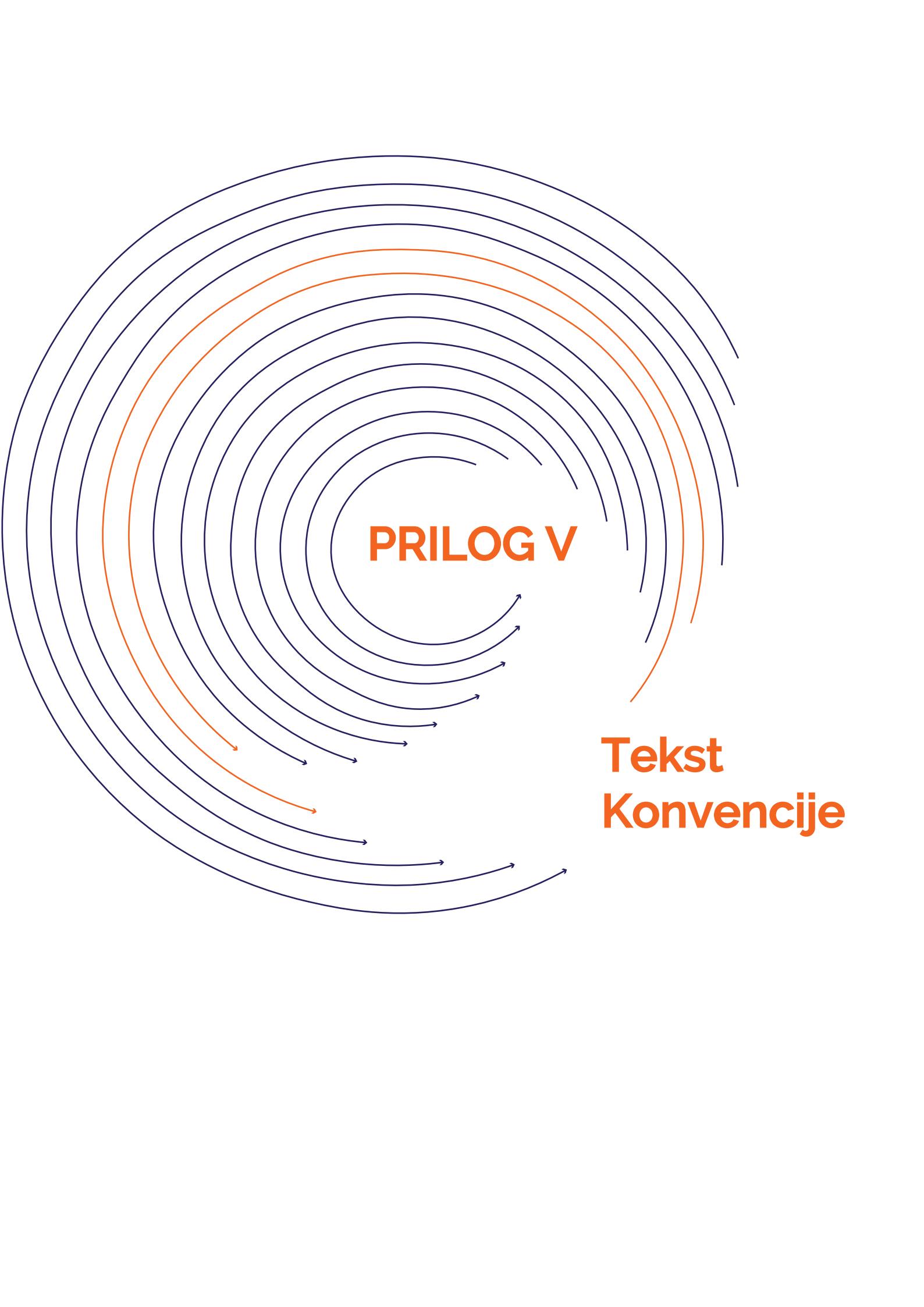
Séquences RNIS

ISDN broj i pozivni broj zajedno: +43 1 0000895656

ISDN broj i pozivni broj odvojeni graničnikom #: +43 1 000089#5656

Numéro RNIS et numéro de poste ensemble: +43 1 0000895656

Numéro RNIS et numéro de poste séparés par un délimiteur #: +43 1 000089#5656

PRILOG V

Tekst
Konvencije

**KONVENCIJA O IZVOĐENJU DOKAZA U INOZEMSTVU
U GRAĐANSKIM ILI TRGOVAČKIM STVARIMA¹**

(sklopljena 18. ožujka 1970.)

Države potpisnice ove Konvencije,
želeći olakšati upućivanje i izvršenje zamolnica te promicati usklađivanje različitih načina koje one primjenjuju u tu svrhu,
želeći poboljšati uzajamnu pravosudnu suradnju u građanskim ili trgovačkim stvarima,
odlučile su o tome sklopiti Konvenciju, te su se sporazumjele o sljedećim odredbama:

POGLAVLJE I. – ZAMOLNICE

Članak 1.

Pravosudno tijelo države ugovornice može u građanskim ili trgovačkim stvarima, u skladu s odredbama prava te države, tražiti putem zamolnice nadležno tijelo druge države ugovornice pribavljanje dokaza ili izvršenje neke druge postupovne radnje.

Zamolnica se ne može koristiti za pribavljanje dokaza koji se ne namjerava upotrijebiti u sudskom postupku koji je pokrenut ili čije se pokretanje planira.

Izraz „druga postupovna radnja“ ne obuhvaća dostavu sudskih pismena ili pokretanje bilo kakvog postupka na temelju kojeg bi se izvršavale presude ili provodila ovrha uključujući i naloge o privremenim ili zaštitnim mjerama.

Članak 2.

Država ugovornica određuje središnje tijelo koje se obvezuje zaprimati zamolnice koje dolaze od pravosudnoga tijela druge države ugovornice i upućivati ih tijelu nadležnom za njihovo izvršenje. Svaka država svoje središnje tijelo ustrojava prema vlastitome pravu.

Zamolnice se šalju središnjem tijelu države izvršenja bez slanja putem bilo kojeg drugog tijela te države.

Članak 3.

U zamolnici se navodi:

- a) tijelo koje traži njezino izvršenje i tijelo od kojeg se traži njezino izvršenje, ako je poznato tijelu koje traži izvršenje zamolnice;
- b) imena i adrese stranaka u postupku i njihovih zastupnika, ako postoje;
- c) vrsta postupka za koji se traži izvođenje dokaza, uz naznaku svih potrebnih informacija s tim u vezi;

¹ Ova Konvencija, uključujući s njom povezane materijale, dostupna je u odjeljku o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a. Za cijelu povijest Konvencije vidjeti dokument HCCH-a: *Actes et documents de la Onzième session (1968.)*, tom IV., *Obtention des preuves*, (str. 219).

- d) dokazi koje je potrebno pribaviti ili druge postupovne radnje koje je potrebno izvršiti.

Ako je to potrebno, u zamolnici se *inter alia* navodi:

- e) imena i adrese osoba koje je potrebno ispitati;
- f) pitanja koja treba postaviti osobama koje je potrebno ispitati ili prikaz činjenica o kojima ih je potrebno ispitati;
- g) dokumenti ili druga imovina, nepokretna ili osobna, koju je potrebno pregledati;
- h) uvjet da se iskaz treba dati pod prisegom ili uz potvrdu uz naznaku posebnog oblika koji treba upotrijebiti;
- i) bilo koji poseban način ili postupak koji treba primijeniti prema članku 9.

U zamolnici se mogu navesti i sve informacije potrebne za primjenu članka 11.

Ne može se zahtijevati legalizacija ili neka druga slična formalnost.

Članak 4.

Zamolnica treba biti na jeziku tijela zamoljenog za njezino izvršenje ili se uz nju mora priložiti prijevod na taj jezik.

Unatoč tome, država ugovornica prihvatiće zamolnicu i ako je na engleskom ili francuskom jeziku, odnosno u prijevodu na neki od tih jezika, osim ako ona nije stavila rezervu predviđenu člankom 33.

Država ugovornica koja ima više od jednog službenog jezika i ne može, zbog svojeg unutarnjega prava, primati zamolnice na jednom od tih jezika za čitavo njezino državno područje, izjavom će odrediti jezik na kojem zamolnica mora biti sastavljena ili na koji jezik mora biti prevedena, u svrhu izvršenja u određenim dijelovima njezinog državnog područja. U slučaju nepoštivanja te izjave bez opravdanog razloga, troškove prijevoda na zatražen jezik snosi država podrijetla.

Država ugovornica može izjavom odrediti jezik ili jezike, pored onih iz prethodnih stavaka, na kojima se zamolnica može poslati njezinom središnjem tijelu.

Točnost svakoga prijevoda koji se prilaže uz zamolnicu treba biti ovjerena bilo od strane diplomatskog službenika ili konzularnog agenta, odnosno od strane sudskog tumača ili bilo koje druge osobe koja je za to ovlaštena u jednoj ili drugoj državi.

Članak 5.

Ako središnje tijelo smatra da zamolnica nije u skladu s odredbama ove Konvencije, ono će o tome odmah obavijestiti tijelo države podrijetla koje je uputilo zamolnicu, navodeći svoje prigovore glede zamolnice.

Članak 6.

Ako tijelo kojem je zamolnica upućena nije nadležno za njezino izvršenje, zamolnica će se neodgodivo poslati tijelu u istoj državi koje je nadležno za njezino izvršenje u skladu s odredbama njezinog vlastitog prava.

Članak 7.

Tijelo koje traži izvršenje zamolnice obavijestit će se, ukoliko ono to želi, o vremenu i mjestu gdje će se voditi postupak kako bi dotične stranke i njihovi zastupnici mogli biti nazočni. Ta se obavijest šalje izravno strankama ili njihovim zastupnicima kada to zatraži tijelo države podrijetla.

Članak 8.

Država ugovornica može izjaviti da izvršenju zamolnice može nazočiti pravosudno osoblje iz tijela koje traži izvršenje zamolnice druge države ugovornice. Može se zahtijevati prethodno odobrenje nadležnoga tijela koje je odredila država koja daje takvu izjavu.

Članak 9.

U pogledu načina i postupaka koje je potrebno primjeniti, pravosudno tijelo koje izvršava zamolnicu primjenjuje svoje vlastito pravo.

Međutim, na zahtjev tijela koje traži izvršenje zamolnice može se zatražiti da se primjeni neki poseban način ili postupak, ako to nije protivno unutarnjemu pravu države izvršenja, odnosno ako to nije nemoguće provesti zbog njezine unutarnje prakse i postupka ili zbog poteškoća praktične naravi.

Zamolnicu treba izvršiti bez odgode.

Članak 10.

Prilikom izvršenja zamolnice, zamoljeno tijelo primjenjuje odgovarajuće mjere prisile u onim slučajevima i u onom opsegu kako su predviđeni njezinim unutarnjim pravom u pogledu izvršenja naloga kojeg su izdala tijela njegove zemlje ili zahtjeva koje podnose stranke u unutarnjim postupcima.

Članak 11.

Prilikom izvršenja zamolnice dotična osoba može odbiti dati iskaz ukoliko je to njezina povlastica ili dužnost:

- a) prema pravu države izvršenja; ili
- b) prema pravu države podrijetla, s time da je ta povlastica ili dužnost naznačena u zamolnici, odnosno na drugi način potvrđena zamoljenom tijelu od strane tijela koje traži izvršenje zamolnice.

Država ugovornica može izjaviti da će, uz to, poštovati i povlastice i dužnosti koje postoje prema pravu drugih država, osim države podrijetla i države izvršenja, u opsegu naznačenom u toj izjavi.

Članak 12.

Izvršenje zamolnice može se odbiti jedino ukoliko:

- a) u državi izvršenja izvršenje zamolnice nije u nadležnosti sudske vlasti; ili
- b) država kojoj je zamolnica upućena smatra da bi se time narušila njezin suverenitet ili sigurnost.

Izvršenje se ne može odbiti samo iz razloga što država izvršenja tvrdi da, prema njezinom unutarnjem pravu, ima isključivu nadležnost u pogledu predmeta spora ili da njezino unutarnje pravo ne dopušta

pokretanje takvog postupka

Članak 13.

Dokumente kojima se potvrđuje izvršenje zamolnice zamoljeno tijelo šalje tijelu koje traži izvršenje zamolnice istim putem koji je upotrijebilo tijelo koje traži izvršenje zamolnice.

U svakom slučaju kad zamolnica nije izvršena, bilo u cijelosti ili djelomice, tijelo koje traži izvršenje zamolnice o tome se istim putem odmah obavještava te mu se priopćuju razlozi.

Članak 14.

Izvršenje zamolnice neće biti razlog za povrat uplaćenih pristojbi ili troškova bilo koje naravi.

Unatoč tome, država izvršenja ima pravo od države podrijetla zatražiti da izvrši povrat naknada isplaćenih vještacima i tumačima, te troškova koji su nastali zbog primjene posebnog postupka kojeg je država podrijetla zatražila na temelju članka 9. stavka 2.

Ako prema pravu države zamoljenog tijela stranke trebaju same osigurati dokaze, pa zamoljeno tijelo ne može samo izvršiti zamolnicu, ono može, nakon dobivanja suglasnosti tijela koje traži izvršenje zamolnice, imenovati prikladnu osobu da to učini. Prilikom traženja suglasnosti zamoljeno tijelo treba naznačiti približnu visinu troškova koji bi mogli nastati zbog tog postupka. Ako tijelo koje traži izvršenje zamolnice dade svoju suglasnost, mora nadoknaditi sve nastale troškove; bez takve suglasnosti, tijelo koje traži izvršenje zamolnice ne odgovara za troškove.

POGLAVLJE II. – IZVOĐENJE DOKAZA OD STRANE DIPLOMATSKEH SLUŽBENIKA, KONZULARNIH AGENATA I POVJERENIKA

Članak 15.

U građanskim ili trgovackim stvarima, diplomatski službenik ili konzularni agent države ugovornice može, na državnom području druge države ugovornice i na području na kojem on obnaša svoje dužnosti, izvoditi dokaze bez primjene prisile u odnosu na državljanu države koju predstavlja, kao pomoć za potrebe postupka pokrenutog pred sudovima države koju predstavlja.

Država ugovornica može izjaviti da diplomatski službenik ili konzularni agent može izvoditi dokaze samo ako mu je, na zahtjev koji je podnio ili je podnesen u njegovo ime, odobrenje za to izdalo odgovarajuće tijelo koje je odredila država koja daje tu izjavu, postupajući po zahtjevu koji je podnio on sâm ili koji je podnesen u njegovo ime.

Članak 16.

Diplomatski službenik ili konzularni agent države ugovornice može, na državnom području druge države ugovornice i na području na kojem obnaša svoje dužnosti, izvoditi dokaze bez prisile i u odnosu na državljanu države u kojoj obnaša svoju dužnost ili u odnosu na državljanu treće države, kao pomoć za potrebe postupka pokrenutog pred sudovima države koju predstavlja ako:

- a) je nadležno tijelo koje je odredila država u kojoj obnaša svoju dužnost dala svoje odobrenje, bilo općenito ili za određeni predmet; i ako
- b) ispunjava uvjete koje je nadležno tijelo navelo u odobrenju.

Država ugovornica može izjaviti da se na temelju ovoga članka dokazi mogu izvoditi bez njezinog prethodnog odobrenja.

Članak 17.

Osoba koja je propisno imenovana povjerenikom u tu svrhu može, u građanskim ili trgovačkim stvarima, bez upotrebe prisile izvoditi dokaze na državnom području države ugovornice, a u svezi s pokrenutim postupkom pred sudovima druge države ugovornice ako:

- a) je nadležno tijelo koje je odredila država u kojoj se dokazi trebaju izvesti dalo svoje odobrenje, bilo općenito ili za pojedini predmet i ako
- b) ispunjava uvjete koje je nadležno tijelo navelo u odobrenju.

Država ugovornica može izjaviti da se dokazi u skladu s ovim člankom mogu izvoditi bez njezinog prethodnog odobrenja.

Članak 18.

Država ugovornica može izjaviti da diplomatski službenik, konzularni agent ili povjerenik koji su ovlašteni izvoditi dokaze prema člancima 15., 16. i 17. mogu tražiti od nadležnog tijela države koja daje izjavu odgovarajuću pomoći pri pribavljanju dokaza uz uporabu prisile. Izjava može sadržavati takve uvjete koje država koja daje izjavu smatra da ih je prikladno postaviti.

Ako tijelo odobri zahtjev, ono primjenjuje sve mjere prisile koje su primjerene i propisane njegovim unutarnjim pravom za korištenje u unutarnjim postupcima.

Članak 19.

Prilikom davanja odobrenja iz članka 15., 16. ili 17. ili odobravanja zahtjeva iz članka 18. nadležno tijelo može utvrditi one uvjete koje smatra prikladnim *inter alia* i u pogledu vremena i mesta izvođenja dokaza. Jednako tako, ono može zahtijevati da ga se u razumnom roku unaprijed obavijesti o vremenu, datumu i mjestu izvođenja dokaza; u tom slučaju predstavnik tog tijela ima pravo nazočiti izvođenju dokaza.

Članak 20.

Prilikom izvođenja dokaza prema bilo kojem članku ovoga poglavlja dotične osobe mogu biti pravno zastupane.

Članak 21.

U slučaju kada je diplomatski službenik ili konzularni agent ili povjerenik na temelju članka 15., 16. ili 17. ovlašten izvoditi dokaze:

- a) on može izvoditi sve vrste dokaza koji su u skladu s pravom države u kojoj se dokazi izvode ili koji nisu protivni bilo kojem odobrenju izdanom na temelju prethodnih članaka, te u tim granicama ima ovlasti zaprimiti iskaz pod prisegom ili uz potvrdu;
- b) zahtjev upućen osobi da pristupi ili dade svoj iskaz treba biti sastavljen na jeziku mesta gdje se dokaz izvodi ili se uz njega treba priložiti prijevod na taj jezik, ako primatelj nije državljanin države u kojoj je postupak u tijeku;
- c) u zahtjevu tu osobu treba obavijestiti da može biti pravno zastupana, a u bilo kojoj državi koja nije dala izjavu prema članku 18., potrebno ju je obavijestiti i da nije obvezna pristupiti niti dati

- iskaz;
- d) dokazi se mogu izvoditi na način predviđen pravom koje se primjenjuje na sudu pred kojim je postupak u tijeku, uz uvjet da taj način nije zabranjen pravom države u kojoj se dokazi izvode;
 - e) osoba od koje je zatraženo da dade iskaz može se pozvati na svoje povlastice i dužnosti da odbije dati iskaz sadržane u članku 11.

Članak 22.

Činjenica da pokušaj izvođenja dokaza prema postupku utvrđenom u ovom poglavlju nije uspio zbog toga što je osoba odbila dati iskaz ne sprječava naknadno podnošenje zahtjeva za izvođenje dokaza u skladu s poglavljem I.

POGLAVLJE III. – OPĆE ODREDBE

Članak 23.

Država ugovornica može u vrijeme potpisivanja, ratifikacije ili pristupa izjaviti da neće izvršavati zamolnice izdane u svrhu postupka predraspravnog otkrivanja dokumenata, kako je poznat u zemljama *common law* sustava.

Članak 24.

Uz središnje tijelo, država ugovornica može odrediti i druga tijela te utvrditi opseg njihovih nadležnosti. Međutim, zamolnice se u svim slučajevima šalju središnjem tijelu.

Savezne su države slobodne odrediti više središnjih tijela.

Članak 25.

Država ugovornica koja ima više od jednog pravnog poretka može odrediti tijela jednog od tih poredaka koja će imati isključivu nadležnost za izvršavanje zamolnica u skladu s ovom Konvencijom.

Članak 26.

Ako to treba napraviti zbog ustavnih ograničenja, država ugovornica može od države podrijetla zatražiti povrat naknada i troškova plaćenih u vezi s izvršenjem zamolnica za dostavu dokumenata potrebnih kako bi se osiguralo pojavljivanje osobe koja treba dati iskaz, troškova vezanih za nazočnost tih osoba, te trošak izrade transkripta iskaza.

Ako je neka država podnijela zahtjev na temelju gornjega stavka, bilo koja druga država ugovornica može od te države zatražiti povrat sličnih naknada i troškova.

Članak 27.

Odredbe ove Konvencije ne sprječavaju državu ugovornicu da:

- a) izjavi kako se njezinim pravosudnim tijelima zamolnice mogu upućivati i drugim putovima, osim

- onih predviđenih člankom 2.;
- b) dopusti, na temelju svoga unutarnjeg prava ili prakse, da se bilo koja radnja predviđena ovom Konvencijom izvrši pod manje restriktivnim uvjetima;
 - c) dopusti, na temelju svoga unutarnjeg prava ili prakse, i druge načine izvođenja dokaza, osim onih predviđenih ovom Konvencijom.

Članak 28.

Ova Konvencija ne sprječava sklapanje sporazuma između dviju ili više država ugovornica kojima se odstupa od:

- a) odredaba članka 2. u odnosu na načine upućivanja zamolnica;
- b) odredaba članka 4. u odnosu na jezike koji se mogu upotrebljavati;
- c) odredaba članka 8. u odnosu na nazočnost pravosudnog osoblja prilikom izvršenja zamolnica;
- d) odredaba članka 11. u odnosu na povlastice i dužnosti svjedoka da odbiju dati iskaz;
- e) odredaba članka 13. u odnosu na načine vraćanja izvršenih zamolnica tijelima koja su zatražila njihovo izvršenje;
- f) odredaba članka 14. u odnosu na naknade i troškove;
- g) odredaba poglavila II.

Članak 29.

U odnosima između stranaka ove Konvencije koje su u isto vrijeme i stranke jedne od ili obiju konvencija o građanskom postupku potpisanih u Haagu 17. srpnja 1905. i 1. ožujka 1954. godine, ova Konvencija zamjenjuje članke od 8. do 16. ranijih Konvencija.

Članak 30.

Ova Konvencija ne utječe na primjenu članka 23. Konvencije iz 1905. ni članka 24. Konvencije iz 1954.

Članak 31.

Dodatni sporazumi između stranaka Konvencija iz 1905. i 1954. smatraju se jednakim primjenjivima na ovu Konvenciju, osim ako se stranke nisu drugačije sporazumjele.

Članak 32.

Ne dovodeći u pitanje odredbe članka 29. i 31., ova Konvencija ne odstupa od konvencija kojih su države ugovornice stranke ili će to postati, a sadržavaju odredbe o pitanjima obuhvaćenim ovom Konvencijom.

Članak 33.

Država može, u vrijeme potpisivanja, ratifikacije ili pristupa, u cijelosti ili djelomice isključiti iz primjene odredbe stavka 2. članka 4. i odredbe poglavila II. Nikakve druge rezerve nisu dopuštene.

Svaka država ugovornica može u svako doba povući rezervu koju je stavila; rezerva prestaje proizvoditi učinak šezdesetog dana nakon notifikacije o povlačenju.

Kada neka država stavi rezervu, bilo koja druga država na koju se rezerva odnosi može primijeniti isto

pravilo prema državi koja je rezervu stavila.

Članak 34.

Država može u svako doba povući ili izmijeniti izjavu.

Članak 35.

Država ugovornica dužna je, u vrijeme polaganja svoje isprave o ratifikaciji ili pristupu, ili nekog kasnijeg datuma, obavijestiti Ministarstvo vanjskih poslova Nizozemske o tijelima koje je odredila na temelju članaka 2., 8., 24. i 25.

Država ugovornica dužna je isto tako obavijestiti Ministarstvo, gdje je to primjereno, o sljedećem:

- a) određivanju tijela koja treba obavijestiti, kao i onih od kojih se može zatražiti odobrenje i pomoći u izvođenju dokaza od strane diplomatskog službenika ili konzularnog agenta, na temelju članaka 15., 16., odnosno 18.;
- b) određivanju tijela od kojih se može tražiti odobrenje u izvođenju dokaza od strane povjerenika na temelju članka 17. te onih koji mogu pružiti pomoći predviđenu člankom 18.;
- c) izjavama na temelju članaka 4., 8., 11., 15., 16., 17., 18., 23. i 27.;
- d) svakom povlačenju ili izmjeni naprijed navedenih određenja i izjava;
- e) povlačenju svake rezerve.

Članak 36.

Bilo kakve poteškoće koje mogu nastati između država ugovornica u vezi s provedbom ove Konvencije rješavaju se diplomatskim putem.

Članak 37.

Ova je Konvencija otvorena za potpisivanje državama zastupljenim na Jedanaestom zasjedanju Haške konferencije o međunarodnom privatnom pravu.

Ona podliježe ratifikaciji, a isprave o ratifikaciji polažu se kod Ministarstva vanjskih poslova Nizozemske.

Članak 38.

Ova Konvencija stupa na snagu šezdesetog dana nakon polaganja treće isprave o ratifikaciji navedene u članku 37. stavku 2.

Za svaku državu potpisnicu koja ju naknadno ratificira, Konvencija stupa na snagu šezdesetog dana nakon polaganja njezine isprave o ratifikaciji.

Članak 39.

Svaka država koja nije bila zastupljena na Jedanaestom zasjedanju Haške konferencije o međunarodnom privatnom pravu, a članica je ove Konferencije ili Ujedinjenih naroda ili neke specijalizirane ustanove te Organizacije, ili je stranka Statuta Međunarodnoga suda, može pristupiti ovoj Konvenciji nakon što ona stupi na snagu u skladu s člankom 38. stavkom 1.

Isprava o pristupu polaže se kod Ministarstva vanjskih poslova Nizozemske.

Za državu koja joj pristupa Konvencija stupa na snagu šezdesetog dana nakon polaganja njezine isprave o pristupu.

Pristup će proizvoditi učinke isključivo u pogledu odnosa između države koja je pristupila Konvenciji i onih ugovornih stranaka koje budu dale izjavu o prihvatu pristupa. Te se izjave polažu u Ministarstvu vanjskih poslova Nizozemske; svakoj od država ugovornica to Ministarstvo, diplomatskim putem, proslijedi ovjerene preslike.

Konvencija će stupiti na snagu u odnosima između države koja je pristupila i države koja je dala izjavu o njezinom prihvatu tog pristupa šezdesetog dana nakon polaganja izjave o prihvatu.

Članak 40.

Svaka država može, u vrijeme potpisivanja, ratifikacije ili pristupa, izjaviti da proširuje ovu Konvenciju na sva područja za čije je međunarodne odnose odgovorna, odnosno na jedno ili više njih. Takva izjava proizvodi učinke na datum stupanja Konvencije na snagu za dotičnu državu.

U bilo koje vrijeme nakon toga, takva se proširenja primjene moraju notificirati Ministarstvu vanjskih poslova Nizozemske.

Za područja spomenuta u izjavi o proširenju primjene Konvencija stupa na snagu šezdesetog dana od notifikacije iz prethodnoga stavka.

Članak 41.

Ova Konvencija ostaje na snazi pet godina od datuma njezina stupanja na snagu u skladu sa člankom 38. stavkom 1., čak i za države koje su je ratificirale ili su joj naknadno pristupile.

Ako se ne otkaže, ona se prešutno produžuje svakih pet godina.

Svaki se otkaz notificira Ministarstvu vanjskih poslova Nizozemske najkasnije šest mjeseci prije isteka razdoblja od pet godina.

On se može ograničiti na neka od područja na koje se Konvencija primjenjuje.

Otkaz proizvodi učinke samo u odnosu na državu koja ga je notificirala. Za druge države ugovornice Konvencija ostaje na snazi.

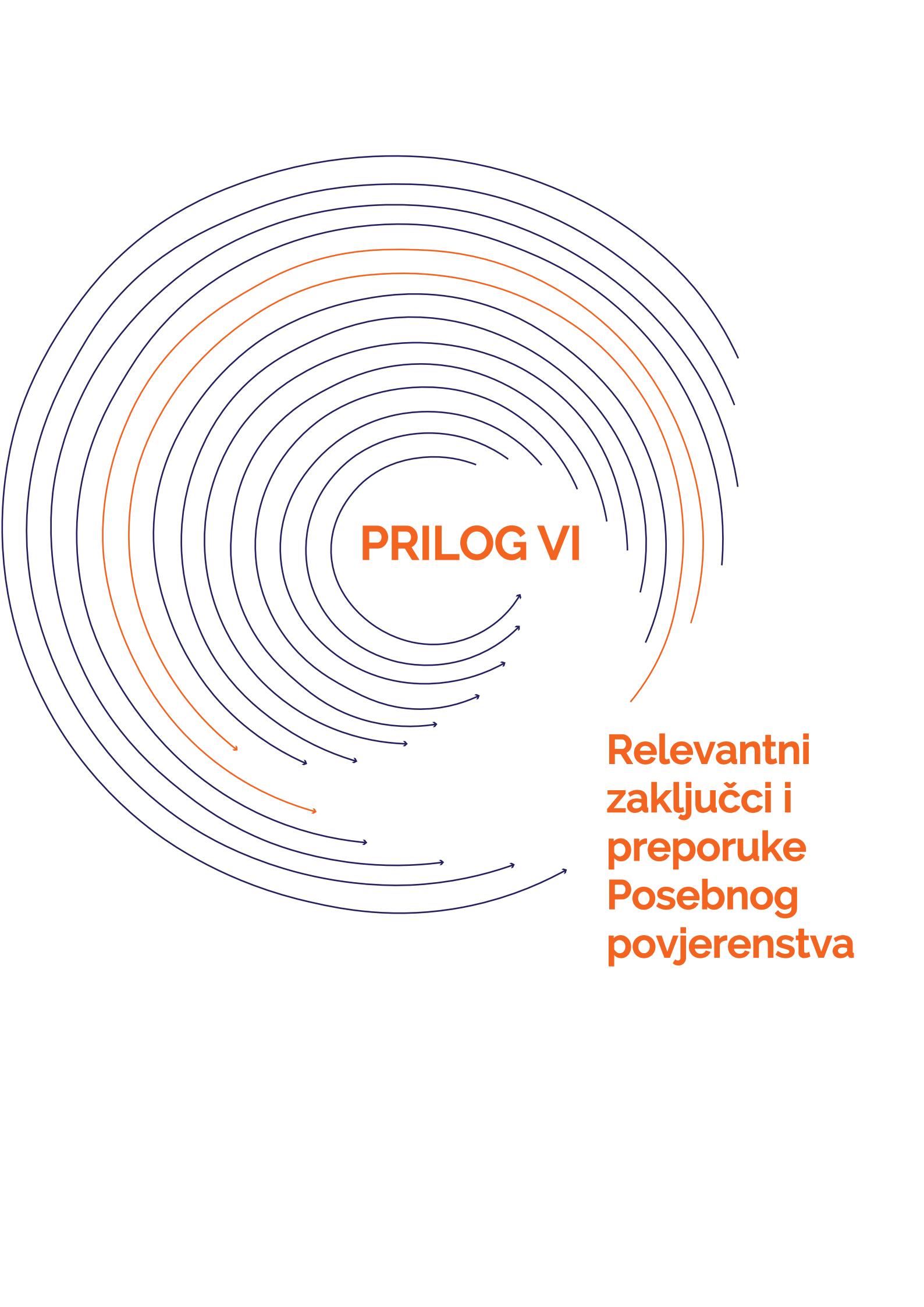
Članak 42.

Ministarstvo vanjskih poslova Nizozemske obavijestit će države iz članka 37. i države koje su Konvenciji pristupile u skladu sa člankom 39. o sljedećem:

- a) potpisima i ratifikacijama iz članka 37.;
- b) datumu stupanja ove Konvencije na snagu u skladu sa člankom 38. stavom 1.;
- c) pristupima iz članka 39. i datumima kad oni počinju proizvoditi učinke;
- d) proširenjima iz članka 40. i datumima kad ona počinju proizvoditi učinke;
- e) određenjima, rezervama i izjavama iz članaka 33. i 35.;
- f) otkazima iz članka 41. stavka 3.

U potvrdu toga su niže potpisani, za to propisno ovlašteni, potpisali ovu Konvenciju.

Sastavljeno u Haagu 18. ožujka 1970. na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta jednako vjerodostojna, u jednom primjerku koji se pohranjuje u arhiv Vlade Nizozemske, i čija će se ovjerena preslika diplomatskim putem dostaviti svakoj od država koje su bile zastupljene na Jedanaestom zasjedanju Haške konferencije o međunarodnom privatnom pravu.

PRILOG VI

**Relevantni
zaključci i
preporuke
Posebnog
povjerenstva**

Sastanak iz 2003.

ZiP br. 4

Posebno povjerenstvo naglasilo je da se konvencije o apostilu, dokazima i dostavi primjenjuju u okruženju koje je podložno važnim tehničkim promjenama. Iako se ta promjena nije mogla predvidjeti u vrijeme donošenja tih triju konvencija, Posebno povjerenstvo istaknulo je da su moderne tehnologije sastavni dio suvremenog društva, a njihova upotreba činjenica. S obzirom na to, Posebno povjerenstvo napomenulo je da te konvencije ni svojim duhom ni svojim tekstom nisu prepreka upotrebi moderne tehnologije te da se njihova primjena i funkciranje mogu dodatno poboljšati oslanjanjem na takve tehnologije. Na radionici koja je održana prije sastanka Posebnog povjerenstva (tj. 27. listopada 2003.) jasno su pokazana sredstva, mogućnosti i prednosti povezane s upotrebom modernih tehnologija u predmetima obuhvaćenima područjem primjene konvencija.

ZiP br. 42

Posebno povjerenstvo izrazilo je podršku upotrebi modernih tehnologija u svrhu dodatnog olakšavanja učinkovite primjene Konvencije. Posebno povjerenstvo napomenulo je da se čini da nema nikakvih pravnih prepreka upotrebi modernih tehnologija u okviru Konvencije. Međutim, upotreba nekih tehnika može podlijegati različitim pravnim zahtjevima u različitim državama (npr. dobivanje suglasnosti svih stranaka uključenih u izvršenje). S obzirom na to, Posebno povjerenstvo preporučilo je da države stranke stave Stalnom uredu na raspolaganje relevantne informacije o pravnim zahtjevima koji se odnose na posebne tehnike.

ZiP br. 43

Posebno povjerenstvo naglasilo je da bi se, u slučaju kada se za izvođenje dokaza zatraži poseban način ili postupak (članak 9. stavak 2.), iznimka za načine koji su „protivni unutarnjemu pravu države izvršenja [...] ili ih je] nemoguće provesti zbog njezine unutarnje prakse i postupka ili zbog poteškoća praktične naravi“ trebala tumačiti restriktivno kako bi se u najvećoj mogućoj mjeri dopustila upotreba modernih informacijskih tehnologija.

ZiP br. 44

Posebno povjerenstvo naglasilo je da bi se neslužbeni kontakti među odgovarajućim tijelima koji se obavljaju u ranoj fazi radi koordinacije predstavljanja i izvršenja Zamolnice mogli olakšati upotrebom moderne informacijske tehnologije kao što je e-pošta.

Sastanak iz 2009.

ZiP br. 44

Posebno povjerenstvo potiče bolju komunikaciju među središnjim tijelima te između tijela molitelja i mjerodavnog središnjeg tijela u svim fazama izvršenja Zamolnice. Sva neslužbena komunikacija može se odvijati primjenom bilo kojeg prikladnog sredstva, uključujući e-poštu i telefaks.

ZiP br. 55

Posebno povjerenstvo podsjeća na zaključke i preporuke br. 42 – br. 44 sa sastanka Posebnog povjerenstva iz 2003. i napominje da je upotreba videoveze i sličnih tehnologija kao pomoćnih sredstava u izvođenju dokaza u inozemstvu u skladu s postojećim okvirom Konvencije. Posebno povjerenstvo posebno napominje sljedeće:

- a. Konvencija dopušta strankama i njihovim zastupnicima da budu nazočni (članak 7.) i ne zabranjuje pravosudnom osoblju tijela molitelja da bude nazočno (članak 8.) putem videoveze pri izvršenju Zamolnice od strane zamoljene države, u istoj mjeri u kojoj bi te osobe mogle biti fizički nazočne.
- b. Konvencija dopušta da se videoveza upotrebljava kao pomoćno sredstvo u izvršenju Zamolnice ako pravo zamoljene države dopušta takvu upotrebu (članak 9. stavak 1.).
- c. Videoveza se može upotrebljavati kao pomoćno sredstvo u izvršenju Zamolnice u skladu s člankom 9. stavkom 2.
- d. Konvencija dopušta upotrebu videoveze kao pomoćnog sredstva u izvođenju dokaza od strane diplomatskog službenika, konzularnog agenta ili povjerenika, pod uvjetom da ta praksa nije zabranjena u državi u kojoj se dokazi trebaju izvesti te pod uvjetom da su izdana relevantna odobrenja (članci 15., 16., 17. i 21.).

Sastanak iz 2014.**ZiP br. 9**

Posebno povjerenstvo napominje da bi se praktična primjena Konvencije o dokazima dodatno poboljšala pravodobnjim izvršenjem Zamolnica i boljom komunikacijom sa središnjim tijelima, među ostalim i e-poštom, u svim fazama izvršenja Zamolnice.

ZiP br. 10

Posebno povjerenstvo izražava zadovoljstvo praksom o kojoj su izvijestile države ugovornice, u okviru koje središnja tijela:

- a. u najkraćem roku potvrđuju primitak Zamolnica tijelu molitelju i/ili zainteresiranim stranama
- b. u najkraćem roku odgovaraju na upite tijela molitelja i/ili zainteresiranih strana o stanju izvršenja
- c. obavešćuju tijelo molitelja i/ili zainteresirane strane o koracima koje treba poduzeti radi izvršenja.

ZiP br. 20

Posebno povjerenstvo podsjeća na to da je upotreba videoveza kao pomoći u izvođenju dokaza u inozemstvu u skladu s okvirom iz Konvencije o dokazima (vidjeti ZiP br. 55 PP-a iz 2009.). Posebno povjerenstvo potvrđuje da se člankom 17. ne zabranjuje članu pravosudnog osoblja suda podrijetla (ili drugoj propisno imenovanoj osobi), koji se nalazi u jednoj državi ugovornici, da putem videoveze ispita osobu koja se nalazi u drugoj državi ugovornici.

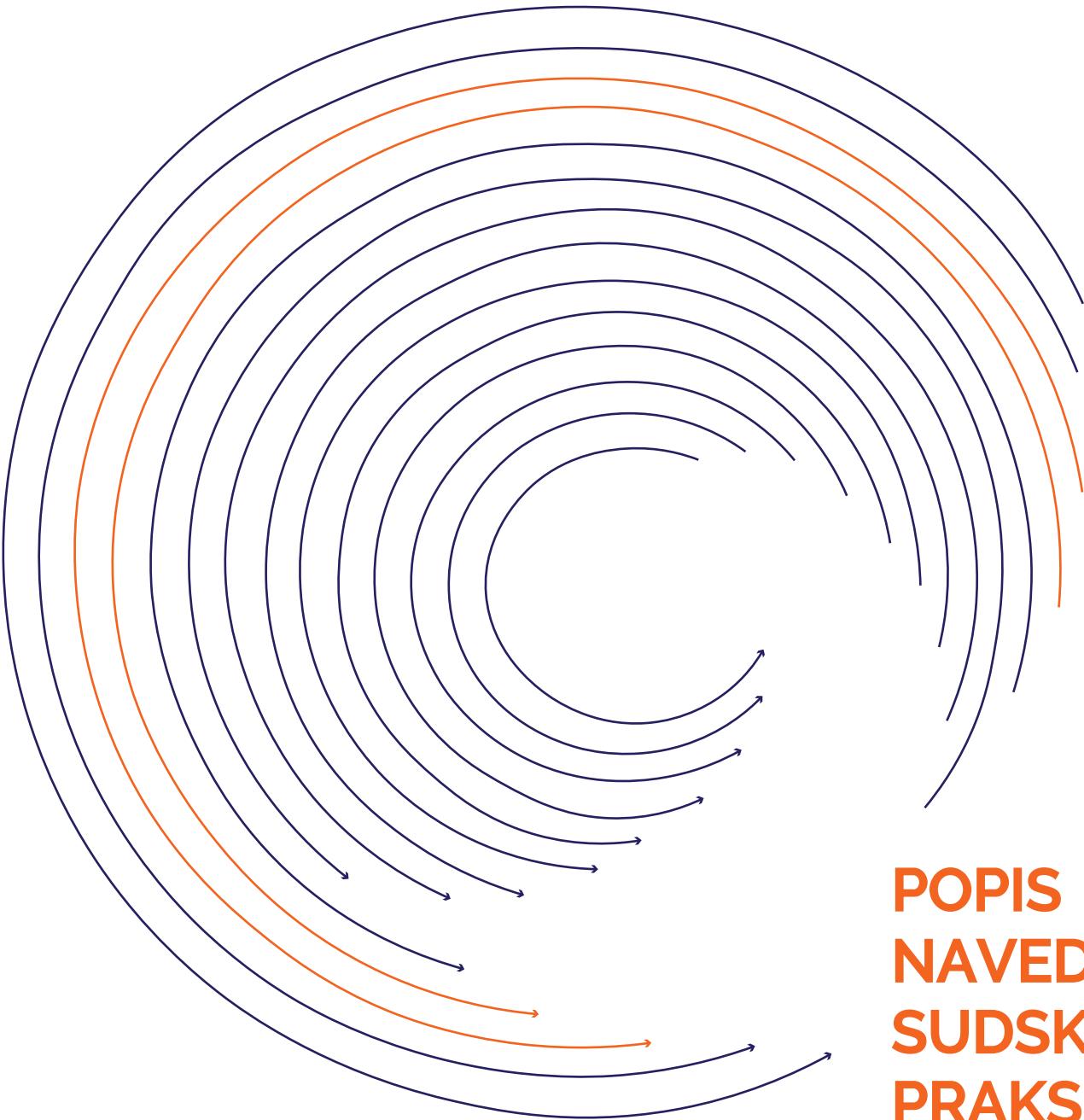
ZiP br. 21

Nastavno na prijedlog delegacije Australije da se razmotri donošenje neobveznog protokola radi olakšavanja izvođenja dokaza, bez primjene prisile, putem videoveze na temelju Konvencije o dokazima i u cilju promicanja daljnje upotrebe modernih tehnologija. Posebno povjerenstvo preporučuje da Vijeće na svojem sljedećem sastanku osnuje stručnu skupinu koja bi istražila pitanja

koja se mogu pojaviti pri upotrebi videoveze i drugih modernih tehnologija u izvođenju dokaza u inozemstvu. Posebno povjerenstvo dodatno preporučuje da ta stručna skupina prouči postojeće instrumente i aktualnu praksu te razmotri moguće načine za rješavanje tih pitanja, uključujući poželjnost i izvedivost neobveznog protokola ili bilo kojeg drugog instrumenta.

ZiP br. 39

Posebno povjerenstvo potiče na upućivanje i zaprimanje zahtjeva elektroničkim sredstvima kako bi se olakšalo brzo izvršenje. Države ugovornice trebale bi uzeti u obzir i sigurnosna pitanja pri ocjenjivanju načina za elektroničko upućivanje.

**POPIS
NAVEDENE
SUDSKE
PRAKSE**

Australija

<i>Campaign Master (UK) Ltd protiv Forty Two International Pty Ltd (No. 3)</i> (2009) 181 FCR 152.....	16, 66
<i>Federal Commissioner of Taxation protiv Grbich</i> (1993) 25 ATR 516.....	60
<i>Kirby protiv Centro Properties</i> [2012] FCA 60	19
<i>Stuke protiv ROST Capital Group Pty Ltd</i> [2012] FCA 1097	16, 19, 62, 71
<i>Tetra Pak Marketing Pty Ltd protiv Musashi Pty Ltd</i> [2000] FCA 1261	19

Indija

<i>State of Maharashtra protiv Dr Praful B Desai</i> AIR 2003 SC KANT 148.....	39, 46
<i>Twentieth Century Fox Film Corporation protiv NRI Film Production Associates Ltd</i> AIR 2003 SC KANT 148	37

Kanada

<i>Chandra protiv Canadian Broadcasting Corporation</i> 2016 ONSC 5385	16
<i>Davies protiv Clarington</i> 2011 ONSC 4540	16
<i>Paiva protiv Corpenering</i> [2012] ONCJ 88	16
<i>Slaughter protiv Sluys</i> 2010 BCSC 1576.....	16

PUP Hong Kong (Narodna Republika Kina)

<i>Raj Kumar Mahajan protiv HCL Technologies (Hong Kong) Ltd</i> 5 HKLRD.....	119
<i>Skyrun Light Industry (Hong Kong) Co Ltd protiv Swift Resources Ltd</i> [2017] HKEC 1239.....	15

Sjedinjene Američke Države

<i>DynaSteel Corp. protiv Durr Systems, Inc.</i> , No. 2:08-cv-02091-V, 2009 WL 10664458 (W.D. Tenn. 26 June 2009).....	19
<i>In re Rand International Leisure Products, LLC</i> , No. 10-71497-ast, 2010 WL 2507634 (Bankr. E.D.N.Y. 16 June 2010).....	15
<i>Sawant protiv Ramsey</i> , No. 3:07-cv-980 (VLB), 2012 WL 1605450 (D. Conn. 8 May 2012)	19, 70
<i>U.S. protiv Philip Morris USA, Inc.</i> , No. CIPROTIVA. 99-2496 (GK), 2004 WL 3253681 (D.D.C. 30 August 2004)	19

Ujedinjena Kraljevina

<i>Kimathi & Ors protiv Foreign and Commonwealth Office</i> [2015] EWHC 3684 (QB)	62
<i>London Borough of Islington protiv M, R</i> [2017] EWHC 364 (Fam)	57
<i>Rowland protiv Bock</i> [2002] EWHC 692 (QB)	15

BIBLIOGRAFIJA

Conférence de La Haye de droit international privé / Haška konferencija o međunarodnom privatnom pravu:

- Odgovori na Upitnik o profilu zemlje, dostupni u odjeljku o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a, u rubrici „Taking of evidence by video-link” (Izvođenje dokaza putem videoveze)
- *Synopsis of Responses to the Country Profile Questionnaire on the Taking of Evidence by Video-link under the Hague Convention of 18 March 1970 on the Taking of Evidence Abroad in Civil or Commercial Matters (Evidence Convention)* (Pregled odgovora na upitnik o profilu zemlje o izvođenju dokaza putem videoveze na temelju *Haške konvencije od 18. ožujka 1970. o izvođenju dokaza u inozemstvu u građanskim ili trgovačkim stvarima* (Konvencija o dokazima)), dostupno u odjeljku o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a, u rubrici „Taking of evidence by video-link” (Izvođenje dokaza putem videoveze)
- Zaključci i preporuke Posebnog povjerenstva za praktičnu primjenu Haških konvencija o dostavi, dokazima i olakšanju pristupa sudovima doneseni na sastancima Povjerenstva 2003., 2009. i 2014., dostupno u odjeljku o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a, u rubrici „Special Commissions” (Posebna povjerenstva)
- Zaključci i preporuke Vijeća za opće poslove i politiku doneseni na sastancima Vijeća 2015. i 2016., dostupno na internetskim stranicama HCCH-a, u odjeljku „Governance” (Upravljanje), pododjeljku „Council on General Affairs and Policy” (Vijeće za opće poslove i politiku)
- *Evidence Handbook: Practical Handbook on the Operation of the Evidence Convention* (Priručnik o dokazima: praktični priručnik za primjenu Konvencije o dokazima), 3. izdanje, Haag, 2016.
- *Explanatory Report on the 1970 Evidence Convention* (Izvješće s obrazloženjem o Konvenciji o dokazima iz 1970.), autor: P. W. AMRAM, u: *Actes et documents de la Onzième session (1968)*, tom IV., *Obtention des preuves à l'étranger*, Haag, SDU, 1970.
- *Report of the Experts' Group on the Use of Video-link and Other Modern Technologies in the Taking of Evidence Abroad* (Izvješće Stručne skupine za upotrebu videoveze i drugih modernih tehnologija u izvođenju dokaza u inozemstvu), prel. dok. br. 8. iz prosinca 2015. namijenjen sastanku Vijeća za opće poslove i politiku iz 2016., dostupno u odjeljku o dokazima na internetskim stranicama HCCH-a.

VIJEĆE EUROPSKE UNIJE – *Upute za održavanje videokonferencija u prekograničnim postupcima*; Luxembourg, Ured za publikacije Europske unije, 2013., dostupno na sljedećoj adresi: <<http://www.consilium.europa.eu/hr/documents-publications/publications/guide-videoconferencing-cross-border-proceedings/>>.

VIJEĆE EUROPSKE UNIJE – Vijeće Europske unije, *Multi-aspect initiative to improve cross-border videoconferencing* (Inicijativa s više aspekata za poboljšanje prekograničnog održavanja videokonferencija) (projekt „Handshake”); 2017., dostupno na sljedećoj adresi: <https://beta.e-justice.europa.eu/69/EN/general_information>.

DAVIES, M. – *Bypassing the Hague Evidence Convention: Private International Law Implications of the Use of Video and Audio Conferencing Technology in Transnational Litigation* (Zaobilaznje Haške konvencije o dokazima: posljedice na međunarodno privatno pravo koje nastaju upotrebom tehnologije za održavanje videokonferencija i audiokonferencija u međunarodnom parničenju); (2007.) *American Journal of Comparative Law* sv. 55(2), str. 206.

DUNN, M. i NORWICK, R. – *Report of a Survey of Videoconferencing in the Courts of Appeals* (Izvješće o anketi o provedbi videokonferencija na žalbenim sudovima); Federal Judicial Center, 2006, dostupno na sljedećoj adresi: <<https://www.fjc.gov/sites/default/files/2012/VidConCA.pdf>>.

EPSTEIN, D., SNYDER, J. i BALDWIN IV, C. S. – *International Litigation: A Guide to Jurisdiction, Practice, and Strategy* (Međunarodne parnice: vodič kroz nadležnost, praksu i strategiju); 4. izdanje, Leiden/Boston, Martinus Nijhoff Publishers, 2010.

ODBOR ZA ELEKTRONIČKE KOMUNIKACIJE (ECC) EUROPSKE KONFERENCIJE POŠTANSKIH I TELEKOMUNIKACIJSKIH UPRAVA (CEPT) – *ECC Report 265: Migration from PSTN/ISDN to IP-based networks and regulatory aspects* (Izvješće ECC-a br. 265: Migracija s mreže PSTN/ISDN na mreže koje se temelje na IP-u i regulatorni aspekti); 2017., dostupno na sljedećoj adresi: <<https://www.ecodocdb.dk/download/754b9fdf-e4c5/ECCRep265.pdf>>.

EUROPSKA PRAVOSUDNA MREŽA U GRAĐANSKIM I TRGOVAČKIM STVARIMA – *Using videoconferencing to obtain evidence in civil and commercial matters under Council Regulation (EC) No 1206/2001 of 28 May 2001: A practical guide* (Održavanje videokonferencija radi izvođenja dokaza u građanskim i trgovačkim stvarima na temelju Uredbe Vijeća (EZ) br. 1206/2001 od 28. svibnja 2001.: praktični vodič); Bruxelles, Komisija Europske unije, 2009., dostupno na sljedećoj adresi: <file:///C:/Users/l/Downloads/guide_videoconferencing_EU_en.pdf>.

SAVEZNI SUD AUSTRALIJE – *Guide on Videoconferencing* (Vodič o održavanju videokonferencija); 2016., dostupno na sljedećoj adresi: <<http://www.fedcourt.gov.au/services/videoconferencing-guide>>.

SAVEZNI URED ZA PRAVOSUDE ŠVICARSKA – *Guidelines on International Judicial Assistance in Civil Matters* (Smjernice za međunarodnu sudska pomoć u građanskim stvarima); 3. izdanje, Bern, siječanj 2013., str. 20., dostupno na sljedećoj adresi: <<http://www.rhf.admin.ch>>.

GRUEN, M. E. i WILLIAMS, C. R. – *Handbook on Best Practices for Using Video Teleconferencing in Adjudicatory Hearings* (Priručnik s primjerima najbolje prakse za upotrebu videokonferencija u upravnopravnim saslušanjima); Administrative Conference of the United States, 2015., dostupno na sljedećoj adresi: <<https://www.acus.gov/report/handbook-best-practices-using-video-teleconferencing-adjudicatory-hearings>>.

MEĐUNARODNA TELEKOMUNIKACIJSKA UNIJA – *Standardization* (Normizacija); dostupno na sljedećoj adresi: <<https://www.itu.int/ITU-T/recommendations/index.aspx?>>.

MEĐUNARODNA TELEKOMUNIKACIJSKA UNIJA – *Y.1001: IP framework – A framework for convergence of telecommunications network and IP network technologies* (Y.1001: Okvir za IP – Okvir za konvergenciju između tehnologija za telekomunikacijske mreže i tehnologija za IP mreže); 2000., dostupno na sljedećoj adresi: <<https://www.itu.int/rec/T-REC-Y.1001-200011-I>>.

URED ZA MEĐUNARODNU SUDSKU POMOĆ SAD-A DEPARTMENT OF JUSTICE, OIJA Evidence and Service Guidance (11 June 2018) (Smjernice OIJA-e o dokazima i dostavi (11. lipnja 2018.)); dostupno na sljedećoj adresi: <<https://www.justice.gov/civil/evidence-requests>>.

POLYCOM – *An Introduction to the Basics of Video Conferencing* (Uvod u osnove videokonferencija); Bijela knjiga, 2013., dostupno na sljedećoj adresi: <<http://www.polycom.com/content/dam/polycom/common/documents/whitepapers/intro-video-conferencing-wp-engb.pdf>>.

REID, M. – *Multimedia conferencing over ISDN and IP Networks using ITU-T H-series recommendations: architecture, control and coordination* (Multimediji konferencije preko ISDN i IP mreža uz primjenu preporuka ITU-T-a iz serije H: arhitektura, nadzor i koordinacija); *Computer Networks* 31., 1999.,

str. 234.

RIJAVEC, V., et al. (ur.) – *Dimensions of Evidence in European Civil Procedure* (Dimenzijs dokaza u europskom građanskom postupku); Nizozemska, Kluwer Law International, 2016.

RISTAU, B. – *International Judicial Assistance (Civil and Commercial)* (Međunarodna sudska pomoć (u građanskim i trgovačkim stvarima)); Washington, D.C., International Law Institute, Georgetown University Law Center, sv. I., dio. V., revidirano izdanje iz 2000.

ROWDEN, E., et al. – *Gateways to Justice: Design and Operational Guidelines for Remote Participation in Court Proceedings* (Prolaz prema pravdi: Smjernice za osmišljavanje i funkcioniranje sudjelovanja na daljinu u sudskim postupcima); Sydney, University of Western Sydney, 2013.

TORRES, M. – *Cross-Border Litigation: “Video-taking” of evidence within EU Member States* (Prekogranične parnice: izvođenje dokaza putem videoveze u državama članicama EU-a), 2018., *Dispute Resolution International* sv. 12(1), str. 76.

MINISTARSTVO PRAVOSUĐA UJEDINJENE KRALJEVINE – *Practice Direction 32 – Evidence* (Naputak o postupanju br. 32 – Dokazi); dostupno na sljedećoj adresi: <https://www.judiciary.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part32/pd_part32>.

UNITED STATES NATIONAL INSTITUTE OF STANDARDS AND TECHNOLOGY (NIST) – *Announcing the Advanced Encryption Standard (AES)* (Najava naprednog standarda za šifriranje (AES)); *Federal Information Processing Standards Publication*, sv. 197., 2001.

VAN RHEE, C.H. i UZELAC, A. (ur.) – *Evidence in Contemporary Civil Procedure* (Dokazi u suvremenom građanskom postupku); Cambridge, Intersentia, 2015.

VILELA FERREIRA, N. et al. – *Council Regulation (EC) no 1206/2001: Article 17° and the video conferencing as a way of obtaining direct evidence in civil and commercial matters* (Uredba Vijeća (EZ) br. 1206/2001: članak 17. i videokonferencije kao način izvođenja dokaza u građanskim i trgovačkim stvarima); Centar za pravosudne studije (*Centro de Estudos Judiciários*), Lisabon, 2010.

WILLIAMS, R. A. – *Videoconferencing: Not a foreign language to international courts* (Održavanje videokonferencijske jezik koji nije stran međunarodnim sudovima); *Oklahoma Journal of Law and Technology* sv. 7. br. 54, 2011.